ISSN 2181-3035
15.04.2023. №8

ILM-FAN MUAMMOLARI YOSH TADQIQOTCHILAR TALQINIDA

RESPUBLIKA ILMIY KONFERENSIYASI

KITOB
TADQIQOT
ILM
TAHLIL
FAN
TA'LIM
YANGI O'ZBEKISTON
INNOVATSIYA
MAKTAB
BUYUK KELAJAK
UCHINCHI RENESSANS

doi
zenodo
CYBERLENINKA
OPEN ACCESS
Google Scholar

@TALQINVATADQIQOTLAR

KONFERENSIYA QATNASHCHILARI:

- TALABALAR
- MAGISTRANTLAR
- DOKTARANTLAR
- YOSH OLIMLAR
- YOSH O'QITUVCHILAR

Aniq fanlar
Tabiiy fanlar
Tibbiyot fanlari
Texnika fanlari
Ijtimoiy-gumanitar fanlar
San'at va madaniyat fanlari
Jismoniy tarbiya va sport
Iqtisod fanlari
Filologiya fanlari
Pedagogika fanlari
Psixologiya fanlari

TALQINVATADQIQOTLAR.UZ
+99891-152-93-14

Ushbu ilmiy-onlayn konferensiya “Ilm-fan va ilmiy faoliyat to’g’risida” O’zbekiston Respublikasi Qonuni, O’zbekiston Respublikasi Prezidentining ilm-fan va ta’lim sohasini rivojlantirishga qaratilgan tegishli qarorlarida ko’zda tutilgan vazifalar ijrosini ta’minlash, talabalar, magistrantlar, doktarantlar va yosh olimlarning ilmiy tadqiqot natijalarini keng yoritish maqsadida “Talqin va tadqiqotlar” ilmiy-uslubiy jurnali tahririyati (O’zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikasiyalarni rivojlantirish agentligining 1540-sonli Guvohnoma, ISSN 2181-3035, talqinvatadqiqotlar.uz veb-sayti) tomonidan har oyda bir marota tashkil etib boriladi.

“Ilm-fan muammolari yosh tadqiqotchilar talqinida”

mavzusidagi 8-sonli respublika ilmiy konferensiyasi

MATERIALLARI TO’PLAMI

15-aprel, 2023-yil

1-QISM

“Ilm-fan muammolari yosh tadqiqotchilar talqinida” mavzusidagi respublika ilmiy konferensiyasi tahrir kengashi:

Abdukarimov Jamoliddin Ahmadaliyevich
Xo‘jand davlat universiteti dotsenti (Tojikiston)
Masharipova Gularam Kamilovna
Falsafa fanlari doktori, professor
Toshkent to‘qimachilik va yengil sanoat instituti
Qozoqov Tohirjon Qodiraliyevich
Namangan davlat universiteti, tarix fanlari nomzodi, dotsent
Zokirov Sanjar Ikromjon o’g’li
Farg’ona politexnika institutining “Intellektual muhandiislik tizimlari” kafedrasi katta o‘qituvchisi, fizika-matematika fanlari bo'yicha falsafa doktori
Idrisov Xusanjon Abdujabborovich
Farg‘ona davlat universiteti mevachilik va sabzavotchilik kafedrasi mudiri q.x.f.f.d (PhD)
Abdullayev Ravshanjon Inomjon o‘g‘li
O‘z FA Tarix instituti
Ubaydullayev Farxod Baxtiyarullayevich
Toshkent davlat agrar universiteti "O‘rmonchilik va landshaft dizayn” kafedrasi dotsenti
Umarova Maxliyo Yunusovna
O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti lingvistika va ingliz adabiyoti kafedrasi dotsenti, filologiya fanlari doktori
Raximova Zuxraxon Maxmudovna
O‘zbekiston jurnalistika va ommaviy kommunikatsiyalar universiteti
Baymenova Kamshat Saparbayevna
Berdaq nomidagi Qoraqalpoq davlat universiteti
Bazarov Otabek Odilovich
Qo‘qon davlat pedagogika instituti, PhD
G‘ulomova Nargiza Sa’dullayevna
Navoiy VXTXQTMOHM Tillarni o‘qitish metodikasi katta o‘qituvchisi
Rahimova Maftuna Odilovna
Qo‘qon davlat pedagogika instituti, PhD
Mirzaahmedova Kamola Toxirovna
Toshkent pediatriya tibbiyot instituti farmakologiya, fiziologiya kafedrasi dotsenti
Djumaniyozova Enajon Kutimovna
Toshkent arxitektura qurilish instituti xorijiy tillar kafedrasi katta o‘qituvchisi
Urazmetova Shoira Azatbayevna
Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalar universiteti Urganch filiali o‘qituvchisi, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori
Jo‘rayeva Dilnoza Shokirjonovna
Termiz davlat universiteti algebra va geometriya kafedrasi o‘qituvchisi, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori

USING MUSIC AND SONGS TO TEACH FOREIGN LANGUAGES IN TERMSOF CHILDREN

Pakirdinova Sharofat Abdumutaljonovna
FerSU teacher
sharofatpakirdinova@gmail.com
Gulhayo Yigitaliyeva
Student of FerSU
gulhayoyigitaliyeva0808@gmail.com

Annotation: This scientific article informs about the importance, impact and different reasons of using songs on teaching EFL classes and also ways to use songs in EFL classroom in terms of children.

Keywords: Listeningability, auralsettings, visualsettings, educationalsongs, culturalphenomenon, humansensation, positivelearning experience.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МУЗЫКИ И ПЕСЕН ДЛЯ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ В УСЛОВИЯХ ДЕТЕЙ

Пакирдинова Шарофат Абдуиуталжонова
Преподаватель ФарДу
Гулхаё Йигиталиева
Студентка ФарДу

Аннотация: В этом исследовательском документе обсуждается важность и влияние использования песен в обучении английскому языку, а также способы использования песен в классе EFL с точки зрения детей и их мировоззрения.

Ключевые слова: Способность слушать, слуховые настройки, визуальные настройки, обучающие песни, культурный феномен, человеческое ощущение, положительный опыт обучения.

BOLALARGA XORIJIY TILLARNI O’RGATISHDA QO’SHIQLAR VA MUSIQALARDAN FOYDALANISH

Pakirdinova Sharofat Abdumutaljonovna
FarDU teacher
Gulhayo Yigitaliyeva
Student of FarDU

Annotaysiya: Ushbu ilmiy maqolada ingliz tili darslarini o’qitishda qo’shiqlardan foydalanishning ahamiyati va ta’siri shuningdek, EFL sinfida qo’shiqlardan bolalar nuqtai nazaridan va dunyoqarashidan kelib chiqib foydalanish usullari haqida ma’lumot berilgan.

Kalit so’zlar: Tinglash qobiliyati, eshitish sozlamalari, vizual sozlamalar, ta’limga oid qo’shiqlar, madaniy hodisalar, ijobiy o’rganish tajribasi.

Introduction:

Songs are precious learning materials that is utilized in pedagogical and linguistic purposes. Songs are available to use in every aspect and skills in teaching foreign languages. This paper determines to show the effectiveness of songs and music in teaching foreign languages and the role of this in terms of increasing children’s motivation towards the lesson and their range of vocabulary.

The paper deals with to show children’s listening ability in theoretical way. It is also show that which type of skills can increase by the help of listening music and songs. The analytical part of the paper explains the procedure and the results obtained from the pre-tests, post-tests and delayed tests for three different children’s songs as well as from the questionnaire that was done in order to collect information about motivation provided by songs.[1] In the result part show that children’s vocabulary skills increased by this technique. Music is ubiquitous and surrounds us everywhere

[1]Monreal, M. E. (1982). How I use songs. English Teaching Forum, 20, 44-45.

all around the world.[2] This paper focused on the reasons for using songs by demonstrating their effectiveness as a learning tool.

This paper also determines to show the knowledge about the culture and identity from which they were produced, as a cultural phenomenon by the helps of musics. This paper desires to explore the influence of music and educational songs on EFL students’ achievement from their teachers’ perspective[3]. The result show that the impact of songs in language learning was very low. This was contradict for the first section.The ongoing research work suggests that EFL teachers should be trained on the effective use of educational songs and music in English classes.3 This goes to provethat it has become one of the languages spoken andwritten all over the world. A wide variety of vocabularycan contribute to an efficient process of communication. It is undeniable that in language learning, vocabulary plays a crucial role. This is because, this article also proved that songs and music do not plays an important role in increasing language skills.

Conclusion:

The first section has proved that music has a tangible effect on the soul and human sensations, as it moves a person from one state to another, makes it clearer and more capable of listening and understanding. Controversially, the next section was dedicated to prove the songs effectiveness is low in terms of learning foreign languages.

References:

1. Bechtold, J. (1983). Musical ESL. TESL Talk, 14, 180-184.

2. Hashimova, N., & Sattorov, T. (2021). USAGE OF ENGLISH MILITARY TERMINOLOGIES AS A NEUTRAL AND COLLOQUIAL VOCABULARY. CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PHILOLOGICAL SCIENCES (2767-3758), 2(11), 162-167.

[2]Little, J. (1983). Pop and rock music in the ESL classroom. TESL Talk, 14, pp. 40-44.

3. Lo, R. & Li, H.C. (1998). Songs enhance learner involvement. English Teaching Forum, 36, pp.8-11.

4. Monreal, M. E. (1982). How I use songs. English Teaching Forum, 20, 44-45.

5. Eken, D. K. (1996). Ideas for using songs in the English language classroom. English Teaching Forum, 34(1), pp.46-47

6. Pakirdinova, S. (2023). ZAMONAVIY TILSHUNOSLIKDA REKLAMA MATNI VA UNING O’ZIGA XOS XUSUSISYATLARI. Talqin va tadqiqotlar, 1(19).

7. Tahani R. K. Bsharat, Mosaddaq Y. Barahmeh and Jamal M. H. Turkman. (2022) The influence of music and educational songs on EFL students’ achievement from their teachers’ perspective in Jenin Region.

8. Ch. Uralova, M. Karimova (2020) The importance of using songs in the EFL classroom and the reason for this.

THE ROLE OF TEACHER IN TEACHING FOREIGN LANGUAGE IN DIFFERENT AGE LEARNERS

Pakirdinova Sharofat Abdumutalovna
FerSU teacher
sharofatpakirdinova@gmail.com
Muxiddinova Muxtasarxon Nodirjonqizi
FerSU student

Annotation. This article studies the role of different teaching principles in this process, as well as problems that learners come across in communication and speaking practice and appropriate solutions for them.

Key words: pedagogical process, methods, teaching process, educational system

Аннотация. В данной статье рассматривается роль различных принципов обучения иностранному языку в разном возрасте, а также проблемы, с которыми учащиеся сталкиваются в общении и речевой практике, и правильные пути их решения.

Ключевые слова: педагогический процесс, методы, учебный процесс, педагогика, образовательная система

Annotatsiya. Bu maqolada turli yoshda chet tillarini o’qitishning turli tamoyillarining o’rni, shuningdek, muloqot va nutq amaliyotida o’quvchilar duch keladigan muammolar va ularni hal etishning to’g’ri yo’llari o’rganiladi.

Kalit so’zlar: pedagogik jarayon, metodlar, o’qitish jarayoni, pedagogika, ta’lim tizimi

Introduction

There is no learning without teaching. So as a tool of implementing teaching plans and achieving teaching goals, teacher talk plays an important role in language.

Quite a few research have discussed the relationship between teacher talk and language learning.

Due to the power of English as the international language and due to the fact that Turkey is facing European integration, English language teaching has expanded in Turkey in the last years.[4] As a result of the passing of a law in 1997 which introduced a new eight-year compulsory education system, significant changes occurred in foreign language education. Under this law all primary school students started studying English from the fourth grade on. Most Turkish people consider learning English as a must for the integration in the EU and national development. [5]The features of the teacher's language use which facilitate learner involvement and construct potential for learning include the following. The teacher uses maximum economy when correcting errors and teacher corrects the errors with a very open and direct approach. This helps teacher less time consuming. In error correction, in order not to interrupt the oral fluency the correction should be minimum and direct. The teacher succeeds achieving this. In this naturally occurring conversation, it is clearly seen that teacher gives both negative and positive feedback. That's why, even though she gives negative feedback from time to time no obstruction appears in the involvement. The easiest but the most inefficient way of revising a subject in the lesson is telling it again and again without any learner participation. However, it is clear that when the students are not involved in the process they do not learn anything. This helps learners engage in the learning/revising process actively. One of the most important features of the extract is the turn taking structure. Although being dominant in the course discourse is thought to have negative effects on learning. Teacher compensates this situation by letting students think after asking questions and constructs the involvement. Extended wait time, the time allowed by the teacher to answer a question not only increases the number of learner responses but also results in more complex answers and leads to an increase in learner interaction.

[4]Ellis, R. (1985) Understanding Second Language Acquisition. Shangai: Shangai Foreign Language Education Press.
[5]Filmore, W (1982) Instructional language as linguistic input: second language learning in classroom. New York: Academic Press

The peculiarities of the pedagogical process with the use of new information technologies make it necessary to approach the evaluation of the role of a teacher in a classroom in a different way.“With increasing frequency, they say now about the shift of the teacher’s role towards the "consultant", who would set a student on the right track in learning, who would distance himself or herself as a person from the educational process[6]. It is difficult to agree with this kind of statements[7]. Within the framework of our research, relying on the principle of domestic pedagogy - the principle of the teacher’s dominance, we believe that "the full replacement of the traditional system of allocation of roles will never happen[8]. New methods of using video materials in the study of a foreign language significantly increase opportunities of the teacher and students; nevertheless, they cannot totally replace the teacher. Relationship with the students; finding the best way to teach a foreign language; students’ work management during the lesson; organization of students’ active work while watching video are the key elements of the teaching process. The idea of the autonomy’s conception should be understood as an educational feature, that should include the formation of students’ learning skills in mastering a foreign language, the ability to independently / autonomously manage learning activity, evaluate the results achieved both in a specific learning situation, as well as in the context of further continuous learning of the language. At the same time, the best way to achieve "autonomy" in learning the language using visual aids is to organize classroom studies using various games, accompanied by individual and group work on the basis of specially developed educational materials.

In conclusion, the results of the study showed that the teacher need to be aware of the recent teaching approaches to minimize the obstruction of her talk in young learners’ learning process. Moreover, the constructive role of her use of language needs to be improved in order to increase the proficiency level of the students as much as their participation I can also say that the benefits of using games in language learning are promote communicative competence, create a meaningful context for

[6]The ELT journal EMentcher. P. 47:52,1990.
[7]Generative phonology workbook. M.S. Whitley. University of Wisconsin Press, 1989.

language use, increase learning motivation, reduce learning anxiety, encourage creative and spontaneous use of language. Games must have start point and end point. It must be easy for the player and the teacher to know who is about to reach the purpose.

References:

1. Aless, G. and Bondi, M. (2002) The basis of teacher talk: Questioning, instruction giving, paraphrasing. www.please.unimo.it/Paper_01.pdf

2. Ellis, R. (1985) Understanding Second Language Acquisition. Shangai: Shangai Foreign Language Education Press.

3. Filmore, W (1982) Instructional language as linguistic input: second language learning in classroom. New York: Academic Press

4. Gaies, S.J. (1983) The investigation of language classroom processes. TESOL Quarterly Vol. 17 Pp 205-217

5. Generativephonology workbook. M.S.Whitley. Universityof Wisconsin Press, 1989.

6. Hashimova, N., & Sattorov, T. (2021). USAGE OF ENGLISH MILITARY TERMINOLOGIES AS A NEUTRAL AND COLLOQUIAL VOCABULARY. CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PHILOLOGICAL SCIENCES (2767-3758), 2(11), 162-167.

7.Methodologyofteaching English tospeakersofother languages. ETTC publications. The British Council,1988.

8. Nunan, D. (1991) Discourse Analysis for Language Teachers. Cambridge: Cambridge University Press

9. Pakirdinova, S. (2023). ZAMONAVIY TILSHUNOSLIKDA REKLAMA MATNI VA UNING O’ZIGA XOS XUSUSISYATLARI. Talqin va tadqiqotlar, 1(19).

10. Stern, H. (1983) Fundamental Concepts of Language Teaching. Shangai: Shangai Foreign Language Education Press

11. Solovova E.N. Active methods in teaching foreign languages // ELT News and Views. Issue.

12. The ELT journal EMentcher. P. 47:52,1990.

THE EFFECTIVE WAYS OF USING GAMES IN EFL TO TEENAGE AND ADULT LEARNERS

Pakirdinova Sharofat Abdumutaljonovna
FarDU teacher
sharofatpakirdinova@gmail.com
Khamidova Mukhlisa Ma’rufjon kizi
FarDU student
xamidovamuxlisa1@gmail.com

Annotation: The article focuses on the importance of using games in teaching foreign languages to teenage and adult learners.Games plays an essential part while teaching EFL., essentially teenage and adult learners.It helps to understand the topic easily and learn with fun.

Key words and expression: jigsaw reading, lesson plan, adolescents, young learners, TBL engagement.

Annotatsiya: Maqolada o‘smir va katta yoshdagi o‘quvchilarga chet tillarini o‘rgatishda o‘yinlardan foydalanish muhimligiga e’tibor qaratilgan. O‘yinlar EFL, asosan o‘smirlar va katta yoshdagi o‘quvchilarni o‘rgatishda muhim rol o‘ynaydi. U mavzuni oson tushunishga va qiziqarli o‘rganishga yordam beradi.

Kalit so’zlar va ifoda: jigsaw o’qish, dars rejasi, o’smirlar, yosh o’quvchilar, TBL jalb qilish.

Аннотация: Статья посвящена важности использования игр в обучении иностранным языкам подростков и взрослых. Игры играют важную роль при обучении английскому языку, в основном подростков и взрослых. Они помогают легко понять тему и учиться с удовольствием.

Ключевые слова и выражения: чтение пазлов, план урока, подростки, младшие ученики, TBL обручение.

Teachers are constantly told to speak less during class so that learners have more time to actively participate in class. However, in the classroom, young learners need a lot of natural, easy-to-understand language from teachers who provide role models to follow. We make the mistake of sounding hard. One thing is certain:

Talking like a robot will not help your child understand what you are saying. One of the easiest alternatives is to incorporate music into lesson plans and phase it out as the grade progresses. A child’s learning process is fundamentally different from that of an adult. Children want to learn English in a fun and enjoyable way. Due to their young age, children tend to get bored and have a hard time navigating if the subject is too difficult. For this reason, it is the teacher’s responsibility to make the classroom learning environment more engaging and enjoyable.

In fact, the most effective technique for creating a lively atmosphere in the classroom and making it easier for young learners to learn English is to use songs during class. Learning through music helps students improve their proficiency in all skills at the same time. B. Singing, Speaking, Listening and Vocabulary. Therefore, singing encourages young students to be more enthusiastic and active. Their joy and comfort enhance their word memory. In addition, part of the lessons is to provide young students with engaging activities as well as many useful exercises.

For young learners, songs are much easier to recognize than learning words on paper. In some lessons, songs combined with consistent and predictable teaching routines, along with prepared words and gestures, give them an idea of what to expect. After a while you can clarify these commands instead of using music. You can then start modifying or extending the language to make it more suitable for learning level development.

Theme Based As adult educators, we strive to facilitate learning with a variety of educational strategies that engage our learners. Learning by doing is a powerful way to combine application and practice to address the needs and motivations of adult learners. Digital educational games offer a kind of engaging educational strategy for adult learners that can be deployed in both synchronous and asynchronous learning environments. However, digital educational games are not

new, as they were developed shortly after the first computer games (Wolfe & Crookall, 1998). In addition, game-based education is used in many adult education contexts, such as corporate settings for training employees in financial and economic skills, and military systems for combat and strategic training (Whitton & Hollins, 2008).). Despite these successful applications, recognition of digital educational games as a meaningful teaching method for adult learners is lacking (Connolly, Boyle, MacArthur, Hainey, & Boyle, 2012; Gros, 2007). This chapter reviews the research literature on adult learning through games from the perspective of learner motivation and engagement, with a particular focus on adult learning in online settings. Define key terms and essential characteristics of educational games, share best practices for developing and designing engaging educational games as an educational strategy, and focus on adult learners to develop effective Describe the types of learning outcomes that can be achieved through the use of educational games.

References:

1. Pakirdinova, S. (2023). ZAMONAVIY TILSHUNOSLIKDA REKLAMA MATNI VA UNING O’ZIGA XOS XUSUSISYATLARI. Talqin va tadqiqotlar, 1(19).Anderson, Richard C. (1973)

2. Hashimova, N., & Sattorov, T. (2021). USAGE OF ENGLISH MILITARY TERMINOLOGIES AS A NEUTRAL AND COLLOQUIAL VOCABULARY. CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PHILOLOGICAL SCIENCES (2767-3758), 2(11), 162-167.

3. Mirzayev, A., & Oripova, S. (2022). COMMUNICATIVE METHOD–A NEW APPROACH IN THE PRACTICE OF TEACHING FOREIGN LANGUAGE. Science and innovation, 1(B6), 778-783.

4. Bailey, Kathleen M. (2005). Practical English Conversation Lessons.New York:

5. McGraw-Hill.Brown HD (1987). Principles of Language Learning and Teaching (Second Edition).New Jersey:

6. Brown, H. D. (2001). Teaching by Principles:An Interactive Approach to Language Pedagogy (2nd Ed.). New York:

7. Addison Wesley Longman, Inc.Brown, HD (2007). Principles of language learning and teaching. (5th edition).New York:Pearson Education, Inc.

8. Mirzayev, A., & Oripova, S. (2022). COMMUNICATIVE METHOD–A NEW APPROACH IN THE PRACTICE OF TEACHING FOREIGN LANGUAGE. Science and innovation, 1(B6), 778-783.

9. Abdumutaljonovna, P. S. (2022). Main Characteristics of Advertising Discourse in Modern Linguistics. Texas Journal of Multidisciplinary Studies, 9, 173-176.

10. Banfield, J., & Wilkerson, B., (2014) Increasing Student Intrinsic Motivation And Self Efficacy Through Gamification Pedagogy. The Clute Institute International Academic Conference, USA, p2. Boyle, S., (2011)

11. An Introduction to Games based learning. Dublin. p.3 Birova, I. L., (2013). Game as a Main Strategy in Language Education. American Journal of Educational Research, Vol. 1, p.2

12 Franzoni, A. L., & Assar, S. (2009). Student Learning Styles Adaptation Method Based on Teaching Strategies and Electronic Media. Educational Technology & Society, 12 (4), 15–29. 13.Freitas, S.,, (2006). Learning in Immersive worlds. A review of game-based learning Prepared for. JISC. p10.

USING STORIES IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES TO YOUNG LEARNERS

Pakirdinova Sharofat Abdumutaljonovna

FarDU o’qituchisi

sharofatpakirdinova@gmail.com.

Anvarova Feruzabonu Anvarovna

FarDU talabasi

fanvarovna23@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang’ich sinflarga chet tillarini hikoyalar orqali o’qitish tahlil qilinadi. O’rganuvchilarning yoshi hisobga olgan holda, to’g’ri manba tanlash haqida so’z yuritiladi.

Annotation: This article analyzes the teaching of foreign languages in primary school using stories. It is about choosing the valid source, considering the age of the students.

Kalit so’zlar: hikoyalar, yosh o’rganuvchilar, yangi metod.

Key words: stories, young learners, a new method.

I have revised two articles about teaching. Especially about stories to use in teaching foreign languages or English language. One of them by Karen Saxby who is the author of different articles about methods. Then she explained her own experience as a child:

“As a child, I loved sitting on my grandfather’s lap while he read me stories. I remember most of them even though I am now a grandparent, too! As a child, I was blissfully unaware that, as I listened to the stories, I was also learning new words and ways in which those new words combined to communicate ideas and life lessons.

A good story encourages us to turn the next page and read more. We want to find out what happens next and what the main characters do and what they say to each other. We may feel excited, sad, afraid, angry or really happy. This is because

the experience of reading or listening to a story is much more likely to make us 'feel' that we are part of the story, too. Just like in our 'real' lives, we might love or hate different characters in the story. Perhaps we recognize ourselves or others in some of them. Perhaps we have similar problems."

Then she started using stories in teaching as well for young learners to teach something new. This is because, first of all as children are eager to learn interesting and playful things, and they love listening to stories and fairy tales. So, this method comes in handy to encourage learn a new languages. For example, it can become easier to learn by heart new words. Moreover, as the topics are different, children do not get bored easily.

Also, thanks to the stories it is easy to make a role play among young children. As a result they can develop their speaking skill.

Apart from the benefits of using stories in teaching young children, it is also important to choose reliable material and here are some tips:

When choosing second language story books, you might consider questions like.1:

- Will your child easily identify with the central characters? Are they of similar ages for example?
- Will the events interest and excite, scare or amuse your child enough to motivate them to continue reading?
- Is the story an appropriate length – not too short, not too long?[9]

In another article, the author also agrees with idea of using stories in teaching. Are very effective way. A story is something that everybody is familiar with, a majority of people used to listen to stories and like them very much. Children want to enjoy a character's adventures and like to distinguish between good and evil. Having worked with children's stories I have made my own theory. Although I work with children who are involved in learning English very much, it is very important to choose a suitable level for a certain class. They study[i] English as their hobby and this is why they are very involved. They want to learn and I have freedom to create

[9] Scott W. A. and Ytreberg L. H – Teaching English to Children. Longman, 1991, ISBN 058274606X

lessons in my way. Stories give me many opportunities for practicing everything children have learnt.

In this article, using stories is also considered as an inductive method of teaching children. Because, after using stories the imagination of students can easily be enhanced, vocabulary learning is highly likely to increase, grammar rules are included as well.

But, of course, stories don't only offer the young reader a chance to read. The experience also creates an opportunity to talk about the story. As a teacher, we can encourage a child to describe their favourite person, part of the story or picture. Their creativity might be developed by drawing new story pictures or even by writing their own short stories as a result.

If a child is reluctant to read or has little confidence in their ability to read in another language, we might help them by reading the story to them, stopping where necessary to interact and ask questions like *'What do you think will happen next?'* If we read to our students in a relaxed and fun way, they will subconsciously relate to the reading and language learning process more confidently and positively. Of course, being ready to by a teacher, for whatever reason, is also simply a lovely way to share quiet and close time. 2.

To conclude, story usage is only great of importance in teaching young learners. For developing their vocabulary range, outlook, grammar, speaking, reading and listening skills. That is why in classrooms this method should highly be applied.

REFERENCES:

1. https://www.cambridgeenglish.org/learning-english/parents-and-children/your-childs-interests/008-learning-english-through-stories

2. Arengo S. – Little Red Riding Hood. OUP, 1995, ISBN 0-19-422000-1.

3. Brumfit C., Moon J. and Tongue R. Teaching English to children. Collins ELT, 1991, ISBN 0-00-370288-X

4. Gafurova, N. I. (2021). Structural-semantical classification of construction terms in English and Uzbek languages.Academicia: An International Multidisciplinary Research Journal, 11(5), 571-575.

5. Mirzayev, A., & Oripova, S. (2022). Communicative method–a new approach in the practice of teaching foreign language. Science and innovation, 1(B6), 778-783.

6. Pakirdinova, S. (2023). Zamonaviy tilshunoslikda reklama matnida va uning o’ziga xos xususiyatlari. Talqin va tadqiqotlar, 1(19).

7. Ellis G. and brewester J. – Handbook for primary teachers. Penguin Books, 1991, ISBN 0-014-081016-1

USING GAMES IN TEACHING FOREIGN LANGUAGE TO YOUNG LEARNERS

Pakirdinova Sharofat Abdumutaljonovna
FerSU teacher
sharofatpakirdinova@gmail.com
Raxmatullayeva Dilnoza Abdumutal qizi
FerSU student
dilnozaxonraxmatullayeva@gmail.com

Annotation. The article emphasizes the value of games in teaching children foreign languages.

Key words: speaking approaches, linguistic experimentation, communicative abilities, innovative structure.

KICHIK YOSHDAGI BOLALARGA CHET TILLARINI O’QITISHDA O’YINLARDAN FOYDALANISH

Annotatsiya: Maqolada kichik yoshdagi chet tili o’rganuvchilarga til o’rgatish jarayonida turli xil interaktiv o’yinlardan foydalanishning ahamiyati ta’riflanadi.

Kalit so’zlar va iboralar: og’zaki nutq yondashuvi, lisoniy tajribalar, muloqot qobiliyati, yangicha tuzilma.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИГР В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Аннотация: В статье подчеркивается значение игр в обучении детей иностранным языкам.

Ключевые слова: подходы к говорению, лингвистическое экспериментирование, коммуникативные способности, инновационная структура.

The game and education are two fundamental facets of human growth, and they are both remarkable phenomena of our existence. The game is referred to in the scientific literature as a type of exercise in the circumstances that seek to ingest social experience. Whereas, foundation and improvement of person’s behavior self-control are the integral components of that activity. We cannot consider the game to be only a part of entertainment and recreation; it is, in the same time, the process of studying, creativity, therapy and simulation of people’s relationship, labour and education. Melek Alpar in her research (The importance of games in teaching foreign languages to children, Ankara: 06500 Teknikokullar. The importance of games in teaching foreign languages to children (2013) suggests EFL teachers using interactive activities during lessons, especially for younger audiences.

In her study, Melek gives a clear definition of ‘‘playing’’ and quotes P. Robert’s opinion of it: "physical or mental activity purely gratuitous, which has, in the mind of the person who indulges in it, no other purpose than the pleasure it gives[10]". She also gives some information about the history of the tool of using games in English classrooms and highly suggests this tool by stating Bruner’s view: ‘‘Because it presents both repetitive and innovative structures, it is through playing that the child have accesses to language. Through the individual motivation that it generates, it can provide a take-off point. Playing is a linguistic experimentation platform[11]”.

In order to determine the effect of FLT via playing on the child’s level of learning, she carried out a research on 5th graders at the age of 11 or 12 at the Bati Koleji Primary school in Ankara. Her research led her to the conclusion that game-based language learning produced better test results and better linguistic abilities. [12]

[10] Robert P (2003). Le Nouveau Petit Robert. Paris: Le Dictionnaire Le Robert- VUEF

[11] Vanthier H (2009). L’enseignement aux enfants en classe de langue. CLE International: Paris.

[12] Alpar, Melek (2013) The importance of games in teaching foreign languages to children, Ankara: 06500 Teknikokullar.

Over the years, education has undergone significant change. At one time, the focus in the classroom was solely on students listening passively. However, students are typically more engaged in class today, and what better way to engage in class than by playing games. Teacher of UzSWLU, Shahnoza Tairova tries to identify the most effective speaking approaches for 15 young students at the education center ‘‘Express Study’’ and to improve their communicative abilities through educational games.[13] She uses Jacobs and Kline Liu’s writings in her research about the advantages of games:

‘‘• The team aspect of many games can inspire collaboration and develop team spirit.

• Although many games contain competition among children, this is not essentially the case.

• In significantly great number of games, everyone has a turn, inspiring everyone to take a turn, rather than allowing others to talk more and do other actions, and discouraging some people from not including others.[14]‘‘

The researcher employed a specific set of methodologies during the investigation: needs assessment and questionnaires; the researcher’s notes. In order to come to a conclusion and make a crucial decision about the research paper, each gathered piece of data is processed in a variaty of ways. This helps to achieve the statistical study’s primary objective whis is to identify the value of games in teaching speaking to young learners. The research made two recommendations: 1) for schools, it can encourage teachers to use games as a helpful tool to enhance speaking ability during the learning process, and 2) for teachers, it can raise the proportion of students who have mastered good communication skills.

References:

[13] Tairova, Shahnoza (2022) The role of games on foreign language acquisition for young learners, Academic Research in Educational Sciences. Volume 3, Issue 6.

[14] Jacobs, G. M., & Kline Liu, K. (1996). Integrating language functions and collaborative skills in the second language classroom, TESL Reporter, 29, 21-33.

1. Hashimova, N., & Sattorov, T. (2021). Usage of English military terminologies as a neutral and colloquial vocabulary. Current Research Journal of Philological Sciences (2767-3758), 2(11), 162-167.

2. Alpar, Melek (2013) The importance of games in teaching foreign languages to children, Ankara: 06500 Teknikokullar.

3. Mirzayev, A., & Oripova, S. (2022). Communicative method– A new approachin the practice of foreign language. Science and innovation, 1(B6), 778-783.

4. Pakirdinova, S. (2023). Zamonaviy tilshunoslikda reklama matni va uning o’ziga xos xususiyatlari Talqin va tadqiqotlar, 1(19).

5. Robert P (2003). Le Nouveau Petit Robert. Paris: Le Dictionnaire Le Robert-VUEF

6. Tairova, Shahnoza (2022) The role of games on foreign language acquisition for young learners, Academic Research in Educational Sciences. Volume 3, Issue 6.

7. Vanthier H (2009). L’enseignement aux enfants en classe de langue. CLE International: Paris.

8. Jacobs, G. M., & Kline Liu, K. (1996). Integrating language functions and collaborative skills in the second language classroom, TESL Reporter, 29, 21-33.

CHOOSING APPROPRIATE METHODS ACCORDING TO AGE FEATURE

Pakirdinova Sharofat Abdumutaljonovna

FerSu teacher

Tojimatova Dilnoza Rahmatullo qizi

FerSU student

dilnozatojimatova@gmail.com

Annotation: The article focuses on the choosing appropriate methods according to the age features. It gives information about age of learners, interests, learning styles in teaching English.

Key words and expression: method, learning styles, verbal style, grammar translation method, audiolingual method, culture features.

Annotatsiya: Maqolada yosh xususiyatlariga koʻra toʻgʻri metod tanlash ifodalanadi. Ingliz tilida metod tanlashda oʻquvchining yoshi, qiziqishi, oʻrganish usullari haqida tushunchalar beriladi.

Kalit so’zlar va iboralar: metod, oʻrganish uslublari, soʻzlashuv uslubi, grammatik tarjima metodi, eshitib oʻrganish metodi, madaniy omillar.

Аннотация: Статья посвящена выбору адекватных методов с учетом возрастных особенностей. Он дает информацию о возрасте учащихся, интересах, стилях обучения в преподавании английского языка.

Ключевые слова и выражения: метод, стили обучения, вербальный стиль, грамматический метод перевода, аудиолингвальный метод, особенности культуры.

The progress of teaching foreign languages in different age groups and the role of different teaching principles in this process, as well as problems that learners come across in communication and speaking practice and approach, principle of activity, principle of visualization. Nowadays it’s difficult to find out interesting activities in

order to attract student's attention. So, the most significant thing is to choose appropriate methods according to different age groups.

Teachers should analyze how and what learning materials; mostly textbooks are suitable for learning English for young and adult learners.

"Methods of foreign language teaching are based on the fundamental principles of didactics; among them, a conscious approach to language learning, activity, visualization, and others. However, in foreign language teaching, due to the specific features of the subject in which means and ends are equally essential, these principles are used in a particular way. There are three principal views at this level: The structural view treats language as a system of structurally related elements to code meaning (e.g. grammar). The functional view sees language as a vehicle to express or accomplish a certain function, such as requesting something. The interactive view sees language as a vehicle for the creation and maintenance of social relations, focusing on patterns of moves, acts, negotiation and interaction found in conversational exchanges. This view has been fairly dominant since the 1980s."[15]

To sum up, there is a large number of methods used in teaching different age group. According to academic research, linguists have demonstrated that there is not one single best method for everyone in all context, and that no one teaching method is inherently superior to the others.

Also, it is not always possible – or appropriate – to apply the same methodology to all learners, who have different ages, objectives, environments and learning needs. Here we can see following methods:

The grammar translation method instructs students in grammar, and provides vocabulary with direct translations to memorize. Most instructors now acknowledge that this method is ineffective by itself. It is now most commonly used in the traditional instruction of the classical languages.

Communicative language teaching (CLT) is an approach to the teaching of languages that emphasizes interaction as both the means and the ultimate goal of

[15] The role of principles in teaching FL at different age groups. Shabnam Juraboevna Toliboboeva. Academic Research in Educational Sciences. Volume 2 | CSPI conference 2 | 2021.

learning a language. It continues to be popular, particularly in Europe, where constructivist views on language learning and education in general dominate academic discourse.

The direct method, sometimes also called natural method, is a method that refrains from using the learners' native language and just uses the target language. The direct method operates on the idea that second language learning must be an imitation of first language learning, as this is the natural way humans learn any language - a child never relies on another language to learn its first language, and thus the mother tongue is not necessary to learn a foreign language.

The audio-lingual method has students listen to or view recordings of language models acting in situations. Students practice with a variety of drills, and the instructor emphasizes the use of the target language at all times.

References:

1. Amstrong, Thomas (2009). Multiple Intelligences in the Classroom -Third Edition. Virginia: Alexandria.

2. Dickinson, P. (2010). Evaluating and Adapting Materials for Young Learners. The University of Birmingham. Edgbaston: Birmingham B15 2TT UK

3. Hashimova, N., & Sattorov, T. (2021). USAGE OF ENGLISH MILITARY TERMINOLOGIES AS A NEUTRAL AND COLLOQUIAL VOCABULARY. CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PHILOLOGICAL SCIENCES (2767-3758), 2(11), 162-167.

4. McDonough, J. and Shaw, C. (2003). Materials Evaluation and Design for Language Teaching. Edinburgh: Edinburgh University Press.

5. Mirzayev, A., & Oripova, S. (2022). COMMUNICATIVE METHOD–A NEW APPROACH IN THE PRACTICE OF TEACHING FOREIGN LANGUAGE. Science and innovation, 1(B6), 778-783.

6. Paul, D. (2003). Teaching English to Children in Asia. Hong Kong: Pearson Education Asia.

7. Pakirdinova, S. (2023). ZAMONAVIY TILSHUNOSLIKDA REKLAMA MATNI VA UNING O’ZIGA XOS XUSUSISYATLARI. Talqin va tadqiqotlar, 1(19).

8. Scott, Wendy A. and Ytreberg, Lisbeth H. (1993). Teaching English to Children. Longman.

9. Shin, J.K. (2006). Ten Helpful Ideas for Teaching English to Young Learners. English Teaching Forum. Number 6/2006

QORAMOLCHILIK YO’NALISHIDA TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHGA SARFLANGAN INVESTITSIYALAR SAMARADORLIGIGA TA’SIR QILUVCHI OMILLAR

Oripov Ibroximjon Ilhomjon o’g’li
Andijon qishloq xo’jaligi va agrotexnologiyalar instituti
2-bosqich magistranti

Annotatsiya: Maqolada qoramolchilik yo’nalishida olib borilayotgan tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishga sarflanayotgan investitsiyalar samaradorligiga ta’sir qiluvchi omillar haqida bayon etilgan. Investitsiyalar samaradorligi, ularning baholash ko’rsatkichlari va rivojlantirish omillari bayon etilgan.

Tayanch iboralar: Investitsiya, iqtisodiy mexanizm, investitsiyalarni baholash, diskontlash, innovatsiya, investitsion-innovatsion muhit.

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishga sarflanadigan investitsiyalar samaradorligiga ta’sir qiluvchi ichki va tashqi omillar mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotiga ta’siri katta. Mazkur omillar shaxs – individ, oila – uy xo’jaligi milliy va global miqyosda yuzaga keladi. Jumladan, mamlakatning tashqi va ichki siyosat holati, inflyatsiya darajasi, kredit-moliya tizimi, aholi daromadlari va bandlik darajasi, pul-valyuta kredit munosabatlari, bojxona siyosati, infratuzilma xolati, intelektual salohiyat va instituttsional kabi omillar shular jumlasidandir.

Ushbu omillar davlat tomonidan tadbirkorlikni rag’batlantirish va tartibga solish mexanizmini takomillashtirib, shu bilan birga tovar va xizmatlar ishlab chiqarishning barqaror o’sishini ta’minlaydi, korxonalarini raqobatbardoshligini kuchaytirib bozor ifratuzilmasini rivojlantiradi. O’z navbatida, tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishda xorijiy investitsiyalarni jalb kilish amaliyotini, modellarini chuqur o’rganish va ularning ilg’or tajribasini mamlakatimizning o’ziga xos xususiyatlarini xisobga olgan xolda iqtisodiyotni modernizatsiyalash va chuqur tarkibiy o’zgarishlarni amalga oshirishda ijodiy qo’llash muhimdir.

Mamlakatda, Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik tarmog’ida qishloq xo’jaligining o’rni yuqoriligi bilan ahamiyatlidir. 2020 yilning 9 oyi davomida qishloq, o’rmon va baliqchilik xo’jaligi mahsulot (xizmat)larining umumiy hajmi 180,1 trln so’mni tashkil qilib, YAIM tarkibida ushbu sohaning ulushi 25,7 foizga yetdi. CHorvachilik mahsulotlarini yetishtirish hajmi 89,7 trln so’mni yoki 2019 yilning mos davriga nisbatan 102,3 foizni tashkil qildi. yetishtirilgan qishloq xo’jaligi mahsulotlarining umumiy hajmida chorvachilik mahsulotlarining ulushi 51,6 foizga yetdi. Chorvachilik tarmog’ida qoramolchilik yo’nalishining ulushi 46,4 foizni tashkil etdi[16]. Binobarin, Qoramolchilik yo’nalishining maqsadga muvofiq, samarali joylashtirilishi, rivojlantirilishi respublikada mehnat taqsimoti ijobiy hal etilishiga bevosita ta’sir etadi. Hududlarning tabiiy, iqtisodiy sharoitlarini hamda bozor talablarini e’tiborga olgan holda joylashtirilishi va rivojlantirilishi maqsadga muvofiqdir. Bu tarmoqlarda oziq-ovqat va qayta ishlash sanoati korxonalari uchun go’sht va sut va boshqa mahsulotlar yetishtiriladi. Natijada sanoat tarmoqlarining rivojlantirilishi ham ta’minlanadi. Xususan qoramolchilik yo’nalishida inson salomatligi uchun zarur, oqsil moddalarga boy bo’lgan turli xildagi mahsulotlar yetishtiriladi. “2011-2019 yillarda respublikada aholi jon boshiga o’rtacha 45 kg. go’sht (tirik vaznda), 262 kg”[17]. sut yetishtirilgan. Bu inson organizmi uchun zarur miqdor yoki tibbiyot normativlaridagiga nisbatan ancha kam.

Bundan tashqari chorvachilikda o’simlikchilik va chorvachilikning ayrim sohalari rivojlanishini ta’minlaydigan mahsulotlar ham yetishtiriladi. Masalan, chorva chiqindisi – go’ngi tuproq unumdorligini oshiradi, o’simliklar uchun organik o’g’it hisoblanadi. CHorvachilik mahsuloti sut esa aholi tomonidan iste’mol qilinishidan tashqari yangi tug’ilgan yosh hayvonlarga ham beriladi.

SHuning uchun respublika hukumati chorvachilikni rivojlantirishga qaratilgan yirik dasturlar ishlab chiqib, ularni amaliyotga tatbik etish bo’yicha qator chora-tadbirlarni amalga oshirmoqda. Jumladan, O’zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 18 martdagi CHorvachilik tarmog’ini yanada rivojlantirish va qo’llab-

[16] Манба: Ўзбекистон Республикаси статистика вазирлиги маълумотлари.
[17] Манба: Ўзбекистон Республикаси статистика вазирлиги маълумотлари.

quvvatlash chora-tadbirlari to’g’risida"gi va 2020 yil 28 martdagi "Veterinariya va chorvachilik sohasida davlat boshqaruvi tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to’g’risidagi hamda 2020 yil 29 yanvardagi qabul qilingan “CHorvachilik tarmog’ini davlat tomonidan qo’llab - quvvatlashning qo’shimcha chora tadbirlari to’g’risida”gi PQ-4576-sonli qarori chorvachilikni rivojlantirishda muhim omil bo’ldi. Qarorlarda davlat tomonidan chorvachilik tarmog’iga kiritilayotgan investitsiyalar samaradorligini oshirishga qaratilgan tizimli chora tadbirlar hamda strategiyalarni amalga oshirish, bugungi kun uchun dasturamal bo’lishi ko’zda tutilgan:

- chorvachilik va naslchilik sohasini davlat tomonidan qo’llab-quvvatlash, mahsuldorlikni oshirish va ozuqabop ekinlar urug’chiligini rivojlantirish bo’yicha chora-tadbirlarni ishlab chiqish;
- chorvachilik xo’jaliklariga ajratilgan yer maydonlaridan samarali foydalanish holatini tahlil qilinishini tashkil etish hamda chorva bosh sonidan kelib chiqib, mutanosib ravishda ekin yerlari ajratilishini nazorat qilish;
- chorvachilikning barcha tarmoqlari faoliyatini ilmiy asosda tashkil etish, ilmiy-tadqiqot natijalari va innovatsion ishlanmalarni mahsulot ishlab chiqarish va naslchilik-selektsiya amaliyotiga joriy etish ishlarini yo’lga qo’yish;
- chorvachilik mahsulotlarini qayta ishlash sohasini rivojlantirish, jumladan, yangi quvvatlarni ishga tushirish va mahsulotlar turlarini kengaytirish bilan bog’liq masalalarni hal etish;
- kadrlarni tizimli tayyorlash, ularning malakasini oshirish va qayta tayyorlashni tashkil etish.

Xulosa o’rnida shuni aytish kerakki, go’sht narxining uzluksiz yuqorilab borayotganiga asosiy sabab, ozuqa-em mahsulotlari tannarxining yuqoriligi, realizatsiya qilishda "vositachi"larning ko’pligi, ozuqa yetishtirish uchun yer maydonlarining kam ajratilganligi, joylarda chorvachilik mahsulotlari yetishtirish va qayta ishlash korxonalarining yetarlicha rivojlanmaganligi, chorvaning asosiy qis-mi qo’lida bo’lgan aholiga bo’rdoqichilik uchun sharoit yaratilmaganidir. Ushbu

muammolarga barham bermas ekanmiz, chorvachilikda ijobiy natijaga erishib ham, go’shtning narxini pasaytirib ham bo’lmaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro’yxati:

1. O’zbekicton Pecpublikaci Ppezidenti SHavkat Mipziyoevning Oliy Majlicga Mupojaatnomaci. 29.12.2018 y. O’zbekicton Pecpublikaci Ppezidentining pacmiy veb-cayti ma’lumotlapi acocida https://president.uz/uz/lists/view/4057.
2. O’zbekiston Respublikasi Prezidenti SHavkat Mirziyoevning “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahmar faoliyatining kundalik qoidasi bo’lishi kerak” // – T.: “O’zbekiston”, 2017. 20-b.
3. Fayziyeva N.SH. Rivojlangan mamlakatlarda xususiy tarmoqni moliyalashtirish tajriba va amaliyoti. “Xalqaro moliya va hisob” ilmiy elektron jurnali. № 3, iyun, 2019. B. 3-12.
4. Bo’riyeva D. Xususiy tadbirkorlikda kichik va o’rta biznesning mohiyati. Iqtisodiyot va ta’lim. 2017. № 1. B. 57-59.
5. Алтынбаев А.Р. Участие субъектов малого предпринимательства в государственных закупах с точки зрения теории в государственных теории и игр. Актуальные вопросы экономических наук и современного менеджмента: сб. ст. по матер. XIII-XIV междунар. науч.– прак. конф. № 8-9 (10). – Новосибирск: СибАК, 2018. С. 55-66
6. Асаул А.Н. Организация предпринимателской деятелности: учебник / А.Н. Асаул. – СПб.: АНО ИПЕВ, 2009. 336 с. Режим доступа: www.ауп.ру/боокс/м614_2.ҳтм.
7. Бабурин е.А. Теоретические аспекты анализа ресурсного потенциала предприятия // Проблемы современной экономики. 2011. №5. стр. 152-156.;
8. Ergashov I.I. Increasing innovation potential and investment activity in the development of effective entrepreneurship. // "Economic archive". Economical Academy. D.A. Tsenova in Svishtov, Bulgary. 2018, Issue 4. 17.12.2018. ISSN: 2367 – 9301 –Electronic Edition. Pages -31-39.

9. Violeta Blazheva, Ilhom Ergashov. Agrarian policy as theory and practice in Uzbekistan. Global challenges of contemporary issues - Lardy Publishing House - Paris, France - 2018. Pages – 68-71.

USING STORIES IN TEACHING FOREIGN LANGUAGE TO YOUNG LEARNERS

Sharofat Pakirdinova Abdumutaljonova

FerSu teacher

sharofatpakirdinova@gmail.com

Ibroximova Nazima Adhamjon qizi

Student

Annotation: This article focuses on using stories in teaching foreign language to young learners, and it is defined that using stories will be more effective for young learners in learning foreign language.

Key words and expressions: stories, interesting games, motivation, techniques, rhymes, character, playing roles, ability.

Аннотация: В статье рассмотрены положительные стороны использования сказок в обучении младших школьников и выявлено, что использование сказок более эффективно при обучении младших школьников иностранному языку.

Ключевые слова и фразы: рассказ, веселые игры, мотивация, техника, ритмы, характер, ролевая игра, умение.

Annotatsiya: Maqolada boshlang’ich sinf o’rganuvchilarini o’qitishda hikoyalardan foydalanishni ijobiy taraflari targ’ib qilindi va hikoyalardan foydalanish yosh o’quvchilarni chet tilini o’rganishida yanada samarali ekanligi ochib berildi.

Kalit so’zlar va iboralar: hikoya, qiziqarli o’yinlar, motivatsiya, texnika, ritmlar, xarakter, ro’l o’ynash, qobiliyat.

In this critical review, I am going to analyze two articles. First one is established on the journal " International TEFL and TESOL training " on Monday 24 May 2021. Second one is written by Claire Venables, established on "One stop English" journal.

Both articles begin with question like "Why stories in teaching foreign language?" and writers clarify its importance while teaching English. In first article, it is answered like this " In the education world, the potential and value of using stories and storytelling techniques have always been known and recognized, especially in the context of teaching younger students. Recently, more and more EFL teachers of young learners are integrating carefully selected children□s literature stories to teach English. Children□s literature is such a significant part of English language literature - using it for teaching English can be a very motivating tool for young learners." [1]

In another one it is stated " Stories play a major role in early childhood education and are a key element in any good English programme for young children. Read on for some practical tips for choosing, delivering and using stories for memorable and meaningful language learning."[2][18]

First article clarify its advantages by introducing to the key vocabulary using pictures and gestures, the teacher started telling the stories. The visual presentation support used to facilitate the comprehension process, the storytelling approach to teaching vocabulary proved effective for the students.Young children enjoy predictability: predictable patterns such as familiar sequences, repeated phrases, and rhymes are excellent for language learning. Predictable pattern books with simple text increase the young learners□ confidence in understanding English and make learning through story-reading an engaging experience. Examples of predictable pattern books that could be used with young ESL students are: * The Three Little Pigs * Three Billy Goats Gruff * The Gingerbread Man * The Wheels on the Bus * Brown Bear, Brown Bear, What Do You See? * The Farmer in the Dell * If You Give a Mouse a Cookie.

In the second one, author used many other related sourses as an example. In particular: "When your audience doesn’t speak English as a first language, the delivery is everything! There is an art to reading aloud to an audience of youngsters, so once you□ve fallen in love with a great book, the next step is to work on your

1. " The importance of stories in teaching English to young learners" International TEFL and TESOL training . Monday 24 May 2021.
2. " Teaching young learners: How to use stories in the classroom " One stop English .

performance. According to Tell It Again by Shirley Raines and Rebecca Isbell, Storytelling involves three essential elements: the story, the teller, and the listener. A well selected story told by an effective storyteller captivates young listeners attention and the three elements work in harmony. With that in mind, here are some tips for making story-time with your young learners a big success."

Each article maintained the effectiveness of using stories for teaching young learners. Because it is not only useful way of teaching English but also it will go funny for students. Nowadays most students prefer energetic lessons which includes various kind of activities rather than just lectures. For this reason stories will be great model for teaching foreign language. While using stories we should pay attention the factors which are defined in both articles, in this case it will be more effective for teachers.

References:

1.All the Documents You Will Need to Teach English Abroad ‘‘ The importance of stories in teaching English to young learners" International TEFL and TESOL training. Monday 24 May 2021.

2. Getting Student Placement Right - The Best Desk Arrangements for EFL Students

3. Hashimova, N., & Sattorov, T. (2021). Usage Of English Military Terminologies As A Neutral And Colloquial Vocabulary. Current Research Journal Of Philological Sciences (2767-3758), 2(11), 162-167.

4. Pakirdinova, S. (2023). Zamonaviy Tilshunoslikda Reklama Matni Va Uning O Ziga Xos Xususisyatlari. Talqin Va Tadqiqotlar, 1(19).

5." Teaching young learners: How to use stories in the classroom " One stop English.

O’ZBEKISTON RESPUBLIKASIDAGI KOMPANIYALARNING INQIROZLARINI KAMAYTIRISH

Ravshanbek Adhamov Ulug’bek o’gli
Rustamov Faxriyor Ikromjon o’g’li
Toshkent Moliya Instituti
Ilmiy rahbar: dotsent **Saliev Baxodir Komilovich**

Annotatsiya: Ushbu maqolada biz O’zbekiston Respublikasidagi tadbirkorchilik kompaniyalaridagi inqirozni oldini olish haqida muhokama qilamiz.Ushbu maqolada biz sodir bo’lishi mumkin bo’lgan yoki sodir bo’lgan inqirozlarni oldini olish haqida tahlil qilib muhokama qildik.

Albatta, kompaniya tomonidan inqirozni oldini olish uchun alohida shu yo’nalish bilan shug’ullanishi rejada tutilgan guruh va inqirozlarni kamaytirish uchun qo’shimcha serviz hamda imkoniyatlarni yaratish muhimdir.

Kalit so’zlar: Serviz, Kompaniya, Inqiroz, Krizis.

Hammamizga ma’lumki rivojlanayotgan O’zbekiston Respublikasida kun sayin tadbirkorchilik kompaniyalarining soni ortib bormoqda.Shuni aytish joizki ushbu tashkil qilinayotgan ayrim kompaniylardagi inqirozlar hamda ularning kelajakda prognoz qilinishi mumkin bo’lgan inqirozlarda qutqarish muhim hisoblanadi, buning sababi ushbu inqirozlar albatta kompaniyalarning iqtisodiy faolligiga jiddiy ta’sir qiladi,shu jumladan kompaniyaning pul aylanmasini kamayib ketishi,ishlab chiqarilayotgan mahsulotlarni sotish darajasini tushib ketishi.

Aynan shu inqirozlarni oldini olish tadbirkorlarning hamda iqtisodchilarning burchi hisoblanadi.

Internet ma’lumotlariga qaraganda **Inqiroz** — taraqqiyotda orqaga ketish, tanazzul degan ma’noni anglatadi Inqiroz davri esa-Har qanday tizim (obyekt)ning

nisbatan yuqori darajada shakllangan holatidan quyi darajadagi holatga o‘tish jarayoni Inqiroz davri deyiladi.[19]

Kompaniya inqirozining eng keng tarqalgan sababi nima?

Muammo va inqiroz bo’yicha ekspert Toni Jaques tahlili shuni ko’rsatdiki, inqirozlarning haqiqiy sabablari quyidagilardan iborat:

Salbiy parvarishlash amaliyoti.

Inson xatosi.

Ijobiy bo’lmagan rejalashtirish.

Moddiy nosozlik.

Axloqsiz yoki insofsiz xatti-harakatlar.

Javob bermaydigan madaniyat.

Yetakchilik muvaffaqiyatsizligi.

Salbiy hukm.[20]

[21]Shu o’rinda savol tug’ulishi tabiiy: “Qanday qilib O’zbekiston Respublikasidagi kompaniyalarni inqirozlarini kamaytirish mumkin?”

[19] https://uz.wikipedia.org/wiki/Inqiroz

[20] https://www.google.com/search?q=Why+most+of+companies+meet+crisis&rlz=1C1GGRV_ruUZ1043UZ1043&oq=Why+most+of+companies+meet+crisis&aqs=chrome..69i57j0i546.16211j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8

[21] https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fwww.entrepreneur.com%2Fliving%2Fsuccessful-leadership-tactics-in-a-time-of-crisis%2F347433&psig=AOvVaw0kALpXQ5Oo5MOyyDKNv--6&ust=1680587276714000&source=images&cd=vfe&ved=0CA0QjRxqFwoTCKit4dyBjf4CFQAAAAAdAAAAABAD

Inqirozni boshqarish rejasini ishlab chiqish....

Doimiy mashg’ulotlar va mashg’ulotlarni o’tkazish....

Mijozlarning fikr-mulohazalarini kuzatib borish....

Inqiroz guruhini yaratish....

Inqirozni boshqarish dasturiga sarmoya kiritish....[22]

Aynan shunday usullar orqali biron bir tadbirkor shaxs o’z kompaniyasidagi inqirozni oldini olishi mumkin hisoblanadi.

Ushbu jarayonlardan kelib chiqib Respublikamiz hududidagi tadbirkorchilik kompaniyalarida sodir bo’lishi mumkin yoki sodir bo’lgan inqirozlarni oldini olish uchun quyidagi strategiyalar yordam berishi mumkin.

1.Kompaniyaning to’liq pul aylanmasini hamda unda infratuzilma,ishlab chiqarilayotgan mahsulotlarni batafsil o’rganib chiqish

2.Kompaniya tomonidan ishlab chiqarilayotgan mahsulotlarni xarid qiluvchi bozorlarda qo’shimcha serviz va boshqa imkoniyatlarni yaratish,sababi ushbu usul bilan ishlab chiqarilayotgan mahsulotlarni sotish darajasini oshirish mumkin.

3.Mijozlarni ishlash faoliyatini rag’batlantirish va ular ustidagi nazoratni kuchaytirish

4.Alohida krisisni oldini olish uchun guruh shakllantirish va shu asnosida kelajakda sodir bo’lishi mumkin bo’lgan yoki sodir bo’lgan krisisni oldini olish uchun to’g’ri va ma’suliyatli ravishda shug’ullanish.

5. Shartnoma asosida boshqa kompaniyalarda ma’lum bir muddatga qarz olish va olingan qarzni kafolatli ravishda qaytarish uchun ayrim serviz xizmatlarini tekinga ko’rsatish.Shuni aytish joizki qarz olish zaruriyati tug’ulganidagina qarz olish kerak.

Xulosa: Ushbu maqolada biz inqirozni umumiy jabhalarini tahlil qilgan holda o’rganib chiqdik.Shuningdek, ushbu maqolada biz O’zbeksiton Respublikasidagi kompaniyalarda sodir bo’lishi mumkin bo’lgan yoki sodir bo’lgan inqirozlarni oldini qanday usul bilan olish haqida tahlil qilib chiqdik.

[22]https://www.google.com/search?q=how+can+i+reduce+crisis+in+companies&rlz=1C1GGRV_ruUZ1043UZ1043&oq=HOw+can&aqs=chrome.0.69i59l2j69i57j0i512l3j46i512j0i512l3.2267j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8&dlnr=1&sei=v2kqZMmvA-KCxc8Ppd-o6A4

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. https://uz.wikipedia.org/wiki/Inqiroz
2. https://www.google.com/search?q=Why+most+of+companies+meet+crisis&rlz=1C1GGRV_ruUZ1043UZ1043&oq=Why+most+of+companies+meet+crisis&aqs=chrome..69i57j0i546.16211j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8
3. https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fwww.entrepreneur.com%2Fliving%2Fsuccessful-leadership-tactics-in-a-time-of-crisis%2F347433&psig=AOvVaw0kALpXQ5Oo5MOyyDKNv--6&ust=1680587276714000&source=images&cd=vfe&ved=0CA0QjRxqFwoTCKit4dyBjf4CFQAAAAAdAAAAABAD
4. https://www.google.com/search?q=how+can+i+reduce+crisis+in+companies&rlz=1C1GGRV_ruUZ1043UZ1043&oq=HOw+can&aqs=chrome.0.69i59l2j69i57j0i512l3j46i512j0i512l3.2267j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8&dlnr=1&sei=v2kqZMmvA-KCxc8Ppd-o6A4

MASOFALI O’QITISHDA BULUT TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANISH USLUBIYATI

Jumayev Sohib Bahodirovich
Muhammad al-Xorazmiy nomidagi TATU magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada masofaviy ta’limda bulutli texnologiyalar va ulardan foydalanish haqida ayrim ma’lumotlar keltirilgan, shuningdek ushbu texnologiyalarning bugungi kundagi holati ham tadqiq etilgan.

Kalit so’zlar: bulutli texnologiya, masofali ta’lim, uslub, tarmoq.

Bulutli hisoblash (inglizcha cloud computing) – axborot texnologiyalariga doir konsepsiya hisoblanib, bu konsepsiyada konfiguratsiyalanuvchi hisoblash manbalarining (masalan, ma’lumot uzatish tarmoqlari, serverlar, ilovalar, tarmoqlar, saqlash tizimlari va hizmatlarining barchasiga bir vaqtda yoki ularning har biriga alohida kirish) umumiy pulga (inglizcha *pool*) birgalikdagi va qulay tarmoq orqali kirishni nazarda tutadi. Bunda manbalarga kirish tezligining yuqoriligi ta’minlanadi, manbalarga kirishda minimal harakat talab etadi, yoki provayderga murojaat qilish talab etilmaydi.

Bulutli hisoblash texnologiyasi foydalanuvchilari axborot texnologiyalari infrostrukturasiga sarflanadigan harajatlarni (qisqa va o’rta muddatli rejalarda) bir muncha kamaytirishlari mumkin va bulut texnologiyasi hizmatlarining hisoblash egiluvchanligi (inglizcha *elastic computing*) hususiyatlaridan foydalangan holda, hisoblash talablari o’zgarishiga moslashuvchan ta’sir ko’rsatishi mumkin.

Tez-tez bulut texnologiyasini meynfreymlar bilan, ularning o’rtasida umumiylikni qidirgan holda taqqoslashadi. Bulut texnologiyasining meynfreymlardan farqi shundan iboratki, uning hisoblash kuchi nazariy jihatdan chegaralanmagan. Ikkinchi farq shundan iboratki, oddiy qilib aytganda, meynfreymlar uchun terminallar faqatgina foydalanuvchi va qayta ishlash uchun ishga tushurilgan vazifalar o’rtasida interfaol o’zaro muloqot uchun xizmat qiladi.

Bulut texnologiyasida terminalning o’zi kuchli hisoblash qurilmasi hisoblanadi. U faqat kerakli ma’lumotlarni to’plash bilan chegaralanib qolmay, balki hisoblash manbalarining global tizimini boshqarish uchun hizmat qiladi.

Cloud computing aslida qanday texnologiya ekanligini yaxshi tushunish uchun, oddiy misolni keltirishimiz mumkin: oldin foydalanuvchi elektron xat qutisiga kirish uchun, foydalanuvchi kompyuteriga o’rnatilgan ma’lum bir dasturiy ta’minotga murojaat qilish kerak bo’lar edi (messenjerlar va dasturlar), endi esa foydalanuvchi bevosita o’ziga maqul bo’lgan elektron xat hizmatini taqdim etuvchi kompaniya saytiga brauzer orqali kirish imkoniga ega.

Hozirgi vaqtda katta bulutli hisoblash texnologiyalari ma’lumotlarni qayta ishlash markazlarida joylashgan mingdan ortiq serverlardan iborat. Ular bir vaqtda millionlab foydalanuvchi tomonidan ishlatilayotgan bir necha o’n ming ilovalarni manbalar bilan ta’minlaydi. Korxonalar uchun xususiy ERP, CRM va boshqa serverlarni harid qilish va qo’shimcha qurilmalarni sozlash juda qimmat turadi, bunday holatda bulut texnologiyalari korxonalar uchun qulay vosita hisoblanadi.

Xususiy foydalanuvchilar o’rtasida bulutli hizmatlar, o’zining qulayligi bilan tobora keng tarqalmoqda, masalan, Google kompaniyasi tomonidan taqdim etilayotgan bulutli hizmatlar («Документы», «Календарь» va hokazo).

Bulut texnologiyalarining bunday keng tarqalish sabablari tushunarli albatta: ularni qo’llash soxasi juda keng va hizmat ko’rsatish va personalga, undan tashqari infrastrukturaga sarflanadigan mablag’larni tejash imkoni mavjud. Ma’lumotlarni qayta ishlash va ularni uzoq masofadagi ma’lumotlarni saqlash markazlarida saqlash jarayonida apparat ta’minotini sezilarli darajada soddalashtirish mumkin. Bunday muammolarning barchasi hizmat provayderiga yuklanadi.

Bulutli hisoblash texnologiyasidan foydalanish bir muncha qulay. Tezda ilg’ash mumkin bo’lgan asosiy kamchilik, bu xizmatlarni taqdim etuvchiga to’liq bog’liqlikdir. Lekin bulutli hisoblash xizmatlarini taqdim etuvchi provayderlar ishonchliligi oshib bormoqda. Ma’lumotlar ishonchliligi va xavfsizligini ta’minlash uchun ko’pgina ishlarni amalga oshirish kerak, masalan ikkilamchi kanallar va

ikkilamchi quvvatga ega bo’lish, kerak bo’lganda ularni ishga tushurish va albatta, ma’lumotlarning doimiy mavjudligi va xavfsizligini ta’minlash kerak.

Zamonaviy bulut texnologiyalari nafaqat tayyor tarmoq va server qurilmalaridan foydalanmoqda, balki bosqichma-bosqich o’rnatma tizimlar (embedded cloud) bozoriga ham kirib kelmoqda va bozorning keng miqyosda o’zgarishiga sabab bo’lmoqda. O’rnatma tizimlarni tadbiq qilish kompyuter protsessorlarini turli xildagi qurilmalarga o’rnatish imkoni paydo bo’ldi, bunday qurilmalarga intellektual qurilmalar (датчики), M2M-modullar, avtomobillar, maishiy texnika va hokazolarni aytish mumkin.

Bu esa o’z navbatida kompyuter tarmog’iga ulangan holda qurilma ishini boshqarish, ma’lumotlarni yig’ish va interfaol imkoniyatlarni ta’minlash imkonini beradi.

Ulanishi mumkin bo’lgan barcha qurilmalarni global tarmog’iga ulash fikri *Vositalar internet* (Internet of Things – IoT) deb ataladi. Microsoft Windows Embedded bosh menejeri Kevin Dallasning fikricha, vositalar interneti ko’p yillardan beri mavjud, lekin uni amalga oshirish uchun, ya’ni bunday tarmoqni qurish uchun bir tarkibiy qism yetishmas edi – bu bulut texnologiyasi hisoblanadi.

O’rnatma kompyuterlar soni protsessorlarga bo’lgan narhlarni tushishi va internet tarmog’ining keng tarqalishi natijasida ko’paymoqda. Undan tashqari yuborilayotgan va qayta ishlanayotgan ma’lumotlar hajmi ham o’sib bormoqda (asosan real vaqt holatida). Shuning uchun yaqin yillarda masofali o’qitishda ham internet tarmog’ining va bulutli hisoblash texnologiyalarining ro’li oshib boradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Nuraliyev Faxriddin Murodillayevich, Delov To‘lqin Erkinovich, Ubbiyev Alisher Tairovich Virtual Ta’lim Muhiti (Tizimi) Va Uni Ta’limga Joriy Qilinishi Tahlili // Современное образование (Узбекистан). 2022. №6 (115). URL: https://cyberleninka.ru/article/n/virtual-ta-lim-muhiti-tizimi-va-uni-ta-limga-joriy-qilinishi-tahlili (дата обращения: 04.10.2022).

2. Delov T.E.“Булутли технологиялар” фанидан ўқув қўлланма, “Aloqachi” nashriyot-matbaa markazi Toshkent. 216 b

MAKTABDA KIMYO AMALIY MASHG’ULOT DARSLARINI AKTDAN FOYDALANIB TASHKIL ETISH (7-8-SINFLARDA)

Omonov Navro’zbek Shermuhammad o’g’li
Chirchiq Davlat Pedagogika universiteti
4-bosqich talabasi
navrozbekomonov9669@gmail.com
Jo’rayev Murod Maxmarajab o’g’li
Chirchiq Davlat Pedagogika universiteti
“Ilmiy va metodologik kimyo” kafedrasi mudiri, k.f.f.d.(PhD)
murodjurayevkimyo@gmail.com

Ayni paytda respublikamizda ta’lim jarayonini takomillashtirish uchun o’quv jarayoni samaradorligini oshirishga katta e’tibor qaratilmoqda. Kimyo fanidan barcha nazariy bilimlar amaliyotda qo’llanilmasa, o’z samarasini juda kam beradi. Shunday ekan, R.Boyl aytganidek, kimyo qonuniyatlari, tushunchalar, moddalarning xossalari, ularni hosil qilishni tajribalarga asoslangan holda o’rganish fanni yanada mukammal tadqiq qilishga imkon beradigan omil ekanligini anglash qiyin emas. Kimyo fanidan aniqlangan ko’plab nazariy qonuniyatlarning ochilishi aynan aniq izchillik bilan muayyan maqsadni ko’zlab amalga oshirilgan tajribalarning natijasidir [1].

Yangi pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etilgan darslar laboratoriya mashg’ulotlarining o’quvchilar tomonidan o’zlashtirishida yuqori samara bera olmaydi. Chunki laboratoriya va amaliy mashg’ulotlarni o’tkazish, avvalo, o’quvchilarning shu fandan olgan nazariy bilimlarini mustahkamlashga xizmat qiladi, turli sifat va miqdoriy reaksiyalarning rang va miqdor o’zgarishi bilan borishi, cho’kma tushishi va gaz ajralishi bilan boradigan tajribalarni ko’rganda va bajargandagina to’laroq tushunadi. Kimyoviy eksperiment nafaqat o’quvchilarda uni o’tkazishga oid ko’nikma va malakalarni shakllantiradi, balki o’quvchilar tomonidan egallangan bilimlarning haqqoniyligini asoslab beradi. Shuning uchun kimyo amaliy

mashg’ulotlarini axborot kommunikatsiya texnologiyalardan (AKT) foydalanib tashkil qilish bir qancha afzalliklarga ega.

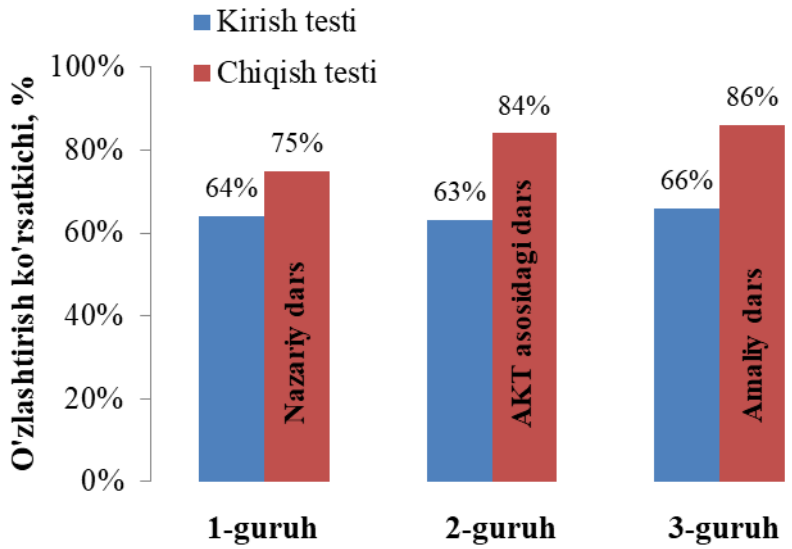
Amaliyotda AKTdan foydalanishning afzalliklarini kimyo darslarida va darsdan tashqari ishlarda faol o’quv jarayonini qo’llab-quvvatlash uchun ishlatilishi mumkin. Shuning uchun, kimyo ta’limida videodarslarning quyidagi afzalliklari mavjud, masalan:

- maktab kimyo laboratoriyasida mavjud bo’lmagan eksperimentlarni ko’rish;
- masofaviy seminarlar va laboratoriya ishlari, shu jumladan cheklangan imkoniyatlarga ega bolalar va hududiy masofaviy maktab o’quvchilari bilan o’zaro aloqalar;
- ish tezligi, reagentlarni tejash;
- maktab o’quvchilarining bilim olishga bo’lgan qiziqishini kuchaytirish.
- har bir darsdan oldin barcha o’rnatishni qayta to’plashning hojati yo’q, asboblarni tekshirish uchun vaqt sarflash, ularni joyiga qo’yish;
- xavfsizlik texnikasi normal sharoitdan ko’ra ancha yuqori;
- qisqa vaqt ichida turli xil bir nechta eksperimentlar ko’rishingiz, so’ngra natijalarni umumlashtirishingiz va xulosalar chiqarishingiz mumkin;
- namoyish vaqtini sekinlashtirish yoki tezlashtirish mumkin. [2]

Bunday darslarni tayyorlash odatdagi rejimga qaraganda ancha puxta tayyorgarlikni talab qiladi. AKTdan foydalangan holda darsni tuzishda texnologik operatsiyalar ketma-ketligi, ma’lumotlarni katta ekranda taqdim etish shakllari va usullarini qo’llashdan iborat. Dars uchun multimediani qo’llab-quvvatlash darajasi va vaqti har xil bo’lishi mumkin: bir necha daqiqadan to’liq siklgacha.

Ushbu ishda maktab kimyo labaratoriya mashg’ulotlarini AKTdan foydalanib tashkil qilish natijalari keltirilgan. Yettinchi va sakkinchi sinf kimyo maktab darsligi asosida amaliy mashg’ulotlarini amalda bajarildi va ular asosida videodarslar tayyorlandi. Bu videodarslar o’quvchilarda kimyoviy jarayonlar haqida kengroq tasavvur uyg’onishiga yordam beradi va ularning kimyoga bo’lgan qiziqishlarini hamda bilim salohiyatlarini oshirishi mumkin.[3]

Tayyorlangan videodarslarni amaliyotda o’rta ta’lim maktabining 7-8-sinflarida dars jaroyoniga qo’llanildi. Buning uchun dastavval uchta guruh o’quvchilarida sinov uchun kimyodan o’tilgan mavzularga oid kirish testi o’tkazildi va guruhlar teng taqsimlandi. So’ngra birinchi guruh o’quvchilariga - an’anaviy, ikkinchi guruh o’quvchilariga – AKT asosida tayyorlangan videodars, uchinchi guruh o’quvchilariga laboratoriya mashg’ulotlaridan foydalanib dars o’tildi. O’tilgan darslar natijalarini olish maqsadida uchta guruhdan ham sinov uchun kimyoga oid chiqish testi olindi. Kirish va chiqish test sinovi natijalari quyidagi rasmda keltirilgan:

Rasm. Guruhlararo test sinovi natijalari (%)

Yuqoridagi rasmdan ko’rinib turibdiki, nazariy dars o’tilgan guruhga nisbatan, AKTdan foydalanib dars o’tilgan guruhda 15-20% yuqori natija qayd etildi. An’anaviy usulda o’quvchilarga mavzu kitobdagi nazariy ma’lumotlardan foydalanib, o’tiladi. Bunda o’quvchi mavzuga oid kimyoviy moddalar, ularning tashqi ko’rinishi, rangi, shakli va kimyoviy moddalar ishtirokida boradigan fizik va kimyoviy jarayonlar haqida tasavvurga ega bo’la olmaydi. AKTdan foydalanib o’tilgan darsning afzalligi shundaki, o’quvchilar videodarslik orqali mavzuga oid kimyoviy moddalarni, ularning tashqi ko’rinishini, rangi, shakli bilan tanishadi va mavzuga oid laboratoriya mashg’ulotlarini ko’rishi mumkin. Bunda o’quvchilarda kimyoviy moddalar, ular ishtirokidagi jarayonlar, laboratoriya mashg’ulotlari haqida

tasavvur uyg’onadi va kimyoga bo’lgan qiziqishlari ortadi. Shu bilan birga mavzu bo’yicha to’liqroq bilimga ega bo’lishadi. Bu esa AKTdan foydalanib o’tilgan darsning an’anaviy darsdan afzalligining yaqqol isbotidir.

Xulosa. AKT dan foydalanib dars o’tish usuli o’quvchilarga ham, o’qituvchilarga ham foydali usul hisoblanadi. Agar o’qituvchi laboratoriya mashg’ulotlarini kimyoviy laboratoriyada o’zi bajarib ko’rsa va bajargan tajribalari asosida videodarslar tayyorlasa, kimyoyiy bilimlarini bilan birgalikda zamonaviy pedagok sifatida AKTdan foylanish ko’nikmasi shakllanadi. AKT asosida tayyorlangan videodarslardan foydalanib, o’quvchilarga dars o’tsa mavzuni tushuntirish ham osonroq bo’ladi va o’quvchilarning ham kimyoga bo’lgan qiziqishi ortib bordi. Bu usulni boshqa umumiy o’rta ta’lim maktablarida ham qo’llanilsa, ta’lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Кузнецов В.И. Эволюция представлений об основных законах химии. М.; Наука, 1967, 311 с.

2. Saminova M. T. et al. Ta’limda AKT va undan foydalanish //Science and Education. 2022. T. 3. №. 4. c. 708-710.

3. https://www.youtube.com/@chdpu-web/videos

PLANNING LESSONS FOR TEACHING DIFFERENT AGE LEARNERS (PAYING ATTENTION TO AGE FEATURES)

Pakirdinova Sharofat Abdumutaljonova

FerSu teacher

sharofatpakirdinova@gmail.com

Akbarova Mohinur Alisher qizi

Student FerSu

Annotation: This article provides information on lesson planning for English language learners of different ages. It is expressed that the role of age characteristics in teaching a foreign language is important.

Key words and expression: creating the lesson, engaging with games, age-appropriate games, detailed feedback, mixed age classroom, mixed ability classroom.

Аннотация: В этой статье представлена информация о планировании уроков для изучающих английский язык разного возраста. Выражено, что роль возрастных особенностей в обучении иностранному языку важна.

Ключавые слова и выражения: создание урока, вовлечение в игры, игры, соответствующие возрасту, подробная обратная связь, класс для разного возраста, класс для разновозрастных учащихся.

Anotatsiya: Ushbu maqola ingliz tilini turli yoshdagi o’rganuchilar uchun darsni to,ri rejalashtirish haqida ma,lumot beradi. Chet tilini o’qitishda yosh xususiyatlarini o’rni muhim ekanligi ifodalanadi.

Kalit so’zlar va iboralar: darsni yaratish, o’yinlar bilan shug’ullanish, yoshga mos o’yinlar, batafsil fikr-mulohazalar, aralash yoshdagi sinf, aralash qobiliyatli sinf.

In this thesis, I am going to analyze two professors’ articles which is really related to the teaching different age learners. Both authors focused on planning lessons for teaching different age learners, one of them is Watson, J. B., & Rayner, R. (1920). Conditioned emotional reactions. *Journal of Experimental Psychology*, *3*, 1–

14, another one is Milica Madić, freelance blog/article writer from Serbia, with experience in teaching and working with young learners.

Both of them said that children tend to be very energetic and therefore you will need to be prepared to stay on your toes when in class. When teaching young children, it is important to remember that they do not have a driving reason to learn English. Rather they are driven by imagination and it is important to keep this in mind when creating your lessons.* Establish a set routine for each class that is easy for them to learn and understand. [23]* Incorporate fun games and singing into the lesson plan.[1] * Do not overcorrect and use positive reinforcement throughout the class. * Do not shout at them; create a way to get their attention (i.e. rhythmic clapping[2] or a fun rhyme)[2]* Unlike children and adults, teenagers may not be as motivated to learn English.[2] And also both authors remembered that we should pay attention not only their age but also their interests. Because They can view the class as simply another subject that they have to take rather than something they truly wish to learn. Therefore, it is good to build a rapport with your students and try to make your classes as engaging as possible with games. This also means that your students' level of english will vary according to class and you should tailor your lesson to match the level of each class. Establish a rapport with your students and get to know them on a personal level. * Play age-appropriate games * Teach age-appropriate slang They also mentioned that as a teacher we should remember that teenagers have started to care more about what others think. Adult learners tend to be the most motivated to learn English as they usually have a reason for learning the language (i.e. for university, their job, etc.). It is important to remember and understand their reasons so that your lessons will focus on those reasons. * Focus on grammar * Provide positive and detailed feedback * Teach idioms, phrases, and slang as well Keep in mind that you may be teaching people who are older than you. This could create a weird dynamic and so it is important to make the classroom neutral and do not be condescending. To sum up I agree with their all statements. I understand that

[23] Milica Madić, freelance blog/article writer from Serbia, with experience in teaching and working with young learners

2 Watson, J. B., & Rayner, R. (1920). Conditioned emotional reactions. *Journal of Experimental Psychology, 3*, 1–14

as a teacher: No matter what age you teach, it is important to make the lessons fun and remember your students' motivation for learning English. When you understand their motivation, your lessons will become more engaging and the students will be more determined to improve their language skills. Authors clarified that in order to teach different age groups together we should turn our attention to some useful and effective notes like these: *Let the students teach each other. Letting your students teach each other is one of the best ways to handle a mixed age and mixed ability classroom.

*Use stories and songs

*Do some activities tailored to each level.[2]

*Make crafts and art projects....

*Know your students and their English abilities.

REFERENCES:

1.Rosenhan, D. L. (1973). On being sane in insane places. *Science*, *179*, 250–258.

2.Wilkins, A. (2008). "Happier than Non-Christians": Collective emotions and symbolic boundaries among evangelical Christians. *Social Psychology Quarterly*, *71*, 281–301. ↲

3.Levine, R. V., & Norenzayan, A. (1999). The pace of life in 31 countries. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, *30*, 178–205. ↲

4.Kraut, R. E., & Johnston, R. E. (1979). Social and emotional messages of smiling: An ethological approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, *37*, 1539–1553. ↲

5.Watson, J. B., & Rayner, R. (1920). Conditioned emotional reactions. *Journal of Experimental Psychology*, *3*, 1–14. ↲

6.Freud, S. (1961). *Five lectures on psycho-analysis*. New York, NY: Norton. ↲

7.Pakirdinova, S. (2023). ZAMONAVIY TILSHUNOSLIKDA REKLAMA MATNI VA UNING O'ZIGA XOS XUSUSISYATLARI. Talqin va tadqiqotlar, 1(19).

8.Hashimova, N., & Sattorov, T. (2021). USAGE OF ENGLISH MILITARY TERMINOLOGIES AS A NEUTRAL AND COLLOQUIAL VOCABULARY. CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PHILOLOGICAL SCIENCES (2767-3758), 2(11), 162-167.

USING SONGS AND MUSIC IN TEACHING FOREIGN LANGUAGE TO TEENAGE AND ADULT LEARNERS

Pakirdinova Sharofat Abdumutaljonovna
FSU teacher
sharofatpakirdinova@gmail.com
Hafizjonova Mavluda Sherzodbekovna
FSU student
hafizjonovamavluda@gmail.com

Annotation: The article examines the importance of using songs and music in teaching a foreign language to teenage and adult learners, examines the peculiarities, advantages of this method of teaching, and guidelines for the age of the learner.

Key words and phrases: social cohesion, tone, language skills, theoretical foundation.

Annotatsiya: Maqolada chet tilini o’smir va katta yoshli o’rganuvchilarga o’qitishda qo’shiq va musiqalardan foydalanish ahamiyati o’rganilib, bu usulda o’qitishning o’ziga xosliklari, afzalliklari va o’rganuvchining yoshiga doir ko’rsatmalar ko’rib chiqiladi.

Kalit so’zlar va iboralar: ijtimoiy uyg’unlik, ohang, til ko’nikmasi, nazariy fundament

Аннотация: В статье рассматривается важность использования песен и музыки в обучении иностранному языку подростков и взрослых, рассматриваются особенности, преимущества этого метода обучения и рекомендации по возрасту обучающегося.

Ключевые слова и фразы: социальная сплоченность, тон, языковые навыки, теоретические основы.

We know that teaching foreign language has its different and useful ways that are used by teachers. Among them teaching learners through songs and music is the most efficient one. So I reviewed several researches on this topic.

Research in this field, first language acquisition and second language acquisition supports the relationship between music and language. In his work, Dwayne Engh quoted other professors worked in this field: "use of song in the language classroom enhances social harmony (Huy Le, 1999), creates a safe space to experience learning collectively and contributes to the building of a community (Lems, 1996; Lake, 2003)[24]

The efficient use of music in the English language classroom yielded two significant findings. One claimed that while there was substantial support for the use of music in the language-learning classroom, in reality there wasn't much of it happening in the majority of classrooms. coupled, but there was also the idea that there was a lack of knowledge of the theoretical foundations that justified such a choice, even though many teachers intuitively thought that music was helpful in teaching English language. Due to this, several teachers were difficult to defend their choice to support the use of music in the classroom to administrators, business English students, or those who were in an environment where exams were the main focus.

Despite having a favorable opinion regarding its utilization, teachers hardly ever incorporate music into their sessions when teaching foreign languages. According to studies, there are two main reasons for this discrepancy: a lack of theoretical support for the use of music in foreign language classrooms and a lack of knowledge of adapted material. The purpose of this study is to look at how and why music can be employed in foreign language classes. According to Pauline, materials that feature music-based language learning exercises as well as descriptions of specific musical approaches that are widely employed for language learning over time. She evaluates studies on the possible advantages of musical techniques for learning languages and developing certain linguistic skills. A brief history of music-related teaching

[24] : Dwayne Engh, Why Use Music in English Language Learning? English Language Teaching; Vol. 6, No. 2; 2013

strategies utilized in FL classrooms was offered in the first part. There have been three main strategies that should be discussed: employing rhythmic activities, singing along to lyrical songs, and listening to background music or non-linguistic sounds. Also, several references to resources were compiled to give teachers tailored content to employ music in their FL classes. Studies show a good impact on many linguistic abilities as well as general learning elements including enhanced motivation and attention, less anxiety, and cultural enrichment. Interms of linguistic development, some findings indicate that approaches that used music either in the background, through songs, or through musical and rhythmical activities performed better than those that did not employ music or other artistic interventions. These results are encouraging for both teachers and students because they show that using music to study a foreign language would have many educational and linguistic advantages and couldn’t just be considered a "fun activity."

References:

1. Abdumutaljonovna, P. S. (2022). Main Characteristics of Advertising Discourse in Modern Linguistics. Texas Journal of Multidisciplinary Studies, 9, 173-176.

2. Gafurova, N. I. (2021). Structural-semantical classification of construction terms in English and Uzbek languages. ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal, 11(5), 571-575.

3. Hashimova, N., & Sattorov, T. (2021). Usage of English military terminologies as a neutral and colloquial vocabulary. Current research journal of philological sciences (2767-3758), 2(11), 162-167.

4. Huy Le, M. (1999). The Role of Music in Second Language Learning: A Vietnamese Perspective. Paper presented at Combined 1999 Conference of the Australian Association for Research in Education and the New Zealand Association for Research in Education: LE99034.

5. Lake, R. (2003). Enhancing Acquisition through Music. The Journal of Imagination in Language Learning, Jersey City State College.

6. Lems, K. (1996). For a Song: Music across the ESL Curriculum. Paper presented at Annual Meeting of the Teachers of English to Speakers of Other Languages, 1-18. ED 396524.

7. Mirzayev, A., & Oripova, S. (2022). Communicative method– a new approach in the practice of teaching foreign language. Science and innovation, 1(B6), 778-783.

8. Pakirdinova, S. (2023). Zamonaviy tilshunoslikda reklama matni va uning o’ziga xos xususiyatlari. Talqin va tadqiqotlar, 1(19).

KASB-HUNAR TA’LIMI O’QUVCHULARIGA MS Excel 2010 ELEKTRON DASTURIDA ISHLASHGA O’RGATISH

Rajapova Dilorom Matkarimovna

Xiva shaxar kasb-hunar maktabi informatika fani o’qituvchisi

Annotatsiya: Maqolada kasb-hunar maktablari informatika darslarida zamonaviy pedagogic texnologiyalar orqali MS Excel 2010 elektron dasturini o’rganishning ilmiy asoslari asoslab berilgan. Bugungu kunda har bir o’quvchi MS Excel 2010 elektron dasturida ishlashnin bilish zamon talabidar.

Kalir so’zlar: ta’liv, MS Excel 2010 elektron dastur, главная, вставка, резенцирование, axborot, ma’lumot, murojaat, panel, ustun.

Аннотация: В статье раскрыто научная основа обучения электронной программе MS Excel 2010 с помощью современных педагогических технологий на занятиях информационных технологий профессиональных учебных заведений. Сегодня каждому ученику необходимо знать, как работать в электронной программе MS Excel 2010.

Ключевые слова: образование, электронная программа MS Excel 2010, главная, вставка, резентирование, информация, информация, ссылка, панель, колонка.

Abstract: The article reveals the scientific basis for teaching the electronic program MS Excel 2010 with the help of modern pedagogical technologies in the classes of information technology in professional educational institutions. Today, every student needs to know how to work in the electronic program MS Excel 2010.

Keywords: education, electronic program MS Excel 2010, main, insertion, presentation, information, information, link, panel, column.

Kasb-hunar ta’limi o’quvchulariga MS excel 2010 elektron dasturida ishlashga o’rgatishda zamonaviy pedagogic texnologiyalardan debatlar asosida o’rgatish maqsadga muvofiq. “Debat”lar asosida darsni tashkil etishdan asosiy maqsad

muammo echimini topishda talaba o’z yondashuvining to’g’riligiga o’zgalarni ishontirishdir. O’z fikrini aniq va lo’nda bayon etish, buning uchun to’g’ri dalil va xulosa topish ko’nikmasini shakllantirishda “debatlar” samarali metod hisoblanadi.

“Debatlar” mavzuni rezolyutsiya shaklida ifodalashi kerak. Ma’lumki, rezolyutsiya har doim mavjud holatni o’zgartirishni talab etadi. Misol uchun, “Qabul qilingan: O’zbekiston Respublikasi Oliy Sudi oliy jazoning nokonstitutsiyaviyliligini tan oldi”.

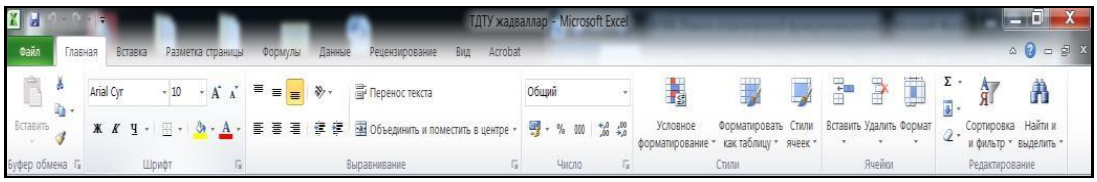
Mashg’ulotga mahalliy mutaxassislardan biri taklif etiladi.

Debatda talabalar ikki guruhga ajratiladi: rezolyutsiyani qo’llab-quvvatlovchilar va ularga qarshi chiquvchilar. Guruh sardori reglamentga rioya qilish kuzatuvchi – yordamchi tayinlaydi [1].

“Konstruktiv argumentlar” 3-5 holatga asoslangan; mantiqiy ifodalangan va daliliy materiallar bilan mustahkam argumentlar tayyorlash uchun talabalarga etarlicha vaqt beriladi. Ularga muammoning mohiyatini anglash va o’z fikrlarini mustahkamlash uchun mantiqiy argumentlar tayyorlashda o’qituvchi yordam beradi. Shu bilan birga, talabalar qarshi tomon bildirajak fikrlarni taxmin qilishadi va oldindan uni inkor etishga ham tayyorgarlik ko’rishlari lozim.

Talabalarni shunday dalil – isbot topish ko’nikmasiga o’rgatish kerakki, bildirilgan fikrni qarshi tomonning muhokama qilishga o’rin qolmasin. Shundagina talabalar tengdoshlarining qarashlarini hurmat qilishga yoki o’z bilimi auditoriyadoshining bilimi oldida kam ekanligini tan olishga o’rganadi; eng asosiysi, ularda erkin fikr yuritish ko’nikmalari shakllanadi.

MS Excel 2010 elektron jadvalida yangi interfeysi asosida **tasma** (ingliz tilida “Ribbon”) deb nomlanuvchi va asosiy oynaning yuqori qismida joylashgan ko’p varaqli soha joylashgan [2].

MS Excel 2010 ning tasmaning har bir bo’lagida muayyan vazifalarni bajarishga mo’ljallangan tugmalar majmuasi jamlangan:

▪ **Главная** – jadvallardagi ma’lumotlarni kiritishga va tahrirlashga mo’ljallangan;

▪ **Вставка** – jadvalga biror rasm, diagramma kabi obyektlarni joylashtirishga mo’ljallangan;

▪ **Разметка страницы** - jadval varaqlarini bosmaga chiqarish uchin sahifalarning chegaralari va boshqa parametrlarini belgilash uchun mo’ljallangan;

▪ **Формулы** – jadvallardagi hisoblashlarni amalga oshiruvchi har xil formulalardan foydalanish uchun mo’ljallangan;

▪ **Данные** - jadvallarning ustun va satrlaridagi ma’lumotlarni filtrlash, saralash, nusxalarini ko’paytirish, keraksizlarini yo’qotish, tashqi axboratlarni kiritish;

▪ **Рецензирование** – matn xatolarini tuzatish va hujjatlarni tahrirlash;

▪ **Вид** – jadvallarni ekranda turlicha namoyish qilishga moslashtirish.

Bosh oynaning yuqori chap burchagida tez-tez ishlatiluvchi murojaatni osonlashtiruvchi panel mavjud bo’lib, u yerda xotirada saqlash, oxirgi amalni bekor qilish kabi amallarni tez va oson bajarish mumkin.

Ushbu panelga yangi buyruqlar kiritish orqali imkoniyatini oshirish mumkin.

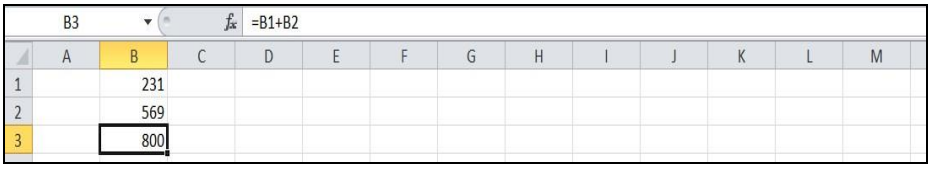
Tasmaning tagida elektron jadvalning ishchi sohasi joylashgan. Jadval ko’rinishida berilgan fayl Excelda kitob (Книга) deb ataladi. Kitob esa varaq (Лист) lardan tashkil topgan. Standart holatida ular uchta bo’lib, zaruriyat tug’ilganda ko’paytirilishi yoki kamaytirilishi mumkin.

MS Excel 2010 ning standart varag’i harflar orqali belgilanuvchi 16348 ustun va raqamlar orqali ifodalanuvchi 1 048 576 satr mavjud bo’lib, ustunlar A harfidan boshlanib XFD bilan tugallanadi. Varaqdagi alohida olingan har bir katak o’z nomiga va manziliga: **A3, C45** ega bo’ladi. Qaralayotgan katakni faollashtirish uning ustida sichqonchaning chap tuqmasini bosish orqali amalga oshiriladi. Jadvalning tagida holat satri bo’lib, u yerda ishchi sohaga tegishli ma’lumotlar berilgan [3].

Jadvalga qiymat kiritib, amallar bajarish tugallangan bo’lsa, shichqoncha orqali (masalan **B2:F5**) bloklarni ajratib olish mumkin.

1-mashq. B1 katakka 231 ini, **B2** katakga 569 ni kiritib, ularning yig’indisini **B3** da hosil qiling.

Bajarish:B3 katakka = belgisini yozish orqali MS Excel 2010 kiritish rejimiga o’tadi. So’ngra sichqonchaning chap tugmasi **B1** katak ustida bosilganda, ushbu manzil **B3** da hosil bo’ladi. Navbatdagi qadamda + kiritilib, keyin **B2** katak ustida yana sichqonchaning chap tugmasi bosiladi. Natijada **B3** da **B1+B2** yozuvi paydo bo’ladi. **Enter** tugmasi bosilgandan so’ng, bajarilgan amal natijasi **B3** da hosil bo’lib, Formulalar satrida **=B1+B2** ifoda yoziladi.

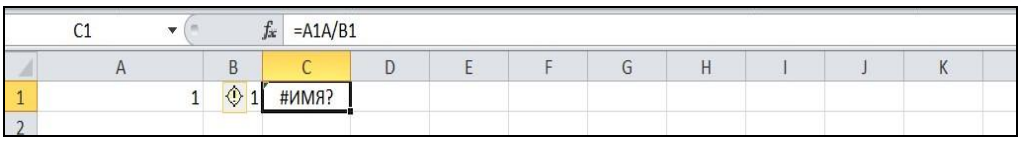
Yuqoridagi kabi boshqa arifmetik amallarni bajarish mashq sifatida ko’rib chiqishimiz mumkin.

MS Excel 2010 da ishlash jaroyonida turli xatolar yuzaga kelishi mumkin [3]. Ko’p uchraydigan xatolar tavsifi xususida to’xtalib o’tamiz:

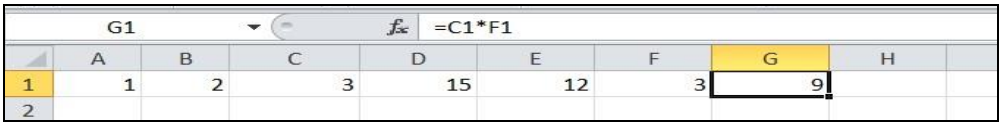
- **######** – ma’lumot katakka sig’magan.
- **#ДЕЛ/0** – hisoblash formulasida 0 ga bo’lish holati mavjud.
- **#ЗНАЧ!** – formulada mumkin bo’lmagan ifodalar qatnashmoqda, masalan: kirill shriftida o’zgaruvchilar ishlatilayotgan bo’lishi mumkin.

#ИМЯ? – Excel formuladagi o’zgaruvchining nomini aniqlay olmadi.

- **#ЧИСЛО!** - formulada funksiya o’zgaruvchisi yoki qiymat noto’g’ri ishlatilmoqda.
- **#ССЫЛКА!** – katakka noto’g’ri murojaat qilingan. **#ПУСТО**! – katakka noto’g’ri oraliqda qiymat kiritilgan. **2-mashq.** Quyidagi amallarni bajaring:
- **A1** katakka 23 sonni **B1** ga 0 kririting va **C1** katakda **A1/B1** amalini bajaring va natijani tahlil qiling.
- **A1** katakka “Xato” matnini, **A2** ga 10 kiriting va **A3** katakda **A1*A2** amalini bajaring va hosil bo’lgan xatoning sababini aniqlang;
- **A1** katakka 1 sonini **B1** ga 1 kririting va **A3** katakda **A1A/B1** amalini bajaring va hosil bo’lgan xatoning sababini aniqlang;

▪ **A1** katakka 1 ni kiriting, **B1** ga 2 ni kiriting, **C1** da **A1+B1** ni hisoblang, **D1** katakka 15 ni kiriting, **E1** ga 12 ni kiriting, **F1** da **D1–E1** ni hisoblang va **G1** da **C1*F1** ni hisoblang;

Yuqoridagi mashqlardan ko’rinmoqdaki, MS Excel 2010 yordamida ixtiyoriy arifmetik amallarni tez va oson usulda hisoblash imkoniyati mavjud. MS Excel elektron jadvali kalkuliyatordan farqli bo’lgan kengroq ifodalarni hisoblashda umumlashtirish imkoniyati ham mavjud.

Adabiyotlar:

1. Миллий ғоя: тарғибот технологиялари ва атамалар луғати. - Тошкент, “Академия” нашриёти, 2007, 55-57-бетлар.

2. Ahmedov A.,Taylaqov N. Informatika. AL va KHK uchun darslik. – Тошкент: O’zbekiston, 2002. 2- nashri. -272 b.

3. Taylaqov N.I EHM ishlari va hisob usuli. KHK uchun darslik. –T.: «Ijod duyosi» nashryot uyi, 2003. - 224 b.

4. Холматов Т.Х., Тайлақов Н.И., Назаров У.А. Информатика. Олий ўқув юртлари учун дарслик. -Тошкент: Ўзбекистон миллий энциклопедияси, 2003.254 б.

YOSHLAR TARBIYASIDA TA’LIM MUASSASASI, OILA VA MAHALLANING O’RNI

To’laganova Sayyora Nazarkulovna
Toshkent to’qimachilik va yengil sanoat instituti assistenti
magistratura bo’limi uslubchisi

Annotatsiya: Maqolada yoshlarning bo’sh vaqtlarini unumli tashkil qilish yuzasidan beshta muhim tashabbus asosida tarbiyalashda ta’lim muassasasi, oila va mahallaning o’rni ilmiy jihatdan tahlil qilindi. Bugungi kunda Respublikamizda yoshlarga e’tibor davlat siyosatining muhim ustuvor yo’nalishlaridan biridir.

Kalit so’zlar: yoshlar, tashabbus, ta’lim, oila, mahalla, milliy tarbiya, siyosat, islohot.

Аннотация: В статье проанализировано научный анализ роли образовательных учреждений, семей и махалля в обучении молодежи на основе пяти важных инициатив по эффективной организации досуга. Сегодня внимание к молодежи является одним из важных приоритетов государственной политики в нашей стране.

Ключевые слова: молодежь, инициатива, образование, семья, соседство, национальное воспитание, политика, реформа.

Resume: The article analyzes the scientific analysis of the role of educational institutions, families and makhallas in teaching young people on the basis of five important initiatives for the effective organization of leisure. Today, attention to youth is one of the important priorities of state policy in our country.

Keywords: youth, initiative, education, family, neighborhood, national education, politics, reform.

Muhtaram Prezidentimiz Sh.Mirziyoyev 2022 yil 20 dekabrda Oliy Majlis va O’zbekiston xalqiga qilgan Murojaatnomasida: “Ta’lim sifatini oshirish – Yangi O’zbekiston taraqqiyotining yakkayu yagona to’g’ri yo’lidir” – deya ta’kidladilar [1].

Mamlakatimiz oliy ta’lim muassasalarida amalga oshirilayotgan ma’naviy-ma’rifiy ishlarning asl mohiyati va pirovard maqsadi - bugungi murakkab va tahlikali zamonda xalqimiz ma’naviyatini yot g’oyalardan himoya qilish, azaliy milliy qadriyatlarimizni saqlab qolib, rivojlantirish, yoshlarimizni Vatanimizga, milliy g’oyamizga sadoqat ruhida tarbiyalashdir. Bu borada keyingi yillarda bir qancha muhim hujjatlar, jumladan, oliy ta’lim tizimini modernizatsiyalash, yoshlarning kitobxonlik madaniyatini oshirish, yoshlarni adabiyot, madaniyat va san’at sohalariga qiziqtirish, diniy ma’rifatni takomillashtirish va boshqa muhim masalalar to’g’risida qaror va farmoyishlar qabul qilindi.

Shuningdek, O’zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev tomonidan ilgari surilgan “Milliy tiklanishdan milliy yuksalish sari” g’oyasining tub negizida zamonaviy taraqqiyot maqsadlarini aks ettirish ko’zda tutilmoqda. Milliy yuksalish g’oyasining poydevori – O’zbekistonni rivojlantirishning Harakatlar strategiyasi hisoblanadi [2].

Yuksalish – har tomonlama o’sish demakdir. Shunday ekan mazkur g’oyada jamiyatimizning bugungi kundagi taraqqiyotiga xizmat qiladigan maqsadlar va o’z o’rnida bunday taraqqiyotga to’sqinlik qiladigan jarayonlar ko’rsatib berilishi lozim. Eng muhimi xalqimizning o’z hayotidan rozilik darajasi – milliy g’oyamiz ro’yobining darajasini ko’rsatadi.

O’zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev ta’kidlaganlaridek: “Milliy yuksalish deganda, biz mamlakatimiz taraqqiyoti, xalqimizning hayot darajasi va turmush sifatini har tomonlama yuqori bosqichga ko’tarishni tushunamiz” [3].

Yosh avlod avvalo dunyo yuzini ko’rish, insonga xos hayot nashidasidan bahramand bo’lish baxtiga oilada ega bo’ladi. Bu tabiat va ijtimoiy hayotning ob’ektiv boqiy qonuniyati va qadriyatidir. Xalq millat o’zining ijtimoiy-tarixiy jarayonlarning faol sub’ekti ekani yaratishga qodir, izlanishlarni hayotiy maksadiga aylantirgan, ijtimoiylashgan oqil, serharakatlangan, intellektual salohiyati yuqori farzandlari orqali amalga oshiradi.

Yoshlarning ijtimoiylashuvi oiladan boshlanadi, oila institutidagi etnoan’analar ularni jamiyatga, yon-atrofga, amalga oshirilayotgan islohatlarga munosabatlarini shakllantiradi. Alloma Abdurauf Fitrat o’zining «Oila» asarida oila mavqeini shunday ta’riflaydi: «Oila tarbiyachisi tarbiyaning eng muhimi hisoblanadi. Uning ta’siri odam tabiatiga mustahkam o’rnashadi. Shaxs ruhiyati, axloq gavhari va odamlari bolaligidanoq shakllanadi. Har bir millatning saodati va izzati bor, bu esa shu xalqning ichki intizomi va totuvligiga bog’liq. Tinchlik va totuvlik esa shu millat oilalarining intizomiga tayanadi» [5, 34-b.], – deb oilaning jamiyat negizi ekanligini tavsiflaydi. Oiladagi sog’lom ijtimoiy muhit, sog’lom axloqiy munosabatlar, sog’lom turmush tarzi – jamiyat va millatning sog’lom taraqqiy etishining muhim negizidir.

Har bir millatning o’ziga xos ma’naviyatini shakllantirish va yuksaltirishda oilaning o’rni va ta’siri beqiyosdir. Chunki, insonning eng sof, pokiza tuyg’ulari, ilk hayotiy tushuncha va tasavvurlari, shuningdek, harakteri, xulq-odobi, dunyoqarashini belgilaydigan ma’naviy-axloqiy tamoyil va mezonlar yaxshilik, ezgulik, oliyjanoblik, mehr-oqibat, or-nomus va andisha kabi fazilatlar poydevori oila sharoitida qaror topdi. Bu xislat va faoliyatlar o’z o’rnida oilaviy munosabatlar negizini ya’ni oilaning ma’naviy olamini tashkil etadi [4, 52-b.], – deb e’tirof etgan edi Islom Karimov.

Milliy tarbiya, axloq-odob, yuksak ma’naviyat asosida yoshlarni voyaga etkazish doimo jamiyat uchun muhim muammodir. Davlatimiz va millatimiz diqqat-e’tiboridagi buyuk maqsad barkamol farzandni tarbiyalash asosida sog’lom nasl, mukammal etuk avlodni etishtirishdir.

O’zbekiston Respublikasisining yangilanayotgan Konstitutsiyasida alohida bob sifatida kiritilib, oila davlat kafolatiga olindi. Oila, Uy-joy, Fuqarolik Kodekslari qabul qilindi va bu qonunlar hayotda o’zining yorqin ifodasini topmoqda. YOsh oilalarni qo’llab-quvvatlash masalasi davlatning ustuvor siyosati maqomini olgan. Respublika miqyosida «Oila» ilmiy–amaliy markazi, viloyat, shahar va tumanlarda uning sho’’balari keng faoliyat olib bormoqda. «Sog’lom oila, sog’lom ona va sog’lom bola» dasturida belgilangan nufuzli chora–tadbirlar, maqsadli vazifalar yurtimizda keng qamrovli ijobatiga ega bo’ldi. Mahalla, Xotin-qizlar qo’mitasi va FHDYO xodimlari qizlarni turmushga tayyorlash borasida amaliyotda turli

tadbirlarni o’tkazmoqdalar. SHu erda o’rinli bir mulohazani aytib o’tish lozim. U ham bo’lsa, yigitlarni turmushga tayyorlash dasturi va echimi yo’llarini aniqlash eng dolzarb, o’z echimini kutayotgan masaladir.

Har bir millat va davlatning eng qimmatli Xazina – o’zagi va boy tomiri oila ekan, u jamiyat tarkibiy qismi sifatida hayot sinovlaridan g’olib chiqib, barkamol avlodni el-yurt, millatimiz xususiyatiga mos, jahon hamjamiyati talablariga kamarbasta, kelajak vazifalariga hozirjavob shaxs darajasiga ko’tarilishiga xizmat qiladi va qilmoqda. Chunki, bu muqaddas ko’rg’on – oiladan Vatan, inson kamoloti, avlod kelajagi boshlanadi. Oiladagi kamolot, tarbiya eng avvalo ota-onagi etuklik, teranlik, yuksak ong, idrok, mas’uliyat farzand tarbiyasi uchun alohida ahamiyat kasb etadi.

Bebaho badiiy asrlardan biri «Qobusnoma»da ota haqida shunday deyilgan: «Farzanding vujudga kelib huzur-halovat bilan hayot kechirsin. Sen unga jismu ruhi tetik, fe’l-atvori etuk, yaxshilik va yomonlikni farqlash tuyg’usiga ega bo’lib, kamol topishi uchun odob, hunar va bilimni o’zingdan meros qilib qoldirki, u kelajakda komil inson bo’lib etishsin» [6, 23-b.]. Ibn Sino ham farzand tarbiyasida ona-ota o’z odobi, munosabati, xaq so’zligi, bolaning fikri, intilishini qo’llash, turli xatti-harakatini adolatli baholash, oilaviy hayotda shaxsiy namuna ko’rsatish lozimligini uqtiradi [7, 45-b.]. CHunki, bolalar o’zidan kattalarga taqlid qiluvchanlik xususiyatiga egadir – deb ota-onaning pedagogik-psixologik va axloqiy xususiyatlarini aniq ifoda qilgan. Otalar so’zi – aqlning ko’zi, degan naqlda chuqur ma’no mavjud. Ota oila ustuni, ro’zg’or tebratuvchigina emas, oilaning piri, ishon va irodasidir. Mahdumi A’zam, ota o’zidan dunyoda yaxshi meva qoldirmog’i, ya’ni odobli, ibratli, xushxulq farzand qoldirmog’i lozim. O’zingizdan iymonli va diyonatli farzand qoldiringiz, – degan edi. Ota farzandga ruhiy – ma’naviy oziq berishga ma’sul zotdir. Otaning eng muhim vazifasi – farzand kamoloti yo’lida mehr-oqibat, e’tibor, vaqt, mehnat, adolat va bilimda saxiy bo’lishi darkor. Oila baxti, shon–shuhratini e’zozlash lozimdir. Ona – oila charog’boni, uning idroki, mo’’tabar va muqaddasdir. Onada insonga xos musaffolik, farzandlarga nisbatan burch va mehr tuyg’usi, iroda va matonat fazilatlari keng tomir otgan [7, 88-89-bb.].

Yurtimizda ijtimoiy rivojlanish bo’yicha o’ziga xos tizim shakllanmoqda. Bu borada 2017-2021-yillarda O’zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo’nalishi bo’yicha Harakatlar strategiyasida belgilangan vazifalarni amalga oshirilayotgani, “Obod qishloq”, “Obod mahalla”, “Yoshlar – kelajagimiz”, “Besh tashabbus” kabi dasturlar aholini yangicha fikrlash va ishlashga safarbar etishda muhim rol o’ynamoqda. Buning natijasida, mamlakatning eng chekka hududlari, markazlardan olisda joylashgan qishloqlarining ham qiyofasi tubdan yangilanib, aholining turmush farovonligi yuksaltirilmoqda.

Milliy yuksalish g’oyasining asosiy vazifalari sifatida:

- O’zbekistonni 2030-yilgacha dunyodagi 50 ta rivojlangan demokratik davlatlar qatoriga kirishiga erishish;

- hayot sifatining yuqori darajasini ta’minlashga qodir iqtisodiy mexanizmlarni joriy etish orqali odamlarning hayot darajasini tubdan oshirishga erishish;

- xalq manfaatlari va adolat tamoyillari ustunligini ta’minlashda “Xalq davlat idoralariga emas, davlat idoralari xalqqa xizmat qilishi kerak” degan g’oyaga qat’iy amal qilish;

- jamiyatda millatlararo totuvlik, dinlararo bag’rikenglikning g’oyaviy asoslarini mustahkamlash, O’zbekistonda yashayotgan barcha millat va elatlarning tili, dini, milliy urf-odat va qadriyatlarini saqlash va rivojlantirish uchun zarur shart-sharoitlarni mustahkamlab borish;

- xotin-qizlarning jamiyat hayotidagi o’rni va nufuzini oshirish, onalik va bolalikni, oilani, ayollarning huquq va manfaatlarini himoya qilish, ularning davlat va jamiyat hayotidagi faolligini oshirish;

- buyuk allomalar, aziz-avliyolar bebaho merosini, atoqli davlat va jamoat arboblari, engilmas sarkardalar, zamondoshlarimiz jasoratini yoshlarga etkazish, ularning qalbida vatanga sadoqat, milliy g’ypyp va iftixor tuyg’ularini quchaytirish;

- xalqimizni birlashtiradigan, milliy ma’naviyatimizning boyligi bo’lgan o’zbek tilini hayotimizdagi o’rni va nufuzini oshirish;

- yangicha va mustaqil fikrlaydigan, mas’uliyatli, tashabbuskor, ilg’or boshqaruv usullarini puxta o’zlashtirgan, vatanparvar, yuqori malakali, halol va sadoqatli kadrlarni tanlash va tayyorlash bo’yicha samarali tizim yaratish;

- ta’lim-tarbiya jarayonlarini taraqqiyotning bosh omili darajasiga qo’tarish, uzluksiz ta’lim-tarbiya tizimini milliy g’oyaga muvofiq takomillashtirib borish, tarbiyaning ta’lim standartlarini yaratish;

- ta’lim tizimining barcha bo’g’inlarida yuksak salohiyatli, yangicha va mustaqil fikrlaydigan, O’zbekistonning ertangi taqdirini o’z qo’liga olishga qodir yoshlarni tarbiyalash, bu borada innovatsion yondashuvlarni keng joriy etish;

- xorijda yashab tahsil olayotgan va mehnat qilayotgan vatandoshlar bilan muntazam aloqa o’rnatish, ularning o’z bilim va tajribasi, aql- zakovatini O’zbekiston ravnaqi yulida ishlatishi uchun zarur shart- sharoitlar yaratish;

- O’zbekistonning jahon hamjamiyatidagi obro’-e’tibori va nufuzini oshirish.

Xulosa sifatida aytish joizki, milliy yuksalish g’oyasini umummilliy harakatga aylantirishimiz, uning atrofida barcha ijtimoiy kuchlarni birlashtirishimiz lozim.

Adabiyotlar:

1.O’zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlis va O’zbekiston xalqiga Murojaatnomasi. 20.12.2022 // https://president.uz/uz/lists/view/5774.

2.O’zbekiston Respublikasi Prezidentining “O’zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo’yicha Harakatlar Strategiyasi to’g’risida”gi 07.02.2017 yil. PF-4947-sonli Farmoni. “O’zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to’plami”, 2017 yil 13 fevral, 6-son, 70-modda.

3.O’zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning O’zbekiston Respublikasi mustaqilligining yigirma sakkiz yilligiga bag’ishlangan tantanali marosimdagi nutqi. 31.08.2019. www.president.uz.

4. Karimov I.A. Yuksak ma’naviyat yengilmas kuch. – Toshkent: Ma’naviyat, 2008.

5.Fitrat A. Oila. –Toshkent: Ma’naviyat. 1998.

6.Qayqovus. Qobusnoma. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2016.

7. Raximov S. Abu Ali Ibn Sino ta’lim-tarbiya haqida. – Toshkent: O’qituvchi, 1987.

THE ROLE OF TEACHER IN TEACHING FOREIGN LANGUAGE TO DIFFERENT AGE GROUPS

Sharofat Pakirdinova Abdumutaljonova

FerSu teacher

sharofatpakirdinova@gmail.com

Turg’unboyeva Gulshanoy Ravshanbek qizi

FerSu Student

Annotation: This article focuses on the role of teacher in teaching foreign language to young learners, and it is defined that the importance of teachers for young learners in learning foreign language.

Key words and expressions: knowledge, educators, didactic materials, collaborative teaching, assessor, facilitator.

Аннотация: В данной статье основное внимание уделяется роли учителя в обучении иностранному языку младших школьников, и определяется важность учителей для младших школьников в изучении иностранного языка.

Ключевые слова и выражения: знания, воспитатели, дидактические материалы, совместное обучение, оценщик, фасилитатор.

Annotatsiya: Ushbu maqola chet tilini yosh o’quvchilarga o’qitishda o’qituvchilarning o’rnini va ularni o’qitishda o’qituvchilarning ahamiyatini tatbiq qiladi.

Kalit so’zlar va iboralar: bilim, tarbiyachilar, didaktik materiallar, hamkorlikda o’qitish, baholovchi, o’qituvchi.

Nowadays, we clearly see the importance of modern era teachers in teaching foreign language to young learners. We know that it is difficult to imagine to learn the language without teacher’s help in our life. With the help of this article, we deeply understand the role of teacher in the classroom.

Dilnoza Musakulovna Kambarova tried to express her own ideas about teachers and their key role in language learning. Besides, she clarified the role of educators in mastering the foreign languages and abilities to develop student’s knowledge in their field. Modern education requires advanced specialists, good and perfect staff. It should be noted that in this period of technical development, any teacher must have a perfect knowledge of modern technology, Dilnoza Musakulovna said. (358 p) Moreover, she highlighted the use of new information technologies by foreign language teachers in the creation of didactic materials and the optimization of the whole learning process. She also mentioned some of the methods which the modern foreign language teachers may use in their teaching process. This is the because the modern teaching system requires the use of project teaching methods using collaborative teaching and information technology, the Internet. In addition to this, she wrote about the usage of interactive games in teaching. Today it is becoming a tradition to teach in schools through interactive games. It is known that the lesson is based on a variety of games that allow students to demonstrate their abilities, focus, increase their knowledge and skills, and become stronger. 360 p)

However, It is irrefutable that the student should acquire the four skills; reading, listening, writing and speaking in order to learn the language. Before a student acquires with all these skills, he/she has to develop interest towards the subject or language. In this regard, the Teacher plays a very prominent role in attracting the student’s attention by creating interest among the students. A Teacher should play various roles such as Learner, Facilitator, Assessor, Manager and Evaluator. Before teaching the students a teacher has to first place himself/ herself as a learner and think from the learners perspective, (1p) Furthermore, teachers play not only their own but also other important roles, such as teachers as a learner, teachers as a facilitator, teachers as a manager, teachers as a evaluator and teachers as an assessor. By performing various roles, she becomes an ideal guide in shaping their future. (3 p) Besides, teacher should thus become a learner by thinking about the situation by understanding it through different point of view, before teaching students and by making them relevant in everyday circumstances. We know that educating is just one

of the various things, and as a teacher one has to perform all these various things for educating the pupils. A teacher is the individual in the classroom who has the proficiency, tools and information necessary to edify young student. In the classroom, Teacher roles can be discussed with learners as a part of student preparation, along with other characteristics of curriculum. Learners can imagine about what roles they wish for their teacher, how this inclination fits in with other aspects of their learning method, and why the teacher chooses every role. In the articles above the authors achieved their objectives and goal in describing the role of teachers, masters, educators in teaching foreign language for different age groups.

As a conclusion we can say that Teacher should thus become a learner by thinking about the situation by understanding it through different point of view, before teaching students and by making them relevant in everyday circumstances.

References:

1. Bekmuratova U.B. Essay on "The use of innovative technologies in teaching English." Tashkent – 2012

2.Hashimova, N., & Sattorov, T. (2021). Usage Of English Military Terminologies As A Neutral And Colloquial Vocabulary. Current Research Journal Of Philological Sciences (2767-3758), 2(11), 1162-16

3. https://www.teachingenglish.org.uk/blogs/tamer-osman/how-can-teacher-be-a-facilitator.

4 Mirzayev, A., & Oripova, S. (2022). Communicative Method–A New Approach In The Practice Of Teaching Foreign Language. Science And Innovation, 1(B6), 7778-783

5 Pakirdinova, S. (2023). Zamonaviy Tilshunoslikda Reklama Matni Va Uning O’ziga Xos Xususisyatlari. *Talqin Va Tadqiqotlar*, *1*(19).

МАҲМУД ҚОШҒАРИЙНИНГ “ДЕВОНУ ЛУҒАТИТ-ТУРК АСРИДАГИ ТАЪЛИМИЙ-АҲЛОҚИЙ ҒОЯЛАРНИ ЎҚИТИШНИНГ ИНТЕРФАОЛ МЕТОЛДАРИ ОРҚАЛИ ЎРГАНИШ

Ботирова Гўзалхон Зафаровна

Тошкент Кимё Халқаро унверситетининг

Бошланғич талим 4-курс талабаси

Аннотация: Ушбу мақолада Маҳмуд Қошғарийнинг “Девону луғатит-турк” асридаги таълимий-аҳлоқий ғояларни ўқитишнинг интерфаол метолдари орқали ўрганиш методикаси баён этилган.

Калит сўзлар: Таълим, аҳлоқ, миллий қадрият, миллий тарбия, интерфаол метод.

Annotation: This article describes Mahmoud Qoshgari’s methodology for learning "Devonu lexicatit-educational-moral” ideas of the Turkish age through interactive metoldari.

Keywords: education, morality, national value, national education, interactive method

Ўз тарихига янгича тафаккур асосида ёндошиш, ўтмишдаги педагогик тафаккур даҳоларининг шуҳратини тиклаш, уларнинг ғояларини халқ хаётига татбиқ этиш каби улуғ ишлар амалга оширилди. Айни пайтда ўзбек ва бошқа қардош халқларнинг миллий шаклланиши ва ривожланишини замон талабларига мос келадиган таълим – тарбия тизимисиз тасаввур қилиш мумкин эмас.

Ёш авлодни тарбиялаш ва ўқитиш назарияси билан амалиётнинг қандай тараққий қилиб келагнлигини билмай туриб, ёшларни ҳар томонлама комил инсон этиб тарбиялаш масалаларини илмий равишда ҳал қилиб бўлмайди. Бу аждодларимиз томонидан исбот қилинган илмий – назарий, фалсафий – тарбиявий ҳақиқатдир.

Ахлоқан пок ва етук инсонларни тарбиялаш масаласини мувафақиятли ҳал этишда халқимизнинг тарихий анъаналари, маънавий бойликлари, аждодларимизнинг бизга қолдирган илмий меъроslари ва тарихий – тарбиявий тажрибаларини ўрганиб чиқиш, уларнинг ютуқларини ҳаётга, таълим – тарбия ишларига тадбиқ этишнинг аҳамияти каттадир. Биз қуйида Маҳмуд Қошғарийнинг “Девону луғатит-турк асрида илгари сурилган таълимий-аҳлоқий ғояларнинг мазмун моҳиятини ўқитишнинг интерфаол методлари орқали ўрганишни тавсия этамиз**.**

Дарснинг мавзуси: **Маҳмуд Қошғарийнинг “Девону луғатит-турк асридан.**

Дарснинг мақсади: Ўқувчиларни Маҳмуд Қошғарийнинг ҳаёти ва ижоди билан таништириш ҳамда “Девону луғатит-турк” асарининг моҳиятини ўрганиш.

Дарс жараёнида қуйидаги вазифалар бажарилади:

1. Ўқувчиларга Маҳмуд Қошғарийнинг ҳаёти ва ижоди борасидаги билимларни бериш.
2. Ўқувчиларни “Девону луғатит-турк” асарининг мазмуни билан таништириш.
3. Ўқувчилар томонидан асарнинг мазмуни ва моҳиятининг чуқур ўзлаштирилишини таъминлаш.

Дарс жиҳози: Маҳмуд Қошғарийнинг портрети, адиб ижоди хусусида маълумот берувчи жадвал, “Девону луғатит-турк ” асарининг нусхаси.

Дарс жараёнида қўлланилувчи методлар: суҳбат, савол-жавоб, “4Х3Х4”, “Тафаккур чўққиси”. “Синквен усули”

Дарснинг режаси:

1. Маҳмуд Қошғарий – миилий педагогкамиз ва адабиётмизининг етук намояндаларидан бири.
2. “Девону луғатит-турк” асарининг асосий ғояси.
3. Асарда кишлар аҳлоқи тўғрисида хос бўлган фазилатларнинг ёритилиши.

Дарснинг бориши:

I. “4X4X4”, методи ёрдамида билимларни ўзлаштириш.

Синф ўқувчилари 4 нафардан бўлиб 4 та гуруҳга бўлинадилар. Мавзунинг умумий матни 4 қисмга бўлиниб, ҳар бир қисм ҳар бир гуруҳга берилади ва гуруҳларга матнни ўрганиб чиқиш вазифаси топширилади.

Гуруҳларга қуйидаги дарслик матнининг қуйидаги қисмлари тавсия этилади:

1-гуруҳга – Маҳмуд Қошғарийнинг ҳаёти ва фаолиятига оид қисм.

2-гуруҳга – асарнинг “Девону луғатит-турк” номли банди.

3-гуруҳга – асарнинг “Девону луғатит-турк” асарида тарбиявий ғоялар

4-гуруҳга – асарнинг “Девону луғатит-турк” асарида таълимий ғоялар.

Матн гуруҳлар томонидан ўрганилгандан сўнг, гуруҳлар қайта ташкил этилади (ушбу ўринда ҳар бир гуруҳда аввалги бешта гуруҳнинг бир нафар аъзоси бўлиши шарт). Гуруҳлар қайта ташкил этилгандан сўнг ҳар бир ўқувчи ўзи ўзлаштирган маълумотларни қолган ўқувчиларга ҳикоя қилиб беради. Шу тарзда мавзу матн ўқувчилар томонидан ўзлаштирилади.

II. Савол-жавоблар асосида суҳбат ташкил этиш. Ўқувчиларга қуйидаги саволлар берилади:

1. Маҳмуд Қошғарийнинг ҳаёти ҳақида нималарни билиб олдингиз?
2. Адиб томонидан қандай асарлар яратилган?
3. “Девону луғатит-турк” асари қандай жанрда ёзилган асар саналади?
4. Асарда билим олиш даъват қандай ифода этилган?
5. Асар билан танишиш натижасида қандай таассуротларга эга бўлдингиз?

II. “Қора қути” методи ёрдамида ўзлаштирилган тушунчаларни мустаҳкамлаш.

Ушбу метод воситасида қуйидаги ҳаракатлар ташкил этилади: ўқувчилар жуфтликка бирикадилар ва уларга адиб Маҳмуд Қошғарийнинг ҳаёти ҳақида маълумот берувчи тушунчаларни карточкаларга қайд этиш вазифаси юкланади. Ўқитувчи топшириқнинг гуруҳлар томонидан қандай бажарилганлигини

текширади, уни тўғри бажарган жуфтликнинг бир аъзоси ўқитувчи ролини бажаради ва ёзув тахтасига қуйидаги тарбиявий фикрлар ёзилган тушунчаларни таҳлил қилишади

Ёшларга илмли кишиларга яқинлашиш, улардан ўгитлар олиш маслаҳат берилади:

Ўғлим, сенга қолдирдим ўгит,

Унга амал қил.

Олимларга яқинлаш, баҳра олгил,

Тутиб дил.

Ўғлим, ўгит ол,

Билимсизликни итар,

Талқон бўлса агар,

У шиннига ботар

Бу ўринда халқ орасида талқонни шиннига қориб ейиш одати мавжудлигига ишора қилинган. Шиннининг мазали экани ҳаммага маълум. Шеърда илм ва яхши фазилат ҳам шиннига қиёсланади. Инсон илм-маърифатли бўлса, талқон шиннига ботиб, одамларга ҳузур бахш этганидек, билими ҳам унинг ўзи ва инсонларга фойда келтиради, дейилади.

Илм-ҳикмат ўргангин, бўлма мағрур,

Мақтанчоқнинг шармандаси чиқар, кўр.

Кишининг кўнгли бўлса

Қашшоқ, камбағал.

Тўқ бўлмайди,

Бой бўлмайди

Ушбу бандда ифода этилган қарашлар бугунги кунда ҳам ўз аҳамиятини йўқотмаган. Зеро, маънавий жиҳатдан бой бўлмаган инсон камолотга ета олмайди, маънавий жиҳатдан бой бўлмаган мамлакат эса ҳеч қачон моддий фаровонликка эриша олмайди.

Мақол

“Тиришқоқнинг лаби ёғлиқ, эринчоқнинг боши қонлик”

Ҳўкизнинг оёғи бўлгунча, бузоқнинг боши бўлган яхшироқ

Илон ўзининг эгрилигини билмай, туянинг бўйнини эгри дейди.

III. “Тафаккур чўққиси” методи ёрдамида ўзлаштирилган билимларни мустаҳкамлаш.

Ўқувчиларга мавзу юзасидан мантиқий фикрлашни талаб этувчи қуйидаги саволлар берилади:

1. Сизлар қандай фикрдасизлар: нима учун асар “Девону луғатит-турк” деб номланган?

2.Ҳўкизнинг оёғи бўлгунча, бузоқнинг боши бўлган яхшироқ мақолинин қандай тушунасиз?

3.Адибнинг «бизга қолдирган илмий меросини” қандай изоҳлайсизлар?

IV.Синквен усули. “Девону луғатит-турк” асарида келтирилган позитив тушунчаларни таҳлили баён этилади.

Масалан:

1. От (1) билим
2. Сифат (2) яхши, аъло
3. Феъл (3) ўқийди, ўрганади. ўргатади
4. Тугал жумла яхши билимни устозлар ўргатади
5. Ибора (синоним) бойлик

“Наслу насабини билмаган киши инсон саналмайди. Неча йиллар бизни тарихимиздан, динимиздан, маънавий меросимиздан ғофил этишга уриндилар. Аммо биз ҳурриятни орзу этишдан, ҳуррият учун куришишдан чарчамадик. Маслагимизни наслу насабамизни доимо ёдда сақладик.

Улуғ бобокалонларимиз руҳига, башарият тарихи ва маданияти хазинасига катта хисса қўшган улуғ аждодларимизга, улар қолдирган улкан меросга муносиб бўлиш истаги жамиятимиз аъзолари орасида кенг ёйилиши, ҳар бир фуқаронинг онгидан мустаҳкам жой олиши – бу ҳам янги замоннинг муҳим хусусиятидир.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Ҳасанов Ҳ. Маҳмуд Қошғарий (ҳаёти ва географик мероси). – Тошкент, Фан, 1968. 3-бет.

2. Қаюмов А. Қадимият обидалари. –Тошкент, Бадиий адабиёт, 1972.

НЕМИС ТИЛИДА ЯНГИ ИНТЕРНЕТ МАНБАЛАР РОЛИ

Носирова Мухайё

Андижон қишлоқ хўжалиги ва агротехнологияллар институти

Маматов Иззатулло

Андижон қишлоқ хўжалиги ва агротехнологияллар институти

Мамлакатлалрнинг ривожланиши бир нечта муҳим омилларга бевосита боғлиқ. Улардан орасида таълимнинг аҳамияти жуда катта. Чунки шу тизим орқали жамиятнинг эҳтиёжларини қоплаш учун зарурий мутахассисларнинг тайёрланиши амалга оширилади. Мақсадда эришиш йўлида катта миқдордаги молиявий сарфлар амалга оширилади, бошқа давлатлардан етакчи мутахассисларни, янги техник воситалар, технологияларни олиб келишга харакат қилишади [1].

Мутахассис билан ишлаш учун эса, албатта, у билан мулоқот қилиш қобилиятига эга ўзимизнинг ёш кадрларимиз бўлиши шарт. Бошқа томондан, олиб келинган асбоб-ускуналарга тегишли ҳужжатлар бошқа жаҳон тилларида бўлади. Мулоқотни давом эттириш учун электрон ёзишмалар амалга оширишда мобайнида шу тилдаги маданий муҳитни шакллантириш жуда ҳам катта аҳамиятга эгадир.

Юқорида санаб ўтилган омиллар қуйидаги ишларни амалга оширишни белгилаб беради:

- немис тилида барча соҳалар бўйича қийинчиликсиз мулоқот қила оладиган ёш мутахассисларни тарбиялаш керак,

- немис тилидаги ҳужжатларни миллий тилларга таржима қилиш қобилияти бор иқтидорли ёшларни аниқлаш ва изчил ишлаш,

- жаҳондаги технологиялар ва ишлаб чиқариш жараёнидани янгиликлардан ҳабардор бўлиш учун бошқа етакчи мамллакатларда ўқишини ташкил этиш лозим [2].

Мана ишларни рўёбга чиқариш мақсадида таълим муассаларда қуйидаги ишларни бажариш керак:

- тилларни ўрганиш қобилияти бор иқтидорли ёшларни аниқлаш,

- ёш мутахассисларнинг олдидаги истиқболли режеларани тўғри шакллантириш учун имконият яратиш,

- ўрганиш учун зарурий адабиётлар ишлаш учун шарт-шароитларини шакллантириш,

- амалиётда олинган назарий билимларни кенгроқ сингдириш мақсадида турли семинар-тренинг ва бошқа тадбирлани ўтказиш.

Янги технологик воситалар яратилиши ва уларнинг ҳужжатларини пайдо бўлиши ёш мутахассисларнинг доимо изланишда бўлишига ижобий туртки бўлиши аниқ. [3]

№	Мавзу номи	Ресурс манзили
2	Einkaufen im Supermarket	https://www.youtube.com/watch?v=81WYKhuJDr8 https://www.youtube.com/watch?v=1COwqh7KBcs
3	Stadtbesichtigung	https://www.youtube.com/watch?v=Av9M4ieRj3Q https://www.youtube.com/watch?v=dzpSGquIceE https://www.youtube.com/watch?v=snUIEFY1YHI
4	Kultur	https://www.youtube.com/watch?v=7eIKR-uiemU https://www.youtube.com/watch?v=jrT_b7YOjRo https://www.youtube.com/watch?v=z4KNATN0Ing

Хар қандай маданиятнинг биринчи белгиси бўлиб, унда суҳбатдошнинг руҳий ҳолати, қайси миллатга тегишли эканлиги мулоқот тилида тўла намоён бўлади. Уларнинг маданий ташувчиларни билан яқиндан ишлашга фақатгина шу тилда эркин мулоқот қила оладиган вакил бажара олади [4,5].

Немис тилида ёҳуд бошқа ҳорижий тилдаги манбаларни тушунишда умумий қоидалар мавжуд:

- танланган тилда ёш авлодда етарлича сўз бойлигини шаллантириш,

- ёш мутахассисда амалда ишлатиладиган гапнинг тузилиши ва шакллари ҳақида маълумотга эга бўлиш,

- танланган тилдаги манбалар билан ишлаб бориш.

Санаб ўтилган барча омиллар ва харакатлар битта натижага олиб келади – бизнинг жамиятимиз учун зарур немис тилида мулоқот қила олувчи мутахассисларнинг ёш авлодини яратамиз.

Хулоса шуки, немис тилида берилган манбалар еки хужжатлар билан ишлаш учун тилни мукаммал билиш, унинг маданий асосларни тушуниш, структуравий элементлар ва уларнинг шакланишини ёш авлоднинг лингвистик билимга эгаллиги орқали намоён бўлади. Натижада янгиликлар билан тезроқ танишиш имконияти яратилади.

МАНБАЛАР:

1. Кирйигитов Б., Темирова Г., Атабоева Д., Собиржонова М., Олимова М. Роль информационных систем в образовании/“Баркамол авлод ва соғлом авлод – буюк келажагимиз кафолати”. Илмий-амалий анжуман. Андижон, 2014. 179-180-бет.

2. Кирйигитов Б., Носирова М. Ахборот технологиясидан фойдаланиб хорижий тилларни ўқитиш/“Педагогик қайта тайёрлаш ва малака оширишга қўйиладиган замонавий талабларни таъминлашда халқаро ва миллий тажрибалар уйғунлиги” республика илмий-амалий конференция материаллари. Тошкент, 2017. 355-357-бетлар.

3. Кирйигитов Б.А. Мультимедиянинг қўлланилиши /“Таълим жараенига ахборот коммуникация технологияларини тадбиқ қилиш муаммолари” мавзусидаги республика илмий ава илмий-техник анжумани материаллари тўплами. Андижон, 2017. 2-қисм. 175-176-бетлар.

4. https://www.youtube.com/watch?v=hjBk2_o7OxE

5. https://www.youtube.com/watch?v=oGY1i_fWQMY

НЕМИС ТИЛИНИ ЎРГАНИШДА ИНТЕРНЕТ РЕСУРСЛАРДАН ФОЙДАЛАЛНИШ АҲАМИЯТИ

Носирова Мухайё

Андижон қишлоқ хўжалиги ва агротехнологияллар институти

Дехқонбоева Мукаррам

Андижон қишлоқ хўжалиги ва агротехнологияллар институти

Мамлакатлалрнинг ривожланиши бир нечта муҳим омилларга бевосита боғлиқ. Улардан биттаси - таълим тизимининг яхши ташкил этилганлиги. Чунки шу тизим орқали зарурий мутахассисларнинг тайёрланиши амалга оширилади. Барча мамлакатлар асосий капитал сифатида етук мутахассисларнинг заҳираси деб қабул қилган. Шу мақсадда катта миқдордаги молиявий сарфларни, бошқа давлатлардан етакчи мутахассисларни, янги техник воситалар, технологияларни олиб келишга харакат қилишади [1].

Мутахассис билан ишлаш учун эса, албатта, у билан мулоқот қилиа оладиган ўзимизнинг ёш кадримиз бўлиши шарт. Бошқа томондан, оллиб келинган асбоб-ускуналарга тегишли ҳужжатлар бошқа жаҳон тилларида бўлади. Еки муллоқотни давом эттириш учун электрон ёзишмалар амалга оширишда мобайнида шу тилдаги маданий муҳитни шакллантириш жуда ҳам катта аҳамиятга эгадир.

Юқорида санаб ўтилган омиллар қуйидаги ишларни амалга оширишни белгилаб беради:

- немис тилида қийинчиликсиз мулоқот қила оладиган ёш мутахассисларни тарбиялаш керак,

- немис тилидаги ҳужжатларни милллий тилларга таржима қилиш қобилияти бор иқтидорли ёшларни аниқлаш ва улар билан изчил ишлаш,

- жаҳондаги технологиялар ва ишлаб чиқариш жараёнидани янгиликлардан ҳабардор бўлиш учун ёш авлод мутахассислларни бошқа етакчи мамлакатларда ўқишини ташкил этиш ва уларнинг сонини доимо ортириб бориш лозим [2].

Мана ишларни рўёбга чиқариш мақсадида таълим муассаларда қуйидаги ишларни бажариш керак:

- тилларни ўрганиш қобилияти бор иқтидорли ёшларни аниқлаш,

- уларнинг олдида истиқболларни тўғри шакллантириш учун имконият яратиш,

- зарурий адабиётлар ишлаш учун шарт-шароитларини шакллантириш.

Олинган назарий билимларни амалда синаб кўриш, чуқурлаштириш ва кенгроқ ўзлаштиришга қаратилган ишларни бажариш керак бўлади. Чунки олинган бирламчи маълумот амалда фойдаланилмаса аста-секин эсдан чиқиб кетади. Иккинчидан, янги технологик воситалар яратилиши ва уларнинг ҳужжатларини пайдо бўлиши ёш мутахассисларнинг доимо изланишда бўлишига ижобий туртки бўлиши аниқ. [3]

Немис тили ўрганиш учун кўпгина манбалар мавжуд бўлиб, уларнинг орасида мустақилл шуғулланиш мақсадида немис тилидаги видео материалларни анча осонроқ топилади. Уларнинг фойдали томони шуки, инсон хотираси видео образларга кўпроқ ихтисослашган (80-90%), қолган қисми эса бошқа манба турларига тўғри келади. [4]

Хар қандай маданиятнинг биринчи белгиси бўлиб, унда суҳбатдошнинг руҳий ҳолати, қайси миллатга тегишли эканлиги, айнан, унинг мулоқот тилида тўла намоён бўлади [5,7]

Ўрганилаетган тилнинг алифбоси билиш учун шу тилдаги дарсликнинг нашр еки электрон шакллари мавжуд, биз эса кўриш мумкин бўлган манбаларни ўрганиш жараёнига олиб киришга харакат қилдиқ. Шу мақсадда [6] даги маълумотни тавсия қиламиз.

Немис тилида ёҳуд бошқа ҳорижий тилдаги манбаларни тушунишда умумий қоидалар мавжуд:

- танланган тилда етарлича сўз бойлигини шаллантириш,

- амалда ишлатиладиган гапнинг тузилиши ва шакллари ҳақида маълумотга эга бўлиш,

- доимо танланган тилдаги манбалар билан ишлаб бориш.

Санаб ўтилган барчаси битта натижага оллиб келади – жамият учун зарур немис тилида мулоқот қила олувчи мутахассисларнинг ёш авлодини яратиш.

Хулоса шуки, немис тилида берилган манбалар еки хужжатлар билан ишлаш учун тилни мукаммал билиш, унинг маданий асосларни тушуниш, структуравий элементлар ва уларнинг шакланишини ёш авлоднинг лингвистик билимга эгаллиги орқали намоён бўлади. Натижада янгиликлар билан тезроқ танишиш имконияти яратилади.

МАНБАЛАР:

1. Кирйигитов Б., Темирова Г., Атабоева Д., Собиржонова М., Олимова М. Роль информационных систем в образовании/“Баркамол авлод ва соғлом авлод – буюк келажагимиз кафолати”. Илмий-амалий анжуман. Андижон, 2014. 179-180-бет.

2. Кирйигитов Б., Носирова М. Ахборот технологиясидан фойдаланиб хорижий тилларни ўқитиш/“Педагогик қайта тайёрлаш ва малака оширишга қўйиладиган замонавий талабларни таъминлашда халқаро ва миллий тажрибалар уйғунлиги” республика илмий-амалий конференция материаллари. Тошкент, 2017. 355-357-бетлар.

3. Кирйигитов Б.А. Мультимедиянинг қўлланилиши /“Таълим жараенига ахборот коммуникация технологияларини тадбиқ қилиш муаммолари” мавзусидаги республика илмий ава илмий-техник анжумани материаллари тўплами. Андижон, 2017. 2-қисм. 175-176-бетлар.

4. youtube.com/watch?v=_bxOhopALug

5. https://www.youtube.com/watch?v=hjBk2_o7OxE

6. https://www.youtube.com/watch?v=oGY1i_fWQMY

7. https://www.youtube.com/watch?v=_Frlqo0aysA

8. Muxammedov X.A., Ergasheva O.Sh. Istiqbolli kuzgi bug’doy navlarini sug’orish tartibi//Ssience shine.-2023. Vol.2.issie 1. March 31. – P.59-62.

НОВЫЕ ЭЛЕКТРОННЫЕ РЕСУРСОВ ПО ФИЗИКЕ: ПРЕИМУЩЕСТВА, ПРОБЛЕМЫ

***Абдуазимов В., *Юнусов О., **Хайитов Ш.,**

Андижанский государственный университет,

**Киргизско-Узбекский университет

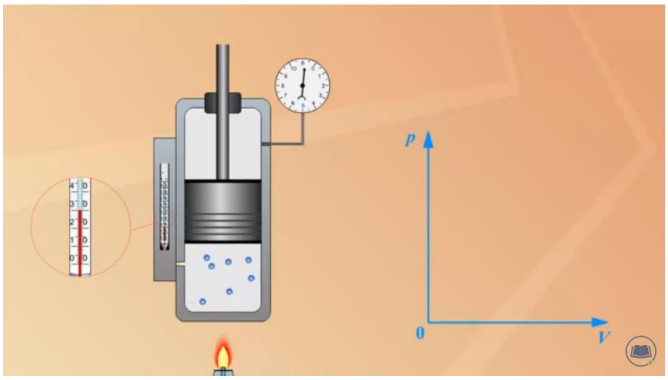
Состояние уровня развития общества определяется уровнем подготовкой молодых кадров и знаний по данной специальности, а также по другим техническим направлениям. Это сегодня определяют общий уровень развития общества. Вложение больших финансовых средств в сферу образования сегодня наиболее выгодно, так как в будущем это определит получение экономической прибыли за счет повышения уровня молодого поколения специалистов. Это в будущем даст новый толчок для улучшения контента по физике. Основной проблемой является малое количество источников на русском языке для студентов на русском языке преподавания.

Для получения высокого уровня знаний и необходимых качеств у молодых кадров проводится большая работа. Создаются условия для получения информации по своей специальности, осуществляется обмен специалистами и студентами, налаживается работа в области коммуникационных технологий [1, 2].

Таблица 1/ Источники на русском языке по физике

№	Тема для изучения	Ичтоник и его электронный адрес
1	Адиатический процесс	https://www.youtube.com/watch?v=tggKMiIuyZo
		https://www.youtube.com/watch?v=P-7IUzq0FGQ
2	Изопроцессы	https://www.youtube.com/watch?v=jsMltNRxuQw
3	Изотермический процесс	https://www.youtube.com/watch?v=xBFIIKfoHsA
		https://www.youtube.com/watch?v=UtVQcirHIFA

Ознакомление с теорией процесса и практическое выполнение экспериментов наряду с обсуждением нужно проводить с применением использования комплексного подхода, т.е. анализировать теоретический материал с учетом знаний по математике, химии, физике и информационным технологиям [3]. Практическое осмысление и анализ учебного контента по физике можно использовать для самообразования. Самостоятельное осмысление процесса изучения материалов по физике дает широкое представление о теме по данному предмету. Электронные источники дают широкое преставление для процесса самообразования и лучшего понимания учебного материала.

https://www.youtube.com/watch?v=UtVQcirHIFA

Знание дополнительной информации при подготовке к лабораторным занятиям или по самообразованию даст новый уровень понимания данной темы. Учебный контент по предмету физика следует использовать в комплексном исполнении, т.е. электронные, печатные и новые видео материалы.

При изучении информации по данной тематике необходимо отметить следующее:

- надо обратить внимание на зависимость усвоения от начального уровня понимания контента по физике,

- учесть менталитет и степень знания русского языка,

- провести дополнительную работу по формированию навыков работы с электронными источниками.

Желательно хорошо было бы чтобы при подготовке по физике ознакомиться с учебным контентом по биологии, химии, математике,

географии, новым технологическим подходам.

Комплексность учебного процесса, т.е. использование учебного материала по нескольким учебным предметам для понимания учебного контента дает положительное влияние на усвоение учебного материала. Потому что увеличивается срок и глубина понимания контента. Усвоение учебного контента позволяет более широко осмыслить теоретический материал по данному предмету.

Дополнительное привлечение новых электронных ресурсов обогащает контент и облечает понимание учебного материала по физике, так как они ориентированы на визуальное восприятие.

В процессе образования намного облегчается понимание необходимого объема информации с одновременным усвоением большего объема информации при формировании навыков работы с литературой. Электронные источники надо широко вводить в учебный процесс, так как они важны удобны самообразования.

Литература:

1. Кирйигитов Б., Каршибаев А. Аспекты и анализ процесса подготовки специалистов – основа будущего. //Вопросы науки и образования.-2020.-№7.-С.77-80.

2. Кирйигитов Б., К.Косимов. Новые возможности использования интерактивных технологий.//Вопросы науки и образования.-2020.-№7.-С.81-85.

3. Кирйигитов Б., Каршибоев А., Носирова М. Значение источников на иностранных языках в процессе обучения/ “Innovative achievements in science 2020” /I International scientific Online conference. 2020. С.76-78.

4. Muxammedov X.A., Ergasheva O.Sh. Istiqbolli kuzgi bug’doy navlarini sug’orish tartibi//Ssience shine.-2023. Vol.2.issie 1. March 31. – P.59-62.

ТУРКИСТОН ЎЛКАСИДА ДИНИЙ-ИСЛОМИЙ ТАРБИЯВИЙ МУАССАСАЛАР ВА ПЕДАГОГИК ФИКР ТАРАҚҚИЁТИ

Хамраев Жавохир Жаҳонгир ўғли
Тошкент Кимё халқаро университети
Бошланғич таълим йўналиши 4-босқич талабаси

Аннтотация: Мақолада миллий педагогикамиз тархида рўй берган барча таълим ислоҳатлари ўша давридаги ижтимоий ҳаётдаги таълими қарашлар ҳақида фикрлар баён этилган.

Калит сўзлар: Марказий Осиё, таълим, тарбия, мактаб, шахар мактаблари, диний таълим, мадраса**.**

Annotation: The article describes all the educational reforms that took place in the tarkh of our national pedagogy, the views on education in social life of that time.

Keywords: Central Asia, education, upbringing, school, city schools, religious education, madrasa.

XIX асрнинг ўрталарида Туркистон ўлкасида бошланғич маълумот берадиган мактаб ҳамда ўрта ва олий диний таълим берадиган мадрасалар мавжуд эди. Мактабларнинг аксарияти, шу жумладан, қишлоқ мактабларининг кўпчилиги диний таълим берувчи энг оддий бошланғич мактаблар эди. Бу мактабда мачитларнинг имомлари, саводхон муллалар дарс берардилар. Бундай мактабларда ўқитиш энг оддий диний вазифаларни ўргатиш билан, яъни араб тилида ёзилган Қуръонни ўқишни ўргатиш, ҳар бир мусулмон учун зарур бўлган асосий вазифаларни билдириш билан чекланарди. Шаҳар мактабларида диний таълимдан ташқари, умумий таълим элементлари – ёзиш ва ҳисоблаш йўллари ўргатиларди.

Шаҳар мактабларида ўқувчилар сони 20-30 тага қишлоқ жойларида эса 9-15 тага етар эди. Ўқишга 6 ёшдан қабул қилиниб, ўзлаштиришга қараб 17-18 ёшларигача давом этарди. Мактабда аввал «Ҳафтияк», кейин «Қуръон» ёд

олинар, сўнг «Чор китоб»га ўтиларди.

Олий диний мактаб бўлган мадрасада ўрта асрга оид диний фалсафа ва мусулмон ҳуқуқлари, араб тилининг грамматикаси ва мантиқ илмларидан дарс ўтиларди. Унинг ўқув режалари вақт ва шароитга қараб ўзгариб турган. Масалан: XV асрнинг 30-40 йилларида Самарқанд ва Ҳирот мадрасаларида дунёвий билимлар: математика, астрономия, мусиқа каби фанлар ҳам ўқитилган.

Мадраса уч бўлимдан иборат бўлган: биринчи бўлимда мусулмон диний ақидалари баён қилинган китоб – араб тили ва қонунчилик ўргатилар эди. Бу бўлим талабаси 8-9 йил ўқиган.

Иккинчи бўлимда қонунчилик, илоҳиёт, (қонунчилик), мушкулот, мантиқ, араб тили грамматикаси, нотиқлик маҳорати калом ўқитилган. Унда 7-8 йил ўқишган.

Учинчи бўлимда илоҳиёт, қонунчилик, калом ўқитилган. Қонунчилик курсида география ва арифметикадан баъзи маълумотлар берилган. Мадрасани тамомлаб чиққанлар имомлик билан шуғулланиш ва қозихоналарда ишлаш ҳуқуқига эга бўлар эди. Мактаб ва мадрасаларда асосан ўғил болалар ўқитилар эди. Шаҳарлардаги диний мактабларда баъзи домлаларнинг хотинлари – отинойилар қизларни ҳам ўқитиш билан шуғулланар эдилар. Мактаб ва мадрасаларда дарс ўзбек, араб ва форс-тожик тилларида олиб бориларди.

Марказий Осиё Россия томонидан босиб олингандан кейин мактаб ва мадрасаларда баъзи ўзгаришлар юз берди. Мусулмон мактаблари учун босмахонага чоп қилинган дарсликлар пайдо бўлди. Қозондан босмахонада нашр қилинган қуръон ва ҳафтияклар, Ҳиндистон ва Эрондан шоирларнинг литографияда чоп қилинган тўпламлари келтирилди, Тошкентнинг ўзида ҳам мактаблар учун дарсликларни литография усулида нашр қилиш йўлга қўйилди.

Мустамлака маъмурияти машғулотлар ўрта аср тартибида олиб борилаётган мусулмон мактабларининг ишига аралашмас эдилар. Аммо мактабларда рус тилини ўқитишни рағбатлантирувчи чоралар кўришга ҳам ҳаракат қилинарди. Натижада, маҳаллий ёшлар рус тилини ўрганишга кўпроқ

эътибор бера бошладилар. XX аср бошларида эса мадрасаларда рус тилини ўқитиш жорий қилинсин, деган кўрсатмага биноан 1913-1917 йилларда баъзи мадрасаларда рус тилини ўқитиш жорий қилинди.

Эски мактабларда ҳам баъзи ўзгаришлар содир бўлди. Рус тузем мактаблари ҳамда янги хил мактабларнинг таъсири остида баъзи эски усул мактабларда бирмунча янгиликлар жорий қилинди, - литографияда босилган алифбелар ёрдамида товуш методи асосида савод ўргатиш жорий қилинди, қизларга ўқишни ўргатиш билан бирга ёзишни ҳам ўргатишга киришилди. Бу янгиликларга кўра ўзбек мактаблари ҳаётида катта силжиш рўй берди.

XX аср бошларига келиб, Туркистон ўлкасидаги йирик марказий шаҳарларда олий таълим маскани ҳисобланган қуйидаги мадрасалар:

Бухорода – 80, Қўқонда – 40, Самарқандда – 22, Марғилонда – 28, Тошкентда -17 мавжуд бўлиб, уларда 400 дан 5000 тагача талаба таҳсил олар эди.

1906 йилга келиб, биргина Самарқанд вилоятининг ўзида 159 та мусулмон мактаби бор эди, уларда 1482 ўқитувчи 12740 талабага сабоқ берган.

Умуман олганда Туркистон ўлкасида 1905-1906 йилларда 5290 та мактаб бўлиб, уларда 70955 талаба таълим олган.

Бу даврга келиб маҳаллий фуқаро болаларидан илмли кишилар тайёрлаш мақсадида Хева хони Сайид Муҳаммад Раҳимхон Баҳодирхони соний – Феруз (1844-199 й.) катта ишларни амалга оширди. Бевосита унинг ташаббуси билан 1884 йили Ўз саройида мактаб очилиб, бу мактабда рус ўқитувчиси ва Мирзо. Раҳмонқули қори каби маҳоратли таълим-тарбия усталари ёшларга билим бериш иши билан шуғулландилар.

Феруз фармонига мувофиқ 1904 йилнинг 9 ноябрида Урганчда биринчи янги усул мактаби очилди. Унда Ҳусайн Қўшаев деган Туркиядан келган ўқитувчи ёшларга таълим-тарбия бера бошлади.

Ҳусайн Қўшаев 1906-1907 ўқув йилида хонликдаги илғор маърифатпарвар кишиларнинг истакларини ҳисобга олиб, Урганчда қизлар мактабини ҳам ташкил этди. Феруз унга ҳомийлик қилиб, Хазина ҳисобидан мактаб учун

алоҳида маблағ ажратиб берди.

Феруз ҳомийлигидаги бу мактабда Ҳусайн Қўшаевнинг турмуш ўртоғи Комила Қўшаева қизларга билим бера бошлади.

1909 йилга келиб Феруз қули остидаги мадрасалар сони 130 тага етиб, ундаги муллаваччалар 2300 кишидан ортиб кетди.

Феруз Хева зиёлилари орасида нуфузли ўринни эгаллаган маърифатпарвар Комил Хоразмийни Тошкент шаҳрида гимназия ва мактаблардаги ўқитиш усулини ўрганиб келиши мақсадида сафарга жўнатади. Сафардан қайтгач Комил Хоразмий бу соҳадаги ишларни анчагина жонлантириб юборди.

Мазкур мактаб Ўқув дастури ҳамда режасига – риёзиёт, тарих, жўғрофия, табиат, рус тили, маҳаллий савод (она тили) ва исломшунослик фанларини ўқитиш белгиланади. Машғулот жараёнида Шарқ мутафаккирлари – Навоий, Фузулий, Бедил, Саъдий Шерозий, Машраб, Сўфи Оллоёр кабилар билан бир қаторда рус шоир, ёзувчиларининг асарлари ҳам ўрганилди. Шунингдек, у, воҳада санъат, маориф ва маданият ривожига раҳнамолик қилиб, саройда «Подшоҳи замон типолитографияси»ни ташкил қилди.

Туркистон ўлкаси Россия томонидан босиб олингач, чор маъмурлари минг-минглаб рус оилаларини Марказий Осиёга кўчириб келтиради. Фарғона вилояти, Сирдарё, Самарқанд ва бошқа вилоятдаги (шаҳарлар) маҳаллий деҳқонларнинг серунум ерлари тортиб олиниб, уларга берилади. Уларнинг бундай ҳатти-ҳаракатларидан ғазабланган атоқли шоир Чўлпон «Ҳазон» сарлавҳали шеърида қаҳр ила ёзганди:

Ай, савуқ эллардан муз кийиб келганлар,

У қўпол товушингиз қирларда йўқ бўлсун!

Эй, маним боғимдан мевамни терганлар,

Қоп-қора бошингиз ерларга кўмулсун!

Ёш авлодни тарбиялаш ва ўқитиш назарияси билан амалиётнинг қандай тараққий қилиб келагнлигини билмай туриб, ёшларни ҳар томонлама комил инсон этиб тарбиялаш масалаларини илмий равишда ҳал қилиб бўлмайди. Бу

аждодларимиз томонидан исбот қилинган илмий – назарий, фалсафий – тарбиявий ҳақиқатдир.

Фойдаланилган адабиётлар:

1.К.Ҳошимов, С.Нишонова, М. Иномова ва бошқ. Педагогика тарихи ўқув қўлланма — Т.: Ўқитувчи, 1996 й

2.Қаюмов А. Қадимият обидалари. –Тошкент, Бадиий адабиёт, 1972

ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND PROBLEMS OF IMAGE RECOGNITION

Asamatdinova Mekhribanu
Republic Kharakhalpakhstan, Nukus city
Teacher of Nukus branch of Tashkent University
of Information Technologies
Ayapbergenova Saltanat
Republic Kharakhalpakhstan, Nukus city
Teacher of Nukus branch of Tashkent University
of Information Technologies

ABSTRACT: In this article, we will talk about the issues of artificial intelligence and image recognition, the role and function of artificial intelligence in society. Artificial intelligence is a special field of computer science, which deals with the creation of computer systems with the capabilities usually associated with the human mind: language understanding, teaching, discussion, problem solving, translation, and similar capabilities. Artificial intelligence (AI) allows computers to learn from their experiences, adapt to given parameters, and perform tasks previously only possible for humans.

KEY WORDS: artificial intelligence, computers, image, recognition of views, parameters.

INTRODUCTION: In modern society, the ever-increasing flow of information, the variety of information technologies, and the complexity of computer-solvable problems have put a number of tasks before the user of these technologies. There is a question of choosing the necessary options and transferring the decision-making work from the human to the ES. One of the ways to solve this task is the creation and use of expert systems. The expert analyzes the situation on his own basis and determines the relatively useful information, creates the most optimal ways of

making a decision, abandoning the helpless ways. In the expert system, a knowledge base representing a certain subject area is used. An expert system is a set of methods and means of organizing the collection and application of knowledge in certain subject areas. The expert system is an alternative option when choosing a decision based on the high-quality experience of specialists achieves higher efficiency due to the abundance of ar. Assesses new factors and analyzes their impact during strategy formulation. Expert systems are based on the use of artificial intelligence.

MATERIALS AND DISCUSSION: The term "artificial intelligence" appeared in 1956, but today SI technology has gained real popularity against the background of increasing the volume of data, improving algorithms, optimizing computing power and data storage devices. In the 50s of the last century the first research in the field of SI was focused on the development of problem-solving and symbolic computing systems. In the 60s, the US Department of Defense became interested in this field: the US military began to train computers to simulate human mental activity. For example, the Department of Defense’s Advanced Research Projects Agency (DARPA) completed a series of virtual street map projects in the 1970s.And DARPA specialists managed to create intelligent personal assistants in 2003, long before Siri, Alexa and Cortana., became the basis for automation and formal logic principles used in decision support systems and intelligent search systems designed to augment human capabilities. Although AI are often depicted as scientifically powerful robots in science fiction films and novels At the current stage of the development of AI technology, which has taken hold on a global scale, AIs are not so scary and intelligent. On the contrary, the development of artificial intelligence to these technologies brings real benefits in all areas of the economy. Below are examples of the use of artificial intelligence technologies in healthcare, retail and other industries.

They can also be a clear example of artificial intelligence. Only their coverage is smaller and they can only help you in a certain direction. That is, depending on the type of actions you want to perform, you use the appropriate program. Currently, AI consists of algorithms and software systems designed to perform various operations, and it can handle several tasks that the human mind can perform. In the 1990s, a new

page was opened in the development of SI. In 1997, an IBM computer named Deep Blue became the first computer in history to defeat world chess champion Garry Kasparov. Another prominent example of AI is the IBM Watson supercomputer, which answers questions in a specific language based on its database. Also, programs such as Siri, a mobile assistant that has become a constant companion of many, and Prisma, a photo processor, can be noted as one of SI’s achievements. By now, artificial intelligence has become widely popular and covers almost all aspects of our daily life. For example, residents of the Chinese city of Inchuan do not need bank cards. All processes related to calculations are carried out by artificial intelligence by clarifying the image of a person’s face. The AI debate has been going on for nearly 50 years. Experts have not yet come to a conclusion. Some worry that mass unemployment could rise as a result of their increasing popularity, a group of other experts insists that AI should be treated positively. Even among IT billionaires, there are different views. In particular, the founder of SpaceX, Elon Musk, is confident that AI will destroy the entire civilization. According to Musk, “AI is the main threat to human civilization. SI creates massive labor problems. The reason is that robots can do everything better than us. In the pursuit of cutting-edge technology, companies can lose sight of the dangers posed by AI."

In addition to the above, the fact that the majority of consumers do not trust robots is one of the obstacles to the popularization of SI. It will take some time for people to accept self-driving cars or airplanes, of course. However, the opposite is true of the young generation growing up surrounded by modern technologies, and this process does not worry them so much. Despite all the objections and criticisms, SI continues to develop and help people. Its importance is increasing, especially in medicine. Now robots are able to perform relatively complex surgical procedures. The unique cooperation of robot-doctors with medical personnel has greatly increased efficiency. Today, research in the field of artificial intelligence is carried out in various directions: knowledge representation, logical modeling, knowledge gathering, machine learning and automatic hypothesis generation, data collection and

collective processing of information, decision support, process and system management, dynamic intelligent systems, planning.

The issue of automating the thinking process is also closely related to the concept of artificial intelligence. Machine thinking is a somewhat unusual idea. Currently, the capabilities of the so-called "intelligent" machines, that is, the "owners" of artificial intelligence, are not at the level of human thinking. The maximum result that can be obtained from them is to quickly check scientific hypotheses, mainly mathematical theorems and similar cases, which are complicated, time-consuming and require the analysis of several thousand specific and general cases, based on certain conditions, and the result is known just doing it. The intellectual potential of robot-androids, which are sometimes hyped by various mass media, is not at the level of, say, an average high school graduate.

CONCLUSION: During the writing of this article, I got a lot of additional information about the history, development,progress of artificial intelligence, its importance and useful aspects in human life, as well as the advantages and characteristics of expert systems. My research continued, I found out an interesting fact, and now I want to draw your attention to an interesting fact. It is known that any computer, that is, a machine with artificial intelligence, works on the basis of the binary number system. There is enough information about this in the school informatics course. In the counting system consisting of only two numbers, specific limitations arise in the execution of certain algorithms. When working with real numbers or in approximate calculations, there are situations where the binary number system is not suitable.

REFERENCES:

1. Akhmedov, B. A., & Khasanova, S. K. (2020). Public education system methods of distance in education in development of employees. Journal of Innovations in Engineering Research and Technology

2. Ахмедов, Б. А. (2020). Математические модели оценки характиристик качества и надежности программного обеспечения. EURASIAN EDUCATION SCIENCE AND INNOVATION JOURNAL

3. Мухамедов, Ғ. И., & Ахмедов, Б. А. (2020). Инновацион “Klaster mobile” иловаси. Academic Research in Educational Sciences

4. Yusupov, M., Akhmedov, B. A., & Karpova, O. V. (2020). Numerical Simulation of Nonlinear Vibrations of Discrete Mass with Harmonic Force Perturbation. Acta of Turin Polytechnic University in Tashkent

DIZAYNNING EKOLOGIK ORIENTATSIYASI

Tursumatova Shakhlo

Farg’ona Politexnika Instituti assistanti

XX asrda, ekologik halokatning haqiqiy tahdidi haqida birinchi marta gapirilganda, dizaynda "ekologik yondashuv" paydo bo’ldi, bu texnologik inqilobning salbiy oqibatlariga javob bo’ldi. 1970-yillarning oxirida modada "ekologik uslub" paydo bo’ldi. 1980-yillarda yangi dizayn kontseptsiyalari ("muqobil dizayn", "metaforik dizayn", "anti-funktsionalizm") shakllantirildi, bu esa yangi dizayn xususiyatlarini - an’anaviy funktsiyalarni va atrof-muhit tuzilishidagi hayot sifatini qayta tiklash qobiliyatini birinchi o’ringa olib chiqdi. "Ekologik uslub" 1993-1994 yillarda modaga qaytdi. Biroq, dizayndagi ekologik yondashuv tabiiy materiallar va tabiiy ranglarni ta’kidlaydigan "ekologik uslub"dan kengroqdir.

1980-yillarda dizayndagi yangi tushunchalar nihoyat shakllandi (“alternativ dizayn”, “yangi dizayn”, “metaforik dizayn”, “anti-funksionalizm”), bu esa dizaynning ijtimoiy-madaniy funksiyalarini birinchi o’ringa olib chiqdi. Dizayndagi madaniyatshunoslik deb ataladigan yondashuv dizayn faoliyatini inson madaniyati rivojlanishining tabiiy mahsuli sifatida ko’rib chiqadi, dizaynning nafaqat yangilik, balki an’anaviy qadriyatlarni qayta tiklash qobiliyatini ham yuqori baholaydi. Yangi vaziyatda dizayn uchun joy izlash dizayn vositalari, usullari va qadriyatlarini tubdan qayta ko’rib chiqadigan dizayndagi ekologik dizayn paradigmasini shakllantirishning sabablaridan biriga aylandi. Ekologik dizayn paradigmasi atrof-muhit omillarini hisobga olgan holda dizayn loyihasini real hayotdagi madaniy kontekstga kiritishni o’z ichiga oladi.

Dizaynda madaniy yondoshish inson madaniyatini rivojlanishida dizayn-faoliyatni qonuniy jarayon deb hisoblandi, chunki dizaynda faqat yangilikka intilish bo’lmasdan, anahnaviy boyliklarni tiklash bilan ham shug’ullanishdi.Ekologik loyihalashni aniq chegarasi yo’q dizaynda har qanday yo’nalish ekologik bo’lishi

mumkin, ular ekologik etika printsiplarini da’vo qiladi va inson tashqi muhit bilan uyg’un munosabatda bo’ladi.

Kostyum dizaynerlari ijodida ham ekologik muammolari inobatga olina boshladi. Dastlab 1970- yil oxiri va 1980-yil boshida ekologik uslub paydo bolishi bilan ekologik mavzu roy berdi: modaga tabiiy toladan, asosan zigir va ip matolar, tabiiy ranglar, qolda ishlangan bezaklar va boshqalar. 1993-1994 yillarda ekologik uslub yana modaga kirdi. Ammo, ekologik muammolarni kiyim dizayniga tahsiri uni loyihalash printsiplarida katta ozgrishlarni roy berishiga olib keldi.

Dizaynning ekologik yonalishlari qoyidagilar:

- iste’molni ekologizatsiyalash;
- yangi ekologik material va texnologiyalarni qidirish;
- ongni ekologizatsiyalash;
- inson va madaniyatning ekologiya bilan bog’liq muammolarni yechish.

Shunday qilib, ekologik dizayn dizayndagi bir yo’nalish bo’lib, u inson va uning atrof-muhit o’rtasidagi munosabatlarni uyg’unlashtirishga va tabiiy muhitni saqlashga asosiy e’tibor beradi. Bu loyihalashtirilgan ob’ektlarda tabiiy muhit talablarining iste’molchi va insonning estetik talablari bilan uyg’unligini amalga oshirishga intiladigan murakkab dizayn faoliyati sohasi. Uning maqsadi atrof-muhit muvozanatini buzmasdan, inson ehtiyojlarini qondirish uchun maqbul sharoitlarni yaratishdir.

I.Rijovaning fikricha, “dizayn millatni butunligida birlashtirib, uni abadiylashtiradigan metamadaniyat kategoriyasidir. Dizayn mohiyatini qadriyat sifatida yoritib berishda “mumkin bo’lish” variantlari xilma-xilligi hisobga olinadi, bu esa tarixiy an’analar, marosimlar, til, madaniyat, xalqning ruhi bilan bog’liqdir. Muayyan ijtimoiy hamjamiyatdagi dizayn kesimlarining har biri ma’lum ijtimoiy guruhlarning madaniy matritsasini belgilaydi. Biz uning fikriga to’liq qo’shilamizki, dizayn “yangi madaniy va axborot makonida ma’naviy-amaliy hodisa sifatida rivojlanib, har bir millatning madaniy taraqqiyoti maqsadida etnik guruhlarning

mavjudligini tartibga solishga qaratilgan madaniyat va tsivilizatsiyaning o’ziga xosligini shakllantiradi”[25].

Shunday qilib, ekologik dizayn dizayndagi bir yo’nalish bo’lib, u inson va uning atrof-muhit o’rtasidagi munosabatlarni uyg’unlashtirishga va tabiiy muhitni saqlashga asosiy e’tibor beradi. Bu loyihalashtirilgan ob’ektlarda tabiiy muhit talablarining iste’molchi va insonning estetik talablari bilan uyg’unligini amalga oshirishga intiladigan murakkab dizayn faoliyati sohasi. Uning maqsadi atrof-muhit muvozanatini buzmasdan, inson ehtiyojlarini qondirish uchun maqbul sharoitlarni yaratishdir.

[25] Rijova I. C. Dizayn hayot sifati va o'ziga xos xususiyatlarni uyg'unlashtirish omili sifatida: uslubiy pistirma: tezisning konspekti. dis. Falsafa fanlari doktori fanlar: spetsifikatsiya. 09.00.03 / Rijova Irina Stanislavivna. - Kiev, 2008. - 32 b

THE VALIDALITY OF APPLYING STORIES IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES TO ADULTS AND TEENAGERS

Pakirdinova Sharofat Abdumutaljonovna

FerSU teacher

sharofatpakirdinova@gmail.com

Abdubannobova Gulzoda Xayrullayevna

FerSU student

abdubannobovagulzoda@gmail.com

Annotation: The article focuses on the features of using a variety of stories in the classroom of adults and teenagers.Applying stories has a vital role in teaching foreign languages and is regarded as being beneficial for improving English four skills.

Key words and expression: integrating the story,communicative languages,content -based, critical thinking.

Annotatsiya: Maqolada kattalar va o’smirlar sinfida turli xil hikoyalardan foydalanish xususiyatlariga e’tibor qaratilgan. Hikoyalarni qo’llash chet tillarini o’rgatishda muhim rol o’ynaydi va ingliz tilining to’rtta malakasini oshirish uchun foydali deb hisoblanadi.

Kalit so’zlar va iboralar: hikoyani birlashtirish, kommunikativ tillar, mazmunga asoslangan, tanqidiy fikrlash

Аннотация: Статья посвящена особенностям использования разнообразных рассказов на уроках взрослых и подростков. Применение рассказов играет жизненно важную роль в обучении иностранным языкам и считается полезным для улучшения навыков владения английским языком.

Ключевые слова и выражения: интеграция рассказа, коммуникативные языки, содержательный подход, критическое мышление.

Stories are found all throughout the globe and can be enjoyed by people from all backgrounds,which makes them perfect for the EFL classroom.Using stories has obvious benefits in the development of speaking and listening skills,vocabulary and memory abilities.It also nurtures reading and writing skills and offers learners opportunities to increase their confidence.[26]

As language teachers, we have, at some time, asked our students to read a story as homework and then complete the exercises provided at the back of the book or write a summary. Even though the results of such activities might have been quite successful, the use of stories in the classroom could certainly go beyond than filling out activity sheets.There are many reasons why we should use stories in our English classes. According to Deacon & Murphey (2001) "stories provide students with opportunities to listen to language in context rather than in bits and pieces" (p. 10). Students interact actively with the language in the stories. They listen to the sounds of the words, visualize them, and play with them. They grasp the meaning of entire words at a time and, further, they can use them to communicate ideas. This process facilitates the learning of words and expressions in the new language and leads to fluency.Equally important, stories allow students to pass on accumulated wisdom, beliefs, and values. They offer profound insights into human nature, the cosmos, and spirituality. They capture all sorts of truths about life and death. They are like a fountain from which students can quench their thirst for knowledge.

In addition, stories help students to develop critical thinking skills as they reflect upon the issues raised in the text and examine their own perceptions in regard to them. Teachers can assign activities that require student's creative, original thinking. Thus, students are required to relate their own thoughts and positions and cannot merely repeat what the teacher has said. Stories also have the power to reach deep within students' sensitive areas that regular teaching may not visit. When telling and discussing stories, students reveal their personality traits, beliefs, and feelings; they also develop awareness of the needs and emotions not only of the characters but also

[26]Berman, M. (2006). Ways of using stories in an ELT classroom. Retrieved July 15, 2006, from www.thestoryteller.org.uk/article.html

of others. Moreover, stories help students to talk, think, and laugh about the wondrous and mysterious details of this thing we call life. And, it is precisely this deep impact stories cause that can make language learning an enriching experience that students find intrinsically valuable.[27]

Ways of using stories in class

There are many different ideas for integrating the story into the lesson. However, the most practical way of preparing activities and materials related to the story is to think of: before, during and after. The following suggested activities, which have been taken and adapted from Pedersen's (1995) article Storytelling and the Art of Teaching, Berman's article (2006) Before

• Learn the story as a whole rather than in fragments. Don't try to memorize it. Outlining the story is a good way to learn its sequence of events and characters.

• Practice telling the story to another person and receive feedback. You can also tape record it, have a listen, and make changes accordingly.

• Do some little research beforehand about the main topic of the story.

• Use an overhead projector, audio or video recording, shadow theater, masks, puppets, make up, etc., to perform stories in a more creative and fun way.

• Get the students sitting on the floor or in a circle of chairs in front of you, so they are all focussed on the story and so they can all see the pictures.

•Pre-teach or revise vocabulary related to the story using flashcards.

• Have a brainstorming session to find out how much the class already

knows about the topic of the story. Pin a visual up on the whiteboard and invite the learners to write associated vocabulary around the picture.

• Use the book's cover to make predictions about the story.

During

• In every picture/page elicit any vocabulary they may know. "What can you see?", "What animal is this?" etc. Students may respond in their L1 and teacher can repeat the word back in English, so they all hear it and can link it to the meaning.

[27]Hughes, K. & Hughes, T. (1999). Oh, the tales you'll tell! English Teaching Forum, 37 (2), pp. 27-28.

• Read the dialogue/narration as it appears on the page with exaggerated intonation, repeating if necessary. Vary voice inflection and tone along with body movement and eye contact to keep momentum and audience focus.

• Ask a few simple questions about the story. “Is the tall man happy?”, “Are they going to tell the secret?”, “Where are they?” etc. This encourages interaction and makes students think more consciously about the story.

• Use props to make sound effects or represent characters.

• Before moving on to the next page encourage the students to guess what will happen next. Prediction is natural when following a story and also encourages imagination as well as language use.

• Evaluate the audience reaction continuously, and increase or decrease involvement depending on the need to stimulate or calm the students for better story effectiveness.

References:

1. Abdumutaljonovna, P. S. (2022). Main Characteristics of Advertising Discourse in Modern Linguistics. Texas Journal of Multidisciplinary Studies, 9, 173-176.

2. Berman, M. (2006). Ways of using stories in an ELT classroom. Retrieved July 15, 2006, from www.thestoryteller.org.uk/article.html

3. Hughes, K. & Hughes, T. (1999). Oh, the tales you’ll tell! English Teaching Forum, 37 (2), pp. 27-28.

4. Pedersen, E. M. (1995). Storytelling and the art of teaching. English Teaching Forum, 33 (1), pp. 2-5.

5. Pakirdinova, S. (2023). ZAMONAVIY TILSHUNOSLIKDA REKLAMA MATNI VA UNING O’ZIGA XOS XUSUSISYATLARI. Talqin va tadqiqotlar, 1(19).

6. McWilliams, B. (1998). Effective Storytelling. A manual for beginners. Retrieved October 15, 2005, from http://www.eldrbarry.net/roos/eest.htm

PECULIARITIES OF TEACHING FOREIGN LANGUAGE TO DIFFERENT AGE GROUPS

Pakirdinova Sharofat Abdumutaljonova

FerSU teacher

sharofatpakirdinova@gmail.com

Karimjonova O’g’iloy Odiljon qizi

FerSU student

qodirovaogiloy025@gmail.com

Annotation: This article focuses on answering some questions include: what kind of activities how to adapt materials for different age groups, how to choose appropriate method of teaching.

Key words: activities, methods, objectives, environments, appropriate, research.

Аннотация: В данной статье основное внимание уделяется ответам на некоторые вопросы: какие виды деятельности, как адаптировать материалы для разных возрастных групп, как выбрать подходящий метод обучения.

Ключевые слова: деятельность, методы, задачи, среда, целесообразность, исследование.

Annotatsiya: Ushbu maqola ba’zi savollarga javob berishga qaratilgan: turli yosh guruhlari uchun materiallarni qanday moslashtirish, qanday o’qitish usulini tanlash.

Kalit so’zlar: faoliyat, usullar, maqsadlar, muhit, mos, tadqiqot.

There is a large number of methods used in teaching different age group. According to academic research, linguists have demonstrated tha t there is not one single best method for everyone in all contexts, a nd that no one teaching method is inherently superior to the others.

Also, it is not always possible - or appropriate - to apply the same methodology to all learners, who have different ages, objectives, environments and learning

needsYou’ll learn how crucial it is to be able to relate to what is happening in your students’ lives as you work with various age groups. You start to consider what appealed to you when you were their age and whether it will do the same for them now. This articles are about how to make your courses engaging and relevant while still connecting with the age group you are teaching.

Anybody who has taught kindergarten understands the youngsters’ high level of energy. The lesson is one of constant motion. Even though the kids are adorable, you will lose them if your class is not filled with engaging, high-energy games. You must be creative if you want to keep the students engaged and entertained while teaching the target language.

Teaching adult classes, as you will frequently be working with students that are older and more experienced than you. This shouldn’t bother you. Keep in mind that they are there to acquire a skill from you and that they are feeling insecure since you are a younger person. Due of this dynamic, create a neutral environment in the classroom.

They are not children you need to discipline, so you will need to adopt a different mindset when dealing with this class. Make the classroom more like a gathering of friends, where students may share knowledge and support one another. To avoid sounding condescending, try not to repeat words of praise as you might with younger students.

If you find yourself using material that is aimed at younger students with older students you have to be careful. Teenagers especially can find it insulting to be presented with childish material when they believe they are ready for something more grown up. If you can’t find more appropriate material then use what you have as a starting point.

Games and fun activities that work well with young learners often work equally well with older teenagers or adults. If you explain the reason for the game or activity and make it clear what the students are practising by playing it, then most students tend to respond positively. Older students will quickly suss you out if you’re just killing time and there’s no real point to the activity. I recently played word formation

bingo with a group of adults and was amazed that they got really excited and competitive and were all trying to win so they could become ‘Bingo King’ or ‘Bingo Queen’ for the next round. After a hard day at work I think they enjoyed the chance to revert to their childhood for twenty minutes

The main thing to bear in mind with any adaptation of materials is how you can personalise the task and make it more relevant to the learner. If you are clear about why you are using certain material and what your objectives are then students should feel happy with the activity as they’ll be able to see the point of it. Take time to chat to your students and find out what they do in their free time and what they are interested in. By doing this you will be able to find more material based on topics they’re interested in.

We wish to keep in mind to exercise patience and keep studying enjoyable for all age groups. Even while it may seem clear, after teaching for some time, it is easy to forget. Always consider how you would like to learn a language and how you would like to be treated by your teacher. Make your class something that people of all ages look forward to by keeping it lighthearted and enjoyable.

References:

1. Bremner, S. Some Thoughts on Teaching a Mixed Ability Class / Susan Bremner // Scottish Languages Review. – 2008. – Iss. 18. – P. 1 – 10.

2. Hicks, D. Mixed Ability Classroom: Turning Weaknesses into Strength / Diana Hicks // Іноземні мови. – 2001. – № 2. – С. 28 – 29.

3. Ur, P. A Course in Language Teaching: Practice and Theory / Penny Ur. – Cambridge: Cambridge University Press, 2009. – 388 p

4..Pakirdinova, S. (2023). ZAMONAVIY TILSHUNOSLIKDA REKLAMA MATNI VA UNING O’ZIGA XOS XUSUSISYATLARI. Talqin va tadqiqotlar, 1(19).

5. Hashimova, N., & Sattorov, T. (2021). USAGE OF ENGLISH MILITARY TERMINOLOGIES AS A NEUTRAL AND COLLOQUIAL VOCABULARY.

CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PHILOLOGICAL SCIENCES (2767-3758), 2(11), 162-167.

6.Mirzayev, A., & Oripova, S. (2022). COMMUNICATIVE METHOD–A NEW APPROACH IN THE PRACTICE OF TEACHING FOREIGN LANGUAGE. Science and innovation, 1(B6), 778-783.

7. Abdumutaljonovna, P. S. (2022). Main Characteristics of Advertising Discourse in Modern Linguistics. Texas Journal of Multidisciplinary Studies, 9, 173-176.

8.Gafurova, N. I. (2021). Structural-semantical classification of construction terms in English and Uzbek languages. ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal, 11(5), 571-575.

EXPLORING YOUNG LEARNERS LINGUISTIC AND PSYCHOLOGICAL SKILLS THROUGH STORIES IN EFL CLASSROOM

Pakirdinova Sharofat Abdumutaljonovna

FerSU teacher

sharofatpakirdinova@gmail.com

Khakimova Nodira Abdulmajid qizi

FerSU student

xakimovan805@gmail.com

Annotation: This article focuses on giving great information about the value of stories in enhancing young learners language and psychological skills. In this article stories are shown as a source of fundamental tradition and encouragement for young learners to learn foreign language.

Key words and expressions: fundamental tradition, approach,method, language skills, cognitive, linguistic, psychological, visual, rhythm, intonation.

Annotatsiya: Ushbu maqola yosh o’quvchilarning til va psixologik ko’nikmalarini oshirishda hikoyalarning ahamiyati haqida katta ma’lumot berishga qaratilgan. Ushbu maqolada hikoyalar asosiy an’analar va yosh o’quvchilarni chet tilini o’rganishga undash manbai sifatida ko’rsatilgan.

Kalit so’z va iboralar:fundamental an’ana, yondashuv, uslub, til ko□nikmalari, kognitiv, lingvistik, psixologik, vizual, ritm, intonatsiya.

Аннотация: В этой статье основное внимание уделяется предоставлению полезной информации о ценности историй для улучшения языковых и психологических навыков учащихся. В этой статье рассказы показаны как источник фундаментальной традиции и поощрения юных учащихся к изучению иностранного языка.

Ключевые слова и выражения: фундаментальная традиция, подход, метод, языковые навыки, когнитивные, лингвистические, психологические, визуальные, ритм, интонация.

We have been telling each other stories for thousands of years. It is one of the most fundamental traditions of humankind and an essential aspect of how we communicate. We make sense of the world around us through the deep connection we have with stories.”[28]

Nowadays there are a lot of new approaches and new methods in teaching foreign languages. All of them play important role to enhance people’s vocabulary, thinking skills, creativity and language skills.One of them is using stories that is a wonderful way to encourage language skills, because it improves children’s listening skills. While listening, children will learn how to pronounce new words and their translation."When we read to children we are doing so much more than just teaching them English. We are encouraging their imagination, exploring other cultures and teaching them about the world. Listening to and participating in stories also develops a range of linguistic, psychological, cognitive, social and cultural skills."[29] Children are usually full of enthusiasm and energy, and the language lesson will be funny and educational with comedy stories. Some stories are so colorful that help children to remember new words by picture-matching activities I am a teacher at primary school, every day I try to find short and educational stories to my lesson to make it more perfect. We do different activities related to this story, for example,first of all my pupils read the story and try to retell it, by this task they try to remember new vocabulary and to correct their pronunciation skills. After this activity I give my pupils highlighted words to make their own story based on their imagination, sometimes I utilize colorful pictures to help them. Afer that they read out their stories to other groups, I try to correct their mistakes in a funny way. "Stories help children to consider new ideas, imagine unknown worlds, and create memorable moments in their minds. ”Setting a regular time for storytelling will calm a classroom of energetic pupils and they are ready to listen,their attention span will improve and their ability to focus and consentrate will advance as well, The first time you tell stories might be challenging,but after getting used to it as a routine,kids will be more focused on the

[28] The importance of stories when teaching young learners. Renata Borgers
[29] Teaching young learners:how to use the stories in the classroom. Claire Venables

activity.”[30] During storytime, everything ever wanted is possible. Even if a student is having a tough time, they can turn their day around through storytelling. They can visit the mountains, beach, or another calming space through a story. And, kids will have countless stories of their own to invent and share." Since my childhood I have had a strong interest in stories that can full my life colors and dreams, because When reading short stories I travel to the far distances. In my classroom I try to repeat my experience with my pupils. ”Stories work on children’ innate curiosity and creative play. They promote imagination, creativity and develop children’ ability to communicate their thoughts and feelings, playing important role in the development of children’communicative skills. Stories are also a great tool to develop empathy”.[31] Through stories children can establish connections between their lives of other people, noticing similarities and differences which can contributes to the development of children’ critical thinking and their engagement in social action.” Stories can create natural and friendly atmosphere so they have an opportunity to learn sounds, rhythm, intonation, different gestures, and intonation of English. Visuals and voice when telling a story help the discovey and the construction of meaning. With the stories, children develop learning strategies and thinking skills.

References.

1. A study conducted on a group of young Iranian English learners (Kalantari &Hashemian, 2015)

2. Columbian study on using stories to teach English to learners in early elementary grades

3. Gafurova, N. I. (2021). Structural-semantical classification of construction terms in English and Uzbek languages. ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal, 11(5), 571-575

[30] Turkish study on story based activities (Abasi & Soori) 2013

[31] A story conducted on a group of young Iranian English learners (Kalantari& Hashemian 2015)

4. Hashimova,N, & Sattorov,T.(2021). Usage of English Military Terminologies as a neutral and colloquial vocabulary.Current research Journal of philological sciences. (2767-3758),2(11),162-167.

5.Mirzayev, A., & Oripova, S. (2022). COMMUNICATIVE METHOD–A NEW APPROACH IN THE PRACTICE OF TEACHING FOREIGN LANGUAGE. Science and innovation, 1(B6), 778-783

6. Pakirdinova,S(.2023).Zamonaviy tilshunoslikda reklama matni va uning o’ziga xos xususiyatlari.Talqin va tadqiqotlar,1(19).

7. Teaching young learners:How to use stories in the classroom?

8. Turkish study on story-based activities (Abasi & Soori, 2013)

ADAPTING AND CREATING EFL MATERIALS TO DIFFERENT AGE GROUPS

Pakirdinova Sharofat Abdumutaljonovna
FarSU teacher
sharofatpakirdinova@gmail.com
Komilova Sayohat Ravshanjon qizi
FarSU student
komilovasayohatxon@gmail.com

Annotation. The article focuses on the importance of designing and adapting EFL materials for age features. Thus, in order to achieve well-teaching and give students the results they want, the use of creating and adapting materials is essential.

Key words and expression: comprehension, flyer, newsletter, textbook, real-world materials, internalization, checklist

TURLI YOSHDAGILAR UCHUN EFL MATERIALLARINI TAYYORLASH VA MOSLASH

Annotatsiya. Maqolada turli yoshdagilar uchun EFL materiallarini tayyorlash va moslashning ahamiyati haqida ifodalanadi. Shuningdek, yaxshi ta’lim va talabalarga o’zlari xoxlagandek natijani taqdim etishda materiallarning moslab yaratilishing muhimligi haqida so’z boradi.

Kalit so’zlar va iboralar: anglash, brashura, yangiliklar sahifasi, matn kitobi, hayotiy materiallar, nazorat ro’yxati

АДАПТАЦИЯ И СОЗДАНИЕ МАТЕРИАЛОВ EFL ДЛЯ РАЗНЫХ ВОЗРАСТНЫХ ГРУПП

Аннотация. В статье акцентируется внимание на важности разработки и адаптации материалов EFL к возрастным особенностям. Таким образом, чтобы добиться хорошего преподавания и дать учащимся желаемые результаты, необходимо использовать создание и адаптацию материалов.

Ключевые слова и выражения: понимание, листовка, информационный бюллетень, учебник, материалы реального мира, интернализация, контрольный список.

Teaching materials play a crucial role in achieving great teaching and providing students with the learning results which they desire.

Language teachers can communicate new information and language things to be taught clearly, specifically, and methodically by carefully choosing materials. As a result, students learn more effectively since the right tools increase their motivation, comprehension, practice, and internalization.

Any course books or commersial textbooks can be used as adoption materials. However, using a textbook calls for evaluation in order to choose the materials that are best suited to the course’s goals and objectives, as well as the language abilities and learning preferences of the students. In addition, educators can make use of real-world materials like news articles, flyers, newsletters[1], etc. So, this review offers some recommendations for new English teachers on how to choose textbooks anf materials are examples of instructional resources. Also, it makes suggestions for how to modify the chosen resources’ activities and content to maximize students’ learning results.

Using an existing textbook is a practical and simple technique to embrace a material. Being given a course to teach, new instructors are free to choose the materials they want to use and to create their own lesson plans. A course book with a syllabus created by previous teachers based on the curriculum specification may be sought after by beginning English teachers. The teachers might simply assign the textbook’s units and associated activities, or they can offer additional resources.

1. Berardo, S. A. (2006). The Use of Authentic Materials in the Teaching Reading.

To get the most out of the teaching materials, teachers must adapt them when they believe that the objectives of the lesson are not fully met by the materials or that they may hinder rather than support student learning. Moreover, adaptability gives pupils easier access to the material being taught.

To summarize, selecting appropriate materials and activities aids the teacher in better managing the class, aids the students in learning efficiently, and aids them in achieving the course’s final objectives. Instructors must carefully select the best appropriate textbook and may use real-language resources.

Teachers examined the chosen materials as they were being prepared, and if potential problem areas are identified, the sort of format adaptation must be concidered. A checklist for evaluating textbooks is advised during material development, and a potential format for adaption must be chosen. However, the objectives of the course and the students in a particular class should be served by the relevance of the choice, selection criteria, and contents and activities of adaption.

References:

1. Berardo, S. A. (2006). The Use of Authentic Materials in the Teaching Reading.

2. Cambridge University Press. Guariento, W. & Morley, J. (2001).

3. Harwood, N. (2010). English Language Teaching Materials: Theory & Practice

4. Hashimova, N., & Sattorov, T. (2021). USAGE OF ENGLISH MILITARY TERMINOLOGIES AS A NEUTRAL AND COLLOQUIAL VOCABULARY. CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PHILOLOGICAL SCIENCES (2767-3758), 2(11), 162-167.

5. McDonough, J., Shaw, C., & Masuhara, H. (2013). Materials and Methods in ELT.

6. McGrath, I. (2013). Teaching Materials and the Roles of EFL/ESL Teachers, London: Bloomsbury

7. Mirzayev, A., & Oripova, S. (2022). COMMUNICATIVE METHOD–A NEW APPROACH IN THE PRACTICE OF TEACHING FOREIGN LANGUAGE. Science and innovation, 1(B6), 778-783.

8. Pakirdinova, S. (2023). ZAMONAVIY TILSHUNOSLIKDA REKLAMA MATNI VA UNING O’ZIGA XOS XUSUSISYATLARI. Talqin va tadqiqotlar, 1(19).

9. Rodriguez, L.F. (2010). English Textbooks for Teaching and Learning English as a Foreign Language:

10. Yan, C. (2007). “Investigating English Teachers’ Materials Adaptation.Humanising Language Teaching

TEACHING FOREIGN LANGUAGE TO YOUNG LEARNERS THROUGH GAMES

Pakirdinova Sharofat Abdumutaljonovna
FerSU teacher
sharofatpakirdinova@gmail.com
Qodirova Mohigul Hikmatjon qizi
FerSU student
mohigul1410@gmail.com

Annotation: This article studies the the role of using games in language classroom of young learners, and gives reasons why teachers should teach foreign language to children through games. The article also investigates the features of children as language learners as well as the importance of play in language acquisition.

Key words: communicative competence, fluency, accuracy, educational games, time-fillers, young learners, game, language drills, flashcards, controlled practice, free practice.

Аннотация: В этой статье изучается роль использования игр в языковых классах младших школьников и приводятся причины, по которым учителя должны обучать детей иностранному языку с помощью игр. В статье также исследуются особенности детей как изучающих язык, а также важность игры в овладении языком.

Ключевые слова: коммуникативная компетенция, беглость, точность, развивающие игры, заполнители времени, младшие школьники, игра, языковые упражнения, карточки, контролируемая практика, свободная практика.

Annotatsiya: Ushbu maqola kichik yoshdagi o’quvchilar uchun til darslarida o’yinlardan foydalanishning rolini o’rganadi va o’qituvchilar bolalarga chet tilini o’yinlar orqali o’rgatishlari kerakligi sabablarini ko’rsatadi. Maqolada, shuningdek,

bolalarning til o’rganuvchilar sifatidagi xususiyatlari va tilni o’zlashtirishda o’yinning ahamiyati o’rganiladi.

Kalit so’zlar: kommunikativ kompetentsiya, ravonlik, aniqlik, o’quv o’yinlari, vaqt to’ldiruvchilari, kichik yoshdagi o’quvchilar, o’yin, til mashqlari, kartalar, nazorat qilinadigan amaliyot, erkin amaliyot.

If a person, in his or her learning environment, is experiencing fun or is exposed to hilarity and laughter, it is assumed that he or she is not really learning. When it comes down to the learning environment of children, it is almost impossible to separate play from learning. Playing is a child’s natural way of learning.[32] This is due to an undeniable fact that children love to play, and most importantly, plays happen to mirror what is important in their lives. As learners, children have been known to be more enthusiastic and lively. They are considered to be natural language acquirers. Moreover, children are also the self-motivated learners who have the habit of picking up a new language unconsciously. In addition to this, they seem to be always giving a try on an activity even when they do not fully understand why or how. it is absolutely necessary for teachers to get to know their learners (children) very well in order to find the best way to teach. To be precise, by knowing children’s characteristics and instincts in foreign language learning, it will, as a result, make effective teaching possible.

According to the report regarding characteristics of young leaners, which was published by Guangdong Teacher College of Foreign Languages and Arts, young learners (children) normally imitate their teachers and tapes, interact with others, are willing to take risks, make mistakes, and play. It was also found that the more interesting and entertaining the learning activity is, the more children will pay attention on and get involved in it. Since this is the case, does it imply that young learners, particularly children, will learn better once they immerse themselves with entertainment or playing?

[32] Roth, G. (1998). Action Games. In G. Roth, Teaching Very Young Children. Richmond Publishing, 1998

In order to see whether games are correlated with language learning or not, it is best to invest a considerable amount of time to review the various definitions of game and its characteristics in the first place. According to Harfield, a game is an activity with rules, a goal and an element of fun. He confidently stated that:

Games should be regarded as an integral part of the language syllabus, not as an amusing activity for Friday afternoon or for the end of the term. They can be used at all stages of the progression from controlled to free practice, serving at one end of the range as a memory aid and repetition drill, at the other as a chance to use the language freely and as a means to an end rather than an end in itself. They can also serve as a diagnostic tool for teacher, who can note areas of difficulty and take appropriate remedial action. [33]

One of the all articles in VOICE magazine which is the publication under British Council has stated that 'Play' has taken a significant role in terms of the meaning of life to children in their development stage. Simplistically, 'Play', in this respect, can be regarded as a testing ground for language as well as reasoning skills. It is further suggested that when talking about language learning, teachers of foreign languages are advised to promote learning through playing as much as possible. Among all the most entertaining and exciting ways to promote such learning, educational games (flashcards, competitions, races, so on, and so forth) could be counted as the best means to introduce and encourage active learning as well as help children to develop their social skills. However, even many language instructors seems to be immensely enthusiastic in using games as educational tools, they normally still consider games as mere time-fillers—a break from the monotony drilling—or frivolous activities.[34] The reason behind this, according to Silvers, should be the perception of those teachers who overlook the fact that within a relaxed atmosphere, real learning does take place; thus, students tend to use the language they have been given an instruction to and have practised earlier. In spite of all the facts, researchers reported the nine main beneficial aspects including:

[33] Harfield, J. (1999). Beginners' Communication Games. Longman

[34] Uberman, A. (1998, January-March). The Use of Games For Vocabulary Presentation and Revision. Retrieved January 2016, 22, from FORUM: http://dosfan.lib.uic.edu/usia/E-USIA/forum/vols/vol36/no1/p20.htm

1. Games are learner-centered (the student is always in focus).
2. Games promote communicative competence.
3. Games create meaningful context for language use.
4. Games increase learning motivation.
5. Games reduce learning anxiety.
6. Games integrate linguistic skills.
7. Games encourage creativity and spontaneous usage of the language.
8. Games construct a cooperative usage of the language.
9. Games foster participatory attitudes of the students.

Since communicative competence has become the major focus of language learning nowadays, it is stressed that teaching communication is extremely important. However, when it comes down to the actual teaching students to communicate, it has been notified that language teachers have a real hard time to make their teaching effective. To support this argument, the finding conducted by Lovísa, Laufey and Samúel revealed that:

In elementary schools in Iceland in 2006, only 10% of English teachers, who teach 9th and 10th grade, always use the target language in the classroom, 66% of them use it often or sometimes, and 24% seldom uses it in the classroom. The same study showed that students did not use English much either. In fact 39% of students said they seldom answered their teacher in English and an astonishing 75% of students said they did not use the target language to communicate with their fellow students.[35]

This finding has clarified that when the teachers do not use the target language in the classroom, students undoubtedly do not use it either. In order to solve this problem, games have been considered as a very helpful technique for training speaking skills because they naturally call for communication and emphasize fluency rather than accuracy. This emphasis has encouraged students to communicate more without worrying about receiving criticism when they make any mistakes. Fluency is

[35] Sigurðardóttir, S. D. (2010). The use of games in the language classroom. 1-42.

indeed an important skill needed in the real world, and in this respect, games can be viewed as a necessary connection between the classroom and the real world.

References:

1. Abdumutaljonovna, P. S. (2022). Main Characteristics of Advertising Discourse in Modern Linguistics. Texas Journal of Multidisciplinary Studies, 9, 173-176.

2. El-Shamy, S. (2001). Training Games: Everything You Need to Know About Using Games to Reinforce Learning. Verginia: Stylus Publishing.

3. Gafurova, N. I. (2021). Structural-semantical classification of construction terms in English and Uzbek languages. ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal, 11(5), 571-575.

4. Hang S. (2017). Master’s Thesis: Using Games to Teach Young Children English Language, 10-16.

5. Harfield, J. (1999). Beginners’ Communication Games. Longman

6. Hoshimova, N. (2019). External factors of associations’ individuality. Scientific journal of the Fergana State University, 2(2), 134-136

7. Hoshimova, N., & Sattorov, T. (2021). USAGE OF ENGLISH MILITARY TERMINOLOGIES AS A NEUTRAL AND COLLOQUIAL VOCABULARY. CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PHILOLOGICAL SCIENCES (2767-3758), 2(11), 162-167.

8. Mirzayev, A., & Oripova, S. (2022). COMMUNICATIVE METHOD–A NEW APPROACH IN THE PRACTICE OF TEACHING FOREIGN LANGUAGE. Science and innovation, 1(B6), 778-783.

9. Roth, G. (1998). Action Games. In G. Roth, Teaching Very Young Children. Richmond Publishing, 1998.

10. Sigurðardóttir, S. D. (2010). The use of games in the language classroom. 1-42.

11. Uberman, A. (1998, January-March). The Use of Games For Vocabulary Presentation and Revision. Retrieved January 2016, 22, from FORUM: http://dosfan.lib.uic.edu/usia/E-USIA/forum/vols/vol36/no1/p20.htm

OROL BO’YI HUDUDI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI

Karimova Xosiyat Atabekovna

Urganch davlat Universiteti. Tabiiy fanlar fakulteti. Geografiya yo’nalishi

212-guruh magistratura talabasi

Annotatsiya: Orolbo’yi mintaqasi chuqur rivojlanish strategiyasini talab etuvchi muhim qism hisoblanadi. Ushbu maqolada mintaqaning ayrim jihatlari rivojlanishi muhokama etiladi.

Kalit so’zlar: Orolbo’yi mintaqasi, turizm, sanoat, iqtisodiyot, samaradorlik.

KIRISH

So’nggi yillarda O’zbekistonda turizm sohasida amalga oshirilayotgan islohatlar natijasida, faoliyat ko’rsatayotgan turistik korxonalar soni yildan yilga oshib bormoqda. Jumladan, 2022 yilda faoliyat ko’rsatayotgan turopertorlar soni 1482 tani tashkil qilgan bo’lsa, shundan mamlakatimizning Orolbo’yi mintaqasi hisoblangan Qoraqalpog’iston Resupblikasida 26 tani, Xorazm viloyatida 58 ta turoperatorlik foaliyati bilan shug’ullanadigan korxonalar hisoblanadi. Ushbu hududda turizmni rivojlantirish butun infrastrukturani rivojlantirishga olib kelishi shubhasiz.

ASOSIY QISM

Mamlakatimiz olimlaridan B.Safarov milliy turistik xizmatlar bozorini innovatsion rivojlantirishni davlat tomonidan qo’llab quvvatlash yo’llarini hamda M.Alimova hududiy turizm bozorini innovatsion rivojlanish yo’nalishlarini o’z ilmiy ishlarida yoritib berganlar.

Bugungi kunda innovatsion faoliyat samaradorligini kompleks baholashni amalga oshirish va korxonani innovatsion strategiyasini ishlab chiqishda turli strategik baholash usullaridan foydalanadi. Eng keng tarqalgan usullardan biri biri bu **SPACE**-tahlili [2] hisoblanadi.

Ushbu usul yordamida turistik korxonaga ta’sir qiluvchi turli hil ichki va tashqi muhit omillar guruhlarini aniqlash mumkin. Shuningdek, bu usulning muhim

tomonlaridan biri innovatsion chora-tadbirlarni amalga oshirish uchun omilli ta’sirlarni va sharoitlarni aniqlashga imkon beradi. **SPACE**-tahlili yordamida korxona holati quyidagi yo’nalishlar bo’yicha tahlil qilinadi:

a) **Korxonaning raqobatbardoshligi (KR):** korxonaning bozordagi ulushi; mahsulot (xizmat) sifati; mahsulot (xizmat)ning hayotiylik davri; mijozlarning moyilligi; raqobatchilar imkoniyatlaridan foydalanishi;

b) **Korxonaning moliyaviy holati (MH):** investitsiyalar rentabelligi; to’lovga qobiliyatlilik: biznesning tavakkalchiligi; foyda dinamikasi; talab qilingan/mavjud bo’lgan kapital;

c) **Sohaning jozibadorligi (SJ):** o’sish imkoniyatlari; moliyaviy barqarorligi; qonunchilikdagi o’zgarishlarga ta’sir qilish darajasi; sohaning rentabellik darajasi; bozorlarga chiqishning osonligi; texnologik nou-xaular;

d) **Tarmoqning barqarorligi (TB):** sohada innovatsion faoliyatni rivojlanish darajasi; marketing va reklama imkoniyatlari; inflyatsiya darajasi; talab o’zgaruvchanligi; raqobatbardosh mahsulotlar narxlari; bozorga kirishdagi to’siqlar;

XULOSA VA MUNOZARA

Kelgusida Orolbo’yi mintaqasida turizm sohasida korxonalarning bazaviy va innovatsion strategiyalarini matritsasiga muvofiq quyidagi innovatsion strategiyalar tavsiya qilinadi:

1. “Ajdarho” strategiyasi “hujumkor” innovatsion strategiyasidan foydalanishni nazarda tutib, quyidagilarni o’z ichiga qamrab oladi: faol ITTKI (ilmiy tadqiqot va tajriba konstrukli ishlanmalar)ni, marketingga yo’nalganlikni hamda “egallash” va “birlashish” strategiyalari [3].

2. “Ilon” strategiyasi “konservativ” innovatsion strategiyaga tegishli bo’lib, kashshof korxonalar mahsulot ishlab chiqarish texnologiyasidan nusxa olish uning o’ziga xususiyatlaridan biri hisoblanadi. Konservativ strategiyada korxona unchalik jozibali bo’lmagan, ammo moliyaviy barqarorlikka ega va nisbatan barqaror sharoitlarda faoliyat yuritadigan raqobatdosh ustunlikka ega bo’ladi.

3. “Yo’lbars” strategiyasi “raqobat” innovatsion strategiyasidan foydlanishni nazarda tutadi va quyidagilarni o’z ichiga oladi: cheklangan moliyaviy

barqarorlikni, jozibador sohada o’rtacha raqobat ustunligini, mahsulot (xizmatni) takomillashtirish / differensiyalashtirish orqali raqobatdosh ustunlikni saqlash va kuchaytirishni, mahsulot (xizmat)larni diversifikatsiyalashni, marketing samaradorligini oshirish va safarbar qilishni, moliyaviy resurslarni ko’paytirishni nazarda tutadi.

ADABIYOTLAR RO’YXATI:

1. кизи Гиёсова, В. А. (2022). ТОТЕМИСТИЧЕСКОЕ ПРОИСХОЖДЕНИЕ СКАЗОК О ЖИВОТНЫХ. THE ROLE OF SCIENCE AND INNOVATION IN THE MODERN WORLD, 1(1), 133-139.

2. GIYOSOVA, V. (2019). Functioning of fairy-tale as one of the variety of folklore text in oral folk art. Scientific journal of the Fergana State University, 1(6), 124-126.

3. Гаппарова, Т. Г., & Хайдарова, О. К. (2015). Подготовка высококвалифицированных педагогических кадров в модернизации страны. Образование и воспитание, (3), 7-9.

4. Lutfullayevna, G. A. M., & Xaydarova, O. (2022). BOSHLANG ‘ICH TA ‘LIM JARAYONIDA MILLIY G ‘OYANI YOSHLAR ONGIGA SINGDIRISH. PEDAGOGS jurnali, 7(1), 4-10.

5. Nodirovna, B. Z., & Xaydarova, O. (2022). BOSHLANG’ICH SINF DARSLARINI TASHKIL ETISHDA INNOVATSION YONDASHUV. PEDAGOGS jurnali, 7(1), 11-15.

6. Oliya, X. (2022). Educational Innovation as a Factor of Modernization of Teaching System. Eurasian Journal of Learning and Academic Teaching, 6, 52-54.

7. Гаппарова, Т. Г., & Хайдарова, О. К. (2020). ПУТИ И СРЕДСТВА ВОСПИТАНИЯ У СТУДЕНТОВ ТВОРЧЕСКОГО ОТНОШЕНИЯ К ПЕДАГОГИЧЕСКОМУ ТРУДУ. Наука и мир, 2(3), 40-41.

8. Хайдарова, О. К. (2021). НАУКА И МИР. НАУКА И МИР Учредители: Издательство Научное обозрение, 2(4), 52-54.

9. Хайдарова, О. К., & Бокиев, Б. У. (2016). Педагогический опыт преподавателя на современном этапе. Молодой ученый, (11), 1572-1574.

10. Гаппарова, Т. Г., & Хайдарова, О. К. (2013). ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ ОБЩЕНИЕ КАК ЦЕНТРАЛЬНОЕ ЗВЕНО В ТВОРЧЕСТВЕ УЧИТЕЛЯ. SCIENCE AND WORLD, 47.

11. Erkin, E., Jamila, S., & Dilmurod, M. (2022). SCHIZOPHYLLUM COMMUNASI FR. ON THE TERRITORY OF UZBEKISTAN ISOLATION OF PURE CULTURE OF MEDICINAL FUNGUS. Universum: химия и биология, (6-4 (96)), 4-7.

12. Sherkulova, J. P., Mustafaev, I. M., Sharopova, M. A., Chariev, R. R., & Eshonkulov, E. Y. (2020). Micromycetes Of Class Leotiomycetes Distributed On Ornamental Trees Introduced In The Conditions Of The Southern Part Of Uzbekistan. European Journal of Molecular & Clinical Medicine, 7(03), 2020.

ОЛИЙ ТАЪЛИМ ТИЗИМИДА ФАОЛИЯТ КЎСАТАЁТГАН РАҲБАРЛАРНИНГ МУЛОҚОТ ЖАРАЁНИНИ ЎРГАНИШНИНГ ИЖТИМОИЙ-ПСИХОЛОГИК АСОСЛАРИ

Тилавов Мухтор Ҳасанович

Бухоро давлат университети

Психология ва социология кафедраси ўқитувчиси

Аннотация: Раҳбарлик лавозими учун атайин ёшликдан ўқитишмайди. Бу лавозим мутахассислик савиясидан ташқари кишининг ижтимоий идроқ доирасидан кенгликни, хотирасидан мантиқ ва танланганликни, тафаккуридан танқидийликни, ўткирликни, таҳлил теранлигини, вазиятга кўра мақсадга мувофиқ бўлган хулосаларга кела олишни, хиссиётидан келажакка ишонч кўзи билан қарашни, ҳаётда оптимист бўлишни ва ўзгаларга хам шу кўтаринки кайфиятни сингдира олишни, хиссиётини ақлга бўйсундиришни, жамият олдига қўйилган ва Ватан равнақи йўлида ҳеч нарсадан қайтмасликни, мулоқотда юксак маданиятни талаб қиладиган ишдир.

Калит сўзлар: раҳбар, касб, психолог, психологик механизм, маданият, мулоқот.

Раҳбарнинг нотўғри танланиши ва унинг максадга мувофик бўлмаган фаолияти бизнинг эртамизни белгилайдиган ёшлар тарбиясига улар тасаввуридаги намунали раҳбар қиёфасининг шаклланишига салбий таъсир қилиши мумкин.

Бошқарув мулоқоти - бу одамларга раҳбарлик қилиш мақсадидаги мулоқот, яъни улар фаолиятини маълум йўналишда ўзгартириш ёки керакли йўналишда ташкил қилишдир. Раҳбар бошқарув мулоқотида уз қўл остидагилар билан қуйидаги муносабатларда бўлади.

1) буйруқ бериш, ниманидир тавсия қилиш, маслаҳат бериш;

2) бажарилган иш ҳақида ўз қўл остидагилардан ахборот олиш;

3) қўл остидагиларнинг берилган топшириқни бажаришларини баҳолаш.

Буйруқ бериш, топшириқ ижросини текшириш, хамда баҳолаш, бу бошқарув фаолиятининг уч босқичи бўлиб, бошқарув мулоқотининг учта вазифасини акс эттиради. Буюрувчи ахборот бериш, тескари алоқа олиш ва баҳолов ахборотини бериш. Албатта раҳбарлик фаолияти бу учта вазифа билангина чегараланмайди, лекин бошқарув мулоқотида улар етакчилик қилади. Юқоридаги учта вазифа ичида буюрув ахбороти бериш вазифаси раҳбарлик фаолиятида муҳим ўрин тутади.

Самарали мулоқот бу - кам вақт ва энергия сарф қилиш, бу бошқалар сизнинг топшириқларингизни сидқидилдан бажариши, бу психология фанини чуқур билиш демакдир. Шунинг учун бошқарув мулоқотининг психологик қонунларини кўриб чиқишимиз мақсадга мувофиқдир.

Ўзаро тушуниш қонунлари. Сиз раҳбарлик қилаётган хизматчилар ўзларидан нима талаб қилинаётганини тушуниб етмасалар, берилган топшириқни кўнгилдагидек бажара олмайдилар. Раҳбар топшириқни қўл остидагиларга тушунарли тарзда ётказа олиши зарур. Баъзи бир ходимларга бир оғиз сўз кифоя, баъзиларига эса узоқ тушунтиришга тўғри келади. Раҳбар ўз ходимлари билан шундай тил топишиши керакки, улар сизни фақат тингламасинлар, балки эшитсинлар.

Англаш - эшитиш органларини ишга солиш, эшитиш - ўз диққатини жалб қилиш, мияни ишга солиш. Мияни ишга солиш - берилган топшириқни самарали бажаришдан муҳим аҳамиятга эга.

Хизматчилар ўз бошлиқларини яхши тушунишларида қуйидаги 5 та шарт асосий омил ҳисобланади: касбнинг бирлиги; интеллект даражасини хисобга олиш; - ахборотнинг тўлақонлилиги; баён этишнинг мантиққа мувофиқлиги; диққатнинг жамланиши.

Тушуниш - гапираётган одамнинг сўз охангига боғлиқ. Агар топшириқ бераётганда қўл остидагиларнинг тушунмаётганлиги доимо таъкидлаб турилса, қўпол оҳангда гапирилса, бундай раҳбарни тушуниш қийин. Бу холда

тинглаётган одамнинг диққати топшириқнинг мазмунига эмас, балки, гапираётган одамнинг муомаласига, ўзини тутишига жамланади.

Қўл остидагилар ўз раҳбарларини тушунганларида хам, берилган вазифаларини тўла бажаравермайдилар. Масалан, айтайлик, қўл остидаги одамлар ишга ўз вақтида келиш, яхши ишлаш, иш вақтида бошқа ишлар билан шуғулланмаслик, топшириқни уз вақтида бажариш кераклигини яхши билишади. Шунга қарамай, ҳар доим хам бунга амал қилавермайдилар. Демакки, ходимлар раҳбарни тушунсалар ҳам ҳар доим у билан келиша олмайдилар. Ходим ўз раҳбарининг топшириғини фақатгина ички эътиқодларига мувофиқ келгандагина, яъни топшириқни бажариш зарурлигини қалбан ҳис қилганидагина, уни астойдил бажарига киришади.

II. Қўл остидаги ходимларни ўзига мойил қилишнинг психологик йўллари. Ходимларни ўзига мойил қилиш йўллари аттракция деб аталади.

Бирор одам билан суҳбатлашганда сезги органимларимизга (кўриш, эшитиш, ҳид билиш ва х.к.) ундан кўплаб хабарлар келиб туради. Лекин инсонлар бу хабарларнинг хаммасини хам онгли равишда қабул қила олмайдилар. Масалан фаол суҳбат жараёнидан сўнг сиздан бир дақиқага кўзингизни юмиб, суҳбатдошингизнинг галстуги қандай рангда эканлигини айтиб беришни сўрасалар, сиз хар доим ҳам тўғри жавоб бера олмайсиз. Демакки, биз кўриб туриб, кўрмаслигимиз мумкин, тинглаб туриб, эшитмаслигимиз мумкин экан, бу онгимизнинг қандай ишлашига боғлиқ. Шу билан бирга инсонда ҳиссий аҳамиятга эга бўлган хабарлар сақланиб қолади. Демак, бундай холда суҳбатдошингизда узингизга нисбатан хиссий ижобий муносабат уйғотишингиз мумкин. Бу хислат раҳбар учун энг зарур, энг муҳим ҳисобланади.

“Исм-шарифи” усули. Бу усул сиз мулоқотга киришаётган одамнинг исми шарифини айтишдан бошланади. Ўз исмини бошқалардан тўлиқ эшитиш инсон учун ҳамиша хуш ёқади. Америкалик психолог Д.Карнеги ёзганидек, уз исмини бошқалардан эшитиш инсон учун ёқимли мусиқага ўхшайди. Бу усулнинг психологик механизмлари қуйидагича:

1. Инсонга берилган исм ҳамиша у билан ёнма-ён. Исм шахс билан бўлинмас.

2. Агар инсонга унинг исмини айтмай мурожаат қилинса, бу унга нисбатан фақат хизмат юзасидан мурожаат қилинаётганини билдиради. Агар инсонга исмини айтиб мурожаат қилсангиз, унга нисбатан эътибор берилганини билдиради.

3. Исмини айтиб чақириш, бу инсоннинг шахс сифатида тан олишдир.

4. Инсон шахс эканлигини ҳис қилса, унда албатта қониқиш ҳисси уйғонади.

5. Қониқиш ҳиссиёти эса доимо ижобий хиссиётларга боғлиқ.

6. Инсон доимо кимгадир ёқишга интилади, кимдир унга нисбатан яхши муносабатда бўлишини хоҳлайди.

7. Агар кимдир бизга ижобий хиссиёт уйғотса, у ўзига тортади, ва у билан якиндан мулоқот қилишни хохлаймиз.

Адабиётлар рўйхати:

1. Дункан Джек У. Основополагающие идеи в менеджменте. – М.: Дело, 1996.

2. Карпов А.В. Психология менеджмента. – М.: Гардарики, 2000.

3. Маҳмудов И.И. Бошқарув психологияси. – Тошкент, 2006.

4. Turdiyev B. S. The role of national harmony in the strategy of spiritual renewal //Scientific Bulletin of Namangan State University. – 2019. – Т. 1. – №. 6. – С. 229-233.

5. Sobirovich T. B. New Uzbekistan: Socio-Philosophical Analysis of the Strategy of Human Indicators //Available at SSRN 3949264. – 2021.

6. Sobirovich T. B. The criterion of human indicators in development and renewals in Uzbekistan //EPRA International Journal of Multidisciplinary Research (IJMR). – 2020. – Т. 6. – №. 8. – С. 509-511.

7. Sobirovich T. B. National and universal principles of democracy //Asian Journal of Research in Social Sciences and Humanities. – 2022. – Т. 12. – №. 1. – С.

334-338.

8. Sobirovich T. B., Norman Z. D. M. Harmony of National and Universal Values in Uzbekistan //Harmony. – 2023. – Т. 7. – №. 1. – С. 08-16.

ИЗУЧИТЬ АНАТОМО-ФИЗИОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ЛЮМБОСАКРАЛЬНЫХ НЕРВОВ

Шарипова Ситорабону Хакимовна

Абдурахимов Умид Бахронович

Университет Турон Зар Мед

Введение. Пояснично-крестцовый ствол состоит из комбинации вентральных ветвей четвертого и пятого поясничных нервных корешков, которые соединяются с нервными волокнами S1, входящими в крестцовое сплетение. Пояснично-крестцовый ствол обеспечивает иннервацию мышц задней поверхности бедра, голени и стопы посредством седалищного нерва, верхнего ягодичного нерва, нижнего ягодичного нерва, нерва внутренней запирательной мышцы и верхней близнецовой мышцы, а также нерва квадратной мышцы бедра и нижней близнецовой мышцы. мышцы.

Цель: изучить анатомо-физиологические особенности люмбосакральных нервов.

Материалы и методы исследования. Материалом для исследования послужили 12 статей из поисковых систем Pub Med, Elsiever, Research4life.

Результаты исследования. В результате исследования мы обобщили данные о данном нерве, о его функциях. Пояснично-крестцовый ствол представляет собой совокупность нервных волокон, соединяющих поясничное и крестцовое сплетения. Пояснично-крестцовый ствол состоит из всего переднего сегмента четвертого и пятого поясничных нервов. Эти нервные волокна проходят на медиальной стороне большой поясничной мышцы и проходят книзу над краем таза, чтобы присоединиться к первому крестцовому нерву [5]. Пояснично-крестцовый ствол дает начало следующим нервам:

Седалищный нерв

Верхний ягодичный нерв

Нижний ягодичный нерв

Нерв к внутренней запирательной мышце и верхней близнецовой мышце

Нерв квадратной мышцы бедра и нижней близнецовой мышцы.

Эмбриология. Нервная пластинка формируется в течение третьей недели после оплодотворения и создает нервную трубку и клетки нервного гребня. Клетки нервного гребня превращаются в периферические нервы, включая нервы пояснично-крестцового ствола. Шванновские клетки также происходят из клеток нервного гребня и миелиновых нервов в периферической нервной системе. Кровоснабжение периферических нервов происходит изнутри от vasa nervorum внутри эпиневрия и снаружи от параллельных идущих артерий. Нервы пояснично-крестцового ствола различаются по тому, как они возникают из корешков, как они выходят из таза и связываются с грушевидной мышцей, а также по их ходу в теле.

Седалищный нерв. Является самым толстым нервом не только крестцового сплетения, но и всего тела. Образован всеми корешками крестцового сплетения. На выходе через щель грушевидной мышцы седалищный нерв расположен латеральнее всех нервов и сосудов, проходящих через седалищное отверстие, и ложится между большой ягодичной мышцей с одной стороны и близнецовыми, внутренней запирательной мышцами и квадратной мышцей бедра — с другой, практически по середине линии, проведённой между седалищным бугром и большим вертелом бедренной кости. Ещё до выхода через щель от седалищного нерва отходит суставная ветвь к капсуле тазобедренного сустава.

Верхний ягодичный нерв (лат. Nervus gluteus superior) — нерв крестцового сплетения. Образован волокнами LIV, LV и SI нервов. Выходит из полости малого таза в сопровождении одноимённых сосудов через щель над грушевидной мышцей и, огибая большую седалищную вырезку, ложится между средней и малой ягодичными мышцами, направляясь дугообразно вперёд. От нерва отходят ветви к указанным мышцам. Своими концевыми ветвями заканчивается в напрягателе широкой фасции бедра [1].

Нижний ягодичный нерв (лат. Nervus gluteus inferior) — нерв крестцового сплетения. Образован волокнами LV, SI и SII нервов. Выходит из полости малого таза через щель под грушевидной мышцей в ягодичную область под большую ягодичную мышцу вместе с половым нервом (латеральнее его), седалищным нервом и задним кожным нервом бедра (медиальнее их). Разветвляется в толще большой ягодичной мышцы, иннервируя также капсулу тазобедренного сустава. Иногда нерв принимает участие в иннервации внутренней запирательной, близнецовой мышц и квадратной мышцы бедра [2].

Внутренний запирательный нерв (лат. Nervus obturatorius internus) — нерв крестцового сплетения. Образован от пояснично-крестцового ствола и передней ветви первого крестцового нерва (SI). Выйдя из таза под грушевидной мышцей, нерв огибает седалищную ость, подходит к внутренней запирательной мышце, отдавая иногда небольшую ветвь к верхней близнецовой мышце [3].

Нерв квадратной мышцы бедра (лат. Nervus quadratus femoris) — нерв крестцового сплетения. Отходит от передней поверхности пояснично-крестцового ствола и первого крестцового нерва. Выйдя из таза под грушевидной мышцей, отдаёт конечные ветви к квадратной мышце бедра. Спускаясь несколько впереди седалищного нерва, он посылает ветви к близнецовым мышцам и капсуле тазобедренного сустава[4].

Вывод. Изучая анатомо-физиологические особенности люмбосакрального нерва, даёт возможность суждения о его патологиях, таких как ишиалгия, радикулит и др.

Список литературы:

1. Алмасуд Рами Анатомические вариации седалищного нерва // Международный журнал Актуальные проблемы медицины и биологии. 2018. №3. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/anatomicheskie-variatsii-sedalischnogo-nerva (дата обращения: 06.04.2023).

2. Ахмедова Г. М., Зимакова Т. В. Подгрушевидная седалищная нейропатия: клинические варианты и алгоритм терапии // ПМ. 2012. №2 (57).

URL: https://cyberleninka.ru/article/n/podgrushevidnaya-sedalischnaya-neyropatiya-klinicheskie-varianty-i-algoritm-terapii (дата обращения: 06.04.2023).

3. Зарипова Д.Я., Негматуллаева М.Н., Туксанова Д.И., Ашурова Н.Г. Влияние магний дефицитного состояния и дисбаланса стероидных гормонов жизнедеятельности организма женщины. Тиббиётда янги кун. 2019 3-27. Стр. 14-17

4.Зарипова Д.Я., Негматуллаева М.Н., Туксанова Д.И. Роль Алеандроновой кислоты (Осталон) в лечении перименопаузального остеопороза. Доктор ахборотномаси 2019; 4(3) Стр- 23-27.

5.Р. Д. Синельников, Я. Р. Синельников. Крестцовое сплетение // Атлас анатомии человека. — 2-е. — М.:: Медицина, 1996. — Т. 4. — С. 190. — 320 с. — 10 000 экз. — ISBN 5-225-02723-7.

THE EFFECTIVE METHODS OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES TO DIFFERENT AGE LEARNERS

Pakirdinova Sharofat Abdumutaljonovna
FarDU teacher
sharofatpakirdinova@gmail.com
Turg̉unboyeva Shohista Abdullajon qizi
FerSu student
turgunboyevashohista943@gmail.com

Annotation: The article focuses on choosing appropriate methods according to different age group learners. Also, the effective ways of engaging foreign language learners in the classroom are clearly investigated.

Key words and expression: approach, learning objective, procedures, school curricula,criteria, acquisition, reflective

TURLI YOSHDAGI O’QUVCHILARGA CHET TILLARNI O’QITISHNING SAMARALI USULLARI

Annotatsiya: Maqolada turli yoshdagi o’quvchilarga mos uslublarni tanlashga e’tibor qaratilgan. Shuningdek, chet tilini o’rganuvchilarni darsga jalb qilishning samarali usullari aniq o’rganilgan.

Kalit so’zlar: yondashuv, o’quv maqsadi, tartib-qoidalari, maktab o’quv dasturlari, mezonlar, o’zlashtirish, aks ettirish.

ЭФФЕКТИВНЫЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ РАЗНОВОЗРАСТНЫХ УЧАЩИХСЯ

Аннотация: В статье основное внимание уделяется выбору подходящих методов в зависимости от возрастных групп обучающихся. Также четко

исследуются эффективные способы привлечения изучающих иностранный язык на занятиях.

Ключевые слова и выражения: подход, цель обучения, методика, школьная программа, критерии, усвоение, рефлексия.

A teaching method refers to the set of step by step procedures used by the teacher in guiding the learners to achieve learning objectives. In other words, as applied to classroom setting, a teaching method is a series of related and progressive acts performed by the teacher and the learners to accomplish the general and specific objectives of the lesson.

While these criteria are valuable, some of them lack direct practical application for school curricula. For a particular teaching method to be appropriate and efficient, it has to be in relation with the characteristics of the learners and the type of learning it is supposed to bring about.

Teaching Students Age 3-5

The youngest students, who are between three and five years old, should be introduced to the basic concepts they know in their mother tongue while learning English, and they will learn them better through playing, drawing and singing. Activities should, therefore, be organized in a way that they revolve around activities the child would usually do for fun at that age because such activities will not bore the child as easily and will hold their attention for a longer time, as opposed to tedious exercises.Furthermore, at such an early age, it is important not to force the children to learn through rules and definitions because an approach like that will most likely not yield the positive results the teachers should strive to achieve with their pupils.Moreover, teachers should try to motivate their pupils to work and learn by, for example, giving them interesting stamps that vary in shape and size, like star or heart shaped stamps, that is, give them praise when it is deserved, and other rewards, with the aim of developing creativity and team spirit, which will have an extremely positive effect on the acquisition of knowledge of English language.Taking into account that this is a specific group of children, who are younger and cannot be tested

in writing, as in the case of older children. Testing here should be carried out mainly orally.

Classes with Students Age 5-7

When working with young children, teachers should fully adjust the curriculum to the age of the students, which means that they will help them in the best possible way to adopt knowledge that suits their age. Since in this age group there could still be pupils that haven’t mastered the writing skill, teachers should try to adapt the curriculum and classes, first and foremost, to the abilities and knowledge of such young learners. This means that in this case, similarly to working with students 3-5 years of age, most of the learning will take place through games that are already familiar to them because this is also the best way to master English language skills that are suitable for children from 5-7 years of age.Also, sounds of English language should be introduced to children at this point so that they will, through fun and interesting activities and play, get to know the sounds of a new language, learn their first words in English and, at the same time, develop curiosity and listening skills.

Working with Students Age 7-10

For students in first to fourth grade, that is, for those whose age is from 7 to 10 years, different ways of acquiring language skills should be envisaged. The curriculum should contain mostly topics and areas that are close to students, that is, those that will stimulate interest so that they will be relatively easy to master.Apart from the fact that the students at this age should learn how to communicate properly in the foreign language, and at their level of knowledge, team spirit will develop, since it is best that the teaching be as interactive as possible. This approach to teaching should very positively reflect on the acquisition of knowledge that the teachers seek to convey to their students.It is expected that all students who attend a course of English language at this age should learn to communicate in the spoken language, at the level appropriate to their age.Since the lessons should be designed primarily as interactive, so that all students participate equally in them, it means that it will, among other things, have positive effects on their further learning at school.

References:

1. Bello J.Y. (1981). Basic Principles of Teaching. John Willey and Sons, Ibadan.

2. Hudgins, B.B. (1971). The Instructional Processes. Rand and Mc Nally company, Chicago.

3. Nacino, B.R., Oke, F.E. & Brown, D.P. (1992). Curriculum and Instruction; An Introduction to Methods of Teaching. Macmillan Press Limited, London.

4. New Jersey: Prentice Hall.

5. Brown, H. D. (2001). Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy (2nd Ed.). New York: Addison Wesley Longman, Inc.

6. Brown, H. D. (2007). Principles of Language Learning and Teaching. (5th Ed).

7. New York: Pearson Education, Inc.

8. Brumfit. (1997). Young Learners Characteristics (TEYL/TMYL). (Online)

9. Accessed on March 1th, 2016.

10. Cameron, Lynne. (2001). Teaching Languages to Young Learners. United Kingdom: Cambridge University Press

11. Curtain and Pesola. (1994). Languages and Children. (2nd Ed). New York: Addison Wesley Longman, Inc.

12. David, McClelland M, John W. Atkinson, Russel A. Clark, Edgar L. Lowel. (1976). The Achievement Motive. New York: Irvington Press.

13. Hudelson, Sarah. (1991). EFL Teaching and Children: A Topic-Based

ZID MA’NOLI SO’ZLAR USTIDA ISHLASH METODIKASI

Soliyeva Mansura Mubashirovna
Farg’ona viloyati Qo’qon shahar 8-umumiy o’rta ta’lim maktabi
Boshlang’ich sinf o’qituvchisi

Annotatsiya. Boshlang’ich sinf o’quvchilariga zid ma’noli ya’ni qarama – qarshi so’zlarni o’rgatish usuli haqida fikr yuritiladi. Qarama-qarshi so’zlarga oid mashqlarni tahlil etish.

Kalit so’zlar. Antonim, mashq, topshiriq, bilim, ko’nikma, malaka, til, xalq, asar, tahlil, izoh, ibora, ona tili, o’qish, o’qituvchi, o’quvchi, ma’nodoshlik.

Qarama-qarshi, zid ma’no bildiradigan so’zlar zid ma’noli so’zlar (antonimlar) deyiladi. Antonimlar belgi bildiradigan so’zlarda ko’p uchraydi. Antonimik munosabat so’z bilan frazeologik birlik (ibora) orasida ham bo’ladi (yalqov - yuragida o ‘ti bor kabi)[36].

Boshlang’ich sinf o’quvchilari antonimlar bilan amaliy tanishtiriladi. Antonimlar ustida ishlash matndan antonimni topishdan boshlanadi, keyin maxsus mashqlar ishlatiladi:

1. Berilgan so’zlarga antonim tanlash. Otni o’tganda: azob -..., do’stlik -..., oq -..., yoshlik -..., sifatni o’tganda: dangasa -..., anqov -..., rostgo’y -..., dono -..., kasal -..., fe’lni o’tganda: kasallandi -..., yondi -..., boshladi -... kabi beriladi. O’quvchilar berilgan otga rohat, dushmanlik, qora, qarilik; sifatga mehnatkash, hushyor, yolg’onchi, nodon, sog’\ fe’lga sog’aydi, o’chdi, tugatdi antonimlarini tanlab, jufti bilan yozadilar. Shuningdek, darsliklarda berilgan mashqlar bilan tanishamiz. Yangi dastur asosida ishlab chiqilgan ona tili va o’qsh savodxonligi darsligida ham juda qiziqarli qarama-qarshi so’zlarni o’rnanish mashqlari berilgan.

[36] K. Qosimova|, S.M atchonov, X. G'ulom ova, Sh. Yo'ldosheva, Sh. Sariyev. Ona tili o‘qitish metodikasi — T.: «NOSHIR», - 2009. 314 b.

Ushbu hayvonlarning rangi, hajmini qiyoslovchi qarama-qarshi ma’noli so’zlardan ayting. Namuna: oq ot – qora ot; semiz ot – ozg’in ot.[37]

2. Zid m a’noli so’zlarni qatnashtirib gap tuzish. Bunda o’qituvchi antonim tanlab gap tuzish uchun so’z beradi, o’quvchilar berilgan so’zga antonim tanlaydilar va ularni qatnashtirib gapiar tuzadilar.

Antonim so’zlar haqida nazariy bilimlar berilmaydi. Lekin gap ichida kelganda o’quvchi uni qarama-qarshi so’z ekanligini ongli tushunishi kerakdir.

Berilgan maqollardan qarama-qarshi ma’noli so’zlarni aniqlab yozing.

Gapni oz so’zla,

Ishni ko’p ko’zla.

Yaxshi so’z qand yedirar,

Yomon so’z pand yedirar[38]. Ushbu mashqni bajarish orqali o’quvchi ham so’zboyligini oshiradi.

3. Berilgan gapga antonim topib qo’yish. O’qituvchi „ To’g’ri odam... so’zdan or qilur. Yosh kelsa ishga,... ketsa oshga. Yaxshi gap — moy.... gap — loy. Gapni oz so’zla, ishni... ko’zla" kabi gaplar beradi.

Zumrad va Qimmatning qarama-qarshi tomonlari haqida gaplar tuzib yozing. Yuqorida to’ldirgan jadvalingizdan foydalaning.

Namuna: Zumrad odobli, Qimmat esa odobsiz qiz ekan.[39]

Ushbu mashqni bajarayotganda o’quvchi o’zi sevgan ertak qahramonilarini sifatlarini qarama-q arshi ma’nolardagi so’zlardan foydalanib ularning fazilatlari va illatlarini izohlaydi.

Matndan chiroyli so’ziga ma’nodosh bo’lgan so’zlarni toping. Shu so’zlarga qarama-qarshi ma’noli so’z keltiring.[40]

---

[37] . K. Mavlonova [va boshq.]. Ona tili va o‘qish savodxonligi. 2-qism [Matn]: darslik 2-sinf uchun – Toshkent: Respublika ta’lim markazi, 2021. – 9 b.

[38] K. Mavlonova [va boshq.]. Ona tili va o‘qish savodxonligi. 2-qism [Matn]: darslik 2-sinf uchun – Toshkent: Respublika ta’lim markazi, 2021. – 14 b.

[39] K. Mavlonova [va boshq.]. Ona tili va o‘qish savodxonligi. 2-qism [Matn]: darslik 2-sinf uchun – Toshkent: Respublika ta’lim markazi, 2021. – 14 b.

[40] R. Ikromova [va boshq.]. 8- nashri. — Ona tili umumiy o‘rta ta’lim maktablarining 4- sinfi uchun darslik / Toshkent: „O‘qituvchi“ NMIU, 2017. — 92 b.

Bu mashq o’quvchiga ikki topshiriqni yuklaydi. Chiroyli so’ziga ma’nodosh so’zlarni topishni va ushbu so’zning zid ma’nolarini bildiradigan so’zlarni keltirib yozishni topshiriq qilib berilgan.

250- mashq. Nuqtalar o’rniga kelishik qo’shimchalaridan mosini qo’yib o’qing. Matnga reja tuzing. Xushbo’y so’ziga qarama-qarshi ma’noli so’z toping.

YALPIZ

Yalpiz — xushbo’y o’simlik. Bu ajoyib o’simlik..O’zbekistonda bir qancha xillari bor.[41] Bu mashqlarni bajarish orqali o’quvchilarni so’z ma’nolarini tushunish va tahllil qilish qobilyatlari rivojlanib boradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. K. Qosimova|, S.M atchonov, X. G’ulom ova, Sh. Yo’ldosheva, Sh. Sariyev. Ona tili o’qitish metodikasi — T.: «NOSHIR», - 2009. 314 b.

2. I.Azimova va voshqalar Ona tili va o’qish savodxonligi 1-qism. 1-sinf uchun darslik Toshkent: Respublika ta’lim markazi, 2021. -21 b

3. K. Mavlonova [va boshq.]. Ona tili va o’qish savodxonligi. 2-qism [Matn]: darslik 2-sinf uchun – Toshkent: Respublika ta’lim markazi, 2021. – 120 b.

4.R. Ikromova [va boshq.]. 8- nashri. — Ona tili umumiy o’rta ta’lim maktablarining 4- sinfi uchun darslik / Toshkent: „O’qituvchi“ NMIU, 2017. — 192 b.

[41] R. Ikromova [va boshq.]. 8- nashri. — Ona tili umumiy o‘rta ta’lim maktablarining 4- sinfi uchun darslik / Toshkent: „O‘qituvchi“ NMIU, 2017. — 108 b.

PHYSIOLOGICAL FEATURES OF FOREIGN LANGUAGE LEARNERS

Pakirdinova Sharofat Abdumutaljonovna
FerSu teacher
sharofatpakirdinova@gmail.com
Toshpo’latova Nigora Akmaljon qizi
FerSu student
nigora7o7@mail.ru

Annotation: The article focuses on the physiological pecularities of foreign language learners and importance of physiology in language acquisition.

Key words: cognition, self-confidence, cognitive differences, language shock, psycological knowledge.

Аннотация: Статья посвящена физиологическим особенностям изучающих иностранный язык и значению физиологии в овладении языком.

Ключевые слова: познание, уверенность в себе, когнитивные различия, языковой шок, психологические знания.

Annotatsiya: Maqolada chet tilini o’rganuvchilarning fiziologik xususiyatlari va tilni o’zlashtirishda fiziologiyaning ahamiyatiga e’tibor qaratilgan.

Kalit so’zlar: idrok, o’ziga ishonch, kognitiv farqlar, til zarbasi, psixologik bilim.

There are different physiological factors that may have an impact on second language learners achievement. Some of them include age, cognition, attention, interest, self-confidence and motivation. It is essential that we realize these factors to avoid negative results in the process of language learning. Age may be considered as a natural biological factor that may influence learners in terms of their conceptual understanding and their way of thinking. There are different beliefs on whether older barners or younger learners master foreign language faster. Some researchers like clyne consider that there are enormous cognitive differences between young adults

and developing children, while Frankfurt International school stated that although children seem to be in the best position to acquire a new language efficiently, older learners can be very successful too, as they usually struggle to achieve native-speaker-equivalent.

Besides, there are many factors that influence the success of learning, especially learning English as a foreign language. Slameto (1987) states that those factors can be classified into two groups, namely internal and external factors. The internal factor commonly involves the internal aspects of the learners such as physics, psychology, and anxiety, while external factor may cover any aspects out of the learners point of view, such as environment, school, family, etc.

Moreover, there are physiological affects such as anxiety, lack of self-confidence or motivation which may decrease students language learning level Learning a new language can be hard and stressful because it is new. It may also cause depression, language shock. As Charlemagne, Holly Roman Emperor said, " To have a second soul ". Language plays an important role in interpersonal relations, as a result language learners feel like they are taking on a new identity. Students must also be psychologically encouraged all the time during language learning process. Motivation is a necessary feeling to appeal students to work hard and push themselves to do so. In my opinion, attention and discipline is key to success in language learning. They are considered important aspect to avoid mistakes and failure.

Therefore, the teacher’s success is a fundamental principle and the attention of all teachers to the use of educational and behavioral methods should be prioritized. Aristotle says that the pride of teachers who teaches the students is more than those who create them. Good teachers are responsible for ensuring the success and progress of their students. For this reason, in this paper is highlighted the teacher’s success depends on their psychological knowledge.

All things considered, I can say that there are no sure strategies of extrapolating know edge to the classroom. There may be lots of opposing arguments on FL

teaching, but as long as learners get rid of ineffective practices and psychological issues they can achieve the best possible solution.

References:

1. Abdumutaljonovna, P. S. (2022). Main Characteristics of 2.Advertising Discourse in Modern Linguistics. Texas Journal of 3.Multidisciplinary Studies, 9, 173-176.

2. Brookfield, S. (1992). Why Can’t I Get This Right? Myths and

3. Broughton G., Brumfit Ch., Flavell R., Hill P., Pincas A. Teaching Convergence25, no. 6 (1992): 73-81.

4.Continuing Higher Education Review, 1993, 57 (3), 147 – 163.

5.Draper J. A. The Dynamic Mandala of Adult Education.

6.Donaldson, J. F., Flannery, D., and Ross-Gordon, J. M. “A

7.English as a Foreign Language, Routledge, 1988/

8.Gafurova, N. I. (2021). Structural-semantical classification of construction terms in English and Uzbek languages. ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal, 11(5), 571-575.

9.Mirzayev, A., & Oripova, S. (2022). COMMUNICATIVE METHOD–A NEW APPROACH IN THE PRACTICE OF TEACHING FOREIGN LANGUAGE. Science and innovation, 1(B6), 778-783.

10.Merriam, S. B. (2001). The new update on adult learning theory. San Francisco: Jossey-Bass.

11.Richards J.C., (1985). The Context of Language Teaching.

SO’Z TURKUMLARINI O’RGANISH METODIKASI

Sheraliyeva Mukarramaxon Adhamovna
Farg’ona viloyati Qo’qon shahar 8-umumiy o’rta ta’lim maktabi
Boshlang’ich sinf o’qituvchisi

Annotatsiya. Boshlang’ich sinf o’quvchilarini so’z turkumlari orqali gap tuzish ko’nikmalarini shakllantirish. So’z birikmalarini hosil qilish usullarini tahlil qilish.

Kalit so’zlar. So’z, gap, xulosa, nutq, mulohaza, usul, bilim, malaka, ko’nikma, tilshunoslik, asar, tahlil, o’quvchi, o’qituvchi.

So’z turkumlari ustida ishlash metodikasining lingvistik asosi so’zlaming leksik-grammatik, morfologik va sintaktik belgilariga ko’ra turli guruhlarga ajratilishi, ya’ni so’z turkumlari haqidagi ilm hisoblanadi.

So’zlarni leksik-grammatik turkumlarga ajratishda uch belgiga:

1) leksik ma’nosi (nimani ifodalashi, ya’ni shaxs, narsa, harakat yoki holat, belgi kabilarning umumlashtirilgan ma’nolari), 2) morfologik (so’zning turli shakllari tizimi) va 3) sintaktik (turli morfologik shakllarning sintaktik vazifa bajarishi) belgilariga asoslaniladi. Demak, so’z turkumlari ustida ishlash o’quvchilaming muayyan guruhdagi so’zlaming umumlashtirilgan ma’nolarini, kishilarning aloqa vositasi sifatidagi rolini tushunib olishlariga qaratilishi zarur.[42]

Boshlang’ich sinf o’quvchilari so’z turkumlari (ot, sifat, son, olmosh, fe’l) bilan umumiy tanishtirilgandan so’ng har bir leksik-grammatik guruh alohida o’rganiladi. Bu so’z turkumlarini o’rganishning boshlang’ich bosqichidayoq ularni taqqoslashga qulay sharoit yaratadi va shakllantiriladigan grammatik tushunchaning asosiy tomonlarini aniqroq ajratishga imkon beradi. Boshlang’ich sinf o’quvchilari ot, sifat, son, fe’lning quyidagi xususiyatlarini bilib oladilar:

[42] K. Qosimova|, S.M atchonov, X. G'ulom ova, Sh. Yo'ldosheva, Sh. Sariyev. Ona tili o‘qitish metodikasi — T.: «NOSHIR», - 2009. 245 b.

1) so’z nimani bildirishi (shaxs, narsa, belgi, miqdor va tartib, harakat yoki holat);

2) qanday so’roqlarga javob bo’lishi;

3) o’zgarish-o’zgarmasligi, qanday doimiy kategoriyalari mavjudligi;

4) gapda, asosan, qanday bo’lak vazifasida kelishi.

O’quvchilar mana shu o’rgangan belgilari asosida so’z turkumlarini taqqoslaydilar. Ular nimani o’rganganlariga qarab, har bir so’z turkumining grammatik belgilari haqidagi bilimlari asta kengaya va chuqurlasha boradi. Dasturga ko’ra, boshlang’ich sinfda so’zlar dastlab javob bo’ladigan morfologik so’roqlariga qarab guruhlanadi. 3-sinfda „So’z turkumi“ tushunchasi shakllantiriladi. O’quvchilar har bir so’z turkumiga xos ayrim belgilar (so’z turkumlarining umumlashtirilgan leksik ma’nolari, otlaming birlik va ko’plikda qo’llanishi, bo’lishli va bo’lishsiz fe’llar, ot, sifat, son va fe’ining gapdagi vazifasi) bilan tanishtiriladi. 4-sinfda so’z turkumlarining morfologik-sintaktik xususiyatlari haqidagi bilim chuqurlashtiriladi: o’quvchilar otlaming egalik va kelishiklar bilan o’zgarishini, sifat va sonning gapdagi vazifasini, kishilik olmoshlari va ularning kelishiklar bilan turlanishini, fe’llarda shaxs-son va zamonni o’rganadilar. Quyidagi jadvalda boshlang’ich sinf o’quvchilarining so’z turkumlari yuzasidan bilimlari hajmi ko’rsatilgan:[43]

— Anvarjon. (Anvarjon) nima qiladi? — o’qiydi. Qanday (o’qiydi)? — yaxshi. Yaxshi o’qiydi — so’z birikmasi.

Hikoya qahramonlarini ta’riflab, ular haqida bittadan gap tuzing. [44] Ushbu mashq 2-sinf ona tili va o’qish savodxonligi darsligida berilgan. Ushbu mashq orqali o’quvchi avvalo so’z topadi so’zlardan esa so’z birikmasi hosil qiladi, so’z birikmalaridan esa gap tuzdi.

2. Gapda so’zlaming o’zaro bog’lanishini chizmada ko’rsatish. Bu o’quvchilarni asta-sekin murakkab qurilmalarni tuzishga o’rgatadi.

Masalan:

[43] K. Qosimova|, S.M atchonov, X. G'ulom ova, Sh. Yo'ldosheva, Sh. Sariyev. Ona tili o‘qitish metodikasi — T.: «NOSHIR», - 2009. 245 b.

[44] [44] K. Mavlonova [va boshq.]. Ona tili va o‘qish savodxonligi. 2-qism [Matn]: darslik 2-sinf uchun – Toshkent: Respublika ta’lim markazi, 2021. – 26 b.

Terimchi paxtani mashinada terdi. Gulzorda har xil gullar ochildi. 3. Matnda uchragan so ‘z birikmasining ma ‘nosini tushuntirish.

4. Matnda yoki faoliyat jarayonida uchragan yangi so ‘z bilan so ‘z birikmasi tuzish. Mashqning bu turi so’zning m a’nosini chuqur tushunishga va undan o ‘z nutqida foydalanishga yordam beradi.

28- mashq. Gapni o’qing. So’roqlar yordamida gapdagi so’zlarning bog’lanishini aniqlang va chizmada tasvirlang.[45] Ushbu mashqni bajarish orqali so’z birikmalarini bog’lanish usullarini o’rganadi.

5. So’z turkumlarini o’rganish bilan bog’liq holda so’z birikmasi tuzdirish. Ot so’z turkumi o’tilganda, ot va sifat bilan (jonajon Vatanim), ot va boshqa ot bilan (maktab bog’i)\ fe’l o’tilganda, ot va fe’l bilan (kinoga bordi, maktabda bo’ldi, uydan keldi, kitobni o’qidi) so’z birikmalari tuzdiriladi.

So’z birikmasi tuzishda yo’l qo’yilgan xato gap tuzishda ham xatoga olib keladi, shuning uchun uning oldini olish kerak.

Masalan:

O’quvchi nutqida uchraydi:	To’g’risi:
maktabga bo ‘ldim	maktabda bo ‘ldim
maktabni bog’i	maktabning bog’i

Bolalar ko’proq xatoga yo’l qo’yadigan so’z birikmalarini yig’ib borish xatoning oldini olishga qaratilgan mashqlar tuzishga imkon yaratadi. So’z birikmasi ustida ishlash grammatik, imloviy va boshqa mashqlarni to’g’ri bajarishga xizmat qiladi.[46]

Shuning uchun so’z birikmasi ustida o’rni bilan maqsadga muvofiq ishlab borish orqali gap va bog’lanishli nutq tuzishga oid nutqiy mashqlarga o’tish lozim. Amaliy o’quvchining o’zi tahlil qiib borsa kutilgan maqsadga erishiladi.

[45] R. Ikromova [va boshq.]. 8- nashri. — Ona tili umumiy o‘rta ta’lim maktablarining 4- sinfi uchun darslik / Toshkent: „O‘qituvchi“ NMIU, 2017. — 192 b.

[46] K. Qosimova|, S.M atchonov, X. G'ulom ova, Sh. Yo'ldosheva, Sh. Sariyev. Ona tili o‘qitish metodikasi — T.: «NOSHIR», - 2009. 317 b.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. K. Qosimova|, S.M atchonov, X. G’ulom ova, Sh. Yo’ldosheva, Sh. Sariyev. Ona tili o’qitish metodikasi — T.: «NOSHIR», - 2009. 314 b.

2. I.Azimova va voshqalar Ona tili va o’qish savodxonligi 1-qism. 1-sinf uchun darslik Toshkent: Respublika ta’lim markazi, 2021. -21 b

3. K. Mavlonova [va boshq.]. Ona tili va o’qish savodxonligi. 2-qism [Matn]: darslik 2-sinf uchun – Toshkent: Respublika ta’lim markazi, 2021. – 120 b.

4. R. Ikromova [va boshq.]. 8- nashri. — Ona tili umumiy o’rta ta’lim maktablarining 4- sinfi uchun darslik / Toshkent: „O’qituvchi“ NMIU, 2017. — 192 b.

THE SIGNIFICANCE OF USING GAMES IN TEACHING TEENAGE AND ADULT LEARNERS

Pakirdinova Sharofat Abdumutaljonova
FerSU teacher
sharofatpakirdinova@gmail.com
Abdurahimova Dilnavoz Zafarjon qizi
FerSU student
abdurahimovadilnavoz315@gmail.com

Annotation: This article focuses on the importance of using games while conducting a lesson for teenage and adult students. This also aims to show how different kinds of games make the lesson interesting and interactive for adult and teenage learners.

Key words: games ,educational tools, motivation, self-confidence,anxiety level, classroom.

Аннотация: В данной статье акцентируется внимание на важности использования игр при проведении урока для подростков и взрослых учащихся. Это также направлено на то, чтобы показать, как различные виды игр делают урок интересным и интерактивным для взрослых и подростков.

Ключевые слова: игры, средства обучения, мотивация, уверенность в себе, уровень тревожности, класс.

Izoh: Ushbu maqola o’smirlar va katta yoshdagi o’quvchilar uchun darsda o’yinlardan foydalanish muhimligiga qaratilgan. Shuningdek, u har xil turdagi o’yinlar kattalar va o’smirlar uchun darsni qanday qiziqarli va interaktiv qilishini ko’rsatishga qaratilgan.

There are several reasons given why different kinds of games are used in classroom for almost all level of students. Indeed, games during a prepared lesson are of great importance, making the lesson more interactive, lively and mostly serve to

arise interest among students. Teaching is a process in which teachers need to be reflective and adopt the situation way of teaching by which they use mixture of methods instead of relying only on one method, which may be monotonous after a while and inhibit learning. Similar to this, games are viewed as educational tools because they give teachers the chance to alter their teaching methods to break up the monotony of the lesson

. Taking into account the information above, if games are used in an organized manner with both teenage and adult learners, they can be an effective tool for raising the students’ motivation level by grabbing their attention.

According to McCallum, "Games naturally raise student attention, a correctly presented game can be one of the highest motivating approaches." The benefits of using games for teaching can be summed up as follows: they increase student motivation and reduce their anxiety levels. The learners experience this as they learn a new language. Due to the nature of language learning, which entails both learning and making mistakes, learners may feel under pressure to use the target language correctly. As a result, they may become more hesitant out of a fear of making mistakes and being judged by their teachers as a result of their mistakes With the aid of activities that assist students in boosting self-confidence, these feelings could turn into positive ones.

Some practical and engaging games are provided to highlight the significance of utilizing games with teenagers and adults. Teenage games in English

English Only!

Balloon Sentence Race

Around the World

Hot Potato

Roll the Dice, Make a Question

Minimal Pairs

Never-Ending Story

Your Day in Emojis

All levels of learners benefit from interactive ESL sessions, but possibly younger kids and teenagers benefit the most. This is due to the fact that young children have shorter attention spans and that teenagers might not naturally be as motivated to study a language as older pupils are. Engaging pupils in the lesson is ensured by making the classroom dynamic. Here are some methods for doing this. Use what you learn about your pupils’ interests in the classroom.

If you’re instructing teenagers, for instance, consider utilizing one of their preferred pop songs to illustrate the linguistic point. To keep things exciting and dynamic, use a range of media, including podcasts, videos, news articles, and music.You may establish a rapport with adult and teenagers by playing ESL games with them. You may build genuine relationships with your pupils and inspire them to learn by encouraging an enjoyable learning atmosphere in the classroom

References:

1. Banfield, J., & Wilkerson, B., (2014) Increasing Student Intrinsic Motivation And Self Efficacy Through

2. Gamification Pedagogy. The Clute Institute International Academic Conference, USA, p2.

3. Boyle, S., (2011). An Introduction to Games based learning. Dublin. p.3

4. Birova, I. L., (2013). Game as a Main Strategy in Language Education. American Journal of Educational.

5. Pakirdinova, S. (2023). ZAMONAVIY TILSHUNOSLIKDA REKLAMA MATNI VA UNING O’ZIGA XOS XUSUSISYATLARI. Talqin va tadqiqotlar, 1(19).

6. Hashimova, N., & Sattorov, T. (2021). USAGE OF ENGLISH MILITARY TERMINOLOGIES AS A NEUTRAL AND COLLOQUIAL VOCABULARY. CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PHILOLOGICAL SCIENCES (2767-3758), 2(11), 162-167.

6. Mirzayev, A., & Oripova, S. (2022). COMMUNICATIVE METHOD–A NEW APPROACH IN THE PRACTICE OF TEACHING FOREIGN LANGUAGE. Science and innovation, 1(B6), 778-783.

7. Abdumutaljonovna, P. S. (2022). Main Characteristics of Advertising Discourse in Modern Linguistics. Texas Journal of Multidisciplinary Studies, 9, 173-176.

8. Gafurova, N. I. (2021). Structural-semantical classification of construction terms in English and Uzbek languages. ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal, 11(5), 571-575.

CONCEPT OF LOVE IN ENGLISH POETRY

Gofforova Nazokat Shukhrat kizi
Master’s student of Tashkent State University of
Uzbek Language and Literature Named after Alisher Navo’i
nazokatgofforova@gmail.com

Abstract. From this article contains how the concept of love has been portrayed in English literature. From the courtly love of the medieval period to the modern-day depiction of self-love, this article covers it all. The concept of love in English poetry is one that has persevered throughout the centuries. The poetic exploration of love has not only captured the hearts of generations of readers, but also provided inspiration for all manner of art forms.

Key words. Literature, English poetry, concept, love.

Love has always been a popular theme in literature. The portrayal of love in English literature has evolved with time, from the chivalric courtly love of medieval times to the modern-day depiction of love as a multifaceted emotion. In this article, we will explore how love has been portrayed in English literature.

The Different Faces of Love

Love has been depicted in various forms in literature, such as romantic love, familial love, platonic love, and even self-love. Each form of love has been explored in different eras in English literature, and authors have used love as a tool to convey their messages.

Romantic love- One of the most famous forms of love in literature is romantic love. Romantic love was first popularized during the medieval period with the concept of courtly love, which was idealized and often depicted as a subversive force against societal norms. This theme continued in Elizabethan literature, where the idea of ideal love between partners was often portrayed in tragic plays.

Familial love or the love between family members has also been a prevalent theme in English literature. The depiction of familial love has been used to showcase the power of familial ties and the bond shared between siblings, parents, and children. One of the famous examples of familial love in literature can be seen in the Harry Potter series, where the love between Harry and his mother ultimately leads to his victory over Voldemort.

Platonic love, or the love shared between friends, is also a recurring theme in literature. It is often portrayed as pure, selfless, and transcending physical limits. One of the famous examples of platonic love is the friendship between Sherlock Holmes and Dr. Watson in the Sherlock Holmes series.

Self-love is a theme that has gained importance in modern-day literature. Authors have started exploring the idea of self-acceptance and breaking societal norms of idealized beauty and body standards. This theme has been portrayed in works such as "The Body is Not an Apology" by Sonya Renee Taylor.

Obsessive love is a common theme in English literature, and it has been explored by many writers throughout history. The concept of obsessive love refers to an intense and often unhealthy emotional attachment to another person. This attachment can lead to destructive behavior, such as stalking, violence, or even murder.

Forbidden Love- This type of love refers to romantic relationships that are deemed socially or culturally unacceptable due to factors such as age difference, religion, race, or gender.

Altruistic Love- This type of love involves selfless acts done for the benefit of others without expecting anything in return.

Companionate love: This type of love involves a deep emotional bond between two people who have been together for a long time but may not experience the same level of passion as they did earlier in their relationship.

In English poetry, the concept of love has been a constant theme throughout history. From Shakespeare’s Sonnets to Elizabeth Barrett Browning’s famous "How Do I Love Thee" poem, love has been explored and celebrated in numerous ways.

English poets have depicted love in different forms, from unrequited love to the intense passion of love. Poets have used various literary devices like metaphors, imagery and similes to express the feelings of love in different ways.

The idea of love has been portrayed in different ways in different eras of English poetry. For instance, in the Elizabethan era, love was often depicted as a game, whereas in the Romantic era, it was seen as something divine and spiritual. Similarly, in modern-day poetry, love is explored more realistically between two people.

Love’s all-consuming nature has been an inspiration in English poetry, inspiring poets to delve deeper into the emotions and challenges of love. Love’s connection to heartbreak and loss has also been a powerful theme in English poetry, making it a truly memorable topic.

Conclusion

The different forms of love in English literature have been portrayed to convey important messages to readers. The way that love has been depicted has evolved with time, reflecting prevailing societal norms and pushing boundaries. Understanding how love has been portrayed in literature can help readers gain a deeper insight into the complexities of human emotion.

References:

1. Аскольдов, С. А. Концепт и слово [Текст] / С. А. Аскольдов // Русская словесность. От теории словес-ности к структуре текста. Антология. – М.: Academia, 1997.

2. “Love in the Time of Cholera and One Hundred Years of Solitude: A Comparative Study of Love as a Literary Concept” by Maria Claudia Mendez (University of Central Florida, 2011)

3. “The Concept of Love in Emily Bronte’s Wuthering Heights” by Rami Al-Nazzal (Al-Quds University, 2016)

4. “A Literary Analysis of the Concept of Love in William Shakespeare’s Plays” by Danijela Djordjevic (University of Belgrade, 2014)

2015-2020-JÍLLARDA “ÁMIWDÁRYA” JURNALÍNDA JÁRIYALANǴAN GÚRRIŃLERDIŃ TEMATIKALÍQ ÓZGESHELIKLERI

B.Joldasbaeva

Berdaq atındağı QMU magistrantı

Annotaciya. Bul maqalada 2015-2020-jıllarda “Ámiwdárya” jurnalında járiyalanǵan gúrrińlerdiń tematikalıq baǵdarları, janrlıq ózgeshelikleri, problematikası analizlengen hám ulıwma teoriyalıq juwmaq berilgen.

Gilt sózler. “Ámiwdárya” jurnalı, problematika, gúrriń tematikası, publicizm, morallıq-etiketlik uǵım h.t.b.

Búgingi kúnde jazıwshı hám shayırlardıń shıǵarmaların járiyalawda baspasóz quralları ayrıqsha orın iyeleydi. “Qaraqalpaq ádebiyatı”, “Erkin Qaraqalpaqstan”, “Qaraqalpaqstan jasları” gazetaları hám “Ámiwdárya” jurnalı bul ádebiy iskerlikte belsendi.

2015-2020-jıllarda baspasóz betlerinde túrli janrlar kesiminde prozalıq shıǵarmalar járiyalandı. Olar ideya-tematikasınıń ráńbá-reńligi, problematikasınıń áhmiyetliligi menen bir-birinen parq qıladı. Ásirese, “Ámiwdárya” jurnalında “Proza” (Á.Atajanov “Teńselgen tomar”, M.Tawmuratov “Aq nurdıń sınıwı”, A.Pazılov “Tús”, “Hiyle”, A.Ábdiev “Mal qora”, “Qıyalparaz urlıqshı”, E.Ótepbergenli “Basıma bále ádetlerim meniń”, P.Xojamuratova “Jalǵızlıq dártleri kóp bolar eken”, “Mártlik”, K.Ernazarov “Shaymiy”, “Shaqqan kelin”, “Úlpetler”, “Górinde de tınıshına jatpaytuǵın adam”, N.Jańabaeva “Perishte”, M.Atajanov “Aǵamnıń iytleri”, “Sizlerge raxmet, inim”, “Qolaylı adam joq”, J.Óteniyazov “Sońǵı sóz”, “Ayıpker kim?”, D.Esebaev “Pal”), “Satira-yumor” (B.Bekmuratov “Bayniyaz usta”, “Bayqasqa”, “Qatań tártip”, “Jaynap-jasnap otırayıq”, “Bayram-bayramday boldı”), 8-mart xalıqaralıq hayal-qızlar bayramı múnásibeti menen shólkemlestiriletuǵın “Zulfiya qızları” (F.Sherjanova “Qaqpan”, Q.Begniyazova “Endi ketpeymen”) yamasa “Qızlar qálemi” (N.Atabaeva “Kempir apalar”)

rubrikalarında ádebiyatımızda burınnan bar hám endi dóretiwshilik jolın baslap kiyatırǵan, jas dóretiwshilerdiń jigirma toǵız gúrrińi járiyalanǵan. Olar jańa jámiyetlik-siyasiy uǵımlardı, turmıslıq máselelerdi, morallıq túsiniklerdi ózinde qamtıǵanlıǵı menen áhmiyetli.

2015-2020-jıllarda “Ámiwdárya” jurnalında járiyalanǵan gúrrińlerdiń ideya-tematikalıq baǵdarındaǵı tiykarǵı ózgeshelikler adamgershilik hám tárbiya máselesi, hayal-qızlar teması, jámiyette ersi háreketleri menen kóringen adamlardı áshkaralaw, ekologiya sıyaqlı h.t.b máselelerdi baslı orınǵa shıǵarǵanlıǵı menen ajıralıp turadı. Bul aralıqta járiyalanǵan gúrrińlerdi tómendegishe tematikalıq toparlarǵa ajıratıw múmkin: 1) Tárbiya máselesi; 2) Hayal-qızlar teması; 3) Yumorlıq mazmundaǵı gúrrińler.

Ata-ana hám perzent tárbiyası máseleleri prozalıq shıǵarmalarda birqansha sóz etilgen. “Ámiwdárya” jurnalında járiyalanǵan birqansha gúrrińlerdiń mazmunı (A.Ábdiev “Mal qora”, P.Xojamuratova “Mártlik” h.t.b) da usı máseleni basshılıqqa alǵan. Máselen, A.Ábdievtıń “Mal qora” gúrrińinde tárbiyası awır, erinshek, miynetti kórmegen Babaniyazdıń óz ákesi Ataniyazdıń “sumlıǵı” sebep tuwrı jolǵa túsiwi, miynet etiwge bolǵan ıqlasınıń artıwı sóz etiledi. Avtor burınnan bar bolǵan tematikanı jańasha syujetlik baǵdarda jetkerip bere alǵan. Al P.Xojamuratovanıń “Mártlik” gúrrińinde bolsa jetimlikten jetilgen, awır ruwxıy, materiallıq azap tartıp, kewli jartı bolıp ósken Abattıń jetimlerdi asırap alıwı úlken adamgershilik mártlik sıpatında kórsetilgen. Biraq gúrrińde Abattıń ómiri hám onıń oylarınıń bir gáplik konstrukciya menen dizip beriwi, Abattıń xarakterin yamasa syujettegi qanday da bir momentti ashıp bermesten qurǵaq bayanlaw bolıp qalǵanlıǵı avtordıń publicizimge jaqın ekenligin kórsetedi: “Abat óziniń kemlik kórip ósken balalıǵın, basınan keshirgen azapların umıtayın, xalıq qatarına qosıldım ǵoy degeni menen bolar emes. Ata-anası qaytıs bolǵannan soń ózin balalar úyine tapsırǵanı, soń bir aǵayini saqlap alǵanı, densawlıǵı bolmay qayta tapsırǵanı, bul aparıp-ákeliwdiń arasında qansha kóz jas tókkeni, óksip ótkergen túnleri Abattıń ózine ǵana ayan.” [74:3] Ilimpaz A.Ábdiev P.Xojamuratovanıń “Mártlik” hám “Jalǵızlıq dártleri kóp bolar eken” gúrrińlerin oqıy otırıp, mınaday pikirdi bildiredi: “Avtordıń gúrrińleri usınday awır

turmıslıq waqıyalarǵa, kewilleri jartı adamlar tágdirine arnaladı, tásirli shıqqan. Aldağı waqıtları til, stilde, publicizmnen birotala qutıladı, dep oylaymız...”[103:7]

Hayal-qızlar teması qaraqalpaq prozasında az kórinedi. 2015-2020-jıllarda shıqqan gúrrińlerdiń ayrımlarında ǵana bul tematika basshılıqqa alınǵan. P.Xojamuratovanıń “Jalǵızlıq dártleri kóp bolar eken”, N.Jańabaevanıń “Perishte”, N.Atabaevanıń “Kempir apalar”, al jas dóretiwshilerden F.Sherjanovanıń “Qaqpan” gúrrińlerinde turmıslıq máseleler, jámiyette hayal-qızlarǵa bolǵan múnásibet sóz etiledi. “Jalǵızlıq dártleri kóp bolar eken” gúrrińindegi Gúlzabiyra, “Qaqpan” gúrrińindegi Perixan obrazları arqalı jalǵızlıqtıń azabın tartıwı, ázziliginen paydalanıp óz mápi hám nápsi jolında paydalanbaqshı bolǵan jarimes kimselerdiń qolında túsip qalıwı túrli syujetlik baǵdarlar menen ashıp beriledi. F.Sherjanovanıń “Qaqpan” gúrrińinde haqıyqatlıqqa súyenetuǵın Perixan obrazı menen jadıgóy, dúnyaparaz Gúlayım Baykeldieva obrazı salıstırmalı súwretlenip, xarakterlik sıpatları ashıladı: “Perixan awıldıń sada, kewlinde girbińdey dağı joq, naǵız sawdıraǵan aqkókirek qızlarınıń biri bolsa da, iske kelgende júdá isker, shaqqan, epshil jáne ǵaybar, qaysarlıǵı da bar edi. Ayırım qızlarǵa tán jılwa-naz, náziklik, talǵam menen kiyiniwdi epley almaydı da, lekin jas bolıwına qaramastan is tájiriybesin jetilistirip kiyatırǵan, neshe túrli basshılar menen til tawısıp islesip te úlgergen. Qaǵaz jazıwǵa kelgendeqálemi júyrik attay...” [105:1] Jámiyetlik islerde belsendi Perixan Gúlayım Baykeldievanıń hám Dáwlettiń nápsisiniń qurbanı boladı. Biraq ol ózиniń erkinen taymay, ádalatsızlıqtıń aldında bas iymeydi. Bul ideya gúrrińniń sátli shıǵıwın támiynlep bergen. Hayal-qızlardıń ar-namıslılıǵı, óz haq-huqıqların talap ete alıw xarakterlik sıpatı kópshilik shıǵarmalarda aytıla bermeydi. Sonlıqtan da jas dóretiwshininiń gúrrińde alıp shıqqan ideyası gender teńligi máselelerine say túrde baǵdarlanǵan.

Yumorlıq mazmun bolsa A.Ábdiev (“Qıyalparaz urlıqshı”), B.Bekmuratov (“Bayniyaz usta”, “Bayqasqa”, “Qatań tártip”, “Jaynap-jasnap otırayıq”, “Bayram bayramday boldı”), K.Ernazarov (“Shaymiy”, “Shaqqan kelin”, “Úlpetler”, “Górinde de tınısh jatpaytuǵın adam”), M.Atajanovlardıń (“Aǵamnıń iytleri”, “Qolaylı adam joq”) gúrrińlerinde kórinedi. Ásirese, B.Bekmuratovtıń yumorlıq gúrrińleri “Satira-

yumor” rubrikası arqalı belsendi túrde járiyalanǵan. Avtordıń gúrrińlerinde jámiyettegi ayrım adamlardıń ersi qılıqları, lawazımlı shaxslardıń jumıs babındaǵı is-háreketleri jeńil yumor menen kúlkige alınǵan.

2015-2020-jıllarda “Ámiwdárya” jurnalında járiyalanıw baǵıtın esapqa alsaq, sońǵı jılları gúrrińlerdiń baspadan shıǵıwı siyrek. Sonıń menen qatar awdarıw máselesinde bir gúrrińnen (V.Nabokovtıń “Nama” gúrrińi. M.Tawmuratov awdarmasında) basqa awdarma kórinbeydi. Bul jıllarda “Ámiwdárya” jurnalında járiyalanǵan gúrrińlerde pútkilley “jańa” mazmundı derlik ushıratpadıq. Burınnan qáliplesken tematikalıq baǵdarlar ózgeshe syujet hám qaharman xarakterleri menen bayanlap berilgen. Sonlıqtan keleshekte avtorlardan ózgeshe tematikadaǵı shıǵarmalardı hám sheber awdarmalardı kútip qalamız.

Paydalanılǵan ádebiyatlar:

1. «Әмиўдәрья». 2015. №1, №2, №3, №4,№6
2. «Әмиўдәрья». 2016. №1, №3, №6
3. «Әмиўдәрья». 2017. №4, №5
4. «Әмиўдәрья». 2018. №3, №4
5. «Әмиўдәрья». 2019. №1, №3, №5
6. «Әмиўдәрья». 2020. №2
7. Әбдиев А. Прозаға пикир. Нөкис, «Әмиўдәрья», 2018, №2

MILLIY MUSIQA CHOLG`USINI O’RGATISH ORQALI BOLALARGA MILLIY RUHNI SINGDIRISH

Kudratova Zilola Samaraliyevna
Musiqa ta’limi va san`at yo`nalishi magistranti,
O’zbekiston-Finlandiya pedagogika instituti
Ilmiy rahbar **Qudratov Ismatilla**
O’zbekiston-Finlandiya pedagogika
Instituti dotsenti

Annotatsiya: Ushbu maqolada musiqaning inson ruhiyatiga ta’siri, ichki dunyosini o’zgartirishda cholg’u ijrochisining o’rni, yosh avlod tarbiyasida musiqaning o’rni, uni oiladan boshlashning ahamiyati haqida so’z boradi.

Kalit so’zlar: musiqa, ta’lim, inson ruhiyati, psixologiya, pedagogik qarashlar, oila muhiti, inson kamoloti.

Musiqa - bu odamlarni kechinmalari, hissiy tuyg’ularini san`at bilan birlashtiradigan san’at turi. Bu ular orasidagi aloqa vositasiga aylanadi. Musiqa tovush chayqalishlari orqali fikr va his-tuyg’ularni aks ettiradi. Musiqaning inson ruhiyatiga ta’sirining cheksiz imkoniyatlari haqida azaldan mutafakkirlar, olimlar, musiqashunoslar gapirib keladilar. Faylasuflar, psixologlar, pedagoglar, jamoat arboblari ham san’at doirasida musiqa san’atining shaxsning shaxs sifatida shakllanishiga ta’sir etuvchi xususiyatlarini aniqlashga harakat qilganlar. Musiqa, uning ritmi va ohangning inson ruhiyatiga ta’siri azaldan insonning ichki dunyosini o’zgartiradi, deyiladi. Darhaqiqat, ohang odamlarni o’ziga tortadigan sehrli kuchga ega.

Hozirgi kunda musiqaning jozibador ko’lami, mavqei kengayib, jamiyatdagi o’rni mustahkamlanmoqdi. Mamlakatimizda musiqa katta ta’lim salohiyatiga ega mustaqil sohaga aylandi.

Ustozimiz A.Fitrat o’zining “O’zbek mumtoz musiqasi va uning tarixi” nomli risolasida cholg’u asboblariga juda o’rinli ta’rif berganligini ko’rishimiz mumkin. Bu risolada cholg’u so’zlari haqidagi ma’lumotlarni aniq va tushunarli tarzda yetkazishga harakat qilinganligini ko’rishimiz mumkin. Musiqashunoslarimiz tomonidan olib borilgan izlanishlar natijasida cholg’u ijrochiligi san’ati o’zining qadimiyligi bilan bugungi kunda o’z tarixida o’z o’rniga ega desak, mubolag’a bo’lmaydi. Ustozimiz A.Odilovning “O’zbek xalq cholg’u asboblarida ijrochilik tarixi” asarida ham 1917-1960-90 yillardagi ijrochilik tarixi yoritilganini ko’rishimiz mumkin. R.A.Toshmatovaning “Ijrochilik san’ati tarixi” (1483-1530) o’quv-uslubiy majmuasida, Zahiriddin Muhammad Bobur hamda Alisher Navoiy o’z davrida ko’plab arfachilar, naychilar, g`ijjakchilar, san’atkorlarni iste’dodlarini namoyon etishga yordam berganlar. Ularni qo’llab quvvatlab, san`atning rivojlanishiga hissa qo`shganlar. Mazkur majmuada O’zbek xalq cholg’u asboblari ijrochilarining nomlari tilga olinganini ko’rishimiz mumkin. Boburning yozishicha, “Ustodqul Muhammad Shayboniy, Husayn Uddiy kabi mohir sozandalar Bek (Navoiy)ning bevosita ko‘magi va homiyligida katta shuhrat va katta muvaffaqiyatlarga erishdilar.

So’nggi yillarda musiqiy cholg’ularni o’rganishga bo’lgan qiziqish nafaqat bizning respublikamiz, balki chet davlatlarda ham sezilarli darajada ortdi. Ushbu yo’nalish bugungi kunda zamonaviy san’atshunoslik ilmi oldida turgan dolzarb muammolardan biri hisoblanadi. Musiqiy cholg’ular ma’naviy madaniyat bilan uzviy bog’liq bo’lib, jamiyat rivojining ma’lum bosqichida shakllangan estetik didni ham aniqlaydi. Shuningdek, musiqiy cholg’ular va ularning madaniy yodgorliklardagi tasvirlari o’tmish davr hayotidan dalolat beruvchi haqiqiy va yagona ma’lumot manbai hisoblanadi [1.2].

Barchamizga ma’lumki, milliy cholg’u asboblarimiz tarixi Milliy musiqa ijrochiligining tarixiy jarayonlari qadim zamonlardan boshlangan. Bugun oldimizda turgan savollardan biri, nega biz yosh avlodni milliy musiqamiz sehri bilan o’ziga jalb eta olmayapmiz? Albatta muvaffaqiyat bor joyda kamchiliklar ham bo’ladi, balki o’tish davridir, jahon andozalariga javob berishimiz uchun yillar kerak bo’ladi, lekin har qanday holatda ham qadriyatlarimizdan, milliyligimizdan, milliy

an’analarimizdan hech qachon chetga chiqa olmaymiz. milliy cholg’u asboblarimiz. Kundalik hayotimizda paydo bo’ladigan og’riqli savollarga shunday javob bergan bo’lardim: Vaqtimizni qadrlab, farzandlarimizning ilm-fan yo’liga borishi uchun sharoit yaratib bersak, kelajakda ularning ijodini, o’qigan kitoblarini diqqat bilan tinglasak. vorislarimiz olimlar bo’ladi. muqarrar. Yuqorida aytib o’tganimizdek, cholg’u asbobini chalish uchun oylar, yillar samarali mehnat talab etiladi. Bu go’zal kuyni tinglar ekanmiz, bu kuyga mast bo’lamiz, zavqlanamiz, bir so’z bilan aytganda, ma’naviy ozuqa olamiz. Binobarin, ijrochilik an’analarini kelajak avlodga bu musiqiy kuylarni yaratish naqadar mashaqqatli ekanini anglagan holda yetkazish barchamizning burchimizdir.

Ma’naviy va jismonan sog’lom avlodni voyaga yetkazish bugungi kunda jamiyatimiz taraqqiyotidagi eng muhim vazifalardan biridir. Muhtaram Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyevning “Sizni nima bezovta qilmoqda, deb so’rasangiz, farzandlarimizning ta’lim-tarbiyasi, deb javob beraman” degan so’zlari ham shundan dalolat beradi. Yaxshi hayot sifatiga erishishda ta’lim muhim rol o’ynaydi. Chunki ta’lim inson hayotida нetakchilikning muhim omili bo’lib, u doimo ko’nikmalarni uzatish, bilimlarni tarqatish jarayoni bilan bog’liq. Amaliyotda bilimga ega bo’lgan shaxs o’zlashtirib, olgan bilimlarini kundalik hayotda qo’llay oladi.

Musiqaning xalq hayotidan kengroq joy olishi, ajoyib qo’shiq-chilar va sozandalar hamda ansambl ijrochiligining qadimdan mavjudligi – bularning hammasi ijrochilik san’atini ijtimoiy ha-yotning keng doirasiga olib chiqish uchun qulay omillar yaratdi.

Adabiyotlar:

1. Mirziyoev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini himoya qilish mamlakat taraqqiyoti va xalq farovonligining garovidir. T., O’zbekiston 2017. 4.
2. X.Botirova. Orkestr sinfi darsligi T., 2020 y. 7b. 5.
3. Zokirjon Oripov. Sharq manbashunosligi (X-XI asrlar) T., 2008y. 5-b. 6.
4. Toshmatova R.A. “San’at tarixi” T., 2011. 72-b

ZID MA’NOLI SO’ZLAR USTIDA ISHLASH METODIKASI

Soliyeva Mansura Mubashirovna
Farg’ona viloyati Qo’qon shahar 8-umumiy o’rta ta’lim maktabi
Boshlang’ich sinf o’qituvchisi

Annotatsiya. Boshlang’ich sinf o’quvchilariga zid ma’noli ya’ni qarama – qarshi so’zlarni o’rgatish usuli haqida fikr yuritiladi. Qarama-qarshi so’zlarga oid mashqlarni tahlil etish.

Kalit so’zlar. Antonim, mashq, topshiriq, bilim, ko’nikma, malaka, til, xalq, asar, tahlil, izoh, ibora, ona tili, o’qish, o’qituvchi, o’quvchi, ma’nodoshlik.

Qarama-qarshi, zid ma’no bildiradigan so’zlar zid ma’noli so’zlar (antonimlar) deyiladi. Antonimlar belgi bildiradigan so’zlarda ko’p uchraydi. Antonimik munosabat so’z bilan frazeologik birlik (ibora) orasida ham bo’ladi (yalqov - yuragida o ‘ti bor kabi)[47].

Boshlang’ich sinf o’quvchilari antonimlar bilan amaliy tanishtiriladi. Antonimlar ustida ishlash matndan antonimni topishdan boshlanadi, keyin maxsus mashqlar ishlatiladi:

1. Berilgan so’zlarga antonim tanlash. Otni o’tganda: azob -..., do’stlik -..., oq -..., yoshlik -..., sifatni o’tganda: dangasa -..., anqov -..., rostgo’y -..., dono -..., kasal -..., fe’lni o’tganda: kasallandi -..., yondi -..., boshladi -... kabi beriladi. O’quvchilar berilgan otga rohat, dushmanlik, qora, qarilik; sifatga mehnatkash, hushyor, yolg’onchi, nodon, sog’\ fe’lga sog’aydi, o’chdi, tugatdi antonimlarini tanlab, jufti bilan yozadilar. Shuningdek, darsliklarda berilgan mashqlar bilan tanishamiz. Yangi dastur asosida ishlab chiqilgan ona tili va o’qsh savodxonligi darsligida ham juda qiziqarli qarama-qarshi so’zlarni o’rnanish mashqlari berilgan.

[47] K. Qosimova|, S.M atchonov, X. G'ulom ova, Sh. Yo'ldosheva, Sh. Sariyev. Ona tili o‘qitish metodikasi — T.: «NOSHIR», - 2009. 314 b.

Ushbu hayvonlarning rangi, hajmini qiyoslovchi qarama-qarshi ma’noli so’zlardan ayting. Namuna: oq ot – qora ot; semiz ot – ozg’in ot.[48]

2. Zid m a’noli so’zlarni qatnashtirib gap tuzish. Bunda o’qituvchi antonim tanlab gap tuzish uchun so’z beradi, o’quvchilar berilgan so’zga antonim tanlaydilar va ularni qatnashtirib gapiar tuzadilar.

Antonim so’zlar haqida nazariy bilimlar berilmaydi. Lekin gap ichida kelganda o’quvchi uni qarama-qarshi so’z ekanligini ongli tushunishi kerakdir.

Berilgan maqollardan qarama-qarshi ma’noli so’zlarni aniqlab yozing.

Gapni oz so’zla,

Ishni ko’p ko’zla.

Yaxshi so’z qand yedirar,

Yomon so’z pand yedirar[49]. Ushbu mashqni bajarish orqali o’quvchi ham so’zboyligini oshiradi.

3. Berilgan gapga antonim topib qo’yish. O’qituvchi „ To’g’ri odam... so’zdan or qilur. Yosh kelsa ishga,... ketsa oshga. Yaxshi gap — moy.... gap — loy. Gapni oz so’zla, ishni... ko’zla" kabi gaplar beradi.

Zumrad va Qimmatning qarama-qarshi tomonlari haqida gaplar tuzib yozing. Yuqorida to’ldirgan jadvalingizdan foydalaning.

Namuna: Zumrad odobli, Qimmat esa odobsiz qiz ekan.[50]

Ushbu mashqni bajarayotganda o’quvchi o’zi sevgan ertak qahramonilarini sifatlarini qarama-q arshi ma’nolardagi so’zlardan foydalanib ularning fazilatlari va illatlarini izohlaydi.

Matndan chiroyli so’ziga ma’nodosh bo’lgan so’zlarni toping. Shu so’zlarga qarama-qarshi ma’noli so’z keltiring.[51]

---

[48] . K. Mavlonova [va boshq.]. Ona tili va o‘qish savodxonligi. 2-qism [Matn]: darslik 2-sinf uchun – Toshkent: Respublika ta’lim markazi, 2021. – 9 b.

[49] K. Mavlonova [va boshq.]. Ona tili va o‘qish savodxonligi. 2-qism [Matn]: darslik 2-sinf uchun – Toshkent: Respublika ta’lim markazi, 2021. – 14 b.

[50] K. Mavlonova [va boshq.]. Ona tili va o‘qish savodxonligi. 2-qism [Matn]: darslik 2-sinf uchun – Toshkent: Respublika ta’lim markazi, 2021. – 14 b.

[51] R. Ikromova [va boshq.]. 8- nashri. — Ona tili umumiy o‘rta ta’lim maktablarining 4- sinfi uchun darslik / Toshkent: „O‘qituvchi“ NMIU, 2017. — 92 b.

Bu mashq o’quvchiga ikki topshiriqni yuklaydi. Chiroyli so’ziga ma’nodosh so’zlarni topishni va ushbu so’zning zid ma’nolarini bildiradigan so’zlarni keltirib yozishni topshiriq qilib berilgan.

250-mashq. Nuqtalar o’rniga kelishik qo’shimchalaridan mosini qo’yib o’qing. Matnga reja tuzing. Xushbo’y so’ziga qarama-qarshi ma’noli so’z toping.

YALPIZ

Yalpiz — xushbo’y o’simlik. Bu ajoyib o’simlik..O’zbekistonda bir qancha xillari bor.[52] Bu mashqlarni bajarish orqali o’quvchilarni so’z ma’nolarini tushunish va tahllil qilish qobilyatlari rivojlanib boradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. K. Qosimova|, S.M atchonov, X. G’ulom ova, Sh. Yo’ldosheva, Sh. Sariyev. Ona tili o’qitish metodikasi — T.: «NOSHIR», - 2009. 314 b.

2. I.Azimova va voshqalar Ona tili va o’qish savodxonligi 1-qism. 1-sinf uchun darslik Toshkent: Respublika ta’lim markazi, 2021. -21 b

3. K. Mavlonova [va boshq.]. Ona tili va o’qish savodxonligi. 2-qism [Matn]: darslik 2-sinf uchun – Toshkent: Respublika ta’lim markazi, 2021. – 120 b.

4.R. Ikromova [va boshq.]. 8- nashri. — Ona tili umumiy o’rta ta’lim maktablarining 4- sinfi uchun darslik / Toshkent: „O’qituvchi“ NMIU, 2017. — 192 b.

[52] R. Ikromova [va boshq.]. 8- nashri. — Ona tili umumiy o‘rta ta’lim maktablarining 4- sinfi uchun darslik / Toshkent: „O‘qituvchi“ NMIU, 2017. — 108 b.

SUG’ORISH TEXNOLOGIYALARIDA SUVDA ERUVCHAN O’G’ITLARNI QO’LLASHNING BIR DONA KO’SAKDAGI PAXTA VAZNIGA TA’SIRI

Yaxyoeva Nafisa Nuriddinovna

Paxta seleksiyasi, urug’chiligi va yetishtirish agrotexnologiyalari ilmiy-tadqiqot instituti tayanch doktoranti

Annotatsiya. Ushbu maqolada Samarqand viloyatining sug’oriladigan o’tloqi bo’z tuproqlari sharoitida egatlab va tomchilatib sug’orish texnologiyalarida suvda eruvchan o’g’itlarni qo’llanganda g’o’za navlarining bir dona ko’sakdagi paxta vazni o’zgarishlari bo’yicha olib borilgan tadqiqot natijalari keltirilgan.

Kalit so’zlar: Suvda eruvchan o’g’itlar, egatlab va tomchilatib sug’orish, bir dona ko’sakdagi paxta vazni.

Аннотация. В данной статье приведены результаты исследований по изменению вес одной коробочки сортов хлопчатника при применении водорастворимых удобрений в бороздкового и капельного орошения в условиях лугово-сероземных почв Самаркандской области.

Ключевые слова: водорастворимые удобрения, бороздковой полив и капельное орошение, вес одной коробочки хлопчатника.

Abstract. The paper presents the results of research on the change of the boll weight of cotton varieties using water-soluble fertilizers under furrow and drip irrigation in the conditions of meadow sierozem soils of Samarkand region.

Key words: water-soluble fertilizers, furrow and drip irrigation, boll weight of cotton.

Kirish. Global iqlim o’zgarishi sharoitida qishloq xo’jaligida suv resurslarini tejashning eng maqbul yo’li bu tejamkor sug’orish texnologiyalarini joriy etish hisoblanadi. Tejamkor sug’orish texnologiyalari qatorida eng samaralisi sifatida tomchilatib sug’orish texnologiyasi ko’rilmoqda. O’zbekistonda 2030 yilgacha tejamkor sug’orish texnologiyalari joriy etiladigan maydonlarni 50 % gacha yetkazish

Suv xo’jaligi vazirligi tomonidan rejalashtirilgan. Yaqin kelajakda tomchilatib sug’oriladigan maydonlar keskin ortishini inobatga olsak, g’o’zani yangi o’g’itlash agrotexnologiyasini tomchilatib sug’orish texnologiyasida ishlab chiqish ayni muddao bo’ladi. Ammo ayni paytda fosforli va kaliyli mineral o’g’itlarni suvda eritib, tomchilatib sug’orish texnologiyasida qo’llashning imkoniyati yo’qligi, suvda mutloq eriydigan xorijdan keltiriladigan fosforli va kaliyli o’g’itlar narxining ancha qimmatligi, fosforli va kaliyli mineral o’g’itlarni suvda eritib qo’llash imkoniyatining yo’qligi sababli yillik me’yorning hammasini 100 % kuzgi shudgor oldidan ko’llanilmoqda. Bu esa g’o’zaning amal davrida fosforli va kaliyli mineral o’g’itlarga bo’lgan talabini qondira olmayotganligi, o’simlikdagi gul va shonalarining to’kilishi ko’payib, o’z navbatida hosildorlikning kamayishiga olib kelmoqda. Suv tejovchi texnologiyalar, jumladan mamlakatimizda suv tejamkor tomchilatib sug’orish texnologiyasi qo’llaniladigan sug’oriladigan maydonlarning keskin ortib borayotgani inobatga olib, tomchilatib sug’orishda suvda mutloq eriydigan yangi turdagi mahalliy kompleks mineral o’g’it turlarini g’o’zada qo’llashning yangi samarali agrotexnologiyasini ishlab chiqish dolzarb bo’lib hisoblanadi.

G’o’za navlari hosildorligi yuqori bo’lishi o’z navbatida bir dona ko’sakdagi paxta vazniga bevosita bog’liq bo’lib hisoblanadi. G’o’za hosildorligini belgilaydigan asosiy ko’rsatkichlardan biri bu bir dona ko’sakdagi paxta vazni bo’lib, bir dona ko’sakdagi paxta vazni qancha yuqori bo’lsa hosildorlik ham o’z navbatida oshib boradi. Bu esa sug’orish va mineral o’g’itlar bilan oziqlantirish me’yorlariga bevosita bog’liq bo’lib hisoblanadi.

S.Rahmonqulov va boshqalarning olib borgan tadqiqotlarida, sug’orish oldi tuproq namligi CHDNSga nisbatan 65-75-70% da sug’orilganda sug’orish oldi tuproq namligi 65-70-65% sug’orilganga nisbatan hosil elementlari va ko’saklar soni 0,7-0,8 donaga ko’p saqlanganligi, bir ko’sakdagi paxta vazni 0,8 g gacha, hosildorlik 3,7 s/ga yuqori bo’lishi kuzatilgan [6].

Tadqiqotlar Samarqand viloyatining Ishtixon tumani "Maroqand sifat tekstil" agroklasterining sizot suvlari sathi 2,0-2,5 metrda joylashgan, yarim gidromorf, mexanik tarkibi o’rta-og’ir qumoq, o’tloqi bo’z tuproqlari sharoitida olib borildi.

Tadqiqotlar 2 ta tajriba tizimi asosida S-8286 va Buxoro-102 g’o’za navlari bo’yicha olib borilib, har bir tajriba tizimi 8 ta variantdan iborat bo’lib, 3 tadan takrorlanishda, bitta yarusda joylashtirildi. Har bir delyanka 8 qatordan, qator oralig’i 60 sm, bitta delyanka umumiy maydoni 240 m^2, shundan hisob maydoni 120 m^2 bo’ldi. Tadqiqotlarda barcha tahlillar, kuzatuvlar PSUYAITIda qabul qilingan uslubiy qo’llanmalarga asosan amalga oshirildi.

Tadqiqotlarni olib borish, g’o’za navlarining o’sishi va rivojlanishi, fenologik kuzatuvlar, ko’chat qalinligi va boshqa hisoblashlar kabi tadqiqot ishlari O’zPITIda ishlab chiqilgan «Методы агрохимических, агрофизических и микробиологических исследований поливных хлопковых районах» (1973), «Методика полевых и вегетационных опытов с хлопчатником» (1981), va «Dala tajribalarini o’tkazish uslublari» (2007) uslubiy qo’llanmasiga rioya qilingan holda amalga oshirildi.

Bir dona ko’sakdagi paxta vazni 3-6-9 hosil shoxlarining 1-2 chi o’rnida joylashgan ko’saklardan 50 donadan paxta namunalari terib olindi va 3-qaytariqdan olingan namunalar o’rtachasi hisoblab topilib, har bir terim bo’yicha aniqlandi.

Tajribamizda 2021 yilda S-8286 g’o’za navini parvarishlashda egatlab sug’orish texnologiyasida an’anaviy mineral o’g’it N-150, P-105, K-75 kg/ga me’yorda qo’llanilganda 1 va 2-terimlar o’rtachasi 4,9 g ni tashkil etgan bo’lsa, N-200, P-140, K-100 kg/ga an’anaviy usulda qo’llanganda 5,4 g ni tashkil etib, 50 kg azot o’g’iti, 35 kg fosfor va 25 kg/ga kaliy o’g’iti ortiq qo’llanilganda N-150, P-105, K-75 kg/ga qo’llanilgan variantga nisbatan ko’sakdagi paxta vazni 0,5 g ga yuqori bo’lganligi kuzatildi (1-jadval).

Yangi turdagi mineral o’g’itlar egatlab sug’orishda suvda eritib qo’llanilganda (3 va 4 var), an’anaviy o’g’it qo’llanilganga (1 va 2 var) nisbatan o’g’it g’o’zaning o’suv davrlari bo’yicha har bir sug’orishda suvda eritilgan holda o’simlik oson o’zlashtiradigan shaklda qo’llanilishi natijasida bir dona ko’sakdagi paxta vazni 0,3 va 0,2 g ga yuqori bo’ldi. Tajribaning 5 va 6 variantlarida fosfor va kaliyli o’g’itlar yillik me’yori kuzgi shudgor oldidan qo’llanilib, azotli o’g’itlar g’o’zaning amal davrida N-150 kg/ga qo’llanilganda, 1 va 2-terimlar o’rtachasi 5,5 g ni tashkil etgan

bo’lsa, mineral o’g’it me’yorlari N-200, P-140, K-100 kg/gacha oshirilganda, N-150, P-105, K-75 kg/ga qo’llanilgan variantga nisbatan ko’sakdagi paxta vazni 0,3 g ga ortganligi aniqlandi. Tajribaning 7-8 variantlarida esa yangi turdagi mineral fazalar bo’yicha har bir sug’orishda suvda eritilgan holda o’simlik oson o’zlashtiradigan shaklda qo’llanilishi natijasida bir dona ko’sakdagi paxta vazni yuqori bo’lganligi kuzatilib, N-150, P-105, K-75 kg/ga qo’llanilganda 5,9 g ni tashkil etgan bo’lsa, mineral o’g’it me’yorlari N-200, P-140, K-100 kg/gacha oshirilganda N-150, P-105, K-75 kg/ga qo’llanilgan variantga nisbatan ko’sakdagi paxta vazni 0,2 g ga yuqori bo’lganligi aniqlandi. Ta’kidlash lozimki, mineral o’g’itlar faqat amal davrida har bir sug’orishda suvda erigan holda to’g’ridan to’g’ri ildiz joylashgan qismiga solinishi natijasida N-150, P-105, K-75 kg/ga qo’llanilganda egatlab sug’orishga nisbatan (3 va 4 var) ko’sakdagi paxta vazni 0,7 g ga ortgan bo’lsa, N-200, P-140, K-100 kg/ga gacha oshirilganda 0,5 g ga ortganligi aniqlandi (1-jadval).

Buxoro 102 g’o’za navida ham egatlab sug’orishda mineral o’g’it me’yorlari N-150, P-105, K-75 kg/ga an’anaviy usulda qo’llanganda bir dona ko’sakdagi paxta vazni o’rtachasi 5,3 g ni tashkil etgan bo’lsa, N-200, P-140, K-100 kg/ga an’anaviy usulda qo’llanilganda 1 dona ko’sakdagi paxta vazni o’rtachasi 5,7 g ni tashkil etib, 50 kg azot o’g’iti, 35 kg fosfor va 25 kg/ga kaliy o’g’iti ortiq qo’llanganda bir dona ko’sakdagi paxta vazni 0,4 g. ga ortganligi aniqlandi. Yangi turdagi mineral o’g’itlar egatlab sug’orishda suvda eritib (3 va 4 var), g’o’zaning amal davrida qo’llanilganda, 1 va 2 variantlarga nisbatan bir dona ko’sakdagi paxta vazni 0,3 g. ga yuqori bo’lganligi kuzatildi.

1-jadval

Turli sug’orish texnologiyalarida an’anaviy va suvda eruvchan o’g’itlar bilan S-8286 va Buxoro-102 g’o’za navlarini oziqlantirishning bir dona ko’sakdagi paxta vazniga ta’siri, 2021-2022 yy

Var. t/r	Sug’orish texnologiyalari	Mineral o’g’it turlari	Mineral o’g’it me’yorlari, kg/ga (s.h.)	2021 y		2022 y	
				C-8286	Buxoro -102	C-8286	Buxoro -102

1	Egatlab	An’anaviy o’g’itlar (nazorat)	150	105	75	4,9	5,3	4,0	4,4
2			200	140	100	5,4	5,7	4,2	4,7
3		Mahalliy suvda eruvchan o’g’itlar	150	105	75	5,2	5,6	4,1	4,6
4			200	140	100	5,6	6,0	4,5	4,9
5	Tomchilatib	An’anaviy o’g’itlar (fermer tajribasi)	150	105	75	5,5	5,9	4,4	4,8
6			200	140	100	5,8	6,2	4,8	5,0
7		Mahalliy suvda eruvchan o’g’itlar	150	105	75	5,9	6,5	5,0	5,3
8			200	140	100	6,1	6,8	5,3	5,6

Izoh: 1-2 variantlarda an’anaviy o’g’itlash traktor yordamida amalga oshiriladi. 3-4 variantlarda suvda eritib qo’llaniladi. 5-6 variantlarda fosforli va kaliyli o’g’itlar to’liq shudgor ostiga qo’llaniladi. 7-8 variantlarda esa mineral o’g’itlar faqat amal davrida suvda eritib qo’llaniladi.

2021-yilda tajribaning 5 va 6 variantlarida fosfor va kaliy o’g’itlari yillik me’yori kuzgi shudgor oldidan qo’llanilib, azotli o’g’itlar g’o’zaning amal davrida N-150 kg/ga qo’llanilganda bir dona ko’sakdagi paxta vazni 5,9 g ni tashkil etgan bo’lsa, mineral o’g’it me’yorlari N-200, P-140, K-100 kg/ga oshirilganda bir dona ko’sakdagi paxta vazni 0,3 g. ga ortganligi kuzatildi.

Tajribaning 7-8 variantlarda eng yuqori bir dona ko’sakdagi paxta vazni kuzatilib, yangi turdagi mineral o’g’itlar shudgor ostiga qo’llanmasdan amal davrida fazalar bo’yicha har bir sug’orishda suvda eritilgan holda o’simlik oson o’zlashtiradigan shaklda N-150, P-105, K-75 kg/ga me’yorda qo’llanilganda 6,5 g ni tashkil etgan bo’lsa, mineral o’g’it me’yorlari N-200, P-140, K-100 kg/ga oshirilganda ko’sakdagi paxta vazni 0,3 g ga yuqori bo’lganligi kuzatildi.

Ta’kidlash lozimki, mineral o’g’itlar faqat amal davrida har bir sug’orishda suvda eritilgan holda to’g’ridan to’g’ri ildiz joylashgan qismiga qo’llanishi natijasida bir dona ko’sakdagi paxta vaznining oshishi bilan o’z navbatida paxta hosilini oshishiga ham ijobiy ta’sir etganligi aniqlandi.

2022 yildagi tadqiqotlarda, har ikkala g’o’za navida ham bir dona ko’sakdagi paxta vaznining eng yuqori ko’rsatkichlari tomchilatib sug’orilgan, suvda eruvchan mineral o’g’itlar N-200, P-140, K-100 kg/ga me’yorlarda qo’llanilgan 8-variantda olinib, S-8286 va Buxoro-102 navlarida tegishlicha o’rtacha terimlar bo’yicha ko’rsatkich 5,3 va 5,6 g ni tashkil etdi. Bu esa nazorat 2-variantga nisbatan tegishlicha 1,1-1,2 va 0,8-0,9 g yuqori ekanligini ta’kidlash lozim (1-jadval).

Xulosa qilib aytganda, tomchilatib sug’orilgan suvda eruvchan o’g’itlar qo’llanilgan variantlarda S-8286 va Buxoro-102 g’o’za navlarining bir dona ko’sakdagi paxta vazniga paxta vazniga ijobiy ta’sir etib, ushbu texnologiyani qo’llash samarali ekanligi xulosa qilindi.

Abadiyotlar ro’yxati:

1. Dala tajribalarini o’tkazish uslublari. Toshkent-2007 yil. -b. 1-137.
2. Доспехов Б.А. Методика полевого опыта. - Москва, 1985., стр. 1-112.
3. Методика полевых и вегетационных опытов с хлопчатником. СоюзНИХИ, 1981 г. -с. 1-113.
4. Методы агрохимических, агрофизических и микробиологических исследований в поливных хлопковых районах. СоюзНИХИ, 1973 г. -с. 1-89.
5. Paxtachilik ma’lumotnomasi. – Toshkent, 2016. –B. 1-210.
6. Rahmonqulov S., va boshqalar. G’o’zani garmseldan himoyalashda ayrim agrotexnik tadbirlarning roli. //O’zbekiston qishloq va suv xo’jaligi jurnalining Agroilm ilmiy ilovasi. Maxsus son. Toshkent, 2019 y. - № 2. (63). B. 13-14.

EVALUATING THE KNOWLEDGE OF YOUNG LEARNERS

Pakirdinnova Sharofat Abdumutaljonova

FerSU teacher

sharofatpakirdinova@gmail.com

Olimova Madina

Student of FerSU

Annotation: This article studies the significance of the evaluating the knowledge of young learners. The position additionally works for instructing English for young learners. The assessment strategies applied for assessing younger freshmen ought to concern with their characteristics which are extraordinary from those for adult.

Key words: evaluation, college students, instructors, collecting data, activities, be authentic, contextual and meaningful, incidental observation, deliberate observation, on-the-run assessment, conference, portfolio, self-and peer assessment.

Аннотация: В данной статье исследуется значение оценивания знаний младших школьников. Вакансия также работает для обучения английскому языку молодых учащихся. Стратегии оценки, применяемые для оценки младших первокурсников, должны учитывать их характеристики, которые отличаются от характеристик взрослых.

Ключевые слова: оценивание, студенты колледжа, преподаватели, сбор данных, деятельность, быть аутентичным, контекстуальным и осмысленным, случайное наблюдение, преднамеренное наблюдение, оперативное оценивание, конференция, портфолио, самооценка.

Anotatsiya: Ushbu maqola yosh o’quvchilarning bilimlarini baholashning ahamiyatini o’rganadi. Lavozim qo’shimcha ravishda yosh o’quvchilar uchun ingliz tilini o’rgatish uchun ishlaydi. Yosh birinchi kurs talabalarini baholashda qo’llaniladigan baholash strategiyalari ularning kattalarnikidan g’ayrioddiy xususiyatlari bilan bog’liq bo’lishi kerak.

Kalit so’zlar: baholash, kollej o’quvchilari, o’qituvchilar, ma’lumotlarni to’plash, faoliyat, haqiqiy, kontekstli va mazmunli bo’lish, tasodifiy kuzatish, ataylab kuzatish, o’z-o’zidan baholash, konferentsiya, portfolio, o’zini va tengdoshlarini baholash.

Introduction.

Assessment is a key thing in language teaching. It is regularly related and pressured with evaluation, however the two ideas are different. Jolongo mentions that assessment is a genetic term that is synonym for evaluation. He defines evaluation as means to evaluate the level, importance, or worth of something. Meanwhile, Farquharson uses the term assessment to describe a variety of different activities that occur at some point of the cycle of learning[53]. The different expert, explains that assessment is an on going technique that encompasses a wide area than a test. Whenever a responds to a question, presents comments, tries out a new word or structure, the instructor subconsciously makes an assessment of the students’ performance.[54]A clearer definition for the two terms, assessment and evaluation, is given by Johnson and Johnson. They define assessment as collecting data about the quality or volume of trade in a student, group, teacher, or administrator. Meanwhile, comparison is described as judging the merit, value, or desirability of a measured performance. Furthermore, they provide an explanation for that assessment can run barring evaluation, but contrast need to be run with assessment. Ideally, assessment is done continually whereas assessment solely occasionally. Information supplied by means of evaluation is used to evaluate. To conclude, evaluation can be described as all activities instructors use to assist college students learn and to gauge student progress that is concerned with measuring learning thru performance. Assessment brings some fantastic consequences toward language learning. Cameron provides some high-quality effect of assessment in language learning. The system and effect of assessment can encourage learners. The consequences of assessment can help

[53] Farquharson, A. 1995. Teaching in Practice. San Francisco: John Wiley & Sons
[54] Brown, C.L. and Tomlinson, C. M. 2005. Essentials of Children Literature (5th Ed.). Boston: Pearson Education

instructors graph extra superb lessons, and can also inform the contrast and enchancment of courses and programs. The assessment pastime can provide a useful mannequin of language use, and the remarks can support further learning[55].

Generally, there are some requirements that teachers have to fulfill to be intentional teachers. The Interstate New Teacher Assessment and Support Consortium (INTASC) as noted in Slavin requires that the teachers must meet the requirements of the 10 ideas that have been designed for the groundwork of most trainer certification tests. One of them is assessment of students' learning. This concept is additionally supported by means of Harmer who said that a teacher does no longer only act as controller but additionally as assessor who offers comments and correction and grades college students in a number of ways. Thus, assessment takes an important function in the instruction.cc The techniques ought to additionally and lecture room test. In short, a instructor runs two vital roles: teaching and educating. Therefore, a teacher is no longer solely responsible for transferring information in such a way that should assist the college students gain as tons as records to enhance their achievement. A trainer need to additionally be capable to assess the college students exchange in their behavior via instruction. By having expertise on how to collect facts to record students' progress, instructors would be in a position to minimize their hesitation in assessing the college students which is induced by way of their limitation of appreciation of how to behavior the assessment. In different words, the altering of paradigm of only the use of test to check the college students to giving more interest towards the students' method of gaining knowledge of will lead to more vivid instructional atmosphere which may assist teachers to decrease their burden when they come to the end of a teaching term the place the students' success must be reported.

References:

1. Brewster, J., Ellis, G., and Girard, D. 2007.The Primary English Teacher's Guide. Essex: Pearson Education.

[55] Cameron, L. 2001. Teaching Language to Young Learners. Cambridge: Cambridge University Press.

2. Brown, H. D. 2007. Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy. New York: Pearson Education.

3. Brown, C.L. and Tomlinson, C. M. 2005. Essentials of Children Literature (5th Ed.). Boston: Pearson Education

4. Brumfit, C. Moon, J. and Tongue, R. 1991. Teaching English to Children: from Practice to Principle. London: Harper-Collins

5. Bullock and Hawk. 2005. Developing a Teaching Portfolio: A Guide for Preservice and Practicing Teachers (2nd Ed.). Upper Saddle River:Pearson Education.

6. Cameron, L. 2001. Teaching Language to Young Learners. Cambridge: Cambridge University Press. Cambridge: Cambridge University Press.

7. Farquharson, A. 1995. Teaching in Practice. San Francisco: John Wiley& Sons

8. Harmer, J. 2001.The Practice of English Language Teaching. New York: Longman.

9. Jalongo, M.R. 1992. Early Childhood Language Art. Needham Heights: Allyn and Bacon.

10. Lightbown, P. M. and Spada, N. 1999. How Language are Learned (2nd Ed.). Oxford: Oxford University Press. MacKey, P. 2006. Assessing Young Language Learners. Cambridge: Cambridge University Press.

11. O’Grady,W., Dobrovolsky, M., and Aronoff, M. 1989. Contemporary Linguistics: An Introduction. Canada: St. Martin’s.

12. Paul, S. G. 1995. What Is Portfolio Assessment Really and How Can I Use It in My Classroom?

13. Gainesville, FL: Teacher Education Resources. Available at www.portfolio1.com, accessed on 8 October 2008.

14. Paulson, F.L. Paulson, P.R. and Meyer, CA. 1991. What Makes a Portfolio a Portfolio? Educational Leadership, pp. 60-63.

15. Srini, S., Sinaga, E., Hanafi., and Mashadi, M. 2005. Final Evaluation Report Enhancing Teachers.

PECULIARITIES OF PLANNING LESSON IN TEACHING FOREIGN LANGUAGE TO DIFFERENT AGE GROUPS

Pakirdinova Sharofat Abdumutaljonovna
FerSU teacher
sharofatpakirdinova@gmail.com.
Valiyeva Munisaxon Farhodjon qizi
FerSU student
abdurahimovaugilcahon@gmail.com

Annotation. The article focuses on the peculiarities of making lesson plans in teaching foreign language in different age learners.. There are clearly significant differences in teaching additional languages to young children compared to teenagers and adults.

Key words and expressions: adult learners, young learners, age-appropriate games, curriculum, methods, high- energy games, building rapport.

Аннотация. Статья посвящена особенностям составления планов уроков при обучении иностранному языку учащихся разного возраста. Существуют явно существенные различия в преподавании дополнительных языков маленьким детям по сравнению с подростками и взрослыми.

Ключевые слова и выражения: взрослые учащиеся, младшие учащиеся, соответствующие возрасту игры, учебная программа, методы, энергичные игры, построение взаимопонимания.

Annotatsiya. Maqolada turli yoshdagi o’quvchilarda chet tilini o’rgatishda dars ishlanmalarini tuzishning o’ziga xos xususiyatlariga e’tibor qaratilgan.. Yosh bolalarga qo’shimcha tillarni o’rgatishda o’smirlar va kattalarga nisbatan sezilarli farqlar mavjud.

Kalit so’zlar va iboralar: kattalar o’quvchilari, yosh o’quvchilar, yoshga mos o’yinlar, o’quv rejasi, usullar, yuqori energiyali o’yinlar, munosabatlarni o’rnatish.

One of the biggest challenges language teachers face is adapting lesson plans and language learning activities to the abilities and ages of their students.. So how can language teachers create quality lessons for their students? Overall, children are always energetic and have short attention spans, so classes should be fast-paced and include lots of fun games and activities. Teaching adults is not that difficult, but it usually requires a more in-depth grammatical knowledge base, and it often takes time for students to grasp key concepts.

We focus on four main learner groups

Preschool (3-5 years old)

Elementary school students/elementary school students (6 to 12 years old).

High school students (ages 13-17) and

Adult learners (18+).

Preschool language learners.

Young children usually have no motivation to learn a new language and may not even be able to cope with their native language.However, their broader interest in learning is usually driven by innate curiosity and imagination. Have fun and let the kids have fun too.

Total Physical Response (TPR) is your friend. Develop activities that enable learners to generate language through physical actions such as standing up, sitting down, and standing by a window. Take advantage of the entire classroom environment - learning can be indoors, outdoors, sitting, standing or walking around

Elementary/elementary school children. While there are many similarities between teaching elementary and preschoolers (high-energy, fun, fast-paced), it is important to note that there are important differences that should be reflected in teaching methods and content. Perhaps most importantly, these learners are now in a formal school environment of instruction, teacher and structure. It’s important to quickly establish a set of routines for each class that are easy to understand and follow. At the same time, it is also important to recognize more sophisticated development. Students begin to think for themselves and imagine themselves in

different situations.Role-playing is therefore very effective at this age and lessons can also include a competitive aspect..

For high school students Unfortunately, older children and her teens can become more difficult to engage and be inspired by. They often need to learn an additional language, either because it’s part of the school curriculum or because their parents want it. Teachers of this age group must work hard to spark curiosity and engage all learners. Especially if learning or speaking an additional language isn’t cool.It is very important that educators try to establish a relationship with their students first.

Adult learner In contrast to the younger group of students outlined above, adults make a conscious and conscious decision to learn additional languages. As such, they usually have a specific goal or reason to study (work, travel plans, etc.) and are very motivated because they theoretically work hard to reach their goals. But teaching an adult language learner can be difficult, mainly for two reasons. On the one hand, they usually have other commitments in addition to schoolwork. Work and family take precedence over language classes, which are often canceled or postponed. Additionally, classes of adult learners tend to include students with widely varying levels of ability. When students have different starting points, it can be difficult to meet everyone’s learning needs.

References:

1.Freud, S. (1961). Five lectures on psycho-analysis. New York, NY: Norton.

2. Kraut, R. E., & Johnston, R. E. (1979). Social and emotional messages of smiling: An ethological approach. Journal of Personality and Social Psychology, 37, 1539–1553.

3.Levine, R. V., & Norenzayan, A. (1999). The pace of life in 31 countries. Journal of Cross-Cultural Psychology, 30, 178–205.

4.Pelham, B. W., Carvallo, M., & Jones, J. T. (2005). Implicit egotism. Current Directions in Psychological Science, 14, 106–110.

5.Peterson, C., Seligman, M. E. P., & Vaillant, G. E. (1988). Pessimistic explanatory style is a risk factor for physical illness: A thirty-five year longitudinal study. Journal of Personality and Social Psychology, 55, 23–

6.Rosenhan, D. L. (1973). On being sane in insane places. Science, 179, 250–258.

7.Watson, J. B., & Rayner, R. (1920). Conditioned emotional reactions. Journal of Experimental Psychology, 3, 1–14.

“SHAXSIY NAMUNA” VA UNING MEXANIZMLARI

Nazarova Sohiba Abdumuminovna
Namangan viloyati To’raqo’rg’on tumani 45-maktab psixologi

Annotatsiya: Ushbu maqola yosh avlodga to’g’ri tarbiya berish masalalariga bag’ishlangan bo’lib, o’qituvchilar ota-onalar ta’lim tarbiya jarayonlarida foydalanishlari mumkin.

Kalit so’zlar: chiroyli xulq, odob-axloq, tarbiya, jism tarbiyasi, rux tarbiyasi, e’tiqod tarbiyasi, shukr, na’muna, qadriyat, ne’mat.

“Tarbiya bizlar uchun yo hayot-yo mamot,
yo najot–yo halokat, yo saodat-yo falokat masalasidir”.
Abdulla Avloniy

Inson dunyoga kelar ekan o’zidan yaxshi nom qoldirish va o’z nasl-nasabini davom ettirish uning eng katta vazifasi hisoblanadi. Farzandni dunyoga keltirib unga namunali tarbiya berish, insoniyatga manfaat keltiradigan shaxs qilib tarbiyalash mashaqqatli ish hisoblanadi. Bunga to’g’ri yondashish bu o’zimizning aql-idrokimiz va jamiyatga bevosita bog’liq jarayondir. Darhaqiqat, farzandlarimizning biz orzu qilgandek bilimli, hunarli, el-yurtga foydasi tegadigan, oqil insonlar bo’lib yetishishi avvalo o’zimizga bog’liq. Farzand Alloh taoloning insonga bergan oliy ne’matlaridan biri bo’lib, ota-ona hayotining davomchilari hisoblanadi. Har ne’matning o’z shukri bor, farzand ne’matining shukri unga chiroyli tarbiya berishdir. Bu haqda Payg’ambarimiz sallallohu alayhi vasallam: “Ota-ona o’z farzandiga chiroyli xulqdan ko’ra afzalroq narsani berolmaydi,” -deydilar. Tarbiya so’zini tor doirada tasavvur qilmaslik lozim. Ota -ona zimmasidagi burch farzandga faqat chiroyli odob-axloq o’rgatishdan iborat emas, balki uni turli xil mafkura va g’oyri insoniy yot g’oyalardan saqlash ham ota-onaning burchlaridan biri hisoblanadi. Chunki e’tiqodi sog’lom, mafkurasi to’g’ri bo’lgan farzand ota-onaga mehribon, el-yurtiga sadoqatli fidoyi

inson bo’lib voyaga yetadi. Farzandini jismonan sog’lom, baquvvat qilib voyaga yetkazmog’i ham ota-ona zimmasidagi burchlardan biridir. Janob Payg’ambarimiz Muhammad sallallohu alayhi vasallam: “O’g’illaringizga suvda suzishni, kamonda otishni, qizlaringizga esa tikishni o’rgatinglar,” - deb farzandlarni chaqqon, sog’lom, baquvvat, ziyrak va hunarli qilib tarbiyalashga targ’ib qilganlar. Chunki sog’lom va kuchli inson har doim o’z eliga, vataniga naf keltiradi.

Farzand tarbiyasi bilan uning go’daklik davridanoq, hatto dunyo yuzini ko’rmasidan avval shug’ullanish lozim. Xalqimiz qadimdan tarbiyani ko’pning ishi deb bilganlar. Xalqimizning “Bir bolaga yetti mahalla ota”, degan hikmatli so’zining zamirida olam-olam ma’no bor. Ezgulik, yaxshilik, odob-axloqni muqaddaslashtirib, har bir yigit-qizga yoshlikdan shu qoidalarga amal kilishni o’rgatib nazorat etib turganlar. Tarbiyaning eng muhim talablaridan biri-shaxsiy namuna, oila ibratidir. Ota-ona, kattalar, qariyalar, aka-ukalar, qarindosh urug’larning oiladagi mavqei muhim ahamiyatga ega. Yaxshi farzandlarni, avvalo, yaxshi oila, yaxshi ota-onalar tarbiyalaydi.

Ijodkor xalqimiz yaratgan o’zbekona qadriyatlar, rang- barang va beqiyos bo’lib, o’zbekona milliy qadriyatlarimizning har biri yaxlit bir asardir. Bugungi kun yurtimizda barkamol avlodni milliy qadriyatlar asosida tarbiyalash eng muhim vazifa hisoblanadi. Milliy qadriyatlarimiz asosini ma’naviyat tashkil etadi, ma’naviyat esa tarbiya demakdir. Ma’naviyatda insonning iymoni, e’tiqodi, ahloqi, ichki dunyosi shakllanib sayqal topadi. Insonni vatan, xalq, ota-ona, qavm-qarindoshlar oldidagi burchlarini anglashi uning yuksak ma’naviyat sohibi ekanligiga dalolat qiladi. Milliy qadriyatlarimiz bilan chambarchas bog’lanib ketgan muqaddas dinimizda ham farzand tarbiyasiga alohida e’tibor ko’rsatilgan. Salaf ulamolarimiz farzand tarbiyasini to’rt qismdan iborat ekanligini bayon qilishganlar:

1.E’tiqod tarbiyasi. Farzand tug’ilib, uning aqli shakllana boshlagan vaqtdan boshlab, to voyaga yetib mustaqil hayotga qadam qo’yguncha unga imon-e’tiqod masalalari, ota-onaga hurmat, vatanga sadoqat tuyg’ulari yoshiga mos ravishda o’rgatib boriladi.

Har bir farzand yaxshiliklarni qabul qiluvchi, oppoq qog’oz kabi sof qalb bilan dunyoga kelar ekan. Farzand qalbidagi ana shu soflikni saqlab, uni shakllantirish va turli xil g’oyri insoniy xulqlardan hamda dinimizga, e’tiqodimizga yot-begona bo’lgan turli g’oyalardan asrash ota-onalarning eng muhim vazifasidir.

2. Jism tarbiyasi. Ota-ona farzandini jismoniy sog’lom bo’lib voyaga yetishiga ham mas’ul bo’lib, bunda bolani yetarli miqdorda to’g’ri ovqatlanishi, kiyinishi, yotib-turishiga va uni jismonan baquvvat holda voyaga yetishi uchun imkoniyat yaratib berishga e’tibor qaratish lozim. Farzandning ruhan va jismonan sog’lom bo’lib voyaga yetishi nafaqat uning kelajagi, balki bizning kelajagimizni ta’minlash ekanligini aslo yoddan chiqarmaslik lozim. “Sog’lom avlodni tarbiyalash – buyuk davlat poydevorini, farovon hayot asosini qurish deganidir”.

Farzandlarimizga chiroyli tarbiya berib, hunar o’rgatib ruhan kuchli va e’tiqodi sog’lom holda voyaga yetkazish bilan birga ularni jismonan baquvvat qilib voyaga yetkazish ham ota-onaning burchlaridandir.

3. Fikr (aql) tarbiyasi. Bu tarbiya – tarbiyaning eng mas’uliyatli qismlaridan biri hisoblanadi. Farzandning yaxshi, komil inson bo’lib, jamiyatda o’z o’rnini topishida tarbiya bilan birgalikda ilmning xizmati beqiyosdir. Zero, chiroyli tarbiya bilan ziynatlangan ilmli inson yurtimiz ravnaqi va kelajagi hisoblanadi.

4. Axloq tarbiyasi. Yoshlarning barcha sohada yetakchi bo’lishlari uchun eng avvalo, odob-axloqli bo’lishlari lozim. Chunki odob dunyo va oxirat ne’matlariga yetkazuvchi asosiy vositalardan biri hisoblanadi.

Yaxshi tarbiya – saodatli kelajakdir, yomon tarbiya esa istiqbolsiz kelajakdir. Biz farzandimizga yaxshi tarbiya berish orqali kelajagimizda hosil beradigan mevaning urug’ini yerga qadayotgandek bo’lamiz.

Foydalangan adabiyotlar:

1. A Avloniy: “Turkiy guliston yohud axloq” asari

2. Al-Buxoriy: “Hadis as-sahih” to’plami

3. Oltinko’l tuman bosh imom-xatibi: Muhammadyusuf To’raqulov ma’ruza matni

PACULIARITIES OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES TO ADULT LEARNERS

Sharofat Pakirdinova Abdumutaljonova

FerSu teacher

sharofatpakirdinova@gmail.com

Sultonova Nigora Alisherjon qizi

Student

Anatation: This article focuses on using methods in teaching foreign language to adult learners, and it is defined that using methods will be more effective for adult learners in learning foreign language.

Key words and expressions: interesting games, methods, motivation, techniques, rhymes, character, playing roles, ability.

Аннотация: В этой статье основное внимание уделяется использованию методов в обучении иностранному языку взрослых учащихся, и определено, что использование методов будет более эффективным для взрослых учащихся в изучении иностранного языка.

Ключевые слова и фразы: веселые игри, методи, мотивация, техника, ритмы, характер, ролевая игра, умение.

Annotatsiya: Maqolada katta sinf o’rganuvchilarini o’qitishda hikoyalardan foydalanishni ijobiy taraflari targ’ib qilindi va hikoyalardan foydalanish katta o’quvchilarni chet tilini o’rganishida yanada samarali ekanligi ochib berildi.

Kalit so’zlar va iboralar: hikoya, qiziqarli o’yinlar, motivatsiya, texnika, ritmlar, xarakter, ro’l o’ynash, qobiliyat.

The two articles about learning foreign language is getting not only the sphere of interest or hobby but also an importantnecessity. In addition, in the developing world almost every teenager wants to know a foreign language in order to become a participant of international activities and communication.In our fast changing world

that every day exposes newopportunities and challenges, everyone has to constantly grow inprofessional or social spheres, has to enlarge limits of knowledge and competences.

People need to fit our fast developing society with its speeds, new means of communication, technologies and ever-growing demands. In such a perspective language education became not only the sphere of interests or hobby but also an absolutely indispensable necessity. That is why people who were not very much interested in languages while they were studying at school, today return to the learning activity and continue their language education. In such a context teachers and students find themselves in a mutual activity where teachers encounter grown up, motivated, demanding and experienced personalities (that is absolutely different to teaching schoolchildren). On the other hand, adult learners, being independent people, have to submit themselves, in a certain extent, to an unknown person (the teacher) and they are also expected to trust this person. All these facts emphasize, in our opinion, the actuality of the article.

According to Johnson & Johnson, the cooperative learning approach includes five fundamental features: positive interdependence; individual accountability; face-to-face promotive interaction; social skills; and group processing.

According to psychologists, logical memory improves with age, but short-term memory deteriorates. A favorable factor is the interconnectedness and coordination of functions, which compensates for individual shortcomings. For example, the accumulated experience, well-developed logical thinking will help to fill the volume of short-term memory. Linguistic experience can demonstrate both negative and positive effects on learning effectiveness. Lack of knowledge in the native language can make it difficult to understand and assimilate grammatical and lexical constructions.[56]

In the two articles were said that people need to fit the developing world, such as: new means of communication, technologies and every-growing demands. As a

[56]Nemov R. S. Psychology: studies. for students. higher. ped. ucheb. institutions: in 3 books – 4th ed. / R. S. Nemov. - M.: Humanit. ed. center VLADOS. – 2003. - 688 p.

result of language learning became the necessity, people who were not interested in learning a foreign language and did not study at school, now return to learn again.Then teachers have some difficulties to find an appropriate materials to teach adult learners.

References:

1. Nemov R. S. Psychology: studies. for students. higher. ped. ucheb. institutions: in 3 books – 4th ed. / R. S. Nemov. - M.: Humanit. ed. center VLADOS. – 2003. - 688 p.

2. Kozlova O. V. Integrative technology of teaching adults a foreign language / O. V. Kozlova // Modern high-tech technologies. - 2005. - No. 8. - pp. 135-137.

3. Kitaygorodskaya G. A. Optimal organization of the educational process in intensive teaching of foreign languages to adults / G. A. Kitaygorodskaya.

4. Hashimova, N., & Sattorov, T. (2021). USAGE OF ENGLISH MILITARY TERMINOLOGIES AS A NEUTRAL AND COLLOQUIAL VOCABULARY. CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PHILOLOGICAL SCIENCES (2767-3758), 2(11), 162-167.

5. Pakirdinova, S. (2023). ZAMONAVIY TILSHUNOSLIKDA REKLAMA MATNI VA UNING O’ZIGA XOS XUSUSISYATLARI. Talqin va tadqiqotlar, 1(19).

XALQARO KREDIT MUNOSABATLARI VA ULARNI DAVLAT TOMONIDAN TARTIBGA SOLINISHI

Mavlonova Aziza Odil qizi

Toshkent Moliya Instituti Bank ishi va audit fakulteti magistranti

Annotatsiya. Xalqaro kredit kreditning ko’p tilga olinadigan shakllaridan biri sanalib, iqtisodiy fanning eng muhim kategoriyalaridan biri hisoblanadi va uning deyarli barcha bo‘limlarida faol o‘rganiladi. Ushbu maqolaning maqsadi - xalqaro kredit-moliya munosabatlarining rivojlanishida xalqaro kreditning o’rni va ahamiyatini aniqlashdir.

**Kalit so`zlar**: Xalqaro kredit, kredit valutasi, to`lov balansi, JST (Jahon Savdo Tashkiloti)

Xalqaro kredit - bu xalqaro iqtisodiy munosabatlar sohasidagi ssuda kapitalining to’lovlilik, muddatlilik, kafolat va foizlarni to’lash shartlarida valyuta va tovar resurslarini taqdim etish bilan bog’liq harakatidir.

Xalqaro kredit munosabatlarining ishtirokchilari bo`lib ham xususiy korxonalar, ham tijorat banklari, ham davlat idoralari, hukumatlar, kreditorlar va qarz oluvchilar sifatida faoliyat yurituvchi xalqaro va mintaqaviy valyuta-moliya tashkilotlari hisoblanadi.

Kreditning mohiyati uning vazifalari bilan ochib beriladi. Xalqaro kreditning asosiy funktsiyalari quyidagilardir:

- kengaytirilgan takror ishlab chiqarish ehtiyojlarini qondirish uchun mamlakatlar o’rtasida ssuda kapitalini qayta taqsimlash. Shu bilan kredit milliy foydaning o’rtacha foydaga aylanishiga yordam beradi, uning massasini oshiradi;
- xalqaro hisob-kitoblar sohasida taqsimlash xarajatlarini tejash kredit mablag’laridan foydalanish (shartnomalar, veksellar, cheklar,pul o’tkazmalari va boshqalar), naqd pulsiz hisob-kitoblarni rivojlantirish va tezlashtirish;

- xorijiy kreditlardan foydalanish hisobiga kapitalning kontsentratsiyasi va markazlashuvini tezlashtirish;
- iqtisodiyotni tartibga solish.

Xalqaro kredit shartlariga quyidagi tushunchalar kiradi: kredit valyutasi va to’lov valyutasi, miqdori, muddati, foydalanish va to’lash shartlari, qiymati, garov turi, risklarni sug’urtalash usullari

Kredit valyutasi va to’lov valyutasi. Kredit valyutasi kredit shartnomasi taraflari tomonidan ssuda berilganda belgilanadigan valyutadir. Uning tanloviga bir qator omillar ta’sir qiladi, masalan, uning barqarorlik darajasi, foiz stavkasi darajasi, xalqaro hisob-kitoblar amaliyoti, inflyatsiya darajasi va boshqalar. Xalqaro kreditlarning valyutasi milliy birliklar, yevrovalyutalar, xalqaro hisob valyuta birliklari bo’lishi mumkin. To’lov valyutasi - kredit to’lanadigan valyuta; u kredit valyutasiga mos kelmasligi mumkin. Bunday hollarda ular "imtiyozli kreditlar" deb ataladi, ya`ni kreditorning valyutasida berilgan kreditlar qarz oluvchining milliy valyutasida qaytariladi.

Kredit summasi - qarz oluvchiga tovarda yoki naqd pul shaklida taqdim etilgan ssuda kapitalining bir qismidir, va bu, albatta, tijorat shartnomasida ko`rsatiladi.

Bank krediti (kredit liniyasi) miqdori kredit shartnomasi yoki teleks almashish yo’li bilan belgilanadi. Odatda, ssuda o’z shartlariga ko’ra bir-biridan farq qiluvchi ulushlar (trashlar) shaklida beriladi.

Davlatning xalqaro kredit munosabatlariga aralashuvi darajasi har xil, lekin uning shakllari aksariyat mamlakatlarda bir xil. Davlat xalqaro kredit-moliya munosabatlarining faol ishtirokchisi bo’lib, qarz beruvchi, donor, kafil va qarz oluvchi vazifasini bajaradi. Davlat byudjeti hisobidan to’plangan milliy daromadning bir qismidan foydalanib, davlat boshqa mamlakatlarga davlat yoki aralash kreditlar, subsidiyalar va yordamlar beradi. 60-yillarga qadar ikki tomonlama yoki ko’p tomonlama asosda to’g’ridan-to’g’ri davlat kreditlari AQSh davlatiga xos edi. Hozirgi vaqtda davlat ssudalari asosan rivojlanayotgan mamlakatlarga yordam ko’rsatish orqali beriladi.

Jahon tajribasi shuni ko’rsatadiki, davlat korxonalarning tashqi iqtisodiy faoliyatini subsidiyalar, kreditlar, soliq, bojxona imtiyozlari, kafolatlar, foiz stavkalarini subsidiyalash, ya`ni bonifikatsiyalar (eksport kreditlari bo’yicha bozor va imtiyozli foiz stavkalari o’rtasidagi farqni davlat byudjeti mablag’lari hisobidan banklarga qoplash) yordamida rag`batlantiradi. qisqa muddatli eksport kreditlari shaklidagi davlat kafolatlari eksportchilarning trattalarini birinchi darajali to’lov vositasiga aylantiradi.

Davlat eksportyorlarni muayyan soliqlar to’lashdan ozod etish orqali eksport qilinadigan tovarlar narxini pasaytirishga, ularning raqobatbardoshligini oshirishga yordam beradi. JST eksport subsidiyalarini taqiqlagan bo’lsa-da, davlat eksport kreditlarining hajmi va shartlariga, ayniqsa o’rta va uzoq muddatli kreditlarga ta’sir qiladi. Davlat byudjeti hisobidan xususiy firmalarga va banklarga eksportni rag’batlantirish maqsadida past foizli imtiyozli eksport kreditlari beriladi.

Davlat eksportchilarga kredit berish muddatini uzaytiradi, osonlashtiradi va kredit olish tartibini soddalashtiradi. Eksport kreditlari bo’yicha imtiyozli shartlar hatto mamlakatda kredit va valyuta cheklovlari mavjud bo’lganda ham saqlanib qoladi.

Milliy eksportni rag’batlantirish maqsadida, xususiy banklarning eksport kreditlarini kafolatlovchi, tashqi iqtisodiy operatsiyalarni kreditlash va sug’urtalashni ta’minlaydigan davlat yoki yarim davlat eksport-import (tashqi savdo) banklari yaratilgan. Ushbu ixtisoslashgan banklarni yaratishdan maqsad eksportchilarga narx, sifat va xizmatlar bilan bir qatorda turuvchi raqobat vositasi bo`lgan kredit olish imkoniyatini berishdir. Eksport-import banklari xususiy kapital bilan raqobatlashmasdan, uning faoliyatini to’ldirish va rag’batlantirishga da’vat etiladi.

Iqtisodiyotni xalqarolashtirish darajasi va milliy tartibga solish shakllari o’rtasidagi ziddiyat xalqaro kreditni tartibga solishning rivojlanishiga olib keldi. U quyidagi asosiy maqsadlarni olg`a suradi:

1) to’lov balansiga, valyuta kursiga, ssuda kapitali bozorlariga ta’sir qilish maqsadida xalqaro ssuda kapitali harakatni tartibga solish;

2) inqirozni bartaraf etish bo’yicha qo’shma chora-tadbirlar;

3) qarz oluvchilarga, asosan rivojlanayotgan mamlakatlarga, shuningdek Sharqiy Evropa, Rossiya va boshqa mamlakatlarga nisbatan kredit siyosatini muvofiqlashtirish.

So`nggi yillarda mamlakatimizning ishlab chiqarish tarmoqlariga zamonaviy texnika va texnologiyalarni joriy qilib, sifatli mahsulotlar ishlab chiqarishni yo`lga qo`yuvchi, import o`rnini bosuvchi investitsiya loyihalarini moliyalashtirishga alohida ahamiyat berilmoqda. Xorijiy banklarning kredit resurslarini investitsiya loyihalarini, shu jumladan, kichik biznes loyihalarini, ya`ni xususiy sektorni moliyalashtirishga jalb qilish va ularni samarali o`zlashtirish maqsadida Vatanimizga yuqori sifatli texnika-texnologiyalarni etkazib beruvchi investorlarga nisbatan ochiq eshiklar siyosati olib borilmoqda, tashqi iqtisodiy faoliyat yanada erkinlashtirilmoqda, to`g`ridan-to`g`ri xorijiy investitsiyalarni keng jalb qilishni ta`minlovchi ijtimoiy-iqtisodiy, huquqiy va boshqa shart-sharoitlar yanada takomillashtirimoqda, xorijiy banklar kredit liniyalaridan to`liq foydalanish maqsadida kredit olish uchun taqdim etilayotgan texnik-iqtisodiy asoslashlarni puxta-pishiq ishlab chiqish, investorlarning qo`ygan kapitali va ularning huquqlarini himoyalashni kafolatlashni yanada kuchaytirish bo`yicha tegishli chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda.

Xulosa qilib aytganda, xalqaro kreditni davlatlararo tartibga solish qisqa tarixga ega bo`lishiga qaramay uning roli oshib bormoqda. Xalqaro kredit shartlarining bozor regulyatori ustidan davlat nazorat o`rnatishga intiladi. Kreditni davlat tomonidan tartibga solish shakllaridan biri banklar xalqaro faoliyatining asosiy ko’rsatkichlarini ularning chet eldagi operatsiyalari, ichki va xorijiy operatsiyalarning o’zaro ta’siri oqibatlarini zararsizlantirish, milliy banklarning xalqaro bank konsorsiumlari, sindikatlaridagi ishtirokini tartibga solish kabi yo’nalishlar bo’yicha nazoratga olishdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ўзб.Рес. Президентининг 2017-й 12 сентябрдаги ПҚ-3270 сонли “Республика банк тизимини янада ривожлантириш ва барқарорлигини ошириш чорағтадбирлари тўғрисида” қарори

2. Федякина Л.Н “Международные финансы» учебное пособие

3. Вахабов А.В “Жаҳон иқтисодиёти ва халқаро иқтисодий муносабатлар” Ўқув қўлланма. Молия 2011 й.

4. Ш.Абдуллаева “Банк иши” дарслик Т-2003.

USING STORIES IN TEACHING ADULT AND TEENAGE LEARNERS

Pakirdinova Sharofat Abdumutalijonovna

FarDu teacher

sharofatpakirdinova@gmail.com

Sobirjonova Diyora Sohibjon qizi

FerSu student

diyoraorifjonova4@gmail.com

Annotation: The article focuses on how to improve receptive and productive skills of teenage and adult learnes by using stories

Key words and expression:story,technique,motivation, partisipation,critical thinking,creativity, cooperation.

KATTALAR VA O’SMIRLARNI O’QITISHDA HIKOYALARDAN FOYDALANISH

Izoh: Maqolada hikoyalar yordamida o’smirlar va kattalar o’quvchilarining qabul qilish va samarali ko’nikmalarini qanday yaxshilashga qaratilgan.

Kalit so’zlar: hikoya, texnika, motivatsiya, ishtirok etish, tanqidiy fikrlash, ijodkorlik, hamkorlik.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИСТОРИЙ В ОБУЧЕНИИ ВЗРОСЛЫХ И ПОДРОСТКОВ

Аннотация: Статья посвящена тому, как улучшить рецептивные и продуктивные навыки подростков и взрослых учащихся с помощью историй.

Ключевые слова: рассказ, техника, мотивация, участие, критическое мышление, творчество, сотрудничество.

Story telling can be a great tool for educators working with adult learners.Storytelling is a teaching method which helps young learners solve given problems and tasks in a playful way and creates constructive and creative comprehenceive the learning process more easily and effortlessly. Storytelling has obvious benefits in the development of speaking and listening skills, vocabulary and memory abilities. It also nurtures reading and writing skills and offers learners opportunities to increase their confidence. Given the great value in employing storytelling as a support when learning a foreign language.The storytelling technique is known to be one of the most effective teaching strategies. The main benefits of the storytelling technique are: high motivation and active participation, a boost of creativity, cooperation between children, deepening the understanding of a subject, and an increase in attention span. Stories bring facts to life, make the abstract concrete and, through meaning making, walk the listener through the mind of the scientist or mathematician to understand the value and application of such concepts. Storytelling is a fundamental means of meaning making. Storytelling breaks down the communication barriers between experts and novices and forms an accessible bridge for both to meet intellectually. learners participate in many types of formal and informal education activities which may help them “function effectively in changing world around them, or “for the purpose of achieving some personal senses of fulfillment, for bringing about improvement in their lives, or even for the sake of leisure and recreation”.Story selection is critical because not all books can be equally effective with learners. The story’s content and language should be appropriate to the student’s age and intellectual level. However, as they mention, the level of difficulty should be [57]within the student’s grasp, yet a bit challenging. It is also important to choose a story presents problematic situations students can reflect upon and cultural issues they can exchange views on. Also, we should pick a story that makes students interested and curious about how it is going to end and which seems to flow into our speaking voice. Besides, stories should contain illustrations that help teachers explain new vocabulary and capture the audience attention. Good storytellers lead the

[57] (Mott, 2000, p. 135).

audience along the path of the story. They do it confidentially and clearly through voice, words and body. storytellers should also make eye contact with the audience, use appropriate and natural gestures and facial expressions to clarify the meaning of the text and effectively present the sequence of events to keep listeners' interest throughout. In order to involve the audience more, he suggests asking participants to make sound effects or sing chants. Having a distinct change in our pace, voice, or mood, and creating an unexpected twist in the narration are considered good attention keepers too. And, the best way for teachers to improve these skills is to practice.

References:

1. Fenwick, T. (2000). Expanding conceptions of experiential learning: A review of thefive contemporary perspectives on cognition. Adult Education Quarterly, 50(4),243-272.

2. Fisher, W. (1984). Narration as a human communication paradigm: The case of publicmoral argument. Communication Monographs, 51.

3. Hopkins, R.L. (1994). Narrative schooling: Experiential learning and the transformationof American education. New York: Teachers College Press.

4. Linde, C. (1993). Life stories: The creation of coherence. New York: Oxford University Press.

5. McAdams, D. P. (1985). Power, intimacy and the life story. Homewood, IL: DorseyPress.

6. Skrla, L. (2000). Mourning silence: Women superintendents (and a researcher) rethinkspeaking up and speaking out. Qualitative Studies in Education, 13(6), 611-628.

PEDIATRIYADA SIMULYATSIYADAN FOYDALANISH AFZALLIKLARI

Yigitaliyeva Nozimaxon Farxodjon qizi
Farg’ona jamoat salomatligi tibbiyot instituti o’qituvchisi

Annotatsiya: Tibbiy ta‘limdagi so‘nggi o‘zgarishlar tajribaviy o‘rganishning muhimligini ta‘kidladi. Simulyatsiya so‘nggi o‘n yillikda katta e‘tibor qozongan va tibbiy ta‘limda o‘qitish va baholash vositasi sifatida keng qo‘llanilgan modellardan biridir. Ushbu tezisda pediatriya sohasida simulyatsion amaliyotdan foydalanish afzalliklari haqida ma’lumot berilgan.

Kalit so‘zlar: klinik simulyatsiya, individual simptomlar, manikin, simulyatsiya laboratoriyalar.

Pediatrik simulyatsiya - bu bolaning sog‘lig‘ini davolashni ifodalovchi tajriba yaratish uchun tibbiy simulyatsiya mahsulotlari va vositalaridan foydalanish amaliyotidir. O‘quvchilar va mutaxassislarni o‘qitish va shug‘ullantirishda yordam berish uchun foydalaniladigan ushbu simulyatsiyalar ularga sohada mustaqil qaror qabul qilish uchun zarur bo‘lgan ko‘nikma va ma’lumotlarni taqdim etish uchun mo‘ljallangan. Pediatriyadagi klinik simulyatsiya keng tarqalgan bo‘lib, qabul qilingan va tibbiy ta‘limda o‘qitish va baholash vositasi sifatida moslashtirilgan.

Pediatrik simulyatsiyadan foydalanishning afzalliklaridan biri shundaki, o‘quvchilar jismoniy bemorga zarar yetkazmasdan protseduralarni bajarishlari va xatolarga yo‘l qo‘yishlari mumkin. Ushbu simulyatsiya qilingan muhitda tinglovchilar o‘z xatolarini o‘qituvchi, professor yoki o‘quv ma‘muri tomonidan real vaqt rejimida tuzatishi mumkin. Boshqariladigan natijalar va tuzatishlarni olishning tezkorligi pediatrik simulyatsiya foydalanuvchilariga nima noto‘g‘ri bo‘lganini, xato qanday tuzatilganligini va keyingi safar simulyatsiya qilingan vaziyat yuzaga kelganda xuddi shu xatoga yo‘l qo‘ymaslikni o‘zlashtirishga yordam beradi.

Bundan tashqari, pediatrik bemorlarni davolashda paydo bo‘lishi mumkin bo‘lgan juda ko‘p turli xil sog‘liqni saqlash ssenariylari mavjud. Pediatriya

simulyatori manikeniga ega bo‘lish o‘quvchiga turli xil kasalliklar, sharoit va kasalliklarni davolash usullarini tushunish uchun keng qamrovli usulni taqdim etishi mumkin. Har bir bemorning holati individual simptomlar va tashvishlar to‘plamiga ega bo‘lishi mumkin bo‘lsa-da, boshqariladigan Pediatriya simulyatsiyasi tajribasi o‘quvchilarga davolanish va dori-darmonlar bo‘yicha o‘qimishli tavsiyalar berish uchun etarli ma‘lumot berishi mumkin.

Ushbu o‘rganish afzalliklarini hisobga olgan holda, Qo‘shma Shtatlar va butun dunyo bo‘ylab bir qator kollej va universitetlar o‘zlarining simulyatsiya laboratoriyalarida foydalanish uchun pediatrik simulyatsiya mahsulotlaridan foydalanishni qabul qilishdi. Standart darslik va ma‘ruza o‘rganish uslubi ikki o‘lchovli shaklda pediatrik bemorlarga tegishli bo‘lgan sog‘liqni saqlash tushunchalarini taqdim etsa, simulyatsiya o‘quvchilarning kurs materiallari bilan ishlash usullarini kengaytirishga qodir. Misol uchun, pediatrik simulyatsiya barcha tana qismlarini aniq aniqlash va kuzatish uchun yuqori aniqlikdagi bemor simulyatori manikini harakatlantirish va manipulyatsiya qilish imkoniyatini yaratadi. Bunday simulyatsiya qilingan tajribalardan so‘ng, klinik o‘qituvchilar o‘quvchilarni haqiqiy o‘rganish sodir bo‘ladigan brifingga jalb qiladilar.

Pediatrik simulyatsiya mahsulotlarining yana bir afzalligi shundaki, o‘quvchilar testlarni bajarishda mashq qilishlari va test natijalarini real vaqt rejimida bo‘lmasa ham tezda olishlari mumkin. Shunga qaramay, simulyatsiyalarni bajarish tezligi sinovli bemorni olib kelish va laboratoriya natijalarni qaytarishni kutishdan ko‘ra tezroq. Tezlik va qulaylik ikkalasi ham o‘rganish jarayoniga katta yordam beradi, chunki tajriba ularning ongida yangi bo‘ladi va shuning uchun tuzatishlar va fikr-mulohazalar yanada qo‘llaniladigan, o‘zaro bog‘liq va tushunarli bo‘ladi.

Nihoyat, pediatrik simulyatsiya vositalari o‘quvchilarni tez-tez tibbiy yordam ko‘rsatuvchi provayder va pediatrik bemor o‘rtasidagi muloqotga tayyorlashga yordam beradi. Pediatrik bemorlar jismoniy jihatdan kattalardagi bemorlardan farq qilganidek, ular ham turli xil hissiy ehtiyojlarga ega. Bemor bolalar simulyatorlari ko‘pincha gapirish, eshitish, yig‘lash va boshqa shovqinlarni chiqarish qobiliyatiga ega bo‘lib, ular pediatrik bemorlarning hissiy reaksiyalarini aks ettiradi.

Ushbu simulyatsiya qilingan sharoitlarda o‘quvchilar pediatrik bemorga suyuqlik berish, davolash usullarini tushuntirish va ular bilan umumiy munosabatda bo‘lishning eng yaxshi usullarini aniqlashlari mumkin. Xatolarni oldini olish uchun simulyatsiya qilingan muhitda muolajalar va protseduralarni qo‘llash muhim bo‘lsa-da, muloqot tajribasini simulyatsiya qilish bolaning hissiy iztirobini oldini olish uchun muhimdir.

Xulosa qilib aytganda, pediatriya mashg‘ulotlarida simulyatsiya amaliyotdan o‘rganishni yaxshilash uchun ishlatilishi mumkin. U bemorlarni himoya qilgan holda tinglovchilarni amaliyot haqiqatiga tayyorlash uchun ta‘lim ko‘prigini taqdim etadi. Simulyatsiyaning eng tushunarsiz qo‘llanilishidan biri bu o‘z-o‘zini anglash va tanqidiy fikrlash kabi umumiy ko‘nikmalarni rivojlantirish imkoniyatidir.

Pediatriyada simulyatsiya protsessual ko‘nikmalar kabi texnik ko‘nikmalarni va jamoada ishlash, muloqot qilish, yetakchilik, qaror qabul qilish va vaziyatdan xabardorlik kabi texnik bo‘lmagan ko‘nikmalarni rivojlantirish uchun ishlatilgan.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Yigitaliyeva N.F., Abdumutallibjonovna, P. S. (2023, January). METHODS OF IMPROVING READING SKILLS IN TEACHING ENGLISH. In *INTERNATIONAL SCIENTIFIC RESEARCH CONFERENCE* (Vol. 1, No. 10, pp. 101-107).

2. Пакирдинова, Ш., & Йигиталиева, Н. (2023). МОТИВАЦИЯ СЛУШАНИЯ, ИНТЕРЕС И ЛИНГВИСТИЧЕСКАЯ УВЕРЕННОСТЬ В СЕБЕ ПРИ ИЗУЧЕНИИ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА. *Involta Scientific Journal*, *2*(1), 7-12.

КОМПЪЮТАР ТОМОГРАФИЯ

Урманова Гулбахор Урунбаевна

Тошкент педиатрия тиббиёт институти доценти(илмий раҳбар)

Абдусаломов Жавохир Бозоржон ўғли

Тошкент педиатрия тиббиёт институти талабаси

Аннотация: Макур илмий иш физика соҳасида олиб борилган тадқиқотларнинг тиббиётда қўлланилиш моҳияти тўғрисида тушунча беради. Дарҳақиқат физик факторлар тиббиётнинг деярли барча соҳаларида, жумладан ташхис қўйиш, даволаш, таҳлил ва бошқаларда кенг тадбиқ этилмоқда. Айниқса рентген компъютер томография усуллари аниқ ва тез ташхислашда, шифокорнинг ишини енгиллаштиради.

Калит сўзлар: Рентген, компъютер, томография, текширилувчи объект, қатлам, бемор, сканер, расм.

Компьютерли рентген томографияни ишлаб чиққанлари учун 1979 - йил Хаунсфилд ва Аллан Кормак Нобел мукофотига сазовор бўлишди.

Усул турли хил зичликдаги тўқималар томонидан рентген нурланишининг заифлашувидаги фарқни ўлчаш ва компютерда комплекс қайта ишлашга асосланган. Ҳозирги вақтда рентген-компютер томографияси рентген нурлари ёрдамида инсоннинг ички органларини текширишнинг асосий томографик усули ҳисобланади.

Томография (юнонча τομή – кесма, қатлам ва γρπō - ёзаман) - объектнинг ички тузилишининг қатламли тасвирини олиш.

Рентгенли томография ва унинг компютерли усуллари рентгенографиянинг физиарли ва истиқболли соҳаларидир. Масалан, оддий рентгенограмма тананинг катта қисмини эгаллайди, бунда ҳар хил орган ва тўқималар бир-бирига соя туширади. Бу камчиликдан қутулиш учун текширилувчи обектига нисбатан қарама-қарши фазада даврий равишда

рентген трубкаси билан бирга фотоплёнкани силжитиш ёки суриш керак. Рентген нурланишининг ингичка дастасидан ва фотоплёнка ўрнига ионловчи нурланишнинг ярим ўтказгичли детектор(плёнкадан фойдаланмасдан реал вақт режимида рақамли рентген тасвирларини олиш учун мўлжалланган қурилма)ларидан ташкил топган экрандан ҳамда электрон машинадан фойдаланиб томографияда соявий рентгенли тасвирни ишлаб чиқиш мумкин. Томографиянинг бундай замонавийлиги тананинг қатламли тасвирини, электрон нурли трубканинг экранида ёки қоғозда, 2 мм дан кичик бўлган деталларигача (рентген нурланишини ютиш фарқи 0,1% бўлганда) фарқлаш имконини беради. Бундан фойдаланиб, масалан, миянинг кулранг ва оқ моддаларини фарқлай олиш ҳамда жуда кичик ўсимтларни кўриш мумкин.

РКТ нинг ишлаш жараёни- беморнинг ички қисмининг уч ўлчамли тасвирларини яратиш учун рақамли геометрик маълумотларни қайта ишлашдан фойдаланади. Бир айланиш ўқи атрофида кўплаб текис икки ўлчовли (2Д) тасвирлар олинганидан кейин уч ўлчовли (3Д) тасвирлар яратилиши мумкин. Бошқача қилиб айтганда, тананинг бир соҳасининг кўплаб суратлари турли бурчаклардан олинади ва кейин улар бирлаштирилади, бу эса уч ўлчамли тасвирга олиб келади.

Хозирда қўйидаги тамография усуллари мавжуд:

✓ рентген томографияси (КТ)- пацент (бемор) столи атрофида айланадиган битта рентген трубкасидан иборат. Трубка битта тўлиқ айланганда – битта тасвир олинади, кейин стол ҳаракатланади ва сканерлаш босқичи амалга оширилади;

✓ рентгенли компютер томографияси (РКТ)- рентген нурлари инсон танасининг текширилаётган қисмидан ўтади ва компютернинг "мияси" объектдан келадиган сигналларни ушлайди ва экранда номойиш этади, яъни, тана аъзолари тартибли ёки тартибсизлигини, ўзгаришлар, патологиялар, силжишлар бор-йўқлигини, ҳажми катталашганлигини ва х.з.ларни аниқ тасвирини қайд қиладиган усул.

Хозирда ҳаммага КРТ ва МРТ номи билан кўпроқ танилган усулларни бир-биридан фарқини кўриб чиқамиз.

Ушбу икки турдаги энг кенг тарқалган диагностика усуллари ўртасидаги асосий фарқ - ўрганилаётган объекнинг уч ўлчовли тасвирини олиш учун ҳар хил турдаги тўлқинлар ва нурланишлардан фойдаланилади.

КРТ- рентген нурларидан фойдаланиш билан тавсифланади, аммо уларнинг фақат битта нурини юборадиган рентген аппаратидан фарлқи ўлароқ, КТ сканери инсон танаси орқали бир қатор ингичка нурларни юборади. Компютер томографиясининг тузилиши туфайли турли нуқталардан органлар ёки тўқималарнинг бир қатор тасвирларини олиш мумкин. Кейинчалик, олинган тасвир уч ўлчамли моделга айлантирилади.

МРТ да бу радио тўлинлари асосида олинган тасвирни ўқийдиган ва ўзгартирадиган кучли магнит ва компютер қурилмаларидир. Асосан, МРТ турли тўқималарнинг сув таркибини (ёки суюқлик хусусиятларини) ўлчайди. Ушбу маълумотлар батафсил тасвирни яратиш учун компютер томонидан қайта ишланади.

РКТ ва МРТ диагностика учун энг аниқ маълумотни қайд қилувчи манба ҳисобланади ва қўйидагиларни ўрганади:

РКТ диагностикаси асосан тананинг зич тўқималарини ўрганади:

-бўғимлар ва умуртқа поғонаси касалликлари (суяк компоненти);

-ўсимта характеридаги суякларнинг бирламчи ва иккиламчи патологиялари;

-скелетнинг травматик шикастланишлари;

-қон томирларида атеросклеротик ўзгаришлар;

-ўпка, қорин бўшлиғи органлари ва тос аъзоларининг касалликлари (уч фазали контрастли тадқиқот) ва х.з.

МРТ диагностикаси асосан тананинг юмшоқ тўқималарини ўрганади:

-мушаклар, ёғ тўқималари, қорин бўшлиғи ва тос аъзоларидаги ўзгаришлар;

-мия ва орқа мия тузилмаларининг ҳолати;

-мия ва орқа мияда қон айланишининг бузилиши ва жароҳатланишлари;

-умуртқа поғонаси, бўғинлар ҳолати ва х.з.

МРТ ёки КТ - қайси бири яхшироқ? Ўз соғлиғи ҳаида қайғураётган ҳар бир инсон энг замонавий ва аниқ тадқиқот усулларидан ўтишни хоҳлайди. РКТ ва МРТ ўртасидаги фарқларга қарамай, энг самаралисини танлаш осон эмас, чунки иккала усул ҳам замонавий тиббиёт учун қимматлидир. Буларнинг барчаси аниқ мақсадга боғлиқ.

Демак тиббиётни гуллаб яшнашида рентген нурларининг ўрни биқиёс бўлиб стоматологияга ҳам ўз таъсирини кўрсатди *(1921 йилда Петроградда биринчи рентген стоматологияси фаолият бошлади*). Масалан, 3Д рақамли рентгенограмма (Компютер томографияси), бу стоматологияда энг замонавий текширув тури бўлиб, у алоҳида тиш ва бутун жағнинг ҳолатини, бундан ташқари, тиш мускулларидаги патологияларни ва бошқ.ни, шу билан бирга айрим касалликларни ривожланишини олдини олувчи маълумот манбаи бўлиб, объект тасвирини уч ўлчамли бўлимда кўрсатади.

Замон талабига мос тадқиқотларда, рентген аппаратларини такомиллаштириш кенг йўлга қўйилган. Масалан, радиология соҳаси учун яъни, замонавий асбоб ва ускуналар ишлаб чиқариш учун бутун жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти томонидан маблағлар ажратилади.

Адабиётлар рўйхати:

1. Davidovits P. //“Physics in Biology and Medicine”. Учебник. 2013.
2. Rubin A.B. // “Fundamentals of Biophysics”. Учебник. 2014.
3. Ремизов А.Н., Максина А.Г., Потапенко А.Я // “Медицинская и биологическая физика”. Учебник. 2003.
4. https://ru.wikipedia.org/wiki. Компьютерная томография 2023.
5. https://ru.wikipedia.org/wiki. Многослойная комьютерная томография 2023.
6. https://ru.wikipedia.org/wiki. Проявление компьтернқх тамографов 2023.

PECULIARITIES OF TEACHING FOREIGN LANGUAGE FOR ADULT LEARNERS

Pakirdinova Sharofat Abdumutalovna

FerSu teacher

Abdusamatova Zumradxon Xushnudbek qizi

FerSu student

Abstract: Teaching foreign languages to adult learners is a complex task that requires a deep understanding of the peculiarities of adult learners’ cognitive and psychological development. Adult learners have unique characteristics that make their learning process different from children and adolescent learners. This article aims to review the literature on the peculiarities of teaching foreign languages to adult learners and to provide insights into the most effective teaching strategies for this group. The study highlights the importance of providing adult learners with tailored materials, incorporating real-life situations, and making the learning process relevant to their personal and professional lives.

Key words: intercultural competences, feature, study, higher education, pedagogy.

INTRODUCTION

Language learning is a lifelong process that can be particularly challenging for adult learners, who often have busy lives and limited time to dedicate to language learning. However, as globalization continues to increase, the demand for foreign language skills in the workplace and in personal life has also increased. Therefore, the need for effective foreign language teaching methods for adult learners has become increasingly important. In this article, we will review the literature on the peculiarities of teaching foreign languages to adult learners and explore the most effective teaching strategies for this group.

LITERATURE REVIEW

One of the main differences between adult learners and children or adolescent learners is related to their motivation to learn a foreign language. Adult learners usually have a clear and specific goal for learning a language, such as advancing their career or traveling to a foreign country. Therefore, it is important for language teachers to understand their learners’ motivations and to tailor their teaching to meet their specific needs. Another important aspect to consider when teaching foreign languages to adult learners is their prior linguistic knowledge. Adult learners often have a solid foundation in their mother tongue, which can be an advantage when learning a foreign language. However, this can also create difficulties, such as interference from their mother tongue, which can affect their pronunciation and grammar. Materials are also an important factor when teaching foreign languages to adult learners. Adult learners tend to prefer materials that are relevant to their personal and professional lives, and that incorporate real-life situations. This allows them to see the practical application of the language they are learning, which can increase their motivation and engagement in the learning process.

The most effective teaching strategies for adult learners include:

1. Tailored materials: As mentioned earlier, adult learners prefer materials that are relevant to their personal and professional lives. Therefore, teachers should tailor their materials to meet the specific needs and interests of their learners.
2. Incorporating real-life situations: Adult learners are more likely to engage in the learning process if they can see the practical application of the language they are learning
3. Gamification. Classroom gamification is an effective way to take a child’s love for play and turn it into a love of learning.
4. Convergent and divergent thinking.
5. Project-based learning.
6. Experiential learning.

RESULTS AND DISCUSSION Teaching foreign languages to adult learners is a unique and challenging task that requires a different approach than teaching children. Adult learners have different motivations, learning styles, and life

experiences that should be taken into account when designing language courses. In this essay, we have discussed some of the peculiarities of teaching foreign languages to adult learners, including their motivation, learning styles, and the role of culture.

One of the most significant differences between adult and child language learners is motivation. While children may learn languages for fun or out of curiosity, adult learners often have more practical reasons for learning a new language, such as career advancement, travel, or personal enrichment. Therefore, adult language learners are often more goal-oriented and have higher expectations for language courses. They want to see tangible results and progress quickly.

Another peculiarity of teaching foreign languages to adult learners is their learning styles. Adult learners have already developed their learning styles, and they often have a preference for a specific learning method. Some may prefer a more structured approach, while others may prefer a more flexible and personalized approach. Therefore, language teachers should be aware of these preferences and adjust their teaching methods accordingly.

The role of culture is also an essential aspect of teaching foreign languages to adult learners. Adult learners often have a deeper understanding of cultural nuances and may be more interested in learning about the culture of the language they are studying. Therefore, language teachers should incorporate cultural elements into their lessons, such as customs, traditions, and idiomatic expressions.

Another peculiarity of teaching foreign languages to adult learners is the impact of their prior knowledge and life experiences. Adult learners have already developed a significant amount of knowledge and experience, which can be both an advantage and a challenge. On the one hand, they can use their prior knowledge to make connections and understand new concepts more easily. On the other hand, they may have developed habits and ways of thinking that are not conducive to language learning.

Finally, teaching foreign languages to adult learners requires a different approach to assessment. Adult learners often have different expectations for feedback and evaluation than children. They want to know how they are progressing and what

they need to do to improve. Therefore, language teachers should provide regular feedback and assessments that are relevant and useful to adult learners.

CONCLUSION

In conclusion, teaching foreign languages to adult learners is a unique and challenging task that requires a different approach than teaching children. Adult learners have different motivations, learning styles, and life experiences that should be taken into account when designing language courses. Language teachers should be aware of these peculiarities and adjust their teaching methods accordingly to

REFERENCES:

1.Pakirdinova, S. (2023). ZAMONAVIY TILSHUNOSLIKDA REKLAMA MATNI VA UNING O’ZIGA XOS XUSUSISYATLARI. Talqin va tadqiqotlar, 1(19).

2.Hashimova, N., & Sattorov, T. (2021). USAGE OF ENGLISH MILITARY TERMINOLOGIES AS A NEUTRAL AND COLLOQUIAL VOCABULARY. CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PHILOLOGICAL SCIENCES (2767-3758), 2(11), 162-167.

3.Mirzayev, A., & Oripova, S. (2022). COMMUNICATIVE METHOD–A NEW APPROACH IN THE PRACTICE OF TEACHING FOREIGN LANGUAGE. Science and innovation, 1(B6), 778-783.

4.Abdumutaljonovna, P. S. (2022). Main Characteristics of Advertising Discourse in Modern Linguistics. Texas Journal of Multidisciplinary Studies, 9, 173-176.

5.Gafurova, N. I. (2021). Structural-semantical classification of construction terms in English and Uzbek languages. ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal, 11(5), 571-575.

6. Antonenko, O. V. (2015). Professional training of foreign language teachers in The context of modernization of higher education in the Czech Republic. Problems And prospects of formation of the national humanitarian and technical elite: a Collection of scientific works, 43(47), 326-331.

7. Calafato, R. (2019). The non-native speaker teacher as proficient multilingual: A Critical review of research from 2009–2018. Lingua, 227, 102700. https://doi.org/10.1016/j.lingua.2019.06.001

8. Dendrinos, B. (2018). Multilingualism language policy in the EU today: A Paradigm shift in language education. Training, Language and Culture, 2(3), 9-28. https://doi.org/10.29366/2018tlc.2.3.1

9.Grigorieva, E. (2014). Language teaching content renovation in the context of Higher education internationalization. Procedia – Social and Behavioral Sciences, 152, 1143-1147. https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.09.290

10.Oktay, A. (2015). Foreign language teaching: A problem in Turkish education. Procedia – Social and Behavioral Sciences, 174, 584-593. https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.01.587

“STRESS O’ZI NIMA”

Amanova Nodiraxon Xursanboyevna
Namangan viloyati To’raqo’rg’on tumani 62-maktab psixologi

Annotatsiya: Ushbu maqolada stress haqidagi ma’lumotlar mavjud. Jumladan stressing alomatlari, sabab va oqibatlari, stressing turlari haqidagi ilmiy ma’lumotlar berib o’tilgan. Har qanday kitobxon uchun mo’ljallangan bo’lib, soda va tushunarli tilda berilgan.

Kalit so’zlar: stress, distress, eustress, adrenalin, depressiya, asab tizimi, destruktiv stress, konyuktiv stress, subyektiv stress, emotsiya, his-tuyg’u,

So’nggi paytlarda insonlar orasida deyarli te-tez quloqqa chalinib qoladigan tushunchalar orasida “Stress” termini xam bor. Xo’sh? Stress o’zi nima? U qanday paydo bo’ladi? Stressdan butunlay qutulish mumkinmi degan savollarga javob beramiz. Stress – og‘ir, mushkul yoki murakkab sharoitlarda yuzaga keluvchi psixikaning zo‘riqishidir. Stressning vujudga kelish sabablari quyidagicha: inson shug‘ullanadigan faoliyatning turi, mazmuni, mavjud shart-sharoitlar, faoliyatning tashkiliy qismi va ekstremal omillar, shuningdek, tashqi muhit insonning bor imkoniyatlaridan ortig‘ini talab qilishi. Masalan, xizmat faoliyatida talabning ko‘payishi ham kuchli stressor hisoblanadi. Bir so’z bilan aytganda stress- inson organizmining haddan tashqari zo’riqish, salbiy emotsiyalar yoki oddiygina zerikishga bo’lgan javob reaksiyasidir. Stress chog’ida inson organizmi yechim izlashga undaydigan adrenalin gormoni ishlab chiqaradi. Kichik miqdordagi stress hamma uchun kerak, chunki bu kishini fikrlashga, muammodan chiqish yo’lini topishga undaydi, stressiz hayot zerikarli bo’lar edi. Boshqa tomondan, agar stress juda ko’p bo’lsa, tana zaiflashadi, kuchsizlanadi va muammolarni hal qilish qobiliyatini yo’qotadi. Ushbu muammoga bir qancha ilmiy tadiqotlar bag’ishlangan. Stressning paydo bo’lish mexanizmlari batafsil o’rganilib chiqilgan va juda murakkabdir: ular bizning gormonal, asab va qon tomir

tizimlarimiz bilan bog’liq. Stressning sababi aslida insonni ta’sirlaydigan, bezovta qiladigan har qanday narsa bo’lishi mumkin. Misol uchun, tashqi sabablarga biron nima tufayli paydo bo’lgan bezovtalikni kiritsa bo’ladi (ish joyini o’zgartirish, qarindoshning o’limi). Stressning ichki sabablari hayotiy qadriyatlar va e’tiqodlarni o’z ichiga oladi. Bunga shaxsiy baholashi ham kiradi.

Stress va depressiya ayol va erkaklarda taxminan teng darajada uchrashi mumkin. Biroq, har bir organizm o’z xususiyatlariga ega. Agar siz o’zingizda stress haqida so’zlashi mumkin bo’lgan alomatlarni sezsangiz, birinchi navbatda holat sababchilarini aniqlash kerak. Stressning oqibatlaridan ko’ra sabablarini bartaraf etish ancha osonroq. «barcha kasalliklar asabdan» degani yolg’on emas. Klinik kuzatuvlar shuni ko’rsatdiki, kichik stresslar tanaga zararli emas, hatto foydali. Ular odamni hozirgi ahvoldan chiqish yo’lini topish uchun rag’batlantiradilar. Depressiya og’irroq, uzoq muddatli shaklga o’tmasligi uchun har birimiz o’zimizni tarbiyalashimiz, irodamizni rivojlantirishimiz kerak. Ko’p odamlar stressga qarshi antidepressantlar, spirtli ichimliklar yordamida kurashishga odatlanishgan. Biroq bunday yo’lni tanlash ularga o’rganib qolish va mutaxxasis yordamsiz ulardan voz kecha olmaslikka olib keladi.

Xavotirlikning turg‘unligi hamda davomiyligi inson xatti-harakatida quyidagi holatlarni keltirib chiqaradi: ishtaxaning buzilishi, uyqusizlik, xatti-harakatlardagi sustlik. Bunday fiziologik buzilishlarning davomiyligi insonda stressni paydo qiladi. Organizm esa o‘zini himoyalashga, ta’sirni so‘ndirishga harakat qiladi. Ammo, ma’lumki, organizmning kuchi cheksiz emas va jiddiy stress vaziyati vujudga kelganda, inson buni ko‘tara olmaydi. Natijada turli xastaliklar paydo bo‘ladi, stress o‘ta kuchli bo‘lganda, o‘lim holati ham kuzatiladi. Stressning fiziologik, psixologik, shaxsiy hamda tibbiy belgilari mavjud bo‘lib, ularning istalgan turi doimo hissiy qo‘zg‘alish bilan birgalikda kechadi. Stress holatining belgilarini mutaxassislar quyidagicha ajratilgan:

– *fiziologik belgilar*: yurak urishi va nafas olishning tezlashishi, yuz terisining qizarishi yoki oqarishi, terlash, qon tarkibida adrenalin miqdorining ko‘payishi;

– *psixologik belgilar*: psixologik funksiyalar dinamikasining o‘zgarishi, tafakkurning sekinlashuvi, diqqatning bo‘linuvchanligi, xotiraning pasayishi, qaror qabul qilish jarayonining sustlashuvi;

– *shaxsiy belgilar*: irodaning butunlay yo‘qolishi, o‘zini o‘zi nazorat qilishning pasayishi, xulq-atvordagi stereotiplik va sustlik, qo‘rquv, xavotirlik, sababsiz bezovtalik, ijodkorlik qobiliyatining yo‘qolishi;

– *tibbiy belgilar*: nevrozning ortishi, hushdan ketish, affektlar, bosh og‘rig‘i, uyqusizlik.

Stress, dastlab, fiziologik termin sifatida qo‘llanilib, organizmning har qanday yoqimsiz ta’sirlarga nisbatan nomaxsus reaksiyasi («umumiy moslashish sindromi»)ni ifodalagan (G. Selye). Keyinroq bu so‘z individning ekstremal vaziyatlardagi fiziologik, biokimyoviy, psixologik holatlari va xulq-atvorini tushuntirish uchun qo‘llangan. Zamonaviy adabiyotlarda “stress” termini uch xil ma’noni ifodalash uchun qo‘llanilmoqda. *Birinchidan,* “stress” tushunchasi ma’nosidan insonda qo‘zg‘alish yoki zo‘riqishni keltirib chiqarishi mumkin bo‘lgan istalgan tashqi ta’sirlar (voqea-hodisa yoki qo‘zg‘atuvchilar) tushuniladi. Hozirgi adabiyotlarda shu ma’noda “stressor”, “stress-omil” terminlari tez-tez qo‘llanilayotgani bejiz emas. *Ikkinchidan,* stress insonning subyektiv reaksiyasiga aloqodorlik ma’nosida qo‘llaniladi. Bunda, u insonning ichki ruhiy qo‘zg‘alishi va zo‘riqish holatlarini ifodalaydi; yana bu holat insonda kechadigan hissiyotlar, himoya reaksiyalari va stressogen ta’sirlarni bartaraf etish (coping proessos) ma’nolarida ham talqin qilinadi. Bu jarayonlar funksional tizimning mukammallashuvi va rivojlanishiga, shuningdek ruhiy zo‘riqishni keltirib chiqarishga ham olib kelishi mumkin. *Uchinchidan,* stress namoyon bo‘luvchi talablar yoki zararli ta’sirlarga nisbatan organizmning fiziologik reaksiyasi bo‘lishi mumkin. Aynan shu ma’noda G. Selye va V. Kennon “stress” terminini qo‘llaganlar. Fiziologik reaksiyaning vazifasi esa, aynan stress «holatini bartaraf etishda ruhiy jarayonlar va xulq- atvor harakatlarining yordamidan iborat».

Stressning namoyon bo‘lishi, uning sog‘liq va faoliyatga ta’sirini o‘rganish shundan dalolat beradiki, stressdan butunlay qutulishning iloji yo’q lekin uni

yengillatish yoki yenga olish barchaning o’z qo’lida. Har doim hayotdan zavqlanib yashasa, hayotni go’zalliklarini ko’ra olsa, har narsadan zavqlana olsa shundagina hayoti davomida stresslarga kamroq duch keladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. G‘oziev E.G. Umumiy psixologiya. Toshkent. 2007.1-2 kitob.
2. Mayers D. Sotsialnaya psixologiya «Piter»,1999
3. Ananev B.G. “CHelovek kak predmet poznaniya”. “Piter”, 2001.
4. Drujinina V. “Psixologiya “. Uchebnik. “Piter”, 2003.

TASVIRIY SAN’AT DARSLARIDA RANGTASVIRNI RANGLAVHALARDAN FOYDALANIB O‘RGATISH METODIKASI

Turdimurodova Muazzam To’lqin qizi
Samarqand davlat universiteti talabasi

Annotatsiya. Taqdim etilayotgan ilmiy maqolada tasviriy san’at darslarida o‘quvchilarga rangtasvirni o‘rgatishda ranglavhalardan foydalanishning ayrim samarali usullari yoritilgan. Shuningdek rangtasvirda rasm ishlashni o‘rganishda yuzaga keladigan ba’zi muammolarni bartaraf etishning dastlabki bosqichlari yoritib berilgan.

Kalit so‘zlar. Oddiy qalam, mo‘yqalam, qog‘oz, bo‘yoqlar, oddiy naturalar, natyurmort, manzara, ranglovha, homaki rasmlar, kompozitsiya, rangtasvir san’ati, mahorat, tasvirlash usullari.

Umumta’lim maktablari tasviriy san’at mashg‘ulotlarida rangtasvirni ranglovhalar ishlashdan foydalanib o‘rgatishning o‘ziga xos ahamiyati bor. Ranglovha – rassomlar tamonidan rangtasvir asarlarini yaratish uchun bevosita naturadan yoki hayotdagi voqealar asosida ishlanadigan kichik lavha. Ranglovhalar chizishdan rangtasvirni o‘rganish uchun keng foydalanilsa maqsadga muvofiq bo‘ladi. Rangtasvir - xaqiqiy hayotni aks ettirib, tamoshabinning fikri va hissiyotlariga ta’sir o‘tkazuvchi tasviriy san’at turlaridan biridir....“Rangtasvir - asosan bo‘yoqlar vositasida matoga, devorga shuningdek, tekislik va yuzalarga ishlanadigan san’at turidir. Tasvirlarning mazmunini, xarakteri va shunga o‘xshash barcha xususiyatlari bo‘yoqlar orqali ifodalab berilsa rangtasvir san’ati deb ataladi”... [1,B.9], Rangtasvir asarlari mazmunini ochib berishda ranglar muhim rol o‘ynaydi. Ranglarni to‘g‘ri tanlay bilib, har bir rangni topib o‘z o‘rnida maromiga etkazib rangtasvir ishlash oson ish emas.

Rangtasvir ishlashni o’rganishdan oldin avvalo qalamtasvirga oid bilimlarni puxta egallash kerak bo’ladi. Chunki barcha rassomlar tasviriy san’atning qaysi tur va

janrida ijod qilmasinlar ular birinchi navbatda oddiy qalamdan foydalanib rasm chiza boshlaydilar. Oddiy qalamda xomaki rasmlarni muntazam ravishda chizib borish esa tasvirlashni o‘rganishda ahamiyati katta.

O‘quvchilar ranglovhalar ishlashdan avval tasvirlash vositalari va materiallaridan to‘g‘ri foydalanishni ham o‘rganib olishlari kerak. Akvarel bo‘yog‘idan foydalanib rangtasvir ishlaganda qog‘oz etarli darajada sifatli va oq rangda bo‘lishi kerak. Qog‘ozning yuzasi g‘adir-budur bo‘lsa yanada yaxshi. Akvarelda ranglovha va rangtasvirlar ishlashda imkon qadar qalamni qattiq bosmasdan chizish tavsiya etiladi. ***R***asm chizishda yumshoq sifatli o‘chirg‘ichlardan foydalangan ma’qul. U qog‘oz yuzasidagi qalam izlarini shikast etkazmasdan o‘chiradi. Keraksiz chiziqlarni o‘chirishda o‘chirig‘ichni qattiq bosmaslikka, iloji boricha o‘chirg‘ichdan kamroq foydalanishga odatlanish lozim. ***Mo‘yqalam*** esa oddiy qalam bilan rangtasvir ishlashga mo‘ljallangan tasvirlarni bo‘yash uchun kerak. Akvarel bo‘yog‘ida tasvirlar ishlaganda mayin mo‘ynali mo‘yqalamlardan foydalaniladi. Ular olmaxon, quyon kabi hayvonlarning mo‘ynalaridan tayyorlanadi.

Umumta’lim maktablari tasviriy san’at mashg‘ulotlarida o‘quvchilar asosan akvarel suv bo‘yog‘idan foydalanadilar. Akvarel bo‘yog‘i nafisligi va rangining shaffofligi, yorqinligi, tasvirlardagi uyg‘un ko‘rinishi bilan boshqa bo‘yoqlardan farq qiladi. Akvarel bo‘yog‘ini qog‘ozga birinchi qo‘yilgan bo‘yoq qatlami quriganidan so‘ng, ikkinchi boshqa bo‘yoqni qo‘yish mumkin. Keyingi bosqichlarda ham shu kabi tasvirlash jarayoni davom etadi. Qog‘oz yuzasidagi tasvirga rang berish uchun mo‘yqalamda bo‘yoq bilan birgalikda yetarlicha suv bo‘lishi kerak. Aks holda mo‘yqalamni ishqalanishi natijasida qog‘ozning yuzasini shikastlanishiga va akvarel texnologiyasini buzilishiga olib keladi....“Suv bo‘yoqda yana bir ishlash usuli bu “ho‘l” holatdir. Bu usulda ranglar bir-biriga qo‘shilib, kutilmagan ajoyib ranglar paydo bo‘ladi. Bu usulda ishlash uchun avvalo qog‘oz ho‘llaniladi, va uning tez qurib qolmasligi uchun tagiga ho‘l karton qo‘yiladi”... [2,B.27], Akvarel bo‘yog‘ining xususiyatlaridan biri shuki, qo‘yilgan bir rangning ustidan boshqa bo‘yoq surtilganda avvalgi rang ma’lum darajada ko‘rinib turadi va qo‘shilish natijasida yangi o‘zgacha

rang hosil bo‘ladi. Akvarelda ranglovha ishlash uchun katta imkoniyatlar mavjud bo‘lib har-xil surtmalaridan keng foydalanish mumkin.

O‘quvchilar rangtasvirda rasm ishlashni o‘rganishida avvaliga grizayl usulida ya’ni bitta rangdan foydalanib rasm chiza boshlasa to‘g‘ri bo‘ladi. Masalan ko‘k, jigar rang, yashil, qizg‘ish, qora ranglardan foydalanish mumkin. Ushbu ranglarning faqat bittasidan foydalanib tasvirlar ishlash, ko‘p ranglardan foydalanib rangtasvir ishlashda yaqindan yordam beradi.

Ranglovhalar ishlashni natyurmortdan boshlasa ancha qulayliklarga erishiladi....“Rasm chizish uchun naturalardan istalganini tanlash mumkin. Lekin endi rasm chizishni o‘rganayotganlar uchun eng oddiy va kam buyumlar (natyurmort) rasmini chizishdan boshlashni maslahat beriladi”... [3,B.27], Xona ichkarisida natyurmortni joylashtirishda esa unga yaxshi yorug‘lik tushadigan joyni tanlash kerak. Natyurmortga yorug‘lik bir tamondan tushsa to‘g‘ri bo‘ladi. Shunda yorug‘-soyalar aniq va ravshan ko‘rinadi. Bu esa buyumlarning hajmdorligi va ranglarining yaxshi tarqalishiga yordam beradi. Tasvirlash jarayoni engil, oson va qiziqarli kechadi.

Endigina tasvirlashni o‘rganayotgan o‘quvchilar tabiatning katta kengliklarini tasvirlashda qiylanib qoladilar.... “Tajribasiz rassom uzoqda joylashgan (100—300 m) ko‘katlar rangini xuddi oldida turgandek ko‘radi. Vaholanki, yiroqdagi rang mutlaqo boshqacha ko‘rinadi; yashilning nozik ranglari va uning to‘yinganligi uzoqlashish ta’sirida albatta o‘zgaradi. Tajribasiz rassomlarning asosiy kamchiligi: ishni yaxlit ko‘rmaslik, mayda shakllarni tasvirlash bilan chalg‘ib ishni samarali yakunlay olmaydilar”... [4,B.87], Shuningdek tasvirlashni endi o‘rganayotganlar uchun tabiatning kichik bo‘laklarini, qiziqarli joylarini tanlab tasvirlash tavsiya etiladi. Tabiat bo‘laklarini qanchalik ko‘p tanlab, tasvirlashga kirishilsa, tajribasiz rassom qiynalib qoladi. Shu sababli yosh rassom tabiatni tasvirlashda uning kichik-kichik bo‘laklaridan tasvirlashni boshlagani ma’qul. Tabiat ko‘rinishlarini tasvirlashda tajribalar oshgan sayin, tabiatning katta kengliklarini tasvirlashni oz-ozdan ko‘paytirib borilsa maqsadga muvofiq bo‘ladi.

Ranglovhalar ishlashdan o‘rinli foydalanishni o‘rganish tasviriy san’atning barcha janrlarida rangtasvir ishlash samaradorligini oshiradi. Ayni damda uzoq muddatli chiziladigan amaliy mashg‘ulotlarga tayyorgarlik ham bo‘ladi....“Har bir uzoq muddatli ish oldidan, albatta tez bajariladigan kichikroq ranglovha ishlash lozim. Bunday ranglovha natyurmortning kompozitsiyasiga va umumiy rangiga mos format topishda yordam beradi”... [5,B.42], Ranglovhalarni muntazam ravishda bajarish rangtasvir ishlash qobilyatini, bilim, ko‘nikma va malakalarini oshirib boradi. «Akvarelda ishlash malakasi bir oz oshgandan so‘ng birmuncha murakkabroq natyurmortlarni ishlashga o‘tish mumkin. Bu mashq rang sezish qobiliyatini o‘stirib, ranglar tusidagi tafovutlarni ham aniq tasvirlashni o‘rganish imkoniyatini beradi»...[6,B.75], Shuningdek rang ko‘rish, rang ajrata olish, rangni tanlay olish, hamda ranglardan o‘rinli foydalana olish, rang munosabatlari bilan ishlash qobilyatlari rivojlanadi. Asta-sekinlik bilan ijodiy qobiliyatlari rivojlanib, bo‘yoqlar bilan ishlash texnologiyasini ham yaxshi o‘zlashtirib oladilar. Akvarel bo‘yog‘ida ishlaganda avvalo ranglarni imkon qadar ochroq qo‘yib bosqichlar asosida kerakli joylari to‘qlashtirilib boriladi. Avvaliga to‘q rang tusiga ega bo‘lgan buyumlar tasvirini ishlashdan boshlanadi. Yaltiroq va oqishroq joylarni ishlaganda suyuqroq rang eritmasidan foydalaniladi.

Fikrlarimizni jismoniy tarbiya darslari bilan bog‘laymiz. Hammamizga ma’lumki, jismoniy tarbiya darslarida ustozlar amaliy mashg‘ulot boshlanishi avvalida shogirdlariga turli engil jismoniy mashqlarni bajartiradilar. Bunga misol qilib talabalarga sport maydoni bo‘ylab asta-sekinlik bilan yugurish mashqlari o‘tkaziladi. Undan so‘ng qo‘l, oyoq va tananing boshqa a’zolari yordamida engil harakatlar bajartiriladi. Shu jarayonda nafas olish va nafas chiqarish mashqlarini ham bajariladi. Bu bilan ustozlar talabalar organizimini navbatdagi murrakkab jismoniy mashg‘ulotlariga tayyorlaydilar. Yana shu o‘rinda bir fikrni ta’kidlab o‘tilsa to‘g‘ri bo‘ladi. Yosh havaskor spotchilar orasida kelajakda jahonga mashhur etuk sportchi bo‘lib tanilishni hohlaydiganlari ko‘pchilikni tashkil etadi. Unda bu sportchilarga ta’lim muassasasidagi dars mashg‘ulotlari etarli bo‘lmasligi hammaga kundek ravshan. Buning uchun bo‘lajak xavaskor sportchi mustaqil ravishda har kuni erta

tongda yugurishi va badan tarbiya mashg‘ulotlarini bajarishi kerak. Sport mashg‘ulotlariga bormagan kunlari esa o‘zi mustaqil ravishda kerakli bo‘lgan jismoniy tarbiya mashqlarini bajarishi kerak. Shuningdek, nazariy bilimlarni ham o‘z vaqtida egallab borilsa hamda ustozlar o‘gitiga amal qilinsa, bu havaskor sportchilardan kelajakda jahonga mashxur sportchilar chiqishi mumkin. Yuqoridagi fikrdan shuni xulosa qilish mumkin. Rasm chizishni to‘laqonli o‘rganishni maqsad qilgan yosh musavvirlar ham muntazam ravishda xomaki rasm va ranglovhalar ishlab turishlari lozim ekanligini unutmasliklari kerak.

Vatanimizning turli hududlaridagi yoshlar orasida tasviriy san’atga qiziqishi yuqori bo’lgan, tasviriy san’atni jon dilidan sevuvchi ulkan maqsadlar bilan barakat qiladigan yoshlar talaygina. Xuddi shunday tasvirlash sirlarini o’rganishga ishtiyoqi baland yoshlarning qiziqish va intilishlarini vaqtida ilg’ab, ularga to’g’ri yo’l ko’rsatishning ahamiyati kattadir.

To‘laqonli rangtasvir san’ati asarlari rassomlarning juda ko‘plab izlanishlari, qoralama, qalamchizgilar va ranglovhalar ishlashi natijasida yuzaga keladi. Mana shunday muvafaqiyatlarni qo‘lga kiritgan ijodkor rassomlardan Leonardo Da Vinchi, Rafael Santi, Rembrandt Xarmens van Reyn, Karl Bryullov, Shishkin Ivan Ivanovich. O‘zbekistonlik rassomlardan O‘ral Tansiqbaev, Abdulhaq Abdullaev, Rahim Ahmedov, Malik Nabiev, Javlon Umarbekov, Laylo Salimjonova, Bahodir Jalolov, Alisher Mirzaev, Ortiqali Qozoqov, Nuriddin Kalonov, Asliddin Isaev, Nodira Oripova kabi boshqa ko‘plab rassomlarni aytish mumkin.

Adabiyotlar:

1. Oydinov N. O‘zbekiston tasviriy san’ati tarixidan lavhalar. –T.: “O‘qituvchi” nashriyoti, 1997.
2. Muinov O. Rangtasvir. T.: “Sharq” nashriyot-matbaa aksiyadorlik komponiyasi bosh tahririyati, 2007.
3. O‘rolov S. Mo‘jiza yaratish san’ati. –T.: “ Mehnat” nashriyoti, 1996.
4. S. Abdirasilov, N. Tolipov, N. Oripova. Rangtasvir. –T.: “O‘zbekiston” nashriyoti, 2006.

5. B. Azimova. Natyurmort tuzish va ishlash metodikasi. –T.: “O‘qituvchi” nashriyoti, 1997.

6. S. Abdirasilov, N. Tolipov. Rangtasvir. –T.: “Bilim” nashiryoti, 2005.

PSYCHOLOGICAL FEATURES OF FOREIGN LANGUAGE LEARNERS

Pakirdinova Sharofat Abdumutaljonovna

Fer.S.U teacher

sharofatpakirdinova@gmail.com

Abduxalimova Sevaraxon Burxonjon qizi

Fer.S.U student

asevarakhon@gmail.com

Annotation. The article focuses on the psychological features and changes of young learners when they are learning foreign languages.

Key words and expression: preschool learners,metacognitive,new language, approaches,practical hints.

The article by Naimova D.K showed the psychological features of young learners in teaching foreign languages. As the name of it shows that research was carried out on the brain condition of preschool learners in the process of learning a new language, namely how they can learn unfamiliar language at young age, what kind of psychological changes happen in their brain, particularly what kind of approaches need to be used in teaching process. When it comes to the second article, it is written to investigate the metacognitive strategies and practical tips when learning foreign languages. Actually, metacognitive means the understanding or awareness of our own mental proccess, briefly the ability of answering our own questions consciously, while we are learning new languages. So this article illustrates the importance of metacognitive skills in order to master in any language and the usage of practical hints.

The successful points of this article "The psychological features of young learners in teaching foreign languages" by Naimova D.K are widely given both psychological characteristics of early age students while they are taught a foreign

language, and the instructions for teacher how to carry out the lesson at this age[58]. One by one each item of it is shown, even the most important one in teaching for the success is mentioned which is named “positive motivation”. According to Naimova D.K, the peculiarities of preschool student in learning are Features of cognitive activity and cognitive activity of students; Features of the development of higher mental functions of students (memory, attention, thinking, perception, imagination); Emotional-volitional and personal characteristics of students; Arbitrariness of behavior, formation of communication skills; The presence of positive motivation to learn languages. Also, the writer claims that the communication in a second language can be a positive motivation for all new language learners but not for elementary school students. In contrast, they are inspired to learn a new language through educational and speech activities, which have positive final result, and adequate complexity for the level of students. In my opinion, this article can provide enough information about the psychological features preschool students and teaching process for them, as its name shows.

As for the second article given, it is carefully written the crucial topic for all language learners, which is named as metacognitive strategies and practical tips. Students can be foreign language mastery as they step following roads as mentioned by the linguist Dr. Ute Limacher-Riebold who is fluent in six languages. They are that new language learners should expose themselves into the target language, and copy new language that they hear around them. Each language has its own music,” says Limacher-Riebold [59]The next steps are that reading authentic materials and creating target language atmosphere. The most useful points are firstly considered,this article can satisfy the desires of readers.

Refences:

1. Hashimova, N., & Sattorov, T. (2021). USAGE OF ENGLISH MILITARY TERMINOLOGIES AS A NEUTRAL AND COLLOQUIAL VOCABULARY.

[58] Naimova D.K “ Psychological features of young learners in teaching foreign languages”, Tashkent: Uzbekistan State World Languages of University

[59] Limacher-Riebold.Foreign Language.Meta cognitive strategies and practical tips

CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PHILOLOGICAL SCIENCES (2767-3758), 2(11), 162-167.

2. Leontiev A.A. Fundamentals of psycholinguistics. M. 1997.

3. Mirzayev, A., & Oripova, S. (2022). COMMUNICATIVE METHOD–A NEW APPROACH IN THE PRACTICE OF TEACHING FOREIGN LANGUAGE. Science and innovation, 1(B6), 778-783.

4. Marianna Pogosyan PHD.When learning foreign languages

5. Naimova.D.K.Psychological features of young learners in teaching foreign languages

6. Pakirdinova, S. (2023). ZAMONAVIY TILSHUNOSLIKDA REKLAMA MATNI VA UNING O’ZIGA XOS XUSUSISYATLARI. Talqin va tadqiqotlar, 1(19).

YUKLAMALARNING MAKTAB TA’LIMIDA O’QITILISHI

Nurmuhammedova Dilshoda
Master’s students of NamSU

Annotatsiya: ushbu maqolada ta’lim jarayonida yuklamalarning ishlatilishi ularning turlari haqida fikr yuritilgan. Qolaversa, yuklamalar ishtrokida turli xil gaplar tuzib tahlil qilingan.

Key words: yordamchi so’zlar, yuklamalar, qo’shimchalar, belgilar, turlar.

Yordamchi so’z turkumlari o’ziga xos xususiyatlarga ega bo’lib, ularning uch turi mavjud: bog’lovchi, ko’makchi va yuklama. Ular 5-7-8-sinflarda o’rganiladi. 5-sinfda yuklamalar uchun bir soat ajratilgan. Unda yuklamalar haqida umumiy ma’lumot, so’z va qo’shimcha yuklamalar tasnifi berilgan. Demak, o’quvchilar 5-sinfda yordamchi so’zlar haqida umumiy ma’lumot oladilar xolos. 7-sinfda yuklamalar uchun yetti soat ajratilgan bo’lib, ushbu sinfda yuklama haqida o’quvchilar ancha keng ma’lumotga ega bo’ladilar. Bu sinfda yuklamalar haqida ma’lumot, sof va vazifadosh yuklamalar, so’roq va taajjub yuklamalari, ayiruv-chegaralov yuklamalari, kuchaytiruv-ta’kid yuklamalari, o’xshatish-qiyoslash yuklamalari, gumon va inkor yuklamalari uchun soatlar ajratilgan. 8-sinfda esa yordamchi so’zlar uchun bir soat ajratilgan. Bu darsda o’quvchilar yuklamalar yuzasidan oldingi sinflarda olgan bilimlarini esga oladilar.

Bu darslar davomida o’quvchilarning yuklamalar haqidagi tushunchalari kengaytirilishi, to’ldirilishi va to’la shakllantirilishi kerak. Buning uchun, avvalo, o’qituvchi yuklama haqida keng va puxta bilimga ega bo’lishi zarur. Yuklama o’zi nima, u qanday so’z turkumi, ularning gapdagi vazifasi nimadan iborat? Tuzilishiga, ma’nosiga va qo’llanishiga ko’ra qanday turlari mavjud? Bu savollarga javob toppish, ularni o’quvchilar ongiga singdirish, buning uchun ta’limning eng yaxshi va yangi usullaridan foydalanish har birimizning oldimizdagi mas’uliyatli burchimizdir.

Yuklama so’z yoki gaplarga so’roq, ta’kid, ayiruv-chegaralash, gumon, o’xshatish, inkor ma’nolarini yuklovchi so’z va qo’shimchalardir. Ularga: 1) axir, hatto, faqat, ham, xuddi, go’yo, go’yoki, naq, hech, sira, nahotki, na…na so’zlari;

2) -mi,-chi, -a, (-ya), -ku, -u (-yu),-da, -oq (-yoq), -gina (-kina, -qina), -dir kabi qo’shimchalar kiradi. Ularning birinchi guruhi so’z yuklamalar, ikkinchi guruhi qo’shimcha yuklamalar hisoblanadi.

Yuklamalar ma’nosiga ko’ra olti turga bo’linadi:

1. So’roq-taajjub yuklamalari: -mi, -chi, -a (-ya).

2. Kuchaytiruv - ta’kid yuklamalari: hatto, -ki, ham, nahotki, axir, g’irt, -u (-yu), -da, oq (-yoq).

3. Ayiruv-chegaralov yuklamalari: faqat, atigi, -gina (-kina, -qina).

4. O’xshatish-qiyoslash yuklamalari: go’yo, go’yoki, xuddi,naq.

5. Gumon yuklamasi: -dir.

6. Inkor yuklamalari: hech, sira, na…na.

Yuklamalar sof va vazifadosh bo’ladi: -u (-yu), -da yuklamalari o’rnida va bog’lovchisini ishlatish mumkin. Ham yuklamasini -da yuklamasi o’rnida ishlatish mumkin. Yuklamalar ichida gumon va inkor yuklamalari murakkabroq bo’lib, o’quvchilar ularni ajratishga qiynaladilar. Gap mazmuniga gumon ma’nosini yuklovchi –dir qo’shimchasi gumon yuklamasi hisoblanadi. Bu yuklama -man, -san qo’shimchalari qatorida turuvchi uchinchi shaxs qo’shimchasi -dir bilan shakldoshdir, -dir yuklamasi urg’u olmaydi.

Suv hayot manbaidir. Bu gapda -dir qo’shimchasi kesimlik qo’shimchasi bo’lib, gumon ma’nosini ifodalamaydi. Ukam manzilga yetib olgandir. Uyga borayin-chi, onam kelgandir. Ushbu gaplarda esa –dir gumon ma’nosini ifodalovchi yuklamadir.Bu yuklama fe`ldan boshqa so`z turkumlariga qo`shilganda ko`proq kesimlik qo`shimchasi vazifasida keladi. Ayrim holatlardagina gumon ma`nosini ifodalashi mumkin. Masalan: O’sha kelgan mening onamdir. Endi bunga balki modal so’zini qo’shsak gumon ma’nosi kuchayadi: Balki, o’sha kelgan mening onamdir. Bu gaplardagi gumon ma`nosi ko`proq kontekstda aniqlanadi. Ohangni o`zgartirish orqali ham gumon ma`nosinim berish mumkin.

Inkor yuklamasi so’z yoki gapga inkor ma’nosini yuklaydi. Inkor yuklamalariga also, sira, hech, na…na kabilar kiradi. Yuklamalarni o’quvchilarga ongli va qiziqarli tushuntirish, albatta, o’qituvchidan bilim va mahorat talab etadi. Dars jarayoni qiziqarli hamda tushunarli bo’lishi uchun ba’zi usullarni qo’llab ko’rishimiz mumkin.

Yuklamalarni o’qitishda interfaol usullardan foydalanish.

Bu mavzuni 7-sinflarda berilgan “Gumon va inkor yuklamalari” uchun ajratilgan dars davomida yana ham yaxshiroq yoritishimiz mumkin. Avvalo, o’quvchilardan o’tilgan mavzuni so’rab, topshiriqlarni bajarganliklarini bilib olamiz va qay darajada o’zlashtirganliklarini tekshirish uchun o’tilgan mavzu yuzasidan yuklamalar qatnashgan bir necha gaplarni havola qilamiz. O’quvchilar gaplardagi yuklamalarni topadilar. Shundan so’ng o’quvchilar diqqatini doskaga qaratamiz. Doskaga mushuk tasvirini chizish orqali bolalarga “Chol bilan kampir” ertagini ijod qilamiz. Bolalar ertakdagi yuklamalarni topishlari kerak. Mana shu tartibda bolalar ham biror tasvirni yaratish asosida yuklamalarni qatnashtirib ertak yoki hikoya tuzadilar va bu bilan bollalarni ijodkorlikka o`rgatamiz.

KERAGINI TANLAB OL
-mi, -dir, sira, go`yo, xuddi, faqat, -gina, -u (-yu), go`yoki, ham, naq, hech, nahotki, -oq (-yoq). na…na, atigi, -chi, axir, g`irt, hatto,-ki, -da,-a(-ya)

Yana bir usul “Boshladim, davom ettir” usulidir. Bunda ikkala guruhdan bittadan o’quvchi doskaga chiqadi va 1- o’quvchi yuklama yozadi, 2- o’quvchi yuklamaga mantiqan mos so’z qo’shadi, 1-o’quXuddi onamga / o`xshab ketdingiz.vchi uni davom ettirib, gap holatiga keltiradi. Bu holatni o’rin almashib yana takrorlash mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. B. To`xliyev, M.Shamsiyeva, T.Ziyadova – “O`zbek tili o`qitish metodikasi”, “Yangi asr avlodi” 2006.

2. N.Mahmudov, (A.Nurmonov), A.Sobirov, V.Qodirov, Z.Jo`raboyeva. 5-sinf Ona tili. Toshkent-2015.

3. N.Mahmudov, A.Nurmonov, A.Sobirov, D.Nabiyeva. 6-sinf. Ona tili. Toshkent-2013.

JOY NOMLARI TOPONIMIKASINING,,BOBURNOMA’’ ASARIDA IFODALANISHI

Ho’jamberdiyeva Dildora Rustam qizi
Chirchiq davlat pedagogika universiteti talabasi

Annotatsiya: Zahiriddin Muhammad Boburning memuar asari bo’lmish,,Boburnoma” milliy qadriyatimizdan biri hisoblangan toponimlarni o’rganishda muhim manba sanaladi.,,Boburnoma”asarida mingdan ortiq toponim nomlari keltirib o’tilgan.Ushbu maqolada joy nomlari toponimikasi haqida so’z yuritiladi.

Kalit so’zlar: geografik nomlar, toponimlar, etimologiya, gidrografiya, oykonomik nom.

EXPRESSION OF TOPONYM OF PLACE NAMES IN,,BOBURNOMA’’

Abstract: Zahiriddin Muhammad Bobur’s memoir,,Boburnoma” is an important source for studying toponyms, which is considered one of our national values.More than a thousand toponyms are mentioned in,,Boburnoma’’. This article is about the toponym of place names.

Key words: geographical names, toponyms, etymology, hydrography, oikonomik name

KIRISH

Zahiriddin Muhammad Bobur o’rta asrda Sharq madaniyatining yirik namoyondalaridan biri sanaladi. Boburning otasidan erta yetim qolishi va yosh taxtga o’tirishi uning badiiyati va esdaliklarida yaqqol aks etadi. Bobur Mirzo hayoti davomida ko’rgan kechirganlarini,,Vaqoye’’ asariga kiritadi. (Keyinchalik bu asarni,,Boburnoma”deyish rasm bo’lgan).Ushbu,,Boburnoma’’asarida zamondoshlari

hayoti,aholining ijtimoiy,iqtisodiy,siyosiy ahvoli,tabiat manzaralari,iqlimlarini keng yoritib beradi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

,,Boburnoma’’ asarida joy nomlari –toponimlarga ham alohida to’xtalib o’tiladi. Professor H.Hasanovning ta’kidlashicha,,,Boburnoma”da 1000ga yaqin geografik nom tilga olingan. Asardagi joy nomlarining ko’pchiligining o’zbek va tojik tillari yordamida tushunsa bo’ladi. Bir qancha toponimlarning etimologiyasini Boburning o’zi tushuntirib o’tgan.,,Boburnoma’’ asarida toponimlar ifodalagan obyektiga ko’ra,bir necha guruhlarga bo’linadi.Toponimlarning bir qismini aholi maskanlari nomlari-oykonimlar tashkil etadi.Asarda berilgan oykonimlar quyidagilar:

Rabot nomlari-Raboti Sarhang, Suhrabot, Raboti Ro’zak;

Qal’a va qo’rg’onlar nomlari :Qala’i Dabusi, Asfidak, Toshqo’rg’on;

Qishloq va kentlar nomlari: Ho’dak kenti, Beshkent, Qulba kenti, Archakent, Yorkand, Dehi Afg’on, Navhand;

Shahar nomlari-Dehli, Qobul, Mashhad, Banoras, Kesh, Sayram, qarshi, Buxoro, Andijon, Toshkent, Odinapur, Lag’monot, G’urband, Nijrov, Bajavr, Saripul, Zomin, Kandahor, Isfara, Marg’inon, Hisor, Qubo, Konibodom, Axsikat;

Mamlakatlar nomlari –Hindiston, Arabiston, Mo’g’uliston, Misr, Xuroson, Xitoy, Afg’oniston kabilarni o’z tarkibiga oladi.,,Boburnoma’’da toponimlar guruhiga yer sathidan balanlikda bo’lgan obyektlar-oronimlar ham kiradi.Oronimlar ham bir necha guruhlarga bo’linadi:Tog’ nomlari: Olatog’, Kapetog’,Murg’on tog’i,Shovdor tog’i, Kirmosh tog’i,Xoja Ismoil tog’i kabilar.Ba’zi oronimlar tarkibida,,tog’’ so’zi o’rniga tojikcha ’’kux’’so’zi qatnashadi.Dara nomlari:Darai Gaz,Darai Zang, Darai Zindon, Darai Suf,Darai Xush,Kamrud darasi,Darai Gaz,Darai Bot,Puromin darasi, Tutumdara, Obdara.Dovon nomlari:Itmak dovoni,Kandislik dovoni, Muhammad pix dovoni. Oronimlar haqida gap ketganda, tog’, dara, dovonlarning joylashgan o’rni,o’simlik va hayvonot olami haqida ham ma’lumotlar keltirib o’tiladi.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

,,Boburnoma’’da Konigil mavzesi haqida yuritilgan fiklar alohida ahamiyatlidir. Ba’zilar uni,,tuproq koni deb atashsa,Fazlulloh Ro’zbekxon,,Mehmonnomayi Buxoro’’asarida Koni gul, ya’ni ’’gullar koni’’deb tavsif berib ketadi.Bobur esa,,ohangning oti Koniobgir’’ deb yozadi.Bu haqiqatga ancha yaqin.Sababi,Siyob suvining ’’atrofi tomi obgir’’,ya’ni botqoq joy.Keyinchalik Koniobgir o’zgarib Konigil nomini olgan.Keshning Shahrisabz deb atalishining sababi:,,Bahorlar sahrosi va shahri va bomi,tomi xo’b sabz bo’lur uchun Shahrisabz ham derlar’’.,,Boburnoma’’da joy nomlarining grammatik jihatlarini ham alohida qayd etish lozim.Asarda qo’shimchali toponimlar ham ko’p uchraydi. Qo’shimlardan –on(-yon),-ob,-tu,-ot eng xarakterlidir.

Asarda toponimlarning ko’p qismi o’zlashma qatlamga oid forscha-tojikcha va arabcha so’zlardir. Bunday toponimlar turli ma’noli leksemalarni o’z ichiga oladi.Sangzor, Bog’i kalon, Obi Rahmat, Obdara, Surxob. Shoxidon, Xisor, Xisori Firuza, Tangob, Raboti, Childo’xtaron, Botsafid, Dug’oba, Darbandi, Chorsu, Chilsutankabi toponimlar shular qatoriga kiradi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, Zahiriddin Muhammad Boburning,,Boburnoma’’ memuar asari nafaqat yurtimizdagi, balki undan tashqari hududlar-Afg’oniston, Hindiston mamlakatlarining ham toponimlarini o’rganishdagi muhim manba hisoblanadi. Ushbu asarda toponimlar, gidronimlar haqida berilgan ma’lumotlar g’oyatda qimmatlidir. Zero joy nomlarini o’rganish orqali Bobur Mirzo davrida yashagan insonlarning tili, madaniyati, turmush-tarzi haqida dunyoqarashga ega bo’lamiz.

REFERENCES:

1.Zahiriddin Muhammad Bobur.Boburnoma.-Toshkent.:”O’qituvchi’’.2017

2.Jalilov S. Bobur va Andijon.-Toshkent.:’’O’zbekiston” nashriyoti,1993.-102 b.

3.Madrimov Z. Tarixiy toponimika.-Toshkent.:Navro’z” nashriyoti.2017

USING STORIES IN TEACHING ENGLISH LANGUAGE

Pakirdinova Sharofat Abdumutaljonovna

FerSU Teacher

sharofatpakirdinova@gmail.com

Mohinur Nabieva

student of FerSU

Abstract. The article describes the role of using stories in teaching foreign languages. In English language teaching, it is described that the stories should be selected according to the age, level of knowledge and interests of the learner.

Key words: using stories, technology, methods, traditional method.

Абстрактный. В статье описывается роль использования рассказов в обучении иностранным языкам. В преподавании английского языка описано, что рассказы следует подбирать в соответствии с возрастом, уровнем знаний и интересами учащегося.

Annotatsiya. Maqolada chet tillarini o'qitishda hikoyalardan foydalanish o'rni ifodalanadi. Ingliz tilini o'qitishda hikoyalarni o'rganuvchining yoshiga, bilim darajasiga va qiziqishlarini inobatga olgan holda tanlab olish ta’riflanadi.

Well, using stories in foreign language teaching is becoming widespread around the world. Mostly, people prefer making use of them with teenagers or children. However sometimes they can be perfect for adult learners as well. Here, I am going to write a critical review for an article called "Using stories in teaching English" written by Dr. Mousa Khaleel. (UAE, Abu Dabi)

In the given article everything is stated completely perfect, starting from the introduction and finishing with special recommendations for those who are teaching English. In the beginning everything was clearly written, for instance, the aim of using stories in classes and what types of benefits could we gain with the help of them. It is said that to develop students ability to reconstruct a grammatically and

textually coherent piece of writing and provide practice in prediction skills in order to ease the understanding of a new text, as well as provide practice in gist listening in order to encourage students to not focus on difficult vocabulary and thus make authentic listening texts more accessible, and finally providing practice in scanning a text for information. After analyzing these purposes of stories I realised how important the stories are in EFL learning. Of course it would be great if learners could study English with some interesting activities like this. Plus, they will never feel boredom, they try to compete with one another in order to achieve something. And the author states that, there can be various types of stories, and of course the teacher should know what kinds of stories might be given to the learners according to their age, gender or abilities.

In terms of criticism it would be great if she compared different ways of teaching as well. Because we may have traditional methods or modern methods, therefore this will be more interesting if we can see some differences between them. And we will be able to understand the role of stories in both methods. In the given article, she mostly paid attention to the benefits of using stories, however what about disadvantages of using them? In my opinion, comparison will always be the best version of writing different articles. People can realise what is exactly given in the article if there is some comparison. In her article, she gave a lot of data which makes the understanding complicated a bit. Maybe the teachers are already aware of numbers or figures. They need deeper comprehension I think.

Reference:

1. Teenagers and literature (British council)

2. Teaching young learners with stories by Claire Venables.

3. Thoughtful reading: 10 best short stories to teach English.

4. Using stories in teaching English by Dr. Mouse Khaleel

5. Mirzayev, A., & Oripova, S. (2022). COMMUNICATIVE METHOD–A NEW APPROACH IN THE PRACTICE OF TEACHING FOREIGN LANGUAGE. Science and innovation, 1(B6), 778-783.

6. Hashimova, N., & Sattorov, T. (2021). USAGE OF ENGLISH MILITARY TERMINOLOGIES AS A NEUTRAL AND COLLOQUIAL VOCABULARY. CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PHILOLOGICAL SCIENCES (2767-3758), 2(11), 162-167.

BOSHLANG’ICH SINF O’QUVCHILARIDA ILMIY DUNYOQARASHNI SHAKLLANTIRISH VA RIVOJLANTIRISH

Olimjonova. Z.Sh
Namangan davlat universiteti talabasi
Nuraliyeva K.I
Namangan davlat universiteti o’qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang’ich sinf o’quvchilarining mustaqil fikrlashini, ilmiy dunyoqarashini, tafakkurini shakllantirish, dunyoqarash - tabiat, ijtimoiy jamiyat, tafakkur hamda shaxs faoliyati mazmunining rivojlanib borishini belgilab beruvchi qarashlar va e’tiqodlar tizimi ekanligi, Boshlang’ich sinf o’quvchilarida ilmiy dunyoqarashni shakllantirish va rivojlantirishning ahamiyati va dunyoqarashni shakllantirishda tarbiyaning muhimligi to’g’risida allomalarning fikrlari bayon qilingan.

Kalit so’zlar: dunyoqarash, bilim, mafkura, ilm, fan, ta’lim, tarbiya, oila, maktab, kitob.

ФОРМИРОВАНИЕ И РАЗВИТИЕ НАУЧНОГО МИРОВОЗЗРЕНИЯ У УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

Олимжонова З.Ш
Студент Наманганского государственного университета
Нуралиева К.И
преподаватель Наманганского государственного университета.

Аннотация: В данной статье рассматривается формирование самостоятельного мышления, научного мировоззрения, мышления учащихся начальной школы, мировоззрение представляет собой систему взглядов и убеждений, определяющих развитие содержания природы, общественного

общества, мышления, деятельности личности. ученых о важности формирования и развития научного мировоззрения у студентов и о значении образования в формировании мировоззрения.

Ключевые слова: мировоззрение, знание, мировоззрение, наука, наука, образование, воспитание, семья, школа, книга.

FORMATION AND DEVELOPMENT OF SCIENTIFIC WORLD VIEW IN PRIMARY CLASS STUDENTS

Olimjonova. Z.Sh
Student of Namangan State University
Nuraliyeva K.I
is a teacher of Namangan State University

Abstract: In this article, the formation of independent thinking, scientific worldview, thinking of elementary school students, worldview is a system of views and beliefs that determine the development of the content of nature, social society, thinking, and personal activity. the opinions of scholars about the importance of forming and developing a scientific worldview in students and the importance of education in the formation of the worldview are described.

Key words: outlook, knowledge, ideology, science, science, education, upbringing, family, school, book.

Dunyoqarash kishilarning olam va uning o’zgarishi, rivojlanishi haqidagi ilmiy, falsafiy, siyosiy, huquqiy, axloqiy, estetik, diniy, va hokazo qarashlari va tasavvurlari majmuasidan iborat. Dunyoqarash ijtimoiy borliqning aksidir. Unda ijtimoiy turmush aks etadi. Dunyoqarash faqatgina insonga xos xususiyat bo’lib, hayvonot dunyosi, boshqa narsa, buyumlar va mavjudotlar uchun begona hisoblanadi. Dunyoqarash bu olam haqidagi yaxlit umumlashtirilgan bilimlar to’plamidir. Dunyoqarashning shakllanishi va rivojlanishi murakkab, ko’p qirrali jarayondir. Dunyoqarash tarkibiga

kishilarning omillarni bilishi va baholashga oid bo’lgan ishonch va e’tiqodlari, niyat va maqsalari, ideallari, orzu-umidlari, ular faoliyatiga ma’lum yo’nalish beruvchi barcha qadriyatlar ham kiradi. Bundan ko’rinadiki, dunyoqarash o’z ichiga dunyoni his qilish, dunyoni tushunish jarayonlarida hosil bo’ladigan iroda, idrok, kayfiyatlarni ham qamrab oladigan tushunchadir. Dunyoqarashning ikkita darajasi mavjuddir. Uning birinchi darajasi kishilarning kundalik hayotiy amaliy tajribasi hamda kasbiy faoliyati asosida to’plangan bilimlar tasavvurlar, qarashlar tashkil qilsa, ikkinchisini esa ilm-fan tufayli to’plangan nazariy bilimlar go’yalar yig’indisi tashkil qiladi. Ularning ikkalasi bir-biri bilan uzviy bog’langan bo’lib, bir-birini to’ldiradi. Jamiyatning o’zgarishi bilan bir qatorda dunyoqarash ham doimo rivojlanib, mazmunan o’zgarib turadi. Bu jamiyat hayotida yaqqol ko’rinib turadi. Mustaqillik tufayli endilikda umuminsoniy va milliy qadriyatlarga asoslangan, hozirgi davr talabiga javob beradigan yangi mafkura yaratilmoqda va uning asosida kishilarda yangicha tafakkur, dunyoqarash shakllanib rivojlanmoqda. Faylasuf olimlarimiz dunyoqarashning mifologik, diniy, falsafiy kabi turlarini farqlaydilar. [1] Dunyoqarash kishilarda olam haqida yaxlit umumlashtirilgan bilimlar, g’oyalar turkumini hosil qiladigan ularni muayyan ijtimoiy guruhlar, sinflar, siyosiy partiyalar, ommaviy harakatlar, davlatlar maqsadidan kelib chiqib, baholaydigan va shunga qarab hayotdagi o’z o’rnini, amaliy faoliyat yo’nalishlarini, maqsadlarini aniqlab olishga imkoniyat beradigan ko’p qirrali va sermazmun tushunchadir. Hozirgi muhim dolzarb masalalardan biri kishilarning eskicha dunyoqarashini o’zgartirish iqtisodiy, siyosiy, madaniy jabhalarda fikrlashni o’rgatish, mustaqillikni mustahkamlashda o’z xaq-huquqlarini anglashdir. O’quvchilarning ilmiy dunyoqarashini shakllantirishning asosiy vositalari: intelektual tarkibiy qism, ijobiy emotsional holat, amaliy faoliyat sohasi, fanlararo aloqadorlik, pedagogning ijtimoiy va kasbiy pozitsiyasidir. Bundan ko’rinadiki, dunyoqarashni shakllantirish shaxsning intellektiga, irodasiga, his-tuyg’usiga, uning amaliy faoliyatiga ta’sir ko’rsatish bilan bog’liq. Dunyoqarashning intellektual tarkibiy qismi borliqni bevosita hissiy aks ettirishdan, abstrakt tushunchali fikrlashga bo’lgan harakatni talab etadi. [2] Sharq mutafakkirlari o’z asarlarida bilish hamda inson aqliy tafakkuri masalalariga alohida o’rin bergan.

Masalan, Abu Nasr Farobiy inson tomonidan borliqni anglash, tabiat sirlarini anglashda ilm-fanning rolini hal qiluvchi omil sifatida baholaydi. Allomaning fikricha, inson tanasi, miyasi, sezgi organlari u tug’ilganda mavjud bo’lgan bo’lsa, aqliy bilimi, ma’naviyati, ruhiyati, intellektual va axloqiy sifatlari, xarakteri, dini, urf-odatlari, ma’lumoti tashqi olam, ijtimoiy muhit ta’sirida, ijtimoiy munosabatlar jarayonida shakllanadi. Abu Nasr Farobiyning e’tiroficha, inson bilimlarni o’zlashtirar ekan, tirik mavjudotning yaratilish tarixigacha bo’lgan ma’lumotlarni o’zlashtira oladi, ularni yaratadi, ilmiy jihatdan asoslaydi.

Abu Rayhon Beruniy quyidagilarni ilgari suradi: “Inson narsa va hodisalarning faqat tashqi sifati hamda xususiyatlari haqida bilim olmay, balki tafakkuri, aqli tufayli narsa va hodisalarni taqqoslaydi, bir-biri bilan solishtirib ko’radi, o’z bilimlarining haqiqiyligini aniqlaydi”. [3] Mutafakkir insonning bilimlarni o’zlashtirishi yangi bilimlarning yaratilishiga bog`liqligini aytadi: “Ilmlar ko’pdir. Ular zamoni iqbolli bo’lib, turli fikr va xotiralar ularga qo’shilib borsa, ko’payadi. Odamlarning ilmlarga rag’bat qilishi, ilmlarni va ilm ahllarini hurmatlashi o’sha iqbolning belgisidir. Ayniqsa, hukmron kishilarning ilm ahlini hurmat qilishi turli ilmlarning ko’payishiga sabab bo’ladi”. [4]

Abu Ali ibn Sino esa bilimni chuqur o’zlashtirish donishmandlik ekanligini aytadi: “Ilm narsalarning inson aqli yordami bilan o’rganilishidir. Bilim deb esa, narsalarni idrok qilishga aytiladi. Bu shundayki, inson aqli uni xato va yo’ldan toymasdan turib unga erishishi kerak bo’ladigan narsadir. Bordi-yu, bu dalillar ochiq-oydin bo’lsa-yu, isbotlar chinakamiga bo’lsa, u holda bunga hikmat – donishmandlik deyiladi”. Boshlang’ich sinf o’quvchilarining dunyoqarashlarini shakllantirish va rivojlantirish haqida so`z borsa, boshlang’ich sinf o’quvchilari maktab hayotiga moslashgunlaricha ancha vaqt sarflaydilar. Chunki, ular hali o’yin faoliyatidan chiqishmagan bo’lishadi. Aslida, bolalarda dunyoqarashni shakllantirish uchun o’yinlar ham foydali hisoblanadi, negaki, bolalar o’yin o’ynash davomida ular fikrlashadi, muloqatga kirishadilar, hattoki, fikr almashishadi. Dars davomida o’quvchilarni diqqatini jalb qilish qiyin bo’ladi. Shuning uchun ham dars jarayonida mavzuga mos keladigan metodik o’yinlardan foydalanish ham samaralidir. Bolalarda

dunyoqarashni shakllantirishda ota-onalarning ham o’rni yuqoridir. Sababi, dunyoqarash, fikrlash qobiliyati, tasavvur, so’zlashish madaniyat, so’zlarni o’z o’rnida qo’llashga o’rgatadigan ikkinchi o’qituvchi bu - kitoblardir. Ikkinchi deyilishiga sabab, birinchi o’qituvchi, albatta, ota-ona hisoblanadi. Bolalarda kitobga qiziqishni uyg’otadigan ham ota-onadir. Axir, bejizga xalqimiz “Qush inida ko’rganini qiladi” degan maqolni qo’llamaydi. Agar ota-onalar oilada kitobxonlikni targ’ib qilishsa, farzandlari ham kitob o’qishga qiziqishadi va ularning dunyoqarashlari asta sekin kengayib, boyib boradi. Endi, ular maktabda tahsil olish davomida ham o’qituvchilar tomonidan kitob o’qishga qiziqtirilsa, maqsadga muvofiq bo’ladi. Boshlang’ich sinf o’quvchilarini tabiat qo’yniga olib chiqish, hayvonot bog’lariga olib borish ham ularning fikrlashlarini, tasavvurlarini, dunyoqarashlarini kengayishiga sabab bo’ladi. Keng dunyoqarashga ega, erkin fikrlaydigan, mustaqil bo’lgan yoshlar, albatta, O’zbekistonimiz kelajagi hisoblanadi. Chunki, shaxsiy dunyoqarashga ega bo’lgan insonlargina jamiyat taraqqiyotini ta’minlovchi muvaffaqiyatlarga erishishga qodir bo’ladilar.

Adabiyotlar:

1. J.Tulenov, Z.G’ofurov Falsafa. T : “O’qituvchi”. 1997-yil. 20-bet;
2. “Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti” B.X.Xodjayev “Sano-standart” nashriyoti Toshkent-2017
3. “Pedagogika”. Toshkent, “O’qituvchi” 1993-yil;
4. M.Asqarova, M.Xayitboyev, M.S.Nishonov “Pedagogika”. Toshkent-talqin”, 2008-yil.

QUYON GO’SHT HAJMINI KO‘PAYTIRISH, OZUQA BAZASINI MUSTAHKAMLASH

Axmadjonova Yorqinoy Tojimurodovna,
Jizzax politexnika instituti, o’qituvchi
Mamatqulov Bobur Ulug’bek o’g’li
Jizzax politexnika instituti, oziq-ovqat texnologiyasi yo’nalishi talabasi

Annotasiya. Maqolada oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlash borasida quyon go’sht yetishtirish sohasini barqaror rivojlantirish, mahsulot ishlab chiqarish hajmlarini ko‘paytirish, ozuqa bazasini mustahkamlash yuzasidan amalga oshirilishi zarur bo’lgan ishlar tahlili asosida quyon go’shtini avzalligi keltirilgan.

Kalit so’zlar. oziq-ovqat xavfsizligi, quyon go’shti,mol, go’shti,qo’y go’shti.

Kirish. Oziq-ovqat xavfsizligi butun dunyo mamlakatlari oldida turgan eng dolzarb vazifalardan biridir. BMT ham bugun oziq-ovqat mahsulotlarini yetishtirish va ularni taqsimlash bo‘yicha yondashuvni mutlaqo o‘zgartirish vaqti kelganini ta’kidlayapti.

Asosiy qism. Davlatning oziq-ovqat xavfsizligini ta’minlash siyosati qachon samara beradi? Qachonki, mahsulot ishlab chiqarish va import qilish darajalari oqilona uyg‘unlashtirilsa, bu borada aholi uchun kafolatlangan imkoniyatlar yaratilsa, xalqaro pragmatik hamkorlik aloqalarni rivojlantirilsa, davriy ravishda yangilanib turadigan oziq-ovqat zaxirasini yaratishga ham qaratilgan bo‘lsa. Shunday ekan, oziq-ovqat xavfsizligini masalasi barcha davlatlar qatori O‘zbekistonning ham mustaqilligi, ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy barqarorligini ta’minlash garovi hisoblanadi. Yurtimizda bu muammo hamon o‘z dolzarbligini yo‘qotmagan. Zero, ayni paytda oziq-ovqat mahsulotlapiga bo‘lgan talab oshyapti, aholi soni o‘sishi asnosida jon boshiga iste’mol ko‘paymoqda. Binobarin, so‘nggi uch yilda mamlakatimizda oziq-ovqat xavfsizligini ta’minlash, qishloq xo‘jaligi mahsulotlari

sifatini va eksport salohiyatini oshirishga bo‘lgan yondashuv mutlaqo o‘zgardi, davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishiga aylantirildi.

Bu borada olib borilayotgan ishlardan biri go’sht mahsulotlariga bo’lgan talabni qondirishdir. Yurtimiz aholisini asosiy iste’moldagi go’sht mahsuloti bu qoramol va qo’y go’shti hisoblanadi. Hozirda aholi istemoli uchun quyon go’shti ham taklif qilinmoqda.

Quyon go'shtining ajoyib ta'mi va ozuqaviy xususiyatlari qadimdan ma'lum bo'lgan. Arxeologlar qadimgi Rimda quyonlar boqilganligini tasdiqlovchi dalillarni topdilar. Quyon go'shtida kam miqdordagi yog' miqdori va omega-6 va omega-3 yog' kislotalarining ideal nisbati bo'lgan oqsilning qimmatli manbai hisoblanadi.

Quyonlar shu qadar tez ko'payadi va o'sadiki, sog'lom urg'ochilar har yili 300 kg dan ortiq go'sht ishlab chiqarishi mumkin. Bundan tashqari, bu hayvonlar ozuqadan shu qadar samarali foydalanadiki, yarim kilogramm go'sht ishlab chiqarish uchun atigi 2 kg ozuqa kerak bo'ladi. Ularning mahsuldorligi darajasini baholash uchun shuni ta'kidlaymizki, bir xil miqdordagi go'shtni yetishtirish uchun sigir 3,5 kg ozuqa iste'mol qilishi kerak. Buning ustiga quyon odamlar foydalanmaydigan ozuqa o'simliklarini iste'mol qiladi. Shunday qilib, u nafaqat insonlar yerini foydasiz o'simliklardan xalos qiladi, balki ularni go'shtga aylantiradi. Quyonlar juda oddiy bo'lib, ularni ushlab turish aql bovar qilmaydigan kuch sarflamaydi, shuning uchun ko'paytirish quyonlari nihoyatda foydali va tejamkor hisoblanadi.

Bozorda go’shtning ulushi fermalarda yetishtirilgan quyonlarning go'shtiga tegishli, chunki ularning go'shti, yovvoyi quyonlarning go'shtidan farqli o'laroq, yanada yumshoq va o'ziga xos ta'miga ega.

Quyon go'shti, foydasi yoki zarari qanday? degan savolga, biz ob'ektiv baho topishga harakat qilamiz va barcha ijobiy va salbiy tomonlarini o'zaro bog'laymiz. Quyon go'shtining foydali xususiyatlarini sanab o'tamiz:

Foydasi tibbiyot tomonidan isbotlangan parhez quyon go'shti asosan yosh onalar, sog'lom ovqatlanish tarafdorlari, ozishni istagan sportchilar va surunkali kasalliklarga chalingan odamlar orasida taqsimlanadi. Unda har kim o'zining afzalliklarini topadi. Sportchilar uchun bu qimmatbaho oqsil, yosh onalar uchun

bolalar uchun eng yaxshi qo'shimcha ovqat, vazn yo'qotadiganlar past kaloriya miqdorini qadrlashadi va ba'zi bemorlar uchun bu iste'mol qilish mumkin bo'lgan go'sht parhezining yagona turi.

Hayvon yetti oylikgacha boqilganda, uning tanasi og'ir metallarning zarralarini, stronsiyum, pestitsidlar va gerbitsidlarni o'zlashtirmaydi. Oziq-ovqat bilan yutilgan taqdirda ham, elementlar tana go'shtiga yotqizilmaydi. Ushbu xususiyat, ayniqsa, saraton kasalligi va radiatsiya ta'siridan keyin reabilitatsiya qilish uchun foydalidir. Mahsulot olingan nurlanish darajasini pasaytiradi. U tarkibi bo'yicha inson hujayralariga yaqin. Buning yordamida mahsulot 96% (mol go'shti 60%) so'riladi. Bu foydali xususiyat sportchilar tomonidan mushak massasini qurish uchun faol ishlatiladi. Ular ovqatdan deyarli to'liq hazm bo'ladigan oqsil oladi. Sigir va qo’y go'shti bilan taqqoslaganda, quyon go'shti eng ko'p protein tarkibiga ega -21% va eng kam yog'li - 15%. Natriy tuzlarining oz miqdori dietada quyon go'shtining afzalliklarini olishga imkon beradi. Davomiy foydalanishda mahsulotning past kaloriya miqdori yog 'va oqsil metabolizmini normallashtiradi. Lesitinning minimal xolesterin miqdori ko'pligi mahsulotni ateroskleroznin oldini olish uchun ajralmas qiladi. Qon glyukozasini tartibga solishga yordam beradi.

Shu sababli biz xalqimiz farovonligi yo’lida oziq-ovqat tarkibidagi eng zarur mahsulotlardan nolgan go’shning dasturxonimizda serob bo‘lishi tarafdorimiz.

Shular qatorida sohani yanada rivojlantirish, fermerlar daromadini oshirish, oziq-ovqat xavfsizligini ta’minlash hamda tabiiy resurslardan barqaror foydalanish borasida foydalanilmayotgan bir qator imkoniyatlar mavjud. Davlat rahbarining 2018-yil 16-yanvardagi “Mamlakatning oziq-ovqat xavfsizligini yanada ta’minlash chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Farmoni va ayni paytda ishlab chiqilayotgan O‘zbekiston qishloq xo‘jaligini rivojlantirishning 2020-2030-yillarga mo‘ljallangan strategiyasi shu nuqtai-nazardan dolzarbdir.

Taklif va xulosalar. Binobarin, olib borilgan tadqiqotlarimiz natijasida, O‘zbekistonda oziq-ovqat xavfsizligini ta’minlash uchun quyidagilarni taklif etmoqchimiz:

- go’sht mahsulotlarini yetkazib berish sohasini barqaror rivojlantirish, mahsulot ishlab chiqarish hajmlarini ko‘paytirish, ozuqa bazasini mustahkamlash;
- asosiy turdagi go’sht mahsulotlari va xom-ashyoni ichki ishlab chiqarishni barqaror rivojlantirish;
- aholi keng qatlamlarining go’sht mahsulotlariga bo‘lgan talabini mahsulot turlari, hajmi va sifati bo‘yicha ichki ishlab chiqarish hisobiga ta’minlash darajasini oshirishdan iboratdir.

Fodalanilgan adabiyotlar:

1. Tojimurodovna, A. Y., & Tojimurodovna, A. U. (2021). Sustainable Development of Fishing, Increasing Production Volume, Strengthening Food Base. Academic Journal of Digital Economics and Stability, 551-557.
2. Axmadjonova Y. T. et al. Go’sht turlari va ularni hajmini ko ‘paytirish, ozuqa bazasini mustahkamlash //Science and Education. – 2021. – T. 2. – №. 11. – C. 185-193.
3. Axmadjonova, Y. T., & Axmadjonova, U. T. (2021). Agrosanoat majmuasi tarmoqlarini rivojlantirish. Development issues of innovative economy in the agricultural sector, 761-763.
4. Ахмаджонова Ё. Т., Ахмаджонова У. Т. Аграр тармоқни инновацион ривожлантириш ва кластерлаш тизими //Current Issues of Bio Economics and Digitalization in the Sustainable Development of Regions. – 2022. – С. 607-610.
5. Axmadjonova, Y. T., & Amonova, X. (2022). Kolbasa mahsulotlari turlari, ozuqaviy qiymati va uning kimyoviy tarkibi. International conference on learning and teaching, 1(1).

INSON HUQUQI VA HIMOYASI — KONSTITUTSIYA TIMSOLIDA

Sarvar Saidov Faxriddin o‘g‘li
Berdaq nomidagi Qoraqalpoq davlat universiteti
Yurisprudensiya fakulteti III bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolda inson huquqi va himoyasi haqida so‘z borib, bunda Konstitutsiyaning o‘rni va tutgan roliga ahamiyat beriladi. Jumladan, yangi tahrir arafasida turgan Bosh Qomus haqida ham fikrlar bildirib o‘tilgan.

Kalit so‘z va iboralar: Inson huquqi va himoyasi, O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, fuqarolar erkinligi, milliy qonunlar, milliy protsessual qoidalar.

Ma’lumki, inson huquqlariga yashash va erkinlik huquqi, qullik va qiynoqlardan ozod bo‘lish, fikr va so‘z erkinligi, mehnat va ta’lim olish huquqi va boshqa ko‘plab huquqlar kiradi. Bu huquqlardan hech qanday kamsitishlarsiz barcha insonlar foydalanishi kerak.

Tarixdan ham ayonki, inson huquqlari har bir insonning ajralmas huquqlaridir. Ammo bu huquqlardan qanday foydalanish mumkin? Ularning davlatlar tomonidan rasman tan olinganligi haqidagi tasdiqni qayerdan topsa bo‘ladi? Va bu huquqlar qanday amalga oshiriladi?, kabi qator savollarga javob berishning eng maqbuli bu har bir davlatning bosh qomusi — Konstitutsiyasidir deyish mumkin.

Shubhasiz, inson huquqlarini himoya qilish, kelishuvlarga rioya qilish vazifasining bajarilishi, avvalambor, mamlakat erishgan yutuqlar darajasi va milliy miqyosda mavjud mexanizmlarga bog‘liq. Mavjud milliy qonunlar, siyosiy qarorlar, tartib va mexanizmlar har bir davlatda inson huquqlarini amalga oshirishning kalitidir. Shu bois inson huquqlari milliy konstitutsiyaviy va qonun chiqaruvchi tizimlarning bir qismiga aylanishi, professional advokatlarning inson huquqlari standartlarini amalda qo‘llashi, inson huquqlarining buzilishi qoralanishi va jazolanishi muhim ahamiyatga ega. Milliy standartlar ko‘proq bevosita ta’sir

ko‘rsatadi va milliy protsessual qoidalar mintaqaviy va xalqaro standartlarga qaraganda qulayroqdir.

Davlatlar xalqaro yig‘ilishlarda to‘planadi va shartnomalar ishlab chiqadi, ularning predmeti inson huquqlaridir. Bu shartnomalar davlatlar uchun real xulq-atvor normalarini belgilab beradi va ular fuqarolarga nisbatan muayyan majburiyatlarni yuklaydi. Bularning barchasi ayni vaqtda yangi tahrirdan chiqayotgan O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasida ham o‘z aksini kengroq ko‘lamda namoyon etmoqda.

Inson huquqlari milliy darajadagi qonunlarni qamrab oladi. Xalqaro inson huquqlari standartlari mamlakatlarni bunday standartlarni o‘z konstitutsiyalari va qonunchiligiga kiritishga ilhomlantirdi. Bu ilhomlanish O‘zbekistonni ham chetlab o‘tmagan. Ayni vaqtda xalqning muhokamasiga tashlangan yangi tahrirga shay konstitutsiya ham mamlakat fuqarolarining huquqi va himoyasini yanada chuqurlashtirish, bu bilan ularga ko‘proq imkoniyatlar berishni nazarda tutadi.

Jumladan, O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qoidalarini qo‘llash davlat amaliyotini o‘rganish shuni ko‘rsatadiki, u mustaqillik yillarida o‘zbek davlatchiligining shakllanishida hal qiluvchi rol va tarixiy taqdirni o‘ynagan holda, o‘z oldiga qo‘ygan maqsad va vazifalarni ro‘yobga chiqardi. Tarixan qisqa vaqt ichida inson huquqlarini himoya qilishning milliy tizimini shakllantirishga qodir demokratik, huquqiy, ijtimoiy davlat poydevorini jadal barpo etishning xalqaro standartlari va ilg‘or milliy tajribasini qo‘llash asosida Konstitutsiya fuqarolarga ishonch bildirish imkonini berdi.

Hozirgi vaqtda mamlakatning Asosiy qonunida mavjud normalar ayrim normalarni yangilash, takomillashtirish, konkretlashtirish va to‘ldirishni, 1992-yilda xalqaro hujjatlarni ishlab chiqishda amaliyotga tadbiq etish tajribasi yo‘qligi sababli aniq shakllantirilmagan deklarativ matnni yo‘q qilishni talab qilmoqda. Ba’zi qoidalar eskirgan va qayta ko‘rib chiqishni talab qilganligi sababli ham o‘zgartirishlarga ehtioyoj sezildi. Va bu 2022-2026-yillarda Yangi O‘zbekistonni rivojlantirish strategiyasini amalga oshirish zarurati bilan bog’liqligini ham ta’kidlab o‘tish joiz.

Demak, Konstitutsiya har tomonlama O‘zbekistonda fuqarolarning huquq va erkinliklari hamda himoyasi uchun chuqurlashtirilgan islohotlarni joriy etuvchi eng katta omil deyish mumkin. Yangi tahrir ostonasida turgan Bosh Qomus ayniqsa, bunday imkoniyatlar safini kengaytirishga jadal xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining qabul qilingan kunning 25- yilligi munosabati bilan bo‘lib o‘tgan tantanali marosimdagi “Konstitutsiya – erkin va farovon hayotimiz, mamlakatimizni yanada taraqqiy ettirishning mustahkam poydevoridir” nomli nutqidan //’ Xalq so‘zi. 2017-yil 7 dekabr. 247 (6741)-son.

2. Urazov Nurmuhammad; Saidov Sarvara Fakhriddinovich. DEMOCRATIC REFORMS IMPLEMENTED IN UZBEKISTAN. YURISPRUDENSIYA. 3-jild, 4-son.2022.

3. Sarvar S.F. Jamiyatda huquqiy madaniyatni shakllantirish. Ilmiy tadqiqotlar, innovatsiyalar, nazariy va amaliy strategiyalar tadqiqi. №1 sonli respublika ko‘p tarmoqli ilmiy konferensiya. 24-sentyabr 2022-yil.

4. Saidov S.(2023). MAFKURA VA TERRORIZM. Наука и технология в современном мире, 2(12), 61–63.

5. Saidov S.(2023). JINOYAT PROTSESSI VA UNING HUQUQNI MUHOFAZA QILISH FAOLIYATIDAGI ROLI VA AHAMIYATI. Наука и технология в современном мире, 2(12), 64–65.

SHAHAR VA QISHLOQLARDA AYOLLAR BANDLIGINI TA’MINLASH YECHIMLARI

M.O.Baltabaeva

FDU, o’qituvchi

baltabaeva_67@inbox.ru

Annotatsiya: Ushbu maqolada Ozbekistonda xotin-qizlar bandligini taminlashning ahamiyati va bunda ijtimoiy sheriklik mexanizmi hamda uning subyektlari haqida toxtalib otilgan. Davlat tomonidan yaratilgan chora-tadbirlar va sharoitlar haqida to’xtalib o’tildi. Ushbu ijtimoiy sheriklik kuchli mexanizm bo'lib, muzokaralar olib borish va birgalikda boshqarish uchun uyushgan, erkin va mas'uliyatli xodimlar jamoasidir.

Kalit so’zlar: ijtimoiy sheriklik, davlat organlari, fondlar, jamg’armalar, tashabbuskorlik, bandlik, xotin-qizlar, teng huquqlilik.

Ayollar jamiyatdagi faol qatlam hisoblanadi. Ular ta’lim, tibbiyot, fan soxalarida ham katta ulushni tashkil etadi. Shu bilan birga onalik vazifalari tufayli, bola tug’ish yoshida uyda o’tirib qolish zarurati vujudga keladi. Bola tarbiyasi, uy-ro’zg’or ishlari bilan uyda, ko’p qavatli uylarda yoki mahallalardagi xonadonida ishsiz o’tirgan ayollarni ishli, daromadli qilish alohida e’tiborga molik masalalardan biridir.

Mehnat resurslaridan samara bilan foydalanish, xom-ashyo resurslaridan to’g’ri foydalanish yoki imkoniyatlardan to’liq foydalanish kabi dolzarbdir. Buning uchun mavjud imkoniyatlarni aniqlab olish muhim. Imkoniyatlar yetarlicha bor. Imkoniyatlardan foydalanishni boshqarish kerak. Boshqaruvda iqtisodiy rag’batlar, subsidiyalar, ulgurji davlat haridi, davlat buyurtmasi kabi mexanizmlari mavjud.

Xotin-qizlarga berilayotgan manzilli yordamlar haqida so‘z yuritildi. Xususan, tadbirkorlik faoliyatini boshlashi uchun kreditlar ajratilib, yosh qizlarni ish bilan taminlash, yosh oilalar o‘rtasida huquqbuzarlik va ajrimlarning oldini olish bo‘yicha ishlar olib borilmoqda.

Ayolning chinakam uy bekasi bo'lishi uchun u o'zini jamiyatda talabga ega bo'lishi, moddiy farovonligini ta'minlash uchun munosib ish haqi olishi, oilasi bilan hordiq chiqarishi, boqish uchun vaqt topishi uchun munosib ish joyiga ega bo'lishi kerak. Davlat tashkilotlari sherikchilik asosida bu borada yordam berishi kerak”.

Oila va xotin-qizlarni qollab-quvvatlash uchun davlat tomonidan bir qancha chora-tadbirlar ishlab chiqilmoqda.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 07.03.2022 yildagi PF-87-sonli Farmonida “Oila va xotin-qizlarni tizimli qo’llab-quvvatlashga doir ishlarni yanada jadallashtirish chora-tadbirlari to’g’risida” mamlakatda xotin-qizlarning huquq va qonuniy manfaatlarini himoya qilish, ularning iqtisodiy, ijtimoiy va siyosiy faolligini oshirish, sog‘lig‘ini saqlash, kasbga o‘qitish va bandligini taminlash, tadbirkorlikka keng jalb etish, ehtiyojmand xotin-qizlarni ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash, gender tenglikni taminlash borasida olib borilayotgan islohotlarni tizimli davom ettirish, shuningdek, Birlashgan Millatlar Tashkiloti Global kun tartibining Barqaror rivojlanish maqsadlarini izchil amalga oshirish maqsadida: 2022 — 2026-yillarda xotin-qizlarning mamlakat iqtisodiy, siyosiy va ijtimoiy hayotining barcha jabhalarida faolligini oshirish bo‘yicha Milliy dastur va 2022 — 2026-yillarda xotin-qizlarning mamlakat iqtisodiy, siyosiy va ijtimoiy hayotining barcha jabhalarida faolligini oshirish bo‘yicha Milliy dasturni 2022-2023-yillarda amalga oshirishga qaratilgan kompleks chora-tadbirlar rejasi ishlab chiqildi.[60]

Xususan, ushbu xujjatda 2022-yil 1-iyundan boshlab davlat va nodavlat talim muassasalarida davlat buyurtmasi asosida xotin-qizlarni kasbga o‘qitishning “Ishga marhamat” monomarkazlari orqali tashkil qiliisin deyilgan. Monomarkazlarni aynan xududlarni o’zida tashkil qilinsa yul-kira xarajatlari, borib-kelishga ketadigan vaqt sarfi kamaygan bo’lardi. Mentalitetimizga hos uyatchanlik tufayli kopchilik xotin-qizlar uyda qolishni afzal koradi.

Davlatimizda xotin-qizlarni ishlashi uchun milliy iqtisodiyotimizga o’zlarini hissalarini qoshish uchun, daromadlarni oshirish uchun kop qulay sharoitlar yaratilmoqda:

[60] https://lex.uz/

1. Xotin-qizlarga tadbirkorlikni yo’lga qo’yish uchun 33 million so’mgacha kreditlar ajratiladi.

2. Ayollarni pensiya yoshiga to’lgani sababli ish beruvchi tashabbusi bilan ishdan bo’shatish taqiqlanadi.

3. Ayrim toifadagi xotin-qizlarga OTMga kirish uchun tavsiyanoma beriladi.

4. «Ayollar daftari»ga kiritilganlarga 5 mln so’mgacha kreditlar naqd berilishi mumkin.

5. Xotin-qizlarning kasb o’rganishga qilgan xarajatlarini davlat to’lab beradi.

6. Ayrim xotin-qizlarning kontrakt puli davlat tomonidan to’lab beriladi.

O’zbekiston Respublikasining “Ijtimoiy sherikchilik to’g’risida” gi qonunining asosiy maqsadlaridan biri albatta davlat organlarining nodavlat, notijorat tashkilotlari va fuqarolik jamiyati institutlari mamlakatni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish normativ-huquqiy hujjatlarni hamda fuqarolarning huquqlari va qonuniy manfaatlariga daxldor bo’lgan qonunlarni ishlab chiqishda hamkorligini yanada kuchaytirish va davlatimiz rivojini ta’minlashdan iborat.

Ijtimoiy sheriklikning yana bir xususiyati shundan iboratki, bu munosabatlar tizimida taraflar barchasi barcha sohada teng huquq va vakolatlarga ega bo‘lgan va ijtimoiy kelishishga asoslangan hamda baravar manfaatdor bo‘lgan taraflarning hamkorligidir. Bizning mamlakatimiz ijtimoiy sheriklik tizimini amalga oshirishning huquqiy kafolatlari dunyo tajribasiga asoslangan holda ishlab chiqilmoqda.

Xususan, O‘zbekiston Respublikasining “Nodavlat notijorat tashkilotlari faoliyatining kafolatlari to‘g‘risida”gi Qonuni davlat tomonidan nodavlat notijorat tashkilotlari faoliyatining kafolatlanishiga, ular tomonidan ijtimoiy ahamiyatga molik masalalarni hal etishda davlatning moliyaviy qo‘llab-quvvatlashi masalalari ko‘zda tutilgan. Eng muhimi nodavlat notijorat tashkilotlari jamiyatda manfaatlar muvozanatini taminlashga ko‘maklashmoqda. Shu asnoda har bir fuqaroning o‘z imkoniyatlarini ro‘yobga chiqarishi, ularning sotsial faolligi va huquqiy madaniyatini

oshirishga g‘amho‘rlik qilish va sharoitlar yaratish uchun o‘z faoliyatlarini yo‘naltirmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Streeck W, Hassel A. The crumbling pillars of social partnership. West European Politics. 2003;26(4):101–124.

2. https://lex.uz/uz/docs/-5899498; O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Oila va xotin-qizlarni tizimli qo‘llab-quvvatlashga doir ishlarni yanada jadallashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi farmoni, 07.03.2022 yildagi PF-87-son.

3. https://lex.uz/uz/docs/-5884084; O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Oila va xotin-qizlar davlat qo‘mitasi faoliyatini tashkil etish to‘g‘risida”gi qarori, 01.03.2022 yildagi PQ-146-son.

4. Walby, S. (2005), ‘Gender mainstreaming: Productive tensions in theory and practice’, Social Politics: International Studies in Gender, State and Society.

5. Burxonovich, M. R., & Ortiqaliyevna, B. M. (2022). Conditions for improving the standard of living of the population. ASIA PACIFIC JOURNAL OF MARKETING & MANAGEMENT REVIEW ISSN: 2319-2836 Impact Factor: 7.603, 11(09), 44-48.

6. Baltabayeva, M. (2022). SANOATNI RIVOJLANTIRISH-DAVR TALABI-UY MAISHIY TEXNIKALARINING FOYDALARI. Eurasian Journal of Law, Finance and Applied Sciences, 2(5), 29-32.

7. Yuldasheva, G. A. (2022). ZNAChENIE INNOVATsIONNOGO OPЬITA V FORMIROVANII POVЬIShENIYa UROVNYa DOXODNOSTI NASELENIYa. Talim fidoyilari, 8, 172-185.

8. Umarov, O. Concept of guaranteed development of enclave territories / O. Umarov, D. Khakimov //. – 2020. – No. 6(73). – P. 265-268. – EDN ROLXJX.

9. Kadyrovna, A. M., Burkhanovich, M. R., & Ortikaliyevna, B. M. (2022). DEMAND AND SUPPLY FOR LABOR FORCES. INTERNATIONAL JOURNAL

OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH ISSN: 2277-3630 Impact factor: 7.429, 11(09), 85-90.

10. Baltabayeva Malokhat Ortiqaliyevna. (2022). DEVELOPMENT OF THE ECONOMY OF ENTERPRISES AND ITS IMPACT ON GROSS DOMESTIC PRODUCT. INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH ISSN: 2277-3630 Impact Factor: 7.429, 11(09), 100–104. Retrieved from http://www.gejournal.net/index. php/IJSSIR/article/view/976

11. Maxsudov Sherzod Solijonovich (2022). BOZOR IQTISODIYoTI ShAROITIDA ERKIN IQTISODIY ZONALARDA BOShQARUV.. Talim fidoyilari, 08-10, 121-134.

12. Ortikalievna, B. M., & Abdunabievna, K. D. (2022). BENEFITS OF HOUSEHOLD APPLIANCES IN THE PROTECTION OF THE ENVIRONMENT AND WATER RESOURCES. Thematics Journal of Economics, 8(1).

SIRKA KISLOTA VA UNING FOYDALI XUSUSIYATLARI

Axmadjonova Yorqinoy Tojimurodovna
Jizzax politexnika instituti, o’qituvchi
Xazratqulova Sarvinoz G’ulom qizi
Jizzax politexnika instituti, oziq-ovqat texnologiyasi yo’nalishi talabasi

Annotatsiya. Sirka kislota-o‘tkir hidli, rangsiz, nordon suyuqlik. Sirka (ovqat sirkasi) oziq-ovqatga ishlatiladigan sirka kislotaning suvdagi (3-15%) eritmasi. Sanoatda sirka essensiyasi (savdoga chiqariladigan oziq-ovqat sirka kislotasining 70% li suvli eritmasi.

Kalit so’zlar: sirka kislota, sirka essensiyasi, uzum sirkasi, olma sirka, balzamik sirka

Sirka kislota-insoniyatga qadimdan ma’lum bo‘lgan kislotalardan (vino achiganda sirka holida hosil bo‘ladi) biridir ya’ni birinchi sirka sharobni achitish orqali taxminan 3 ming yil oldin olingan. Shuncha yillardan beri oshxonada ishlatiladi. Sirka kislota ovqatlarni balanslashda kerakli bo'lgan nordon ta'mini beradi. Sirka nafaqat lazzat sifati, balki kimyoviy xossalari uchun ham pazandachilikda ishlatiladi. Konserva, marinadlar, ziravor tayyorlashda, ovqatga ishtahabaxsh maza kiritish, kabob sirkalashda va tarixan u zaif kislota sifatida sanoat, tibbiyot va kundalik ro‘zg‘orda ishlatiladi. Sirka ko'pincha mayonez va boshqa salatlar bilan krem yoki yog'li lazzatlarni muvozanatlash uchun ishlatiladi.

Sirka ham o’zida quyidagi ko’pgina foydali xususiyatlarni saqlaydi: B, A, PP guruh vitaminlari, temir, fosfor, natriy va ftor.

Oddiy ovqat sirkasi -yaxshi antiseptik vosita hisoblanadi, shuning uchun ham shamollaganda tomoqni suv va sirka aralashmasi bilan chayish bilan cheklanmasdan, sirkali suvda uylarni artib chiqishadi. Bundan tashqari qadimdan ota-bobolarimiz sirkadan qon bosimini tushirishda ham foydalanishgan.

Sirka sekin yoki tez fermentlanish jarayonlari orqali tayyorlanadi. Sekin jarayon bu an’anaviy bo‘lib, bir necha hafta yoki oygacha cho‘ziladi. O‘zbek pazandachiligida uy sharoitlarida sirkani uzum, anjir, olma va boshqa shirin mevalarning sharbatidan tayyorlanadi.

Uzum sirkasi tayyorlash uchun yaxshi pishgan uzum sharbati sopol ko‘za yoki xumchaga solinadi, har 1 litriga 100 gr eski sirkadan achitqi sifatida qo‘shiladi. Idish og‘zini zich yopib, qaynash uchun quyosh tushadigan joyga qo‘yiladi. 1015 kundan so‘ng qaynashi to‘xtab sirka yetiladi. Tayyor sirka suzib, idishlarga quyiladi.

Uzoq fermentlanish muddati bakteriyalardan iborat zaharsiz quyqa yig‘ilishiga imkon beradi. Tezkor usullarda suyuqlikka bakteriyalar qo‘shilib, nasos yordamida kislorodlashtirish uchun havolantiriladi. Tez fermentlanish muddati 20 soatdan uch kungacha bo’lgan vaqtni talab qiladi.

Uzum sirkasi oq va qizil vinodan tayyorlaniladi. Bunday sirkada kislota 6% va 10% aralashmadan iborat bo’ladi. Bunday sirkaning ta’mi uning qancha saqlanilganiga ham bog’liq. Sirka qanchalik ko’p turgan bo’lsa, shunchalik mazali bo’ladi. Bunday sirkadan hatto Qadimgi Misrda suvni zararlantirish va sabzavotlarni yaxshi saqlash maqsadida foydalanishgan. Tabiiy uzum sirkasi uzum sharbatidan tayyorlanib, go’shtli (mol va qo’y go’shti) ovqat tayyorlashda ishlatilsa maqsadga muvofiq bo’ladi. Uzum sirkasini salatlarga ishlatsa ham bo’ladi, faqat shuni hisobga olish kerakki, bu sirka nordon ta’mga ega emas.

Uzum sirkasi o’zida kaliy, magniy, fosfor va boshqa foydali moddalarni saqlaydi. Shuning uchun ham u o’zida shamollashga qarshi xususiyatlarni saqlab, lat yeyishlar va anginada yordam beradi. Bu sirka zamburug’li kasalliklarda ham yordam beradi. Bu sirkadan kosmetalogiyada soch va yuz terisini parvarishlashda foydalanish mumkin.

Olma sirkasi odatda olmadan tayyorlaniladi. Uning tarkibiga bor-yo’g’i ikkita mahsulot kiradi: olma kislotasi va suv. Faqat shunday sirka organizm uchun foydali hisoblanadi. Olma sirkasi salatlarga ishlatiladi, parranda go’shti bilan yaxshi kelishadi va u tabbiy konservant sanaladi. Bunday sirkaning foydali jihatlari ko’pligini o’z vazniga e’tiborlilar juda yaxshi biladi. U ishtahani pasaytirib,

oshqozon-ichak traktini faoliyatini yaxshilaydi, organizmdagi kislota-ishqorli muvozanatni tartibga soladi. U o’zida beta-karotin, A, B, C, va E guruh vitaminlarini, pektin va sutli kislotani saqlaydi.

Quyidagi kasalliklarda sirka iste’mol qilish tavsiya qilinmaydi: oshqozonda kislotaning me’yordan ortiqligida, oshqozon shilliq pardalarining yallig’lanishida, yo’g’on ichak yallig’lanishida, buyrakning yallig’lanishida va sariq kasalliklarida.

Balzamli yoki balzamik sirka eng yuqori sifatli sirka sanaladi. Bunday sirkani uzum shirasidan ko’pincha, uzumning oq navidan tayyorlanadi. U nordon-shirin ta’mga ega bo’lib, boshqa sirkalarga qaraganda quyuqroq konsentrasiyali va to’qroq, deyarli qora rangli bo’ladi. Eng yaxshi balzamli sirka deb, 12 yildan kam bo’lmagan muddatda saqlangan sirkaga aytiladi.

Balzamli sirka qondagi xolesterin miqdorini pasaytirishda yordam berib, oshqozon-ichak traktini normallashtiradi, qorinni to’qlik hissini uzoqroq muddatgacha saqlab turadi. Uning tarkibida temir, kaliy, kalsiy, marganets, fosfor, natriy va boshqa minerallar, A, B, C kabi vitaminlar va zarur organik kislotalar mavjud. Kislota yuqorililigidan va oshqozon shilliq qavatining yallig’lanishidan aziyat chekuvchilarga bunday sirkani iste’mol qilish tavsiya qilinmaydi.

Sirka yopiq idishda xona haroratida muddatsiz saqlanishi mumkin. Bu juda kislotali bo'lgani sababli, sirka bakteriyalar o'sishiga va buzilishiga tabiiy ravishda chidamli bo'ladi.

Fodalanilgan adabiyotlar:

1. Tojimurodovna, A. Y., & Tojimurodovna, A. U. (2021). Sustainable Development of Fishing, Increasing Production Volume, Strengthening Food Base. Academic Journal of Digital Economics and Stability, 551-557.
2. Axmadjonova, Y. T., & Axmadjonova, U. T. (2021). Agrosanoat majmuasi tarmoqlarini rivojlantirish. Development issues of innovative economy in the agricultural sector, 761-763.
3. Ахмаджонова Ё. Т., Ахмаджонова У. Т. Аграр тармоқни инновацион ривожлантириш ва кластерлаш тизими //Current Issues of Bio Economics and Digitalization in the Sustainable Development of Regions. – 2022. – С. 607-610.

DAVLAT SEKTORIDAGI TASHKILOTLARDA ICHKI AUDIT

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich
TMI kafedra dotsenti, i.f.d., dotsenti
Iskanov Xoljigit Nurqosimovich
Tmi kafedra katta o’qituvchisi
Norqo’chqorov Abdulaziz Ziyadullaevich
Tmi kafedra katta o’qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur tezisda Davlat sektori tashkilotlarini oliy ta’lim muassasalari misolida oliy o‘quv yurtlari o‘z daromad va xarajatlar smetalari asosida ma’lum miqdorda byudjetdan moliyalashtirilishi. Davlat byudjeti hisobidan xarajatlari byudjetdan ajratiladigan mablag‘lar doirasida va ularning xarajatlar smetalarida ko‘rsatilgan maqsadlarda amalga oshirilishi va nazorat olib borilishi jihatlari keltirilgan. Ichki audit, ajratilgan mablag‘larning o‘z vaqtida va to‘g‘ri foydalanish jarayonini baholashda juda muhim vositaligi yoritilgan.

Kalit so`zlar: axborot, byudjet tashkiloti, ichki audit, davlat moliyaviy nazorat xizmati.

Ichki audit xizmati byudjet tashkilotlarida uning faoliyat turiga qarab o‘z vazifalarini belgilaydi. Davlat sektori tashkilotlarni oliy ta’lim muassasalari misolida olib qaraydigan bo‘lsak, oliy o‘quv yurtlari o‘z daromad va xarajatlar smetalari asosida ma’lum miqdorda byudjetdan moliyalashtiriladi. To‘lov-kontrakt mablag‘lari, rivojlantirish jamg‘armasi mablag‘lari, innovatsion ishlanmalari va grand loyihalari mablag‘lari asosida ham ma’lum miqdorda moliyalashtiriladi. Davlat sektori tashkilotlarining O‘zbekiston Respublikasi Davlat byudjeti hisobidan xarajatlari byudjetdan ajratiladigan mablag‘lar doirasida va ularning xarajatlar smetalarida ko‘rsatilgan maqsadlarda amalga oshiriladi.

Davlat sektori tashkilotlarning byudjetdan tashqari mablag‘lari – qonunchilikda nazarda tutilgan byudjetdan tashqari manbalar hisobidan tashkilotlar ixtiyoriga kelib

tushadigan mablag‘lardir. Byudjetdan tashqari mablag‘lar bo‘yicha alohida-alohida daromadlar va xarajatlar smetalari tuziladi hamda moliya yili davomida amalga oshiriladi. Demak, davlat sektori tashkilotlarni byudjet va byudjetdan tashqari mablag‘lari hisobini yuritilishi, rejalashtirilishi, sarflanishi yuzasidan joriy nazorat qilinishi lozimdir.

Davlat sektori tashkilotlarda byudjet va byudjetdan tashqari mablag‘lar sarfini nazorat qilish, byudjet va byudjetdan tashqari mablag‘lardan oqilona foydalanishni ta’minlash bevosita hisob ishlarini tashkil qilish va yuritish orqali amalga oshiriladi. Byudjet tizimida bosqichma-bosqich amalga oshirilayotgan islohotlar davlat sektori tashkilotlarning daromadlar va xarajatlar smetalari ijrosi hisobi uslubiyotini yanada takomillashtirishni talab etadi.

Davlat sektori tashkilotlarning hisob yuritish shakli, bir nechta smetalar asosida topshiriladigan hisobotlari, moliyalashtirish manbalari ko‘p tarmoqliligidan kelib chiqib, byudjet tashkilotlarida ichki audit xizmatini tashkil etishning ahamiyati yanada yuqoriligini ko‘rishimiz mumkin.

Davlat sektori tashkilotlarda ichki auditni ushbu masalalarini tartibga solish uchun O‘zbekiston Respublakasi Prezidenti tomonidan 2017 yil 21 avgustda PQ-3231-sonli “Ta’lim va tibbiyot muassasalarini moliyalashtirish mexanizmini hamda davlat moliyaviy nazorati tizimini yanada takomillashtirish to‘g‘risida”gi Qarori qabul qilindi. Ushbu qarorning asosiy maqsadi davlat sektori tashkilotlarda byudjet jarayoninig shaffofligini yanada oshirish va uning ustidan jamoatchilik nazoratini kuchaytirish, byudjetdan moliyalashtirish, hisob va hisobot mexanizmini takomillashtirish, vazirlik va idoralarning bo‘ysunuvidagi muassasalarda byudjet intizomini mustahkamlash borasidagi mas’uliyatini oshirish, shuningdek zamonaviy axborot texnologiyalari va xalqaro e’tirof etilgan moliyaviy nazorat standartlarini joriy qilish yo‘li bilan byudjet qonunchiligini buzish holatlarining oldini olish va profilaktikasiga qaratilgan davlat moliyaviy nazoratining rolini tubdan qayta ko‘rib chiqishdir[61].

[61] O‘zbekiston Respublakasi Prezidentining 2017 yil 21 avgustdagi “Ta’lim va tibbiyot muassasalarini moliyalashtirish mexanizmini hamda davlat moliyaviy nazorati tizimini yanada takomillashtirish to‘g‘risida”gi PQ-3231-sonli Qarori

Ichki audit - bu tashkilot faoliyatini yaxshilash va qiymat qo‘shish uchun mo‘ljallangan mustaqil, ob’ektiv va ishonchli maslahat olish faoliyati hisoblanadi. Ichki nazorat bu tashkilotga xavflarni boshqarish va boshqaruv jarayonlarining samaradorligini baholash va yaxshilashga tizimli yondashuvni keltirib, o‘z maqsadlariga erishishga yordam beradi. Ichki audit javobgarlik munosabatlariga xizmat qiladi[62].

Har bir davlat sektoridagi tashkilotlar taftish komissiyasining muayyan vaziyatga mos kelishini aniqlash uchun boshqaruv tuzilmasini baholashi kerak. Ba’zi, davlat sektori tashkilotlarda taftish komissiyalari bo‘ysinuvchi vazirlik va idoralar hamda ularning quyi tuzilmalarida komissiyalar bo‘lsa, ular tomonidan belgilanadigan a’zolardan iborat komissiya bo‘ladi. Taftish komissiyasiga bo‘lgan ehtiyoj individual holatlarga, auditorlik faoliyatining xususiyatiga va yuqori turuvchi organ yoki kuzatuvchi kengashning qaroriga bog‘liq bo‘ladi.

Davlat sektori tashkilotlarning ichki audit xizmati tashkilot faoliyatini nazorat qilish bilan bir qatorda, uning ish faoliyatini qonun doirasida olib borish, daromad va xarajatlari smetalarini tuzish, tashkilot faoliyatini samaradorligini oshirish maqsadida o‘z maslahat va tavsiyalarini berish bilan ham shug‘ullanadi. Shu sababdan, ichki auditga ta’rif berayotganimizda uning professional xizmatlarini ham alohida ta’kidlab o‘tishni joiz topdik. Chunki, davlat sektori tashkilotlarning nazorati davlat moliyaviy nazorat xizmati tomonidan ham olib boriladi. Ichki audit xizmatining asosiy jihati esa, davlat moliyaviy nazoratidan farqli ravishda byudjet tashkiloti uchun yordamchi sifatida nomoyon bo‘lishidir.

Yuqoridagi ta’riflardan ichki audit xizmatining ahamiyati yuqoriligini anglashimiz mumkin. Ko‘p hollarda davlat sektori tashkilotlarning ichki audit xizmati va davlat moliyaviy nazoratini o‘zaro bir-biriga o‘xshatib yoki adashtirib quyishadi. Lekin, ular aslida bir-biriga o‘xshamagan funksiyalar va vazifalarga ega.

Ichki audit xizmati bu tashkilotning faoliyatidagi nomutanosibliklarni aniqlab, ularni bartaraf etish va kerakli maslahat, tavsiyalarni berib borish va doimiy

[62] Ostonokulov Azamat Abdukarimovich. (2023). Audit inspections of state purchases and contracts signed on the basis of tender in budgetary organizations. Proceedings of International Conference on Educational Discoveries and Humanities, 2(2), 99–112. Retrieved from https://econferenceseries.com/index.php/icedh/article/view/1134

monitoring o‘tkazish bilan xarakterlanadi. Davlat moliyaviy nazorati - byudjet to‘g‘risidagi me’yoriy-huquqiy hujjatlar buzilishlarini aniqlash maqsadida moliyaviy nazorat ob’ektlarining buxgalteriya, moliya, statistika, bank hujjatlari va boshqa hujjatlarni o‘rganish, tahlil qilish hamda taqqoslash bilan shug‘ullanadi.

Davlat sektori tashkilotlarda ichki audit yaxshi davlat boshqaruvining kaliti bo‘lganligi sababli, ichki audit ajratilgan mablag‘larning o‘z vaqtida va to‘g‘ri foydalanish jarayonini baholashda juda muhim vositadir. Davlat sektori tashkilotlarning barcha moliyaviy-xo‘jalik faoliyatiga javob berishi uchun byudjet tashkilotining ichki audit xizmati har tomonlama qamrab olishi kerak. Davlat sektori tashkilotlarning faoliyatini xolis va mustaqil baholash uchun ichki audit jarayoni zarur. Ayrim davlat sektori tashkilotlarda faqat ichki audit mexanizmi mavjud bo‘lsa, ayrimlarida ichki audit xizmati mavjud emas. Davlat sektoridagi tashkilotlar faoliyati nafaqat, ichki audit balki, tashqi audit (davlat moliyaviy nazorat) tomonidan ham o‘rganiladi va baholanadi. Ushbu o‘rinda ichki audit byudjet tashkilotlarini samarali boshqarishda muhim sanaladi.

Davlat sektori tashkilotlarda ichki audit faoliyati va hisobot munosabatlari turli faoliyat sohalari bo‘yicha amalga oshiriladi. Davlat sektori tashkilotlarning o‘z faoliyatini amalga oshirishi hamda mablag‘lardan samarali foydalanish hamda samarali boshqarishni ta’minlash, iqtisodiy va axloqiy jihatdan, shuningdek, belgilangan mezonlarga muvofiq, jamoatchilik oldida hisobot berish va axborotlarni oshkor qilish majburiyatlarini bajarishga xizmat qiladi.

Davlat sektoridagi tashkilotlar ichki audit faoliyatga oid mas’uliyatni ta’minlash va boshqaruvga oid asosiy qadriyatlarni saqlab qolish, rahbarlar va mansabdor shaxslarning o‘z faoliyatini shaffof, adolatli, halol va tenglik asosida olib borishini ta’minlash orqali davlat boshqaruvini mustahkamlaydi. Davlat boshqaruvining barcha darajalaridan saylangan va tayinlangan mansabdor shaxslar barcha asosiy elementlarga javob beradigan mustaqil audit funksiyalarini tashkil etish orqali samarali auditorlik faoliyatini qo‘llab-quvvatlashlari kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar ro’yxati:

1. O’zbekiston Respublikasining Byudjet kodeksi (2013 yil 26 dekabr, O’RQ-360-son)

2. O’zbekiston Respublikasining «Buxgalteriya hisobi to’g’risida»gi Qonuni (2016 yil 13 aprel, O’RQ-404-son)

3. O’zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 22 avgustdagi «Byudjet ma’lumotlarining ochiqligini va byudjet jarayonida fuqarolarning faol ishtirokini ta’minlash chora-tadbirlari to’g’risida»gi PQ-3917-son Qarori

4. «Byudjet tashkilotlari va byudjet mablag’lari oluvchilarning davriy moliyaviy hisobotlarini tuzish, tasdiqlash hamda taqdim qilish bo’yicha qoidalar». 2018 yil 26 dekabr, 2971-son

5. Mehmonov S.U., Kuliboev A.Sh. Byudjet tashkilotlarining byudjetdan tashqari jamg’armalari hisobi. O’quv qo’llanma, «Iktisod-moliya» 2018. 186 b.

6. Tuychiyev A.J., Ostonokulov A.A., Ibragimov K.Sh., Tursunov A.S. (2019) "Budget Accounting in Budget Organizations" Textbook, "ECONOMICS-FINANCE" p.429.

7. Xamidova Z.U. Byudjet tashkilotlarida ichki audit va moliyaviy nazorat xizmatlari faoliyatini samarali tashkil qilish masalalari. Monografiya. – T.: “VNESHINVESTPROM” 2021. 183 b.

YAPON SAFORASI (SOPHORA JAPONICA L)NING BIOEKOLOGIK XUSUSIYATLARI

Tuychiyeva Xilola Zokirjon qizi
Farg’ona davlat universiteti o’qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada iqlimlashtirilgan manzarali daraxt yapon saforasining bioekologik xususiyatlari haqida ma’lumot berilgan, shuningdek yapon saforasining vegetatsiya davri, gullashi, meva hosil qilishi va foydali xususiyatlari keltirilgan.

Kalit so’zlar: dukkak, introduksiya, ixota, manzarali daraxt, rutin, flavonoid, dukkakdoshlar (Fabaceae) oilasi, zararkunanda hasharotlar, biotsenoz, sho’rxok yerlar, chidamlilik.

Dukkakdoshlar oilasi orasida daraxt,buta vakillari mavjud bo`lib, ular asosan manzarali daraxt sifatida ko’kalamzorlashtirish ishlarida juda ko’p foydalaniladi. Jumladan yapon saforasi ham havo ifloslanishiga,qurg’oqchilikka va o’ta issiqqa chidamli bo’lgan manzarali ko’cha daraxti hisoblanadi. Qumlik joylarda ham o’sa oladi.Tuz miqdori yuqori bo’lgan,sho’r tuproqlarda ham o’sa olishi mumkin. Kuchli shamol va qattiq sovuqqa chidamsiz. Yaponiya va Xitoyda 1747-yili madaniylashtirilgan.

Iyul-avgust oylarida gullaydi.Gullarini uzunligi 35 sm.Bir yilda ikki marta gullaydi. Mevasi sariq yoki sarg’ish jigarrang po’stli bo’ladi.Mevasi shiraga boy suvli,silindrga o’xshash shaklda bo’ladi.Mevasi sentabr-oktabr oyida pishib yetiladi. Mevasi dukkak meva. Mevalari qish bo’yi darxt shoxlarida turishi mumkin.Sophora Japonica balandligi 25 metrgacha bo’lib,shox-shabbasi keng yoyilgan.Eski poyasi to’q kulrang bo’lib,unda uzun yoriqlarni ko’rish mumkin.

Yosh novdalari yashil tusda tikansiz bo’ladi. Barglari murakkab uzunligi 11-25 sm, tuxumsimon shaklda 2-5 sm uzunlikdagi bargchalari bandida 9-17 tagacha Safora avlodi 45 tur atrofida uncha yirik bo’lmagan daraxt va butalarni o’z ichiga oladi.

Bu turlar Janubiy-Sharqiy Yevropa,Janubiy Osiyo,Avstraliya,Tinch okeani orollari,Florida,Puerto-Riko orollari,Janubiy-sharqiy Amerikada va O’rta Osiyoda tarqalgan. [1,2]

Ulardan ko`p qismi manzarali bog`lar yaratishda foydalaniladi. O`rta Osiyo hududi florasida saforaning 2 ta turi uchraydi. O`zbekiston florasida yovvoyi holda birorta ham turi uchramaydi. Ammo hududimizda Yapon saforasi (Sophora Japonica) madaniy holda uchraydi.

Farg`ona iqlimi sharoitida yapon saforasining mevalari pishmaganda yashil,pishganda esa qizg’ish rangda bo`ladi. Mevalarining uchki qismida otaliklardan qolgan mayda o`simtalar va shu bilan birga onalik tumshuqchasi ham ma`lum vaqtgacha saqlanib qoladi. Sophora Japonicaning bo`yi 10 metrdan

25 metrgacha o`sishi mumkin.

Sophora Japonica chiroyli shox shabbasi va gullari uchun bog` va hiyobonlarga manzara berish maqsadida ekiladi. Sophora Japonica alohida muhit talab qilmaydigan va har qanday sharoitda yashab keta oladigan o`simlik hisoblanadilar.

Yapon saforasi zararkunanda hashorotlar zarariga o`ta chidamli daraxt bo`lib, yashash joyidagi o`simliklar biotsenozi doirasida ham mutloq g`olib o`simliklardir. Yapon saforasi o`zidan shira ajratadi,shuning uchun uni asalli daraxt deb ham atashadi. Farg`ona Davlat Universiteti hududida o`sayotgan Sophora Japonica turi o`z taraqqiyoti davomida dukkakdoshlar (Fabaceae) oilasi uchun xos bo`lgan belgilarni takrorlaydi. Bu tur faqat madaniy holda o`stiriladi va Farg`ona shahrida faqat Sophora Japonica turi iqlimlashtirilgan.

Yapon saforasi iqlimlashtirilgan introdudtsent manzarali, ixota daraxt hisoblanadi. Yapon saforasi turli iqlim sharoitiga moslashib o’sa oladi.Shu jumladan,yapon saforasi O’zbekiston hududida ham yaxshi o’sa oladigan qimmatbaho, umrboqiy daraxt.Yapon saforasi manzarali daraxt sifatida O’zbekistonning shahar ko’chalarida, bog’larda,kanal va ariq bo’ylarida o’stiriladi.

Yapon saforasi mevasi tarkibida flavanoidlar (rutin), vitamin B,C,bo’yoq va boshqa moddalar, gulg’unchasi va bargida ko’p miqdorda rutin bor.

Yapon saforasi gulg’unchasi va mevasi rutin olinadigan asosiy mahulot hisoblanadi.

Yapon saforasi biologiyasini o’rganish jarayonida uni naqadar qimmatbaho dorivor daraxt ekanligiga iqror bo’ldik.Yapon saforasini barcha generativ organlari (guli,mevasi.urug’i) tarkibidagi dorivor moddalar umuman olganda barcha turdagi kasalliklarga davo bo’la oladi.[3]

Yapon saforasidan sanoatda ham foydalanish mumkin.Jumladan uni poyasidan mebelsozlikda va parket tayyorlashda ishlatiladi.Yapon saforasi bir qator amaliy ahamiyatga ega.Uni dori tibbiyotda,farmasevtikada,yog’ochsozlik sanoatida foydalanish mumkin.Yapon saforasi manzarali,dorivor,amaliy ahamiyati jihatdan yuqori ko’rsatkichlarda turadigan betakror xushmanzara daraxt hisoblanadi.[4]

Foydalanilgan adabiyotlar :

1. S.Muhammadxonov, F.Jongurazov “O’simlikshunoslikka oid ruscha – o’zbekcha izoxli lug’at. Toshkent –“Mehnat”-1989-yil. 319 bet.240- bet

2. Tuychiyeva, X. Z. qizi, & Turdibekov, M. (2023). ANTROPOGEN MUHIT OMILLARI VA ULARNING HASHAROTLARGA TA’SIRI. *GOLDEN BRAIN*, *1*(2), 296–273. Retrieved from https://researchedu.org/index.php/goldenbrain/article/view/1341

3. Tuychiyeva, X. Z. qizi. (2023). O‘SIMLIKLARNI ZARARKUNANDA HASHAROTLARDAN HIMOYA QILISH USULLARI. *Educational Research in Universal Sciences*, *2*(1), 33–39. Retrieved from http://erus.uz/index.php/er/article/view/1047

4. Tuychiyeva, X.. Z. kizi, & Turdibekov, M. (2022). BIOECOLOGICAL CHARACTERISTICS OF SOPHORA JAPONICA. *Educational Research in Universal Sciences*, *1*(7), 146–151. Retrieved from http://erus.uz/index.php/er/article/view/852

O’TA O’TKAZUVCHANLIK HODISASI

Usmonov Uyg’unjon Umidjon o’g’li
Buxoro Davlat Universiteti fizika ta’lim yo’nalishining
2-kurs magistranti
u.u.usmonov@buxdu.uz
Ilmiy rahbari: f-m.f.d., prof.
Djurayev D.R.
Djurayev2002@mail.ru

Annotatsiya: O’ta o’tkazuvchanlik hodisasi yaratilgandan beri, bunday moddalarning fan, texnika, qishloq xo’jaligi, harbiy soha, meditsina va ko’plab boshqa sohalarda qo’llanilganda ushbu sohalar doirasida juda kata ko’lamli, insoniyat uchun muhim va foydali o’zgarishlarga olib kelishi mumkinligi bilan butun dunyo olimlari e’tiborini o’ziga jalb etib kelmoqda. Ushbu moddalar insoniyat hayot tarzini yaxshilashga katta hissa qo’shishi bilan bir qatorda texnika va texnologiya xususan ishlab chiqarishda ham katta foyda keltiradi.

Kalit so’zlar: O’ta o’tkazuvchanlik, BKSH nazariyasi, kritik harorat, solishtirma elektr o’tkazuvchanlik, solishtirma qarshilik, kelvin, selsiy, resonator.

O’ta o’tkazuvchi moddalar yuqori elektr o'tkazuvchanligiga ega bo'lgan maxsus materiallar guruhini ifodalaydi. Past haroratlarda (hozirda kamida 18 K dan past) ba’zi metallar va qotishmalar sezilarli qarshiliksiz elektr o’tkazish qobiliyatiga ega bo'ladi. Bunday qattiq jismlar deyiladi o’ta o’tkazuvchi moddalar deyiladi.

Bu hodisa bir asrdan beri ma’lum. O’ta o’tkazuvchi moddalar ilk bor 1908-yilda inert geliy gazini juda past haroratda suyultirish yo’li orqali aniqlangan bo’lib, bu yutuq mashhur gollandiyalik fizik va Leyden shahridagi past haroratlar fizikasi laborotoriyasining asoschisi va rahbari Xeyke Kamerling Onnes (1853-1926) tomonidan amalga oshirilgan. Onnes tomonidan inert geliy gazini suyuq holatga o’tishini ta’minlovchi 4,2 K (Kelvin) yoki -268,8˚ C (gradus Selsiy) haroratga

laborotoriya usulida erishilgan.[63]

Absolyut nolga yaqin temperaturalarda bir qator metall va qotishmalarning elektr qarshiliklari birdaniga sakrab nolga aylanadi, ya'ni modda o’ta o’tkazuvchanlik holatiga o'tadi. *Bunday temperatura kritik temperatura deyiladi va T_k bilan belgilanadi.*

O'tkazgich solishtirma harshiligining temperaturaga bog’likligi quyidagi formula bilan ifodalanadi:

$\rho = \rho_0 (1+\alpha t)$ (1)

bunda ρ_0 - T=0 kelvindagi o'tkazgichning solishtirma harshiligi; α - qarshilikning temperatura koeffitsiyenti.

Turli metallar uchun T_k turlicha. Masalan, simob uchun T_k = 4,1 K, qo'rg’oshin uchun T_k = 7,3 K. Umuman T_k o’ta o’tkazuvchanlik kuzatiladigan o'tkazgichlarda 20 K Yuqori emas. Lekin, o'tao'tkazuvchan moddalarni Yuqori temperaturalarda ham hosil qilish bo'yicha ilmiy izlanishlar davom etib kelmoqda.

1986 yilda Shvetsariyalik olimlar Dj.Bednorts va K. Myullerlar T=30 K dan Yuqori temperaturada keramika-lantan-bariy-mis-kislorod aralashmasidan iborat moddada o’ta o’tkazuvchanlik hodisasini ochdilar. O'sha yilning o'zida Yapo-niya, AQSh va Xitoyda ham keramika-lantan-strontsiy-mis-kisloroddan iborat qotishmada (T=40 50K) o'tao'tkazuvchan moddani hosil qildilar. Xuddi shuningdek, Rossiya fanlar akademiyasining fizika institutida A.Golovashkin rahbarligidagi laboratoriyada Yuqori temperaturali o'tao'tkazuvchan modda hosil qilindi. Uning temperaturasi T=90 100 K ga teng.

Hozirgi paytda AQSh va Rossiya fanlar akademiyasida keramik material-lardan tayyorlangan yangi o'tao'tkazuvchan moddalar hosil qilingan bo'lib, ularda o’ta o’tkazuvchanlik hodisasi T=250K dan boshlab (-23^0) kuzatiladi. Lekin bu holat turg’un bo'lmay, ba'zan o'zining xossasini yo’qotadi. Hozirgi paytda bunday moddalarning o’ta o’tkazuvchanlik holatiga o'tishlarining tabiatini o'rganish va yangi

[63] D.R.Djurayev “O’ta o’tkazuvchanlik fizikasi” –Buxoro “Dizayn Press” nashriyoti 2013. 6-10-betlar

o'ta o'tkazuvchan moddalarni aniqlash sohasida katta ilmiy tadqiqot ishlari davom etmoqda.

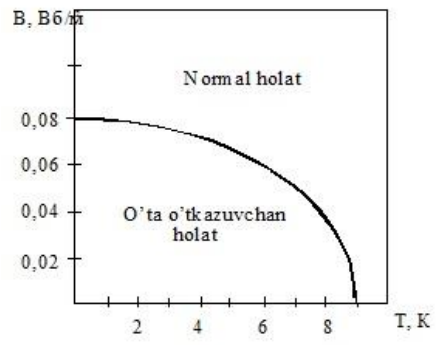
Tajribada o'ta o'tkazuvchanlik holatini ikki usulda kuzatish mumkin:

1. Tok o'tayotgan umumiy elektr zanjirga o'ta o'tkazgichdan iborat qismni qo’shish (ulash) yo'li bilan, bunda o'ta o'tkazuvchanlik holatga o'tayotganda qismning uchlaridagi potentsiallar ayrimasi (U= 2- 1=0) nolga aylanadi.

2. O'ta o'tkazuvchan moddadan yasalgan halqani unga perpendikulyar bo'lgan magnit maydoniga joylashtirgandan so'ng, halqa T_k dan past temperaturaga sovuganda magnit maydonini uzish usuli bilan, bunda magnit maydon induksiyalagan tok halqada chekiz uzoq aylanib turaveradi.

Xuddi shunday tajribani 1911 yilda golland fizigi G.Kamerling - Onnes amalga oshirib o’ta o’tkazuvchanlik hodisasini kashf etdi.

1959 yilda Kollinz 2,5 yil davomida ham halqadagi tokning kamaymaganligini aniqladi. *O'tao'tkazuvchi moddalarda elektr qarshilikning yo'holishdan tashhari, ularga magnit maydoni ham kiraolmasligi aniqlandi, ya'ni ular magnit maydonini to'lasicha siqib chiqaradi. Bu hodisa Mayssner effekti deyiladi. Demak, o'ta o'takazuvchan moddada μ =0, ma'lumki μ <1 moddalarni diamagnitiklar deyiladi. Demak,o'tao'tkazgichlar ham ideal diamagnitiklardir.*

1-rasm

Metallar o'tao'tkazuvchan holatga o'tganda ularni boshqa xossalari o'zgaradi (elektronlarning o'tkazuvchanlik zonasida harakati natijasida). *Bu xossalarga ularning issiqlik sig’imi, issiqlik o'tkazuvchanligi, termo EDS lar kiradi.*

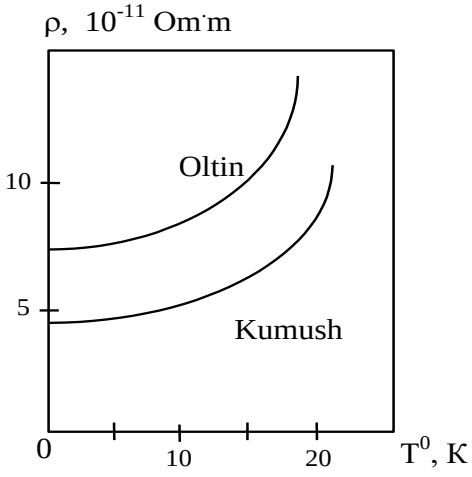
Demak, metallarning normal va o'tkazuvchanlik holatlari ularning elektron strukturasini sifat ji?atidan farqlanishi bilan xarakterlanadi. Shu ikki faza chegarasida temperatura tashqi magnit maydoniga ta'sir ko'rsatadi. Bu bog’lanish $B=B_0(1-T^2/T_k^2)$ 1-rasmda keltirilgan.

Aytish joizki, oddiy sharoitlarda yaxshi o'tkazgich xisoblangan (kumush, mis va oltin) jismlar o’ta o’tkazuvchanlik xossasiga ega emas (2-rasm), chunki, quyida

ko'ramiz, o'tkazuvchan moddalar uchun elektron - fonon o'zaro ta'sir asosiy rol o'ynaydi.

O’ta o’tkazuvchanlik nazariyasi 1957 yilda Bardin, Kuper va Shrifferlar tomonidan ishlab chiqilgan (BKSh). Mazkur nazariyaga binoan metalldagi elektron-lar bir-birlaridan kulon kuchlari bilan o'zaro itarishishdan tashhari, ular, tortishishning maxsus turi bilan, bir-birlariga tortishadilar ham. O'zaro tor-tishish itarishishdan ustun bo'lganda o’ta o’tkazuvchanlik hodisasi sodir bo'ladi. O'zaro tortishish natijasida o'tkazuvchanlik elektronlari birlashib kuper juft-larni hosil qiladilar. Bunday juftlikka kirgan elektronlar qarama-qarshi yo'nalgan spinga ega bo'ladilar. Shuning uchun juftliklarning spini nolga teng va ular bozonga aylanadilar. Bozonlar asosiy energetik holatda to'planishga moyil bo'ladilar va ularni uyg’ongan holatga o'tkazish nisbatan qiyin. Agar ku-per juftlar muvofiqlashgan harakatga keltirilsa shu holatda ular cheksiz uzoq vaqt holishlari mumkin. Bunday juftlarning muvofiqlashgan harakati o’ta o’tkazuvchanlik tokini hosil qiladi.

Aytilgan gaplarni kengroq tushuntiramiz. T_k dan past temperaturalarda metalda harakatlanayotgan elektronlar, musbat ionlardan tashkil topgan metallning kristall panjarasini diformatsiyalaydi (qutblaydi). Deformatsiya nati-jasida elektron, panjara bo'ylab elektron bilan ko'chadigan, musbat zaryadli bulut bilan chor atrofidan o'ralib qoladi.

2-rasm

Elektron va uni o'rab olgan bulut, boshqa elektronlarni o'ziga tortadigan, musbat zaryadlangan sistemaga aylanadi. Shunday qilib kristall panjara, elektronlar orasida tortishishni yuzaga keltiruvchi, oraliq muhid vazifasini o'taydi.

Kvant mexanikasi tili bilan aytganda bu hodisa elektronlar orasida fanon bilan almashishning natijasidir. Metalda harakatlanayotgan elektron panjaraning tebranish tartibini o'zgartirib fonon hosil qiladi (yo’qotadi). Panjaraning uyg’onish energiyasi boshqa elektronga uzatiladi, u esa o'z navbatida fanonni yutadi. Bu tarzdagi fonon

almashinish oqibatida elektronlar orasida, tortishish xarakteriga ega bo'lgan qo’shimcha o'zaro tasirlashish paydo bo'ladi. Past temperaturalarda o'tao'tkazgich moddalarda bu tortishish kulon tortishishdan ustin bo'ladi. Fanon almashinish bilan bog’liq bo'lgan o'zaro tasirlashish, impuls va spinlari qarama-qarshi bo'lgan elektronlar orasida kuchliroq namoyon bo'ladi. Natijada bunday ikkita elektron kuper juftliklarga birlashadi. hamma o'tkazuvchanlik elektronlari kuper juftliklarni hosil qilishmaydi. Temperatura absolyut noldan farqli bo'lganda juftlarning buzilishining ma’lum ehtimolligi mavjud. Shuning uchun xar doim juftliklar bilan bir qatorda kristall bo'ylab oddiy tarzda harakatlanadigan "normal" elektronlar bo'ladi. Temperatura T_k ga yaqinlashgan sari normal elektronlarning hisasi ortib boradi va T_k da 1ga teng bo'ladi. Demak, T_k dan yuqori temperaturalarda o’ta o’tkazuvchanlik holati bo'lishi mumkin emas.

Elektronlar jufti (kuper juftlari) ning hosil bo'lishi metallning energetik spektrini o'zgarishga olib keladi.

Elektron sistemani uyg’otish uchun (o’ta o’tkazuvchanlik holatida) xech bo'lmasa, bitta elektronlar jufti orasidagi bog’lanishni buzish kerak, buning uchun $E_{bog'}$ energiyasiga teng energiya berish kerak. Demak, o'tao'tkazuvchan holatda energetik spektrda $E_{bog'}$ ga teng bo'lgan *energetik tirqish paydo bo'ladi*, bu tirqish Fermi sathi sohasida joylashgan. Demak, o'tao'tkazuvchan holatda, elektron sistemaning uyg’ongan holati asosiy holatdan E bog’ energetik tirqish bilan ajralgan bo'ladi. Shuning uchun ular orasidagi kvant o'tishlar doimo bo'lavermaydi. Kichik tezliklarda elektron sistema uyg’onmaydi, bu esa harakatni qarshiliksiz bo'lishiga, ya'ni elektr qarshilikning yo'holishini ko'rsatadi. Temperaturaning ortishi bilan $E_{bog'}$ kengligi kichrayadi va T_k da $E_{bog'}$ =0 ga aylanadi. O'z navbatida barcha elektron juftlari buziladi va jism normal holatga o'tadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. D.R.Djurayev “O’ta o’tkazuvchanlik fizikasi” –Buxoro “Dizayn Press” nashriyoti 2013.

2. M.A.Azizov “Yarim o’tkazgichlar fizikasi” – Toshkent “O’qituvchi”

nashriyoti 1974.

3. https://arxiv.uz/ru/documents/slaydlar/fizika/o-ta-o-tkazuvchanlik-va-uning-kvantomexanik-talqini

4. https://hiddenshell.ru/uz/istoriya-otkrytiya-sverhprovodimosti-lekciya-po-fizike-na-temu-sverhprovodimost/

5. https://optolov.ru/uz/the-pipes-and-plugs/yavlenie-sverhprovodimosti-svoistva-sverhprovodnikov.html

O’QUVCHILARGA TA’SIR ETISH USULLARI

Hayitboyeva Shoxista Komiljon qizi
Namangan viloyati Davlatobod tumani 64-maktab psixologi
Nishonova Shaxnoza Alisherovna
Namangan viloyati Davlatobod tumani 58-IDUM psixologi

Annotatsiya: Ushbu maqola barcha ta’lim muassasalarida faoliyat olib boruvchi o’qituvchilar uchun foydalanishga mo’ljallangan bo’lib, o’quvchi va o’qituvchi munosabatlarini o’zaro barqarorlashtirishga va samimiy bo’lishiga xizmat qiladi

Kalit so’zlar: O’qituvchi, dars intizomi, talab, konfilikt, xulq-atvor, chetlashtirish, texnika, o’quvchi, jarima.

Ta’lim jarayoni shu qadar murakkab jarayonki, natijaga erishish uchun tomonlar o’rtasidagi munosabat muhim o’rin tutadi. O’quvchi va o’qituvchi o’rtasidagi munosabat o’zaro samimiy bo’lsa ko’zlangan maqsadga erishish jarayonida hech qanday to’siqlarga duch kelmay osongina erishiladi. Lekin maktablarda bir sinfda 30-35-nafar o’quvchilar mavjud ularning har biri bilan samimiy munosabat o’rnatish yosh va tajribasiz o’qituvchilarga birmuncha qiyinchiliklar keltirib chiqaradi. Ushbu maqolada biz shu muommoning psixologik yechimi sifatida bir nechta tavsiyalar ishlab chiqdik.

Barcha o‘qituvchilar o‘z faoliyatlarida o‘quvchilarning dars intizomi bilan bog‘liq bo‘lgan muammolar, ya’ni o‘quvchilarning ta’limga, bilim olishga nisbatan salbiy munosabatiga duch kelishadi. Ular o‘quvchilarga ma’lum talablarni qo‘yadilar va o‘quvchilar bu talablarga so‘zsiz amal qiladilar deb o‘ylaydilar. O‘quvchi va o‘qituvchi o‘rtasidagi munosabatlarni “ko‘chadagi qarama-qarshi harakatga” qiyoslash mumkin, chunki o‘quvchining o‘qituvchiga munosabati konfliktli va muammoli xulq-atvor shaklida namoyon bo‘ladi.

Pedagogik ta’sir usullari.

1. E’tiborni kamaytirish:

- ko‘p hollarda bolaning namoyishkorona xulq-atvorini to‘xtatishning eng samarali usuli – unga ahamiyat bermaslikdir;

- ko‘zlar orqali aloqa o‘rnating. O‘quvchiga razm solib qarab turing-ko‘z qarashlaringiz orqali o‘quvchi uning xatti-harakatidan norozi bo‘layotganingizni tushunadi;

- hech qanday qarashlarsiz va so‘zlarsiz uning yoniga kelib turing. Bolalar nimanidir noto‘g‘ri qilayotganlarini tushunadilar va ularni oldiga yaqinlashishingiz zahotiyoq nojo‘ya harakatlarini to‘xtatadilar;

- dars davomida intizomni buzmoqchi bo‘lgan bolaning ismini dars mavzusiga bog‘lab aytib o‘ting. U tinchlanish kerakligini tushunadi;

- yozma tarzda ogohlantiring. Shunchaki bolaning oldiga “iltimos, shu ishingni qilmagin” degan mazmundagi yozuvni qo‘yib keting. Bolaga bu qanday ta’sir qilganini kuzating;

- o‘z noroziligingizni to‘g‘ri izhor eting. Ba’zida “hoziroq bas qiling!” deb baqirgingiz keladi. Lekin buni boshqa tarzda aytish ham mumkin: “Nigora, men darsni tushuntirayotganimda seni gaplashib o‘tirishing mening xayolimni chalg‘itadi, iltimos, gaplashmay o‘tirgin”.

2. Dars davomida o‘quvchilarga birmuncha vaqt xohlagan ishlarini qilishga ruxsat berish (“taqiqlangan meva doim shirin”):

- nojo‘ya harakatlar (o‘tirishni xohlamasalar turaversinlar, bir-birlari bilan gaplashaversinlar) va bema’nigarchilikka ma’lum vaqt ruxsat bering;

- “hamma narsa mumkin” usulini qo‘llang. Bu usul shundan iboratki, o‘quvchilar intizomni faqat avvaldan kelishib olingan hajmda buzishlari mumkin.

3. O‘quvchilarning yomon xulq-atvorini ular kutmagan tarzda to‘satdan to‘xtatish:

- kulgi va yumordan foydalaning;

- past ohangda gapirishni boshlang. Ko‘p o‘quvchilar “Maktabda siz uchun eng yoqmagan narsa nima?” deb savol berilganda “Baqirib va o‘dag‘aylab gapiradigan o‘qituvchilar” deb javob beradilar.

Qachonki o‘qituvchilar sekin gapirsalar o‘quvchilar ham shunga javoban qo‘pollik qilmaydilar.

- darsni birmuncha vaqtga to‘xtatib turing: “Avval tinchlanib olinglar va qachon darsni davom ettirish mumkinligini aytasizlar” deb, sinfga murojaat qilish mumkin. O‘qituvchining bunday yengil bosimi tezda ta’sir etadi.

4. O‘quvchilarni chalg‘itish:

- “Sen bu savolga qanday javob bergan bo‘larding?”, “Sening fikring qanday?” kabi to‘g‘ridan-to‘g‘ri savollar bolani “yomon” xulq-atvordan chalg‘itadi;

- unga biror bir vazifani (daftarlarni yig‘ib olish, bo‘r olib kelish, sinf jurnalini olib kelish va boshq.) yuklating;

- o‘quvchilarning faoliyatini o‘zgartiring (har biriga alohida topshiriq bering).

5. Sinfning diqqatini intizomga rioya qilayotganlarga qaratish:

- sizni topshirig‘ingizni bajargan o‘quvchilarga minnatdorchilik bildiring;

- ularni maqtang.

6. O‘quvchilarning joyini o‘zgartirish:.

-ularni boshqa joyga o‘tkazsangiz “tomoshabinlardan” mahrum etasiz va ular tinchlanadilar.

Agar bola qasddan yoki boshqalarning ustidan hukmronlik qilish xulq-atvorini qo‘llasa quyidagi usullardan foydalanish mumkin:

1. Nizo kelib chiqmasligi uchun diplomatik yo‘l tutish.

2. O‘quvchining nimaga qodir ekanligini tan olish.

O‘quvchiga qanchalik ko‘p bosim o‘tkazsangiz, u shunchalik qarshilik ko‘rsatadi “Sen topshiriqni bajarmasligingni men tushundim” degan mazmunda murojaat qilsangiz o‘quvchi buni buyruq ham, nasihat ham emas deb qabul qiladi.

Darsni davom ettirish mumkin va aksariyat hollarda o‘quvchi hech qanday e’tirozsiz boshqa o‘quvchilarga qo‘shilishi mumkin.

3. Agar yuzaga kelgan nizoli vaziyatni muhokama qilmoqchi bo‘lsangiz buni dars vaqtida emas, balki tanaffus vaqtida bajarish maqsadga muvofiq.

Chunki atrofdagilarning guvohligi qarama-qarshilikni yanada kuchaytiradi. “Tomoshabinlarsiz” o‘quvchi o‘zgaradi.

4. Yuzaga kelgan vaziyatning muhokamasini keyinroqqa qoldiring: “Men hozir buni muhokama qilmoqchi emasman”, “Balki, sen haqdirsan, kel bu haqida keyin gaplashamiz”.

5. Muhokama uchun maxsus vaqt belgilash.

“Sen bilan buni muhokama qilishga roziman. Oltinchi darsdan so‘ng vaqting bo‘ladimi?”. Va yana xotirjam darsni davom ettirish mumkin.

6. O‘quvchilarga topshiriq berish.

“Balki, sen haqdirsan... Lekin hozir darsni davom ettirsak”, “Men albatta bu haqida o‘ylab ko‘raman, hozir esa mavzuga qaytamiz...”.

O‘quvchilarning nojo‘ya so‘zlari albatta qattiq ta’sir etadi, agar ularga javob bera olmasangiz mavzuni o‘zgartiring, vaziyatni yumshating va o‘quvchilarga topshiriq bering.

7. O‘quvchilarni vaqtincha darsdan chetlashtirish texnikasini qo‘llash.

Lekin shu yerda aytish kerak-ki, ularni koridorga yoki “manzilsiz” chiqarib yuborib bo‘lmaydi. Sinf ichidagi boshqa partaga, boshqa sinfga, psixologning, direktorning xonasiga chiqarish mumkin. Bu eng so‘nggi choralardir.

O‘quvchiga taklif qiling: “Aziz, senga nima ko‘proq ma’qul, darsda biz bilan o‘tirishmi yoki direktorning xonasiga borishmi? Seni ko‘rinishingdan direktorning xonasiga borishni tanlaganingni sezdim”. O‘quvchi ikkitasidan birini tanlashi kerak. Agar shunday davom etsa darsdan chiqib ketishi mumkin.

8. Jarima belgilash.

Intizomni buzish oqibatsiz kechmasligini bolalar tushunishlari lozim. Intizom buzilishining har bir ko‘rinishi uchun ma’lum jarimalar belgilanishi mumkin. Jarimalar nojo‘ya harakatning yoki intizom buzishning xarakteriga mos bo‘lishi, masalan, stulni sindirdingmi-tuzatib qo‘y, xonani iflos qildingmi-tozala, haqorat qildingmi-uzr so‘ra kabi mazmunda bo‘lishi kerak.

O‘quvchilarga nisbatan bunday jarimalar kelgusida bu kabi xatti-harakatlarni takrorlamasligi uchun qo‘llaniladi. Jarimalar quyidagicha bo‘lishi mumkin:

- o‘quvchini tanaffusga chiqishdan mahrum qilish, darsdan so‘ng birmuncha vaqtga olib qolish;

- darslikdan, jismoniy tarbiya darsida biron-bir sport inventaridan, kompyuterdan foydalanishdan mahrum qilish;

- zarar o‘rnini to‘ldirish;

- maktab ma’muriyati bilan uchrashish;

- ota-onalar bilan uchrashish.

Yuqoridagilardan kelib chiqib shuni aytish mumkinki, past o‘zlashtiruvchi o‘quvchilar uchun dars mavzusini tushuntirishda noan’anaviy usullardan foydalanish samara beradi. Ular uchun maxsus topshiriqlar tayyorlash, juft bo‘lib ishlash, o‘quvchilarni bir-biriga biriktirish, “sen buni uddalaysan, qo‘lingdan keladi” degan so‘zlar bilan yutuqqa erishishi uchun sharoit yaratish, muvaffaqiyatga qozonishga ishonchni shakllantirish, xatolikka yo‘l qo‘yganda tushkunlikka tushmaslik, o‘quvchining kuchli tomonlarini ochib berish, o‘quvchiga individual yordam berish muhimdir. Bu esa zamonaviy o’qituvchining kreativlik qobiliyati bilan bo’liqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. N. Erkaboyeva “5000 savolga 5000 javob”
2. N. Imomova “Psixologik tavsiyalar” ma’ruzalar matni
3. @UzPsixologUz sayti. Internet manbalari

UMUMIY O‘RTA TA’LIM MAKTABLARIDA ASTRANOMIYADAN MASALALAR YECHISH METODIKASI

Qandaxarova Gulxayo Zavqim qizi
Nizomiy nomidagi TDPU “Fizika va uni o‘qitish metodikasi”
kafedrasi 4 kur talabasi
Muslimova Yulduz Choriyevna
Nizomiy nomidagi TDPU “Fizika va uni o‘qitish metodikasi”
kafedrasi dotsenti v.b.

Annotatsiya. Maqolada umumiy o‘rta ta’lim maktablari astronomiya faniga oid masalalarni yechish metodikasini ko‘rsatib berilgan.

Kalit so‘zlar: astronomiya,yulduz, quyi kulminatsiya, yuqori kulminatsiya, planetalar konfiguratsiyasi masala yechish metodikasi.

Аннотаця: В статье показана методика решения задач по астрономии в общеобразовательных школах.

Ключевые слова: Астрономия, звезда, нижняя кульминация, верхняя кульминация, конфигурация планет, методика решение задач.

Annotation: The article shows the method of solving astronomy problems in secondary schools.

Keywords: Astronomy, star, lower culmination, upper culmination, planetary configuration, problem solving methodology.

Astronomiya fanini rivojlantirish, iqtidorli yoshlar orasidan ushbu sohaning malakali kadrlarini tayyorlash, o‘sib kelayotgan yosh avlodni astronomiyani o‘rganish bo‘yicha xalqimizning tarixiy an’analariga sadoqat ruhida tarbiyalash, iqtidorli yoshlarning astronomiya ilm-faniga bo‘lgan qiziqishlarini oshirish maqsadida yurtimizda astronomiya faniga bo‘lgan e’tibor tobora kuchaymoqda Maktablarda astronomiya fanini o‘qitilishini, o‘quvchilarning bilimlarini yanada mustahkamlash, tasavvurlarini oshirishda astronomiyadan masala yechishga katta

ahamiyat berish kerak. O‘quv mashg‘ulotlarida umumiy holda mantiqiy xulosalar, matematik amallar va astronomiyadagi qonunlar hamda metodlarga asoslangan kuzatuvlar yordamida yechiladigan kichik muammo, odatda, astronomik masala deb yuritiladi. Aslida astronomiya mashg‘ulotlarida o‘quv materialini o‘rganish bilan bog‘liq holda kelib chiqadigan har bir jumboq o‘quvchilar uchun masala bo‘ladi. Ma’lum maqsadni ko‘zlab faol fikr yuritish “masala yechishdan iboratdir”. Metodik va o‘quv adabiyotlarida esa ma’lum maqsad tanlab olinganda astronomik hodisalarni o‘rganish, tushunchalarning shakllanishi, o‘quvchilarning astronomik tafakkurini rivojlantirish va ularga olgan bilimlarini qo‘llay olish uquvini berishni maqsad qilib olgan mashqlar masala deb yuritiladi. Astronomiyaning barcha bo‘limlari orasidagi o‘zaro bog‘langanlik masalalarni aniq bir bo‘lim bo‘yicha taqsimlashga imkon bermaydi, shu sababli ba’zi bir masalalar joyini almashtirishga to‘g‘ri kelgan. Sferik astronomiyaning planetalar konfiguratsiyasi va sun’iy osmon jismlarini uchirishga doir masalalarni yechishda, masalani yechishni yengillashtiruvchi chizmalarni chizish, olgan natijalarni jadvallarga kiritish foydali bo‘lib, ularni taxlil qilish qonuniyatlarni topishga, zarur xulosalarni chiqarishga va natijalarning haqiqiyligini ko‘rsatishga yordam beradi. Kosmik apparatlar (KA) va yerning suniy yo‘ldoshlariga doir masalalar yechishning o‘ziga xos xususiyatlari bor, bunda talaba fikrlash va tasavvur etish qobilyatiga ega bo‘lishi kerak. Ilmiy tadqiqotlardan farqli o‘laroq ushbu masalalarni yechishda juda yuqori aniqlik shart emas. Shu sababli masalalarni har xil aniqlikda yechish mumkin, demak, javoblar ham bir — biridan biroz farq qilishi mumkin. O‘qituvchi masalalarda berilgan raqamlarni ma’lum bir chegarada yaxlitlashi, talabalarni xam shunday qilishga o‘rgatishga haqlidir. O‘quv jarayonida uchta raqam aniqligida xisoblashlarni olib borish yetarli hisoblanadi.

Astronomiya o‘qitishda masala yechish o‘qitish jarayoning ajralmas qismi bo‘lib, u astronomiyaga oid tushunchalarni shakllantirishga katta hissa qo‘shadi. Shuningdek, o‘quvchilarda fikrlash qobilyatlarini rivojlantiradi hamda o‘zlashtirilgan bilimlarni amalyotda qo‘llash ko‘nikmasini shakillantiradi. Astronomiya faniga oid o‘quv metodik adabiyotlarda[1,2] masalalarni yechish metodikasida quyidagi hollar keng qo‘llaniladi: - yangi axborotlar berishda; - o‘quvchiga muammo qo‘yish orqali

muammoli vaziyatni hosil qilishda; - amaliy malaka va ko‘nikmalarni shakllantirishda - o‘quvchilar o‘zlashtirgan bilimning mustahkamligi va chuqurligini sinashda; - o‘tilgan mavzuni mustahkamlab, umumlashtirish va takrorlashda - o‘quvchilarning ijodiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishda.

Masala yechish orqali, shuningdek, astronomiyadan laboratoriya mashg‘ulotlari olib boorish, kuzatuv ishlarini tashkil qilish va internet texnologiyalardan foydalanib astronomiyadan kerakli ma’lumotlarni olish o‘quvchilarning fanga bo‘lgan qiziqishi, mustaqil mulohaza yuritishi – o‘quvchini o‘z oldiga qo‘yilgan maqsadga erishishda kata ahamiyatga ega[3,4,5]. Endi quyidagi masalalarning yechilish usullarini ko‘rib chiqamiz.

1-Masala: Yerning o‘rtacha orbital tezligi 30 km/sek bo‘lib,. Yer orbitasini eksentrisitetini 0.017. Uning afeliy nuqtasidan o‘tish paytidagi tezligini toping?

Yechish: Masalani ishlashda Kiplerning ikkinchi qonunidan foydalanamiz. Unga ko`ra: $v_a = v_{o`rt}\sqrt{\frac{1-e}{1+e}}$

$v_{o`rt}$ - planetaning orbita bo‘ylab o‘rtacha yoki radiusi r=a aylana bo‘ylab tezligi.

e- Yer orbitasini eksentrisitetini. v_a- Afeliy nuqtasidan o‘tish paytidagi tezligi.

Yuqoridagi formulaga ko`ra yerning afeliy nuqtasidan o`tish tezligini topamiz buning uchun avval bizga berilgan kattaliklarni belgilab olamiz. Formuladagi ha bir kattalikka mos bo`lgan qiymatni qo`yib masalani ishlaymiz.

BERILGAN	FORMULA	YECHILISHI
$v_{o`rt}$ =30 km/sek e =0.017 Topish kerak? v_a=?	$v_a = v_{o`rt}\sqrt{\frac{1-e}{1+e}}$	$v_a = 30\sqrt{\frac{1-0.017}{1+0.017}}$ $v_a = 29.49$ Javob: $v_a \approx 29.5$

2-Masala: Merkuriy o‘rtacha orbital tezligi 48 km/sek. Uning perigeliydan o‘tish paytidagi maksimal tezligi 59.16 km/sek, orbitasining eksentrisiteti hisoblang?

Yechish: Planetalarning perigeliy yaqinidagi tezligi formulasi($v_n = v_{o`rt}\sqrt{\frac{1+e}{1-e}}$)dan eksentrisiteti (e)ni topishni keltirib chiqaramiz

BERILGAN	FORMULA	YECHILISHI
$v_{o`rt}$ =48 km/sek v_n =59.16 km/sek Topish kerak? e =?	$v_n = v_{o`rt}\sqrt{\frac{1+e}{1-e}}$ $\frac{v_n}{v_{o`rt}} = \sqrt{\frac{1+e}{1-e}}$ $(\frac{v_n}{v_{o`rt}})^2 = \frac{1+e}{1-e}$ $e = \frac{v_n^2 - v_o^2}{v_n^2 + v_o^2}$	$e = \frac{59.16^2 - 48^2}{59.16^2 + 48^2}$ $e = 0.206$ Javob:0.206

2-Masala: Agar Uranning Quyosh bilan qo‘shilishi 1975 yilning 26 oktyabrida kuzatilgan bo‘lsa, navbatdagi Uranning Quyosh bilan qo‘shilishi S_{pl}=1yil-u 4 sutka-yu 9soat 32minutdan so‘ng, ya’ni 1976 yilning 30 (yoki 31) oktyabrida sodir bo‘ladi. Uran planetasining Quyosh atrofida yilda bir marta aylanib chiqishi necha yilda kuzatiladi?

Yechish: Ushbu masalani ishlashda biz planetalar uchun sinodik davrni topish $\frac{1}{S_{pl}} = \frac{1}{T_\theta} - \frac{1}{T_{pl}}$ formulasidan foydalanib Uranning aylanish davri formulasini keltirib chiqaramiz. Masalani yechish bo`limiga o`tishdan oldin berilganlar son xolatiga keltiriladi. Bu masalani hisoblashda bir muncha qulayliklar keltiradi.

BERILGAN	FORMULA	YECHILISHI
S_{pl} =1yil-u 4 sutka-yu 9soat32minut↔	$\frac{1}{S_{pl}} = \frac{1}{T_\theta} - \frac{1}{T_{pl}}$	$T_{pl} = \frac{1 * 1.01204819}{1.01204819 - 1}$

1.01204819

$$T_{pl} = \frac{T_\theta S_{pl}}{S_{pl} - T_\theta}$$

$T_\theta = 1$ Javob: 84 yil

Topish kerak?

$T_{pl} = ?$

Hisoblash masalalarini yechish usullari ularning murakkabligiga, o‘quvchilarning tayyorgarligiga, o‘qituvchining qo‘ygan maqsadiga va boshqa sabablarga bog‘liq bo‘ladi. Bu turdagi masalalarni yechish orqali o‘quvchilarda matematikadan olgan bilimlarni qo‘llay olish, tenglamalar tuzish hamda mantiqiy fikrlashni rivojlantirishga yordam beradi. Hisoblash masalalarini yechish esa o‘quvchida nazariy bilimni oshirish va mustahkamlashda, fikrlash doirasi va tasavvurini kengayishiga yordam beradi.

Astronomiyani o‘qitishda masalalar yechish muhim ekanligini nazarga olib, umumiy o‘rta ta’lim maktab o‘qituvchilariga astronomiya fani o‘quv rejasida masala yechish darslariga kengroq e’tibor berish tavsiya etiladi. O‘quvchilarga masala yechishni o‘rgatish mobaynida qo‘yilgan masalani mazmun va mohiyati jihatidan uning qanday qonuniyat orqali yechilishini tushuntirib berish, o‘quvchilarning masala yechishga bo‘lgan qobiliyatini oshirishga va nazariy egallagan bilimlarini mustahkamlashga yordam beradi. Masalalarini yechish usullari ularning murakkabligiga, o‘quvchilarning tayyorgarligiga, o‘qituvchining qo‘ygan maqsadiga va boshqa sabablarga bog‘liq bo‘ladi. Masalalarni yechish orqali o‘quvchilarda fizikadan olgan bilimlarni qo‘llay olish, tenglamalar tuzish hamda mantiqiy fikrlashni rivojlantirishga, o‘quvchida nazariy bilimni oshirish va mustahkamlashda, fikrlash doirasi va tasavvurini kengayishiga yordam beradi.

Adabiyotlar:

1. Mamadazimov, M., Tillaboyev, A., & Nurmamatov, Sh. (2019). Astronomiya kursidan masalalar to‘plami.

2. Nurmamatov, Sh. (2020). Astronomiya kursining astrofizika bo’limiga doir masalalar yechish metodikasi. "O‘zbekistonda ilmiy-amaliy tadqiqotlar"

mavzusidagi respublika 16-ko‘p tarmoqli ilmiy masofaviy onlayn konferensiya materiallar.

3. Y. Ch. Muslimova Improvement of Astrophysics education based on Internet technologies. "Science and innovation" International Scientific Journal Volume1, Issue 5, UIF-2022:8.2, ISSN:2181-3337

4. Y. Ch. Muslimova. Important factors in the teaching of modern astrophysics in pedagogical institutions of higher education. Internauka: e-Journal. 2021. No. 1(177).

5. MM Muminov, SN Nuritdninov, AA Latyov, Y Muslimova. “Search for double and multiple open star clusters”. Astronomical and Astrophysical Transactions 18 (4), 645-647, 2000.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИЙ В ГАСТРОНОМИЧЕСКОМ ТУРИЗМЕ

Рузиева Махбуба Тулкиновна
Преподаватель кафедры туризма и гостиничного хозяйства
Бухарский Государственный Университет

Аннотация. В статье рассматриваются использование информационных технологий в сфере кулинарного туризма, новшества, созданные в период COVID-19, которые стали широко использоваться по сегодняшний день.

Ключевые слова: гастрономический туризм, дополненная реальность, инновационные технологии.

Кулинарный туризм, который способствует росту рынка за счет налаживания связей между едой и туристической индустрией, а также укрепляет культурную самобытность и общность, а также экономическое положение, должен быть более вовлеченным и устойчивым. [1p35-49] Это также поможет сохранить культуру и традиции, перенести их в следующую эпоху и обеспечить их постоянное присутствие.

Компания American Express Travel недавно выпустила «Отчет о глобальных тенденциях в сфере путешествий за 2023 год», в котором говорится, что целенаправленные путешествия как гастрономический туризм, по-прежнему остаются в центре внимания Поп-культура и социальные сети напрямую влияют на решения о путешествиях; еда оказывает огромное влияние на впечатления от путешествий и на планы поездок на 2023 год. [2]

Возможно, это кажется несвязанным, но влияние технологий на отрасль гастрономического туризма огромно.

Миссия области практики технологий состоит в том, чтобы оценить взаимосвязь между технологиями, гастрономией и туризмом, а также продвигать передовые идеи в этой области на благо нашей отрасли.[3p156-160]

Технологии, от бесконтактных платежей до дополненной реальности и многого другого, оказывают огромное и долгосрочное влияние на туризм. Во время пандемии основное внимание уделялось важности технологий и тому, как они могут помочь нам повысить качество обслуживания посетителей (то есть клиентов).[4] Пандемия COVID-19 стимулировала более глубокое технологическое разделение труда в пищевом секторе, и переходы кажутся жизнеспособными после нормализации социальной жизни.

Инновационная цифровая трансформация включает в себя, например, роботов, интегрированные сервисы на основе данных в ресторанах, платформенные решения, которые улучшают создание и устойчивость сообществ, дополненную и виртуальную реальность (AR и VR), интеллектуальные направления и т. д. [5p116-120]

Поскольку культурная тенденция к идентичности бренда дестинации переоценивается предприятиями на международном уровне, важно, чтобы заинтересованные стороны в индустрии гастрономического туризма рассматривали технологическую трансформацию как ключевую опору и расширяли свои существующие модели, чтобы отразить этот сдвиг. Новое исследование показывает, что воздействие переноса гастрономического туризма в цифровое пространство также требует от нас изучения текущей ситуации и изучения научных и практических последствий в будущем после COVID.

Поскольку перед гастрономическим туризмом стоит задача оставаться привлекательным для нынешних и потенциальных клиентов, технологии также открывают возможности в областях, которые удовлетворяют потребность туристов в доступе к культурной информации и создании новых домашних впечатлений.[6 p42-63] Пандемия способствовала росту инновационных концепций в технологиях, связанных с кулинарными путешествиями. Кулинарные онлайн-сеансы и учебные пособия, дегустации в прямом эфире, туры в виртуальной реальности, удаленное социальное питание и питье — это

актуальные и жизнеспособные приложения, которые успешно поддерживают и временно заменяют традиционный опыт гастрономического туризма.

Traveling Spoon — прекрасный пример продовольственного бизнеса, который успешно развернулся с использованием технологий, перейдя от преимущественно международного опыта к проведению кулинарных мастер-классов с местными жителями как лично, так и онлайн. Использование творчества в сочетании с технологиями позволит предприятиям индустрии пищевого туризма продолжать привлекать гастрономов и поддерживать пламя путешествий, удовлетворяя текущие и растущие потребности.[7]

Туризм следует рассматривать как фактор, способствующий развитию социально-культурных и экономических аспектов страны, а не просто как бизнес. Скорость жизни становится настолько быстрой, что почти у каждого есть достаточно времени для физического и социального взаимодействия, а социальные сети становятся все более практичными, поскольку контакт происходит мгновенно и быстро, что экономит время, деньги и время ожидания.[8] Маркетинг в социальных сетях с помощью пользовательского контента, включающего изображения, отзывы и комментарии, предлагает обзор, ориентированный на фактическую реальность, а не на просто сфабрикованные отчеты, продвигаемые ресторанами.

Литература:

1. Anne-Mette Hjalager. (2022) “Digital Food and the Innovation of Gastronomic Tourism” Journal of Gastronomy and Tourism 7(pp-35-49) DOI: 10.3727/216929722X16354101932186

2. https://www.travelagentcentral.com/your-business/authenticity-food-and-wellness-dominate-2023-travel-trends-amex

3. Hudson, S., & Thal, K. (2013). The Impact of Social Media on the Consumer Decision Process: Implications for Tourism Marketing. Journal of Travel & Tourism Marketing 30(1-2):, 156-160.

4. Spence, C., Mancini, M., Huisman, G., 2019. Digital commensality: eating and drinking in the company of technology. Front. Psychol. 10, 2252. Available from: https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.02252.

5. M. R. Tulkinovna, Z.S.T. Ugli. 2023/2/17. Innovative and Traditional Ways of Developing Gastronomic Tourism in Uzbekistan Central Asian Journal of Innovations on Tourism Management and Finance, 4\2 стр. 116-120

6. Гордин В.Э., Трабская Ю.Г. Гастрономический брендинг туристских дестинаций: опыт формирования и продвижения // Гастрономические бренды дестинаций: подходы и применение. СПб.: Изд-во Левша, 2014.С. 42-63.

7. https://www.worldfoodtravelmarket.com/united-states/lafayette/culinary-tourism-industry-stakeholders/traveling-spoon

8. https://viafuture.ru/katalog-idej/innovatsii-v-turizme

МАРКЕТИНГОВАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ И СПОСОБЫ ЕЕ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ

Тураев Отабек Кахрамон уғли

ТГЭУ, магистрант 2 курса

Аннотация: В статье расмотренны стратегические и тактические планы маркетинговой деятельности, а также модели концепции планирвания маркетинговой деятельности преприятии в совершенствования управлении развития маркетинговой деятельности в промышленных предприятиях

Ключевые слова: промышленность, маркетинг, стратегия и тактика, маркетинговые исследования, маркетинговая деятельность.

В жизни современного общества сфера услуг имеет важное значение. Сегодня уже практически не осталось предприятий и организаций, которые в той или иной мере не оказывали бы услуги. И каждый из нас ежедневно сталкивается с этой сферой: сотовые телефоны, интернет, услуги торгово-развлекательных центров, точек общественного питания, салонов красоты, консультационных, медицинских и учебных заведений, поездки и перевозки грузов разными видами транспорта... Все это многообразие сервисного обслуживания составляет понятие сферы услуг.

Маркетинговая деятельность предприятия представляет собой творческую управленческую деятельность, задача которой заключается в развитии рынка товаров, услуг и рабочей силы путем оценки потребностей потребителей, а также в проведении практических мероприятий для удовлетворения этих потребностей. С помощью этой деятельности координируются возможности производства и распределение товаров и услуг, а также определяется, какие шаги необходимо предпринять, чтобы продать товар или услугу конечному потребителю.

Это не последовательные этапы маркетинговой деятельности, как может показаться на первый взгляд, а именно взаимодополняющие направления. Например, в процессе разработки маркетинговой стратегии или анализа маркетинговой информации может возникнуть необходимость в проведении дополнительных исследований, а по результатам маркетинговых исследований могут вноситься коррективы непосредственно в элементы комплекса маркетинга без пересмотра маркетинговой стратегии и плана маркетинга. Разработка стратегических планов развития предприятия на основе маркетинговых исследований (плановых программ) имеет следующие преимущества[1]:

- позволяет своевременно координировать усилия большого числа структурных служб, подразделений и лиц, чья деятельность взаимосвязана в производственно-сбытовом цикле, как во времени, так и в пространстве;

- обеспечивает четкое взаимодействие между исполнителями в целях решения приоритетных задач предприятия в целом;

- сводит к минимуму конфликты, возникающие на предприятии в результате различного подхода в понимании и толковании целей предприятия;

- позволяет определить возможные изменения в развитии рыночной ситуации и внешней среде предприятия и обеспечивает готовность коллектива к соответствующей оптимальной реакции предприятия на эти изменения.

В этой связи, планирование в маркетинговой деятельности представляет собой непрерывный, циклический процесс. Маркетинговые исследования и маркетинговые программы осуществляются и составляются постоянно, перманентно. Только в этом случае может быть достигнута их эффективность, действенность, оптимальность и целесообразность. Маркетинговые службы предприятия разрабатывают стратегические и тактические планы производственное - сбытовой деятельности предприятия, которые включают в себя прогнозы развития конъюнктуры рынка, его товаров, ценовую политику, сбытовую политику, включая рекламные мероприятия, стимулирование сбыта, сервис или коммуникационную политику.

По модели маркетинговых отражений Ф. Потиера и М. Портера, которая строится на базе двух основных концепций планирования маркетинговой деятельности, следует: при выборе целевого рынка (в рамках отрасли или отдельных сегментов) и стратегического преимущества (уникальность товара или его цена), можно выделить следующие основные стратегии предприятия[2]:

- стратегия концентрированного, целевого маркетинга, при которой предприятие -производитель (продавец) товара концентрирует свои усилия на одном или нескольких немногочисленных сегментах рынка, разрабатывает маркетинговые подходы, разрабатывает и производит товары в расчете на полное удовлетворение потребностей именно этих групп покупателей (потребителей);

- стратегия массового, недифференцированного, стандартизированного маркетинга или стратегия преимущества по издержкам производства, при которой предприятие - производитель товаров (продавец) обращается ко всему рынку сразу с одним и тем же товаром, т. е. занимается массовым производством и продажей одного и того же товара для всех покупателей сразу;

- стратегия дифференцированного маркетинга по товарам, при которой предприятие производит различные виды (модели) одного товара, отличающиеся потребительскими свойствами, качеством, оформлением, упаковкой и т.п. и предназначенные для различных групп потребителей на рынке, т. е. для большого количества (множества) сегментов рынка.

Список использованной литературы.

1. Портер М. Стратегия конкуренции / М. Портер. - К.: Основа, 2002. - 340 с

2. Котлер Ф. Основы маркетинга / Котлер Ф., Армстронг Г., Вонг В. - 4-е европ. изд. - М.: Вильямс, 2009.- 1200 с.

SINF RAHBARINING BO‘SH O‘ZLASHTIRIUVCHI O‘QUVCHILAR BILAN SINF TARBIYAVIY ISHLARINI TASHKIL ETISH METODIKASI

Tolibjonova Diyora Sanjar qizi

Toshkent Kimyo xalqaro universiteti talasbasi

Kalit so‘zlar: Sinf rahbari, o‘quvchilar, jamoa, kompitentlik, ijodiy faoliyat, ish reja, ota-onalar hamkorligi.

Ключевые слова: классный руководитель, ученики, команда, компетентность, творческая деятельность, план работы, сотрудничество с родителями.

Key words: form-master, pupils, team, competenty, creative work, work plan, collaborating with parents.

Ta’lim muassasalarida sinf rahbari faoliyati O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonun, “Kadrlar tayyorlash milliy dasturi”, O‘zbkiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining ta’lim sohasidagi qarorlari, Xalq ta’limi vazirligi tomonidan ishlab chiqilgan tegishli meyoriy xujjatlar sinf rahbari haqidagi Nizom asosida tashkil etiladi.

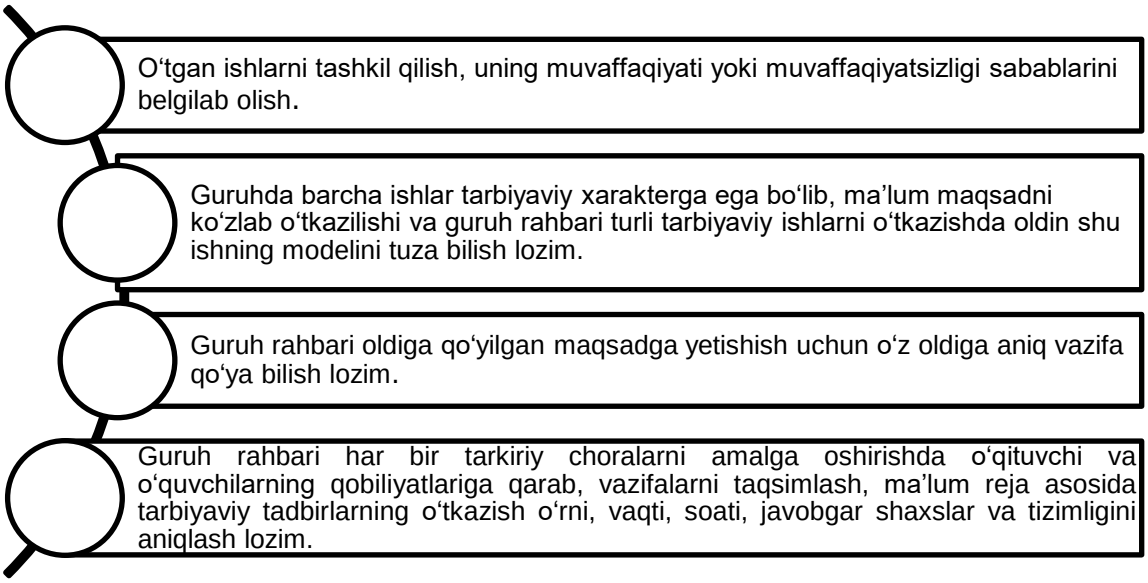
Sinf rahbari nihoyatda ma’sulyatli va murakkab vazifani bajaradi. U sinfdagi tarbiyaviy ishlar tashkilotchisi, o‘quvchilarning murabbiysi, Sinfni tashkil etadi hamda kamolot tashkilotchilari, o‘qituvchilar, oila, keng jamoatchilik ahli bilan birga ish olib boradi. So‘nggi yillarda sinf rahbarining faoliyati turli shakl va metodlar bilan boyitildi. Tarbiyaviy ishlarni tashkil etish va o‘tkazishda maktab jamoat tashkilotlarining roli tobora oshirildi.

Shu nuqtai nazardan Sinf rahbarining ma’suliyati jamiyat oldida rahbarlik ma’suliyatidan kam emas. Shuning uchun maktab direktorlari sinf rahbari vazifasiga tajribali, tashkilotchi, mehnatsevar, mahoratli, yosh avlodni sevadigan o‘qituvchilarni tayinlab, ular bilan muntazam ish olib boradilar. Sinf rahbarining muhim vazifalaridan biri bu o‘quvchining o‘qishga bo‘lgan havasi, e’tiqodi va bilim,

qobilyatini rivojlantirish, kasb-hunarga bo‘lgan layoqatini, yosh va ruhiy xususiyatlar asosida rivojlantirish, har bir o‘quvchining bo‘lg‘usi hayoti rejalarini amalga oshirish, o‘quvchilarning salomatligini muhofaza qilishdan iborat. Faollarga ishonish, ularning sinf jamoasi orasida obro‘sini ko‘tarish, o‘z vaqtida ularga tegishli yordam ko‘rsatish sinf rahbarining bevosita asosiy vazifasidir.

Shuningdek, *sinf rahbarining tashkilotchilik funksiyasi tarbiya jarayonida muhim vosita sanaladi. shunki, t*ashkilotchilik tushunchasining o‘zi keng ma’noga ega. Maxsus bir maqsadni ko‘zlab u yoki bu ishni tadbiriy choralarni tashkil etish sinf rahbaridan katta malaka va maxsus mahoratni talab qiladi.

Tashkilotchilik funksiyasi quyidagi elementlarga bog‘liqdir. (1-sxema)

Ma’lumki tarbiyaviy ish bajarishda bajaruvchi kishilarni to‘g‘ri taqsimlash, ishga boshqa o‘qituvchilarni, ota-onalar, o‘quvchilar, otaliq tashkilotlari va ish obeyktini aniqlash lozim.

Sinf rahbari bo‘sh o‘zlashtiriuvchi o‘quvchilar bilan quyidagilarni amalga oshirish talab etadi.

1. Har bir o‘quvchini shaxs sifatida o‘rganish.
2. O‘quvchilarning sinfda tarbiyalashni tashkil etish.
3. O‘quvchilarning bilim-tarbiyasini oshirish va ularning tartib intizomini mustahkamlash.
4. Sinfda darsdan tashqari ishlarni tashkil etish va o‘tkazish.

5. Fan o‘qituvchilarning tarbiyaviy ishlarni moslashtirish.

6. O‘quvchilarning ota-onalari bilan ishlash.

Sinf rahbari fan o‘qituvchisi ishlariga nisbatan tarbiyaning ko‘p qirrali muhim vazifalarini bajaradi. Shuning uchun uning oldiga juda katta pedagogik va psixologik talablar qo‘ygan, bu talablar tarbiyaviy ishlarni yuqori darajaga ko‘tarishda muhim rol o‘ynaydi.

Demak yuqoridagilarga tayangan holda sinf rahbarining faoliyatiga nisbatan qo‘yilgan talablar quyidagilardan iborat**.**

- Yuqori g‘oyaviylik va onglilik.
- Sinf rahbari katta obro‘ga ehtiromga va hurmatga ega bo‘lishi
- Pedagogik mahorat
- Madaniy qobiliyatning mavjudligi
- Pedagogik odobga ega bo‘lish
- Yosh avlodga nisbatan hurmat va ehtiromda bo‘lish
- Tashkilotchilik malakasi va mahoratiga ega bo‘lish
- Tarbiya ishlariga nisbatan ijodiy munosabatda bo‘lish
- Sinf rahbari kasbini yuqoriga ko‘tarish mustaqil bilim olish qobiliyatiga ega bo‘lish.

Rasmiy hujjatlarga sinf rahbarining vazifalari qisman bayon qilingan bo‘lsa ham biz quyida sinf rahbarining vazifalarini aniq tarzda ko‘rsatishni zarur deb bildik.

Sinf rahbarining vazifalari:

- ✓ O‘quvchilarning anatomik, fiziologik va psixologik xususiyatlarini o‘rganish.
- ✓ O‘quvchilarning kundalik davomati odob, xulqi va jamoat ishlariga qatnashishini tekshirib borish.
- ✓ O‘quvchilarning rejimga rioya qilishlari va uyga berilgan vazifalarni tayyorlab borishlarini kuzatish.
- ✓ Sinfda ishlaydigan fan o‘qituvchilari bilan majlis o‘tkazish,
- ✓ Darsda o‘quvchilarning davomatini ta’minlash, Sinfda va maktabda navbatchilikni tashkil etish,

✓ Xonani jihozlash, xonadagi o‘quv asboblarini saqlashga o‘rgatish, o‘quvchilarning qiyinchiliklarini nazorat qilib ular bilan suhbat o‘tkazish

✓ Sinf majlislarini tizimli va tartibli o‘tkazish.

✓ «Kamolot» tashkiloti bilan ish rejalariga muvofiq darsdan tashqari ishlarini tashkil etish.

✓ O‘quvchilarning darsdan tashqari o‘qishlari va anjumanlarini o‘tkazish

✓ Sinf o‘quvchilari bilan sport, harbiy vatanparvarlik tarbiyasi borasida tadbiriy choralar ko‘rish, o‘quvchilar sog‘ligini muntazam nazorat qilish jismoniy tarbiya o‘qituvchilari, harbiy ta’lim o‘qituvchilari bilan doimiy aloqada bo‘lish.

✓ O‘quvchilarni rag‘batlantirish va zarur vaqtlarda ularga nisbatan chora ko‘rish.

✓ O‘quvchilarning ota-onalari bilan tarbiya borasida doimiy aloqada bo‘lish va ular bilan individual suhbatda bo‘lish.

✓ O‘quvchilarning shaxsiy va sinfga oid hujjatlarni tartibli olib borish.

Sinf rahbarida kasbiy faoliyatini tashkil etishda o‘zida quyidagi kompitentlik tulari bo‘lishi talab etiladi.

Kasbiy kompitentlik	O‘z fanini mukammal bilishi
Mafkuraviy kompitentlik	G‘oyaviy e’tiqodi, milliy va umuminsoniy dunyoqarashga egalligi
Boshqaruv kompitentlik	Boshqaruvda pedagogik-psixologik malakaga egaligi
Natijada: Sinf jamosiga ta’lim-tarbiya beruvchi shaxs bo‘la oladi	

Sinfda tarbiyaviy ishlarga doir masalalarni har tomonlama hal qilish maqsadida Sinf rahbari o‘quvchilarning ta’lim olishlari Sinfning uyushtirishning tahminiy rejasini tuzadiki bu reja o‘quvchilar bilan tizimli ish olib borishga katta imkoniyatlar yaratib beradi.

I. O‘quvchini o‘rganishning tahminiy dasturi:

➢ **O‘quvchilar to‘g‘risida umumiy ma’lumot.**

➢ O‘quvchi qayerda yashaydi?

- Ota-onasining kasbi va ish joyi.
- Oila a’zolarining va ularning moddiy ta’minlanganligi
- Oilada ota-onaning o‘zaro munosabatlari
- Oilada o‘quvchinri tarbiyalash xarakteri
- O‘quvchining rejimi
- Oilaning xo‘jalik ishlarida o‘quvchining ishtiroki
- O‘quvchining hayotida eng muhim voqealar
- O‘quvchining sog‘ligi to‘g‘risida ma’lumot

II. O‘quvchilar ijtimoiy dunyoqarashining umumiy holati

- Umumiy taraqqiyot (nutq madaniyati dunyoqarashi xarakteri kino, teatr, muzey, sport majmualariga borish)
- O‘quvchining o‘qishga bo‘lgan munosabati
- O‘quvchining davomati
- O‘quvchining jismoniy mehnatga munosabati
- O‘quvchining intizomi, xulqi tirishqoqligi
- O‘quvchining qiziqishi (o‘qishga, sportga)

III. O‘quvchining jamoat ishlarida ishtiroki

- Sinfning jamoat ishlarida ishtirok etish
- Jamoat ishlarini bajarishi
- O‘quvchining sinfdagi obro‘yi va mavqeyi

Sinfni o‘rganishning dasturi.

Sinf hayoti

- ✓ Sinfdagi o‘quvchilarning yoshi, ruhiy, fiziologik va gigienik xolatlari.
- ✓ O‘quvchilarning shaxsiy taraqqiyoti, ma’rifatchilik jihatlari.
- ✓ Sinfdagi jamoatchilik ishlari.

Sinfning hamjihatligi va uyushqoqligi

- ✓ O‘quvchilarning o‘zaro munosabati.
- ✓ O‘quvchilarning birgalikda mehnat qilishlari va uning vaqti.
- ✓ Qizlar va o‘g‘il bolalarning do‘stligi hamda hamfikrligi.
- ✓ Jamoa a’zolarini himoya qilish.

Sinfda do‘stlik aloqalarining xarakteri

- ✓ O‘quvchilarning o‘quv yurti va undan tashqarida o‘zaro do‘stlik munosabatlari qanday?
- ✓ O‘quvchilarning bir-biriga nisbatan sezgirlik, kuzatuvchanlik xususiyatlariga egami?
- ✓ O‘rtoqlariga nisbatan talabchanligi
- ✓ O‘rtoqlarning kamchiliklarini ko‘ra biladimi, yo‘qmi?
- ✓ Sinfning a’lochilar, zukko, ishbilarmon o‘quvchilarning darsdan ketib qoladigan, o‘zlashtirmovchi o‘quvchilarga munosabatari qanday?
- ✓ Jismoniy jihatdan zaif bo‘lgan bolalarga qanday yordamlar beriladi?

Sinf faollari.

- ✓ Faollar hayoti
- ✓ Ularning Sinfdagi obro‘lari.
- ✓ Faollarning o‘rtoqlariga nisbatan munosabatlari.
- ✓ Faollar sinfdan ajralib turadilarmi, sinfdagilar ularni hurmat qiladilarmi yoki yo‘qmi?

O‘quvchilar jamoasining yuqori ko‘rsatilgan usullar bilan holatini o‘rganish o‘qituvchiga ko‘p imkoniyatlar beradi. Tajribali o‘qituvchilar hamma vaqt biror sinfning rahbarligini olishdan avval oldin sinfni batafsil o‘rganadilar, bu esa keyinchalik sinf rahbariga vaqti tejashda, aniq ish rejalarini tuzishda va o‘z faoliyatini o‘quv yili davomida belgilangan tarzda amalga oshirishga yordam beradi.

Kasb-hunarga mehr, mehnatga ishtiyoq uyg‘otishda sinf rahbarining o‘rni beqiyosdir.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1..Ahliddinov R. Maktabni boshqarish sa’nati.Toshkent “Fan”2006 y

3.Asqar Hayitov “Sinf rahbari”Toshkent “Yangi asr avlodi”2008 yil.

УПРАВЛЕНИЕ МАРКЕТИНГОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИИ

Тураев Отабек Кахрамон уғли

ТГЭУ, магистрант 2 курса

Аннотация: В статье расмотренны задачи и цели компании в управлении маркетинговой деятельности в промышленных предприятиях, в том числе необходимое воздействие на потребителя, на спрос, на рынок, обеспечивающее максимально возможный контроль сферы реализации в предприятиях.

Ключевые слова: промышленность, маркетинг, маркетинговая деятельность, сфера, отрасль.

Промышленность играет очень важную роль в экономике и занятости населения. В целях создания необходимых условий для отраслей за последние годы создано 19 свободных экономических зон и более 400 малых промышленных зон, на их инфраструктуру выделено 10 триллионов сумов. Было направлено 3 миллиарда долларов финансовых ресурсов на превращение в «драйверы» таких отраслей, как текстиль, химия, строительные материалы, кожевенная, фармацевтическая, электротехническая промышленность [1].

Задачи маркетинговой деятельности представлены на рисунке 1. Маркетинг – это социально-управленческий процесс, посредством которого индивидуумы и группы людей путем создания продуктов и их обмена получают то, в чем они нуждаются. В основе этого процесса лежат следующие ключевые понятия: потребность, желание, спрос, продукт, обмен, сделка, потребность (нужда, нужда в чем-либо, что требует удовлетворения).

Маркетинговая деятельность на предприятии опирается на следующие основные принципы:

- целенаправленность всех звеньев хозяйственного механизма предприятия на достижение конечного практического результата;

- направленность на долговременную перспективу;

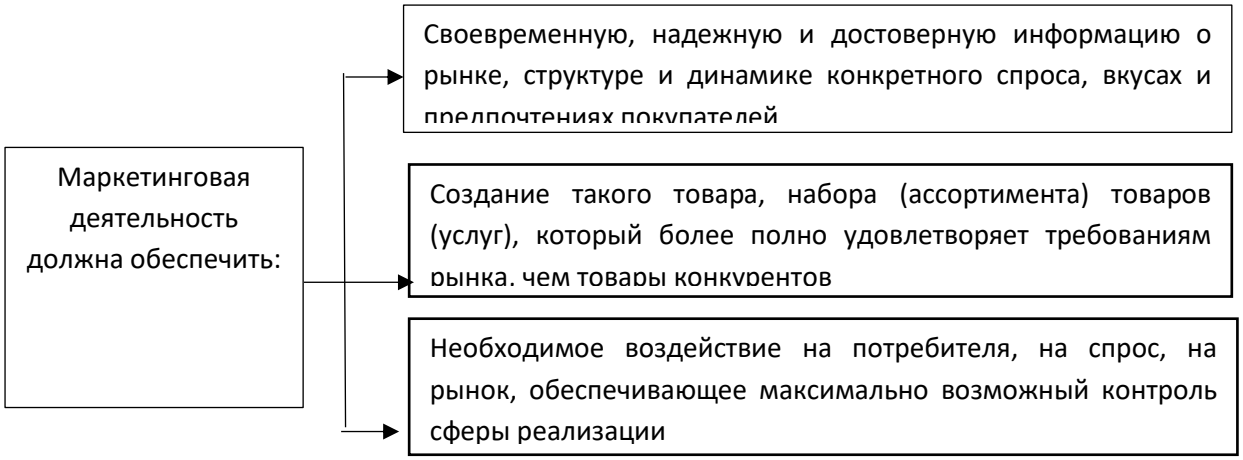

Рисунок 1 – Задачи маркетинговой деятельности компании [2]

- подчинение всей деятельности предприятия требованиям потребителя, объединение деятельности всех звеньев предприятия в единую систему;

- четкая координация всех направлений маркетинговой деятельности, наличие обратной связи между рынком и предприятием, гибкое приспособление к изменению внешних и внутренних условий на основе сбора и обработки информации Известно, что к основным целям маркетинговой деятельности любой компании относятся :

1. Достижение максимально возможного высокого потребления. По мнению некоторых специалистов, цель маркетинга – облегчать и стимулировать максимально высокое потребление, которое, в свою очередь, создает условия для максимального роста производства, занятости и богатства нации.

2. Достижение максимальной потребительской удовлетворенности. Цель системы маркетинга – достижение максимальной потребительской удовлетворенности, а не максимально возможного уровня потребления.

3. Предоставление максимально широкого выбора. Одной из основных целей системы маркетинга – обеспечить максимально возможное разнообразие товаров и предоставить потребителю максимально широкий выбор.

4. Максимальное повышение качества жизни. Многие считают, что основная цель системы маркетинга должна заключаться в улучшении «качества жизни». Это понятие складывается из:

- Основные цели маркетинга компании

-Достижение максимально возможного высокого потребления

-Достижение максимальной потребительской удовлетворенности

- Представление максимально широкого выбора

Максимальное повышение качества жизни

4.1) качества, количества, ассортимента, доступности и стоимости товаров;

4.2) качества физической среды;

4.3) качества культурной среды.

Таким образом, маркетинг отвечает за взаимодействие практически всех отделов и подразделений компании с ее клиентами. Кроме того, маркетинг также нужен и покупателям. Основные моменты взаимодействия службы маркетинга и клиентов компании следующие:

1. Предоставление полной и понятной информации о товаре, компании, новостях.

2. Выявление и удовлетворение потребностей клиентов.

3. Своевременное оповещение о проходящих мероприятиях компании.

4. Создание благоприятной и спокойной атмосферы для покупателя.

5. Планирование, разработка реализация и контроль исполнения программы лояльности для клиентов компании.

Список использованной литературы:

1.Президента Шавката Мирзиёева 10 января состоялось видеоселекторное совещание по вопросам развития промышленности и выявления дополнительных резервов. https://president.uz/ru/lists/view/5810

2. Ассель, Г. Маркетинг: принципы и стратегия [Текст] : учебник для вузов. / Г. Ассель.–М. : ИНФРАМ, 2011. - 804 с

QAYTA QURISH DAVRI MATBUOTI: TARIX VA TAHLIL

Azamat Xolmuratovich Shaimkulov
O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi
Guliston hududiy filiali direktori

Annotatsiya: Ushbu maqolada qayta qurish davri matbuotining taraqqiyoti va mavjud muammolari tadqiq etilgan. Markaziy va O‘zbekiston respublikasi matbuotining qiyosiy tahlil orqali qayta qurish matbuotining o‘ziga xos xususiyatlari ochib berilgan.

Kalit so’zlar: Qayta qurish, matbuot, muxolifat, partiya nashrlari, demokratik nashrlar, samizdat, mustaqil nashrlar.

Jamiyatni demokratlashtirish qayta qurish davrida islohotlarning asosiy yo‘nalishi sifatida belgilangan edi, shu sababdan bu davrda ommaviy axborot vositalarining oldiga demokratiya prinsiplarini keng targ‘ib qilish, tarqatish va insonlar ongiga singdirish asosiy vazifa qilib qo‘yildi. Qayta qurish tashabbuskorlarining fikriga ko‘ra, aholini yetarlicha axborot bilan ta’minlanishi, ularning intellektual potensialini oshishi, siyosiy xulqning eskicha qoliplaridan voz kechish barcha sohalarda qayta qurish jarayonlarining tezlashtirishi kerak edi.

Qayta qurish davri matbuotiga konservatizmning mafkuraviy muxolifati vazifasi yuklandi. Aynan shu masalada hokimiyat tepasiga kelgan siyosiy elita va ommaviy axborot vositalarining manfaatlari mos keldi. Unchalik uzoq bo‘lmagan davrda davlatning maqsad va vazifalari OAV larning erkinlikka intilishi bilan bir oqimda bo‘ldi. Shu tufayli qayta qurish davri “oshkoralikning oltin davri” ga, insonlarga axborot yetkazishning eng qulay vositasi bo’lgan matbuot juda ommalashgan va mavqega ega bo‘lgan davrga aylandi.

Qayta qurish davrida OAV yagona majmua shaklida rivojlanishda davom etdi, partiya nashrlarining soni ko‘paydi, ularning tiraji oshdi. 1985 yilda gazeta-jurnallarning bir martalik tiraji 20 mln. ni tashkil etgan bo‘lsa, 1988 yilga kelganda

ularning soni 62,4 mln. nusxaga yetdi [1, B. 435]. 1986 yilda Sobiq Ittifoqda 8515 nomdagi gazeta nashr etilgan, ularning bir martalik tiraji 198,1 mln. nusxani tashkil etgan [2, B. 166].

1987 yilda mamlakatda 7,5 mingdan ziyod, shu jumladan markaziy, respublika, o‘lka va viloyat gazetalari, shuningdek 2,5 mingdan ortiq jurnal chop etilgan. Partiya qo‘mitalari qo‘l ostida 114 nashriyot mavjud edi. Markaziy gazetalarning bosilgan nusxalari soni ko‘paydi: fransuz, ispan va boshqa tillarda chop etila boshlangan “Правда” gazetasining tiraji 11 mln. dan oshgan, “Труд” – 18 mln, “Известия” – 8 mln., “Комсомольская правда” – 17 mln. dan oshiq tirajga ega bo‘lgan [3, B. 40].

1989 yilga kelib, bir martalik tiraji 230 mln. nusxadan iborat bo‘lgan 8800 ta gazeta hamda tiraji 220 mln. dan ortiq bo‘lgan 1629 ta jurnal chop etilgan [4, B. 4]. Matbuot nashrlari tirajining oshishi keyingi yillarda ham davom etdi: “Комсомольская правда” gazetasining tiraji 20,3 mln., “Труд” gazetasining tiraji 20 mln. ga yetgan. Hatto 1990 yilda o‘quvchilari soni 100 mln.ni tashkil qilgan “Аргументы и факты” gazetasining tiraji 33 441 100 nusxaga yetdi va insoniyat tarixida eng katta tiraj sifatida Ginnesning rekordlar kitobiga kiritildi [5]. Umuman olganda, ayrim gazetalar obunachilarining soni qisqargan bo‘lsa-da, davriy nashrlar miqdori 1987 yildan 1990 yilgacha 10% ga oshgan [1, B. 435].

Sobiq Ittifoq miqyosida sodir bo‘lgan ushbu holat O‘zbekiston davriy nashrlariga ham xos bo‘lgan. 1986 yilda respublikamizda umumiy tiraji 316 188 000 nusxa bo‘lgan 190 ta gazeta chop etilgan bo‘lsa [6, B. 203], 1988 yilda bu ko‘rsakich tegishli ravishda 335 903 000 nusxa va 185 tani tashkil etgan [7, B. 48]. 1990 yilda respublikada 376 nomdagi gazeta va jurnallar chop etilgan bo‘lsa, 1991 yilda O‘zbekistondagi ommaviy axborot vositalarining umumiy soni 395 tani tashkil etdi.

Qayta qurish davrida millatlararo munosabatlar keskinlashganiga qaramasdan, matbuot ko‘p millatli bo‘lib qolavergan. Sobiq Ittifoq miqyosida 1989 yilda 55 tildagi gezetalar chop etilgan [8]. Ko‘pmillatli O‘zbekistonda ham gazetalarning qardosh tillarda chop etilishiga e’tibor oshgan.

Qayta qurish davrining ziddiyatli xususiyati davriy nashrlarda ham o‘z aksini topdi. Bir tomondan, davlatning iqtisodiy qiyinchiliklari, ikkinchi tomondan, xususiy

kapitalning rivojlanishi OAVlarni tanlov oldiga qo‘ydi: davlat berayotganiga qanoat qilish, mustaqil ravishda mablag‘ ishlab topish yoki xususiy homiylarni izlash. Iqtisodiy mustaqillik ommaviy axborotning ishida ko‘proq mustaqillikka olib keladi, tahririyat jamoalari esa nashriyot siyosatini mustaqil tarzda o‘rnatadi, degan ishonch ko‘pchilikka ma’qul keldi.

Matbuotning taraqqiyotida moliyaviy va iqtisodiy masala muhim o‘rin tutadi, ammo bu davrda gazetalarining aksariyati zarar keltirib faoliyat yuritgan. Ittifoq bo‘yicha bu davrda 37800 dan oshiq tuman, shahar, birlashgan va okrug gazetalari mavjud bo‘lib, ularning bor-yo‘g‘i 17% rentabelli bo‘lgan. 1986 yilda zararga ishlayotgan gazetalarning dotatsiyasi uchun 70 mln. so‘m sarf qilingan [9, B. 19]. 1989 yilda O‘zbekiston Davlat nashriyoti tizimida 143 nomdagi tuman gazetasi bo‘lgan bo‘lsa, ulardan hech qaysi biri davlat dotatsiyasidan voz kechmagan. Faqatgina 1986 yilda tuman gazetalariga ajratilgan davlat dotatsiyasi tax. 5 mln so‘mni tashkil etgan. Asosiy qismi zarar bilan ishlagan viloyat gazeta redaksiyalari uchun ajratilgan xarajatlar bilan qo‘shib hisoblaganda, dotatsiyalar miqdori 7 mln. so‘mga yetgan. Faqatgina Boltiqbo‘yi mamlakatlarida nashr qilinadigan tuman gazetalarining aksariyati rentabelli sanalgan, Moldaviya va Qozog‘istonda bu kabi gazetalar bir nechtagina bo‘lgan.

1987 yilda qabul qilingan “Davlat korxonalari to‘g‘risida”gi SSSR Qonuni [10] ijrosini ta’minlash maqsadida O‘zbekiston davlat nashriyot qo‘mitasi 1988 yilning 21 yanvarida qabul qilgan 9-son qaroriga ko‘ra, 1989 yilning 1 yanvaridan uning tarkibidagi korxona va tashkilotlar, jumladan, gazetalar redaksiyalari va viloyat tipografiyalari to‘liq xo‘jalik hisobiga va o‘z-o‘zini moliyalashtirishga o‘tkazilishi ko‘zda tutilgan. Bu esa gazeta redaksiyalarining mustaqilligini oshirishga xizmat qilgan.

Senzurani bekor qilib, bosma va boshqa ommaviy axborot vositalarini ta’sis etishga keng huquqlar yaratgan “Matbuot va boshqa ommaviy axborot vositalari to‘g‘risida” gi SSSR qonuni qabul qilingach, vaziyat o‘zgardi.

Davriy nashrlar ta’sischilari institutining yaratilishi markaziy va mahalliy matbuot tuzilmasini o‘zgartirishda muhim qadam bo‘ldi. Ta’sischilikning turli-tuman

shakllari davriy matbuot turlarini ko‘paytirdi. Respublikalarning Oliy Sovetlari, viloyat, o‘lka Xalq deputatlari Soveti nashrlari, ijtimoiy-siyosiy va suratli kundalik gazetalar, jurnallar va byulletenlar, tadbirkorlar uchun oylik analitik ilovalarga ega kundalik nashrlar, ommaviy auditoriya uchun haftalik nashrlar va h.k.

Davlat nashriyot qo‘mitasining ma’lumotiga ko‘ra, 1991 yilning 15 martiga kelib, mamlakatda umumittifoq auditoriyasiga mo‘ljallangan 1800 ta gazeta va jurnal ro‘yxatdan o‘tkazilgan, ularning 850 tasi ilk bor chop etila boshlangan. Shulardan 233 tasi – tahririyat va noshirlarga, 291 tasi – jamoatchilik tashkilotlariga, 124 tasi – assotsiatsiyalarga, 99 tasi – kooperativlarga, 55 tasi – qo‘shma korxonalarga, 24 tasi – partiya tashkilotlariga, 25 tasi – aksionerlik jamiyatlariga, 19 tasi – diniy tashkilotlarga tegishli bo‘lgan [8].

Davlat nazoratining susayishi, nashriyot ishini tashkil etishning yangicha an’analari va bozor munosabatlariga o‘tish OAVning ikki oqimga bo‘linishini ham kuchaytirdi: davlatning rasmiy siyosatini qo‘llab-quvvatlaydigan va oppozitsiyada bo‘lgan demokratik nashrlar. KPSS partiya qo‘mitalarining nashrlari qo‘lida moddiy-texnik vositalar – mablag‘, qog‘oz, poligrafik bazaning asosiy qismi to‘plangan bo‘lib, demokratik nashrlar og‘ir ahvolda edi.

1988 yilning 15 iyunida “Огонек” jurnalining korrespondenti V.Ye. Yakovlev tashabbusi bilan “Факт” deb nomlangan SSSR dagi birinchi axborot kooperativi tashkil etilib, 1989 yilning dekabridan mamlakatdagi birinchi xususiy nashr – “Коммерсантъ” gazetasi nashr etila boshlanadi [11, B. 811]. Tez orada raqobat axborot maydonida butunlay yangi nashrlarni paydo qildi: “Независимая газета” (“Mustaqil gazeta”), “Куранты”, “Коммерсантъ”, “Совершенно секретно” (“Mutlaqo maxfiy”) va h.k.

Bunday holatdan qayta qurish davrida paydo bo‘lgan norasmiy ijtimoiy harakatlar ham foydalangan. Shunisi e’tiborga molikki, SSSRda qayta qurish jarayoni boshlanishidan oldin ham “samizdat” deb nomlangan norasmiy nashrlar, qoida tariqasida, dissident harakatlar yoki norasmiy uyushmalar tomonidan, ko‘pincha yosh ziyolilar orasidan nashr etilgan. 80 yillarning oxiriga qadar bu kabi nashrlarni tayyorlash, tarqatish va saqlash uchun jinoiy javobgarlik ko‘zda tutilgan edi.

Qayta qurish boshlanishi bilan ushbu nashrlarning ba’zilari yanada ochiq bo‘ldi, yangilari paydo bo‘la boshladi va har yili ularning soni faqat o‘sib bordi. 1987-1990 yillarda muqobil nashrlarning soni 100 marta oshdi va 1991 yilga kelib 2 mingdan sal ozroqni, bir martalik tiraji esa million nusxani tashkil etdi. Rossiya tarixiy kutubxonasi noa’nanaviy nashrlar fondida 1985-2000 yillarda chop etilgan 5000 nomdagi nashrlar hisobga olingan [12]. Bibliograf va noan’anaviy matbuot bo‘yicha mutaxassis Ye. Strukovaning tadqiqot natijalariga ko‘ra, qayta qurish davri mustaqil nashrlarining hajmi taxminan 3000 nashrdan (2000 tasi RSFSR va taxminan 1000 tasi Boltiqbo‘yi respublikalarida) iborat bo‘lgan [13, B. 13]. Ammo 1989 yilga kelib bu kabi nashrlarning 30% o‘z faoliyatini to‘xtatgan [14, B. 6]. Norasimiy va muqobil matbuot ayniqsa Boltiqbo‘yi davlatlari – Litva, Latviya va Estoniyada rivojlandi.

1990 yilda “Matbuot va boshqa ommaviy axborot vositalari to‘g‘risida” va “Jamoat birlashmalari haqida”gi qonunlarning qabul qilinishi bilan norasmiy va muqobil nashrlar xususiyati o‘zgardi. Endilikda ular o‘z faoliyatlarini qonuniylashtirishi, ya’ni rasmiy ro‘yxatdan o‘tishi, uning faoliyati davlatning konstitutsiyaviy me’yorlariga zid kelmasligi lozim edi.

O‘zbekistonda ham bir qancha mustaqil gazetalar paydo bo‘ldi: Birlik (keyinchalik “Mustaqil haftalik”), “Erk”, “To‘maris” va “Munosabat”. Ushbu gazetalar, ularni nashr etayotgan siyosiy partiyalar, harakat va tashkilotlar kabi nafaqat qonuniy mavqega ega bo‘ldi, balki rasmiy axborot vositalarida ko‘plab maqola va bahs-munozaralarni yuzaga keltirdi.

1989 yilda Birlik harakatida vujudga kelgan bo‘linish tufayli 1990 yilda “Erk” demokratik partiyasiga asos solindi. “Erk” 1991 yilning sentyabrida O‘zbekistondagi ilk muxolifatchi siyosiy partiya sifatida rasman ro‘yxatga olindi. 1994 yilda ushbu gazetalarni nashr etish ta’qiqlandi.

Biroq, O‘zbekistonda siyosiy hamda ijtimoiy va iqtisodiy islohotlar, shu jumladan, oshkoralik va matbuot erkinligi borasidagi o‘zgarishlar juda sekinlik bilan amalga oshirildi. Qayta qurishning dastlabki bosqichida O‘zbekistondagi siyosiy boshqaruv elitasi o‘zbek xalqi manfaatlarini himoya qilish o‘rniga ko‘proq Markaz talablarini bajarib, respublikadagi murakkab vaziyatni ancha chuqurlashtirdi.

Matbuotda partiya yakkahokimligi saqlanib qolaverdi, Ittifoq markazida boshlangan demokratiya va oshkoralik jarayonlari respublikadagi holatga juda sekinlik bilan ta’sir ko‘rsatdi.

Qayta qurish davrida har qanday hokimiyatdan (yoki ayni vaqtda hokimiyat tepasida bo‘lgan guruhdan) butunlay mustaqil bo‘lgan ommaviy axborot vositalarini yaratishga bo‘lgan oz sonli urinishlar muvaffaqiyatli bo‘lmadi. Ko‘pchilik OAV lar hokimiyatdan ajralib chiqish, hokimiyat organi bo‘lishdan voz kechishga harakat qilmadi. Yaratilgan “mustaqil” OAV larning asosiy qismi 1991 yilga qadar hokimiyatni so‘zsiz qo‘llab-quvvatladi. Millat vakillarining erkin bahslari, bor gapni ayta olishlari uchun yetarlicha sharoit yaratilmadi va o‘zgacha fikrlar, takliflarga e’tibor qilinmadi.

Shunga qaramasdan, qayta qurish davri matbuoti oshkoralikning asosiy minbariga aylandi va shakllanayotgan fikrlar xilma-xilligini aks ettira oldi. Gazeta va jurnallar sahifalarida xalqning dardi, muammolari, toptalgan qadriyatlari aks ettirila boshlandi. Bu davrda nohukumat va xususiy ommaviy axborot vositalarini ta’sis etish uchun asos shakllandi, axborot maydonida munosib jurnalistlar avlodi shakllandi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Кузнецов И.В. История отечественной журналистики (1917–2000): Учеб. комплект (учеб пособие; хрестоматия). – М.: Флинта, 2018.
2. Лысакова И.П. Язык газеты и типология прессы. Социолингвистическое исследование. – СПб: Филологический факультет СПбГУ, 2005.
3. *VI съезд Союза журналистов СССР*. *Стенографический отчет*. 14-16 марта *1987* года. – *М*.: Правда, *1987*.
4. Аргументы и факты. – 1990. – № 19.
5. Книга рекордов Гиннесса. Самое-самое из России // Аргументы и факты. 1.09.2010 // https://aif.ru/society/20296
6. Ўз МА. Р-2627-жамғарма, 2-рўйхат, 1470-йиғмажилд.
7. Ўз МА. Р-2627-жамғарма, 2-рўйхат, 1651-йиғмажилд.

8. Овсепян Р.П. История новейшей отечественной журналистики. – М., Изд-во МГУ, 1999// http://evartist.narod.ru/text/59.htm

9. Сафаров Р.А. О перестройке местной печати // Общественные науки в Узбекистане. – 1989. – №9. – С. 17-24.

10. Закон СССР “О государственном предприятии” // Ведомости Верховного Совета СССР. – 1987. – №26. Ст. 385.

11. В*асильев А. «Коммерсантъ». Для коммерсантов и не только // Журналисты XX века: люди и судьбы. – М.: ОЛМА-ПРЕСС, 2003.*

12. Самиздат и новая политическая пресса (по материалам коллекций Москвы и Санкт-Петербурга) // http://filial.shpl.ru/sam/sam_p2.htm

13. Комароми А., Кузовкин Г. Каталог периодики самиздата. 1956-1986. – М.: Международный мемориал? 2018.

14. Справочник периодического самиздата. Сост. А. Суетнов. – М.: Из глубин, 1990.

TIBBIYOTNING RIVOJLANISHIGA HISSA QO‘SHAYOTGAN AYRIM NOYOB USULLARNING KELIB CHIQISH TARIXI

Urmanova Gulbaxor Urunbayevna

Toshkent pediatriya tibbiyot instituti dotsenti(ilmiy rahbar)

Yo‘ldosheva Dilorom Xolbobo qizi

Toshkent pediatriya tibbiyot instituti talabasi

1761 yilda bemorni eshitib ko‘rish fikri Avstraliyalik shifokor Leopold Auenbrugger tomonidan taklif etilgan. U tibbiyot tarixida birinchi bo‘lib kasalliklarni tashxislash vositasi sifatida perkussiya usulini qo‘llagan. Leopold bemorlarni tekshirishda juda oddiy va unchalik muhim bo‘lmagan xususiyatni topdi. U qanday qilib quloqni bemorga qo‘yib, ko‘kragiga yengil teginish orqali uning ostidagi to‘qimalar va organlarning tuzilishini baholash mumkinligini o‘ylardi. Bu usul yordamida u yurak konturlarini chiza oldi. Birinchi marta shifokor kasallikning muhim belgisini nisbatan aniq va obyektiv aniqlash mumkinligiga muvaffaq bo‘ldi. U o‘z xulosalarini kitobcha qilib nashr ettirdi, lekin hech kim bunga e’tibor bermadi. Ammo u chekingani yo‘q. O‘z fikrlari bilan tibbiyotga sho‘ng‘igan bu inson, bir kuni otasini kuzatar edi.

Uning yozishicha, perkussiya usuli diagnostikasi otasining mehmonxonasi podvalidagi vino bochkalarini tekshirish paytida paydo bo‘lgan ekan. Otasi bochkalarni taqillatib urib, ichida qancha sharob yoki veno qolganini aniqlar ekan. Buni ko‘rgan Leopold “Bemorni ham xuddi shunday taqillatib urib ko‘rib ularning ichida nima borligini taxmin qilib ko‘rsakchi?..O zo‘r g‘oya!” deb o‘yladi Leopold va perkussiya uslubini tibbiyotda qo‘llanilishi haqida kitob yozdi. Ammo yangilikni tasdiqlashmadi, xattoki qarshi chiqishdi. Bunga sabab, g‘alati tuyulsa ham, bemor bilan muomla edi. Qo‘lni ushlab pulsni aniqlashni, tilni ko‘rsatishni chidasa bo‘ladi, lekin bemor tanasini “taqillatish” yoki “dukullatish” yetmagandek, qulog‘ini bemorga tekkizdirish..... Agar bemor ayol bo‘lsachi?! Ooo aqlingiz joyidami?...

Xullas perkussiya uslubini qabul qilishmadi. Leopold Auenbruggerga esa tibbiy amaliyotini to‘xtatishiga to‘g‘ri keldi. So‘nggi kunlarini buyuk shifokor jinnixonada o‘tkazdi.

Yillar o‘tib Leopold Auenbruggerning kitobi fransuz fizigi va tabibi Rene Laennekning qo‘liga tushishiga qadar bemor bilan qanday muomila qilish taraqqiyot yo‘lida edi. Rene sil kasalligini o‘rganar ekan, perkussiya uslubi uni juda qiziqtirib qo‘yadi. Laennekning o‘zi to‘g‘ridan-to‘g‘ri auskultatsiya tarafdori emas edi, chunki u bemorni tinglash uchun egilishga harakat qilganda nafas qisilishidan azob chekardi. Bundan tashqari, agar kerak bo‘lsa, u yosh ayolni auskultatsiya qilishdan uyalardi. Biroq, eng yomoni, o‘sha paytda ko‘plab bemorlarda bitlar bor edi. Ushbu holatlarning barchasiga qaramay, Laennek ahvoli og‘ir bir bemor yuragini to‘g‘ridan-to‘g‘ri eshtib ko‘rishga harakat qildi, ammo u olingan ma’lumotlardan qoniqmaydi. Shifokor Renening bemorlari ularni eshitib yoki ushlab ko‘rishlariga qarshi bo‘lishmasada, Renening o‘zi bu holatga qarshi edi. Nima qilish kerak? Yechimini topishga yosh bolachalar ya’ni, ular o‘ylab topgan o‘yini yordam beradi.

Bir kuni Laennek izvoshda ketayotsa, uning e’tiborini bir guruh o‘g‘il bolalar jalb qiladi, ularning ba’zilari yog‘och to‘sinning bir uchini qattiq jism bilan urar edi, qolganlari esa qulog‘ini yog‘och to‘sinning ikkinchi uchiga qo‘yib, zarba orqali chiqqan tovushdan boshini (sarak-sarak qilishar) qimirlatishar edi. Laennek bu oddiy hodisani tushundi va uni o‘z maqsadlari uchun ishlatish g‘oyasi tug‘ildi. Buni ko‘rib “Evrika!” deb yuboradi Rene va bemorning chaqiruviga shoshiladi. Bemor to‘lachadan kelgan 19 yoshli qiz bola bo‘lib, kelib chiqishi boylar avlodidan edi. Qizning tovushlarga to‘siq boladigan yog‘ qatlami, ishonchli tarzda uni shubxali muolajadan to‘sib turgandek edi go‘yo. Ammo, Laennek: “Menga qog‘oz bering!” – deya talab qildi. Unga bir-nechta nota varaqlarini keltirishadi. Qog‘ozlarni mahkam naydek burab, dovyurak shifokor ularni bemorning ko‘kragiga qo‘yadi. “Yurak urushini aniq eshitganimda xayron ham bo‘ldim va qoniqdim ham, chunki qulog‘imni yurak sohasiga bevosita qo‘yganimda hech qachon bu darajadagi tovushni eshitmaganman” - deya keyinchalik shifokor tan oladi.

Bu qadar oddiy va foydali ixtiro e’tibordan chetda qolmadi. Nafaqat tibbiyotda, undan olis bo‘lgan sohalarda, jumladan, texnikada va boshqa sohalarda ham yangilik e’tiborli quloqlarni topa boshladi. 1816 yil, Fransuz shifokori Rene Laennekning o‘zi esa ixtirosini, ya’ni **“qog‘ozli naycha”**ni **“stetoskop”** (stetoskopni statoskop bilan adashtirmaslik kerak. Statoskop *(qadimgi yunoncha στᾰτός – “tik turgan, harakatsiz” + boshqa yunoncha σκοπέω – “kuzatish” va Stetoskop-yunoncha στήθος “ko‘krak” + σκοπέω “qarash”* degan ma’nolarni anglatadi) deya atadi.

Ixtirochi stetoskop yordamida turli xil xatarli kasalliklarga ta’rif bera boshladi va bu usulni “**auskultatsiya”** deb atadi va bu usul birinchi marta fransuz fizik-shifokori Rene Laennek tomonidan 1816 dan boshlab tibbiyotda qo‘llanilgan.

Auskultatsiya - tibbiy diagnostik usul bo‘lib, u ichki organlarning ishlashi paytida hosil bo‘lgan tovushlarni tinglashdan iborat. Auskultatsiya usuli o‘sha davrdayoq “bevosita” va “bilvosita”ga farqlandi. Bevosita to‘g‘ridan-to‘g‘ri quloqni badanga qo‘llash orqali va bilvosita esa stetoskop yordamida amalga oshirilishidir.

Ixtirochi 1819 yilda «О посредственной аускультации или распознавании болезней лёгких и сердца, основанном главным образом на этом новом способе исследования» nomli asarini nashr etdi. Ushbu asarda auskultatsiya texnikasi shu qadar ko‘rib chiqilgan va qismlarga ajratilganki, asosiy tamoyillar zamonaviy tibbiyotda ham qo‘llaniladi. Bu nom asosiy auskultatsion hodisalarga beriladi: shovqinlar, xirillashlar va boshq. Shuningdek, asarda Laennek stetoskopning kashf etilishi tarixi bo‘yicha ham ma’lumotlar yozib qoldirgan. Rene Laennek o‘z zamonasining tajribali shifokoriga aylandi. Jumladan, jigarning portal sirrozi uning nomi bilan ataladi. Vaqt o‘tgan sari, texnika rivojlanib, stetoskopning ko‘rinishi ham o‘zgarib takomillashib bordi. Lekin uskuna o‘z ma’nosini yo‘qotmadi - tovush o‘tkazadigan naychaning bir tomonida shifokor, ikkinchi tomonida esa bemor.

Keyinchalik bu usulni ya’ni, 1839 yilda Jozef Shkoda perkussiya usulini akustika qonunlari bilan tushuntirib beradi va 1839 yilda yozgan “Fabhandlung uber Auskultation und Perkussion” asari, ichki kasalliklarni oqilona tashxislashning boshlanishi bo‘lib xizmat qildi va hozirda ham bu usulning klinika amaliyotidagi o‘rni beqiyos.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Аускультация – Википедия. https://ru.wikipedia.org› wiki› 2020.
2. Аускультация-Википедия. https://ru.wikipedia.org› 2022; Лаэннек, Рене-Википедия, 2022.
3. Галилео. История изобретений. Стетоскоп. https:// www.galileo. tv.2022.
4. Рене Лаэннек (1781-1826): Изобретатель стетоскопа https://cyberleninka.ru› article›rene-laennek-2022.
5. Стетоскоп - Википедия (с комментариями) - wiki-org.ru. http://wiki-org.ru› wiki›. 2016.
6. Стетоскоп - Википедия История... Стетоскоп Лаэннека 1820г.
7. A treatise on the diseases of the chest and on mediate... Collection: Medicine in the Americas.
8. http://wp.wiki-wiki.ru› index.php›2022.

YOSH AVLOD – KELAJAK POYDEVORI

Lapasov Muxammadsodiq Akramjon o‘g‘li
O‘zbekiston xalqaro islom akademiyasi
Islomshunoslik ta’lim yo‘nalishi talabasi
Ilmiy rahbar: **X.Xolmatov**

Annatatsiya: Yoshlar siyosati bo‘yicha amalga oshirilayotgan islohotlarni tahlil eta turib davlat va yoshlarning uzviy bog‘liqligini ko‘rishimiz mumkin.

Kalit so‘zlar: ta’lim, axborot, jamiyat, dunyoqarash, texnologiya, Davlat dasturi, kompyuter tarmoqlari, kasb-hunar madaniyati.

XXI asrni olimlarimiz tomonidan axborot texnologiyalari asri deb tan olinganligi pedagogik va axborot texnologiyalari kun sayin barcha sohalarda rivojlanayotgani, jumladan, ta’lim sohasida ham yangi axborot texnologiyalaridan keng foydalanish an’anaviy o‘qitish usullaridan ko‘ra samarali va yuqori natijalarga olib kelmoqda. Kadrlar tayyorlash milliy dasturida ko‘zda tutilganidek, pedagogik va axborot texnologoyalari, kompyuterlashtirish va kompyuter tarmoqlari negizida ta’lim jarayonini yangi axborotlar bilan ta’minlash rivojlanib bormoqda. Shuning uchun ham pedagogik texnologiyalarni ta’lim jarayoniga joriy etish, ta’lim samaradorligini oshirish uchun tinimsiz izlanish bugungi kunning ehtiyojiga aylandi. Barkamol avlodni tarbiyalash “Ta’lim to‘g‘risida”gi qonun va “Kadrlar tayyorlash milliy dastiri”da Respublika ta’lim xodimlari zimmasiga o‘ta ma’suliyatli vazifalar yuklangan. Bu vazifani amalga oshirish jarayoni boshlang‘ich sinf o‘quvchilarini o‘qishiga yangicha yondashish, o‘qituvchilarni o‘z kasbiga va tarbiyalanuvchilarga o‘ta ma’suliyatli munosabatda bo‘lishni taqozo etadi. Bu dastur yuksak umumiy va kasb-hunar madaniyatiga, ijodiy, ijtimoiy faollikka, siyosiy hamda ijtimoiy hayotda to‘g‘ri yo‘l topa olish mahoratiga ega bo‘lgan, istiqbol vazifalarini ilgari surish va hal etishga qodir kadrlarning yangi avlodini shakllantirish, shuningdek, har tomonlama kamol topgan, jamiyatda turmushga moslashgan, ta’lim va kasb-hunar dasturlarini

ongli ravishda tanlash va keyinchalik puxta o‘zlashtirish uchun ijtimoiy-siyosiy, huquqiy, psixologik-pedagogik va boshqa tarzdagi sharoitlarni yaratishni jamiyat, davlat va oila oldida o‘z javobgarligini his etadigan fuqarolarni tarbiyalashni nazarda tutgan pedagogik g‘oyani ilgari suradi.

Mamlakatimiz birinchi prezidenti I.A.Karimov ta’kidlaganidek: “Mustaqillikning dastlabki yillaridanoq butun mamlakat miqyosida ta’lim-tarbiya, ilm-fan, kasb-hunar o‘rgatish sohalarini isloh qilishga nihoyatda katta zaruriyat sezila boshlandi”. Yurtimizning kelajagi, uning ertangi taqdiri, ozod va obod jamiyat qurilishiga erishishimiz ham ma’lum ma’noda shu islohatlarning natijasiga bog‘liq edi. “Chunki ta’lim-tarbiya ong mahsuli, lekin ayni vaqtda ong darajasi va uning rivojini ham belgilaydigan omildir. Binobarin, ta’lim-tarbiya tizimini o‘zgartirmasdan turib ongni o‘zgartirib bo‘lmaydi. Ongni, tafakkurni o‘zgartirmasdan turib esa biz ko‘zlagan oliy maqsad - ozod va obod jamiyat barpo etib bo‘lmaydi” degan birinchi prezidentimizning fikrlaridan ta’lim-tarbiya islohati, yuqori malakali kadrlar tayyorlashga erishish mamlakatimiz taraqqiyotini ta’minlovchi asosiy omillardan biri ekanligini bilib olishimiz mumkin. Mamlakatning ertangi kuni esa, dunyoqarashi keng maktab bolalari va zamonaviy, salohiyatli o‘qituvchi-murabbiylarga ko‘p jihatdan bog‘liqdir. O‘quv-tarbiya ishlari jarayonida o‘quvchilarni ijodiy fikrlashga, o‘zgaruvchan vaziyatlarga o‘rgatish, erkin raqobat asosida faoliyatni tashkil etish hamda ularning amaliy mashg‘ulotlarda pedagogik texnologiyalar, axborot texnologiyalari, elektrondarsliklar, versiyalar va multimedialardan foydalana olishi muhimdir. Bu esa o‘quvchilarda mustaqillik, erkin fikrlashni tarbiyalash, o‘quv faoliyatini tahlil qilish, istiqbolda kasbiy mahorat va kompyuter savodxonligini orttirish ularning ichki ehtiyojiga aylantirilishini talab etadi. Birinchi Prezidentimiz I.Karimov “Asosiy vazifamiz - Vatanimiz taraqqiyoti va xalqimiz faravonligini yuksaltirishdin mavzusidagi Vazirlar Mahkamasining majlisidagi nutqida: “Biz farzandlarimizning nafaqat jismoniy va ma’naviy sog‘lom o‘sishi, balki ularning eng zamonaviy intellektual bilimlarga ega bo‘lgan, uyg‘un rivojlangan insonlar bo‘lib, XXI asr talablariga to‘liq javob beradigan barkamol avlod bo‘lib voyaga etishi uchun zarur barcha imkoniyat va sharoitlarni yaratishni o‘z oldimizga maqsad qilib

qo‘yganmiz”, - degan edi. Bunday ulug‘ maqsadni amalga oshirish sohasidagi vazifalar “Barkamol avlod yili” Davlat dasturuda ham belgilab berildi. Pedagogik texnologiyaga asoslangan ta’lim jarayonida o‘qituvchi faoliyati va o‘quvchi faoliyati doirasi aniq belgilanadi, ta’limni tashkil etishning aniq texnologiyasi ko‘rsatiladigan pedagogik texnologiyaga asoslangan ta’lim jarayonida o‘qituvchi faoliyati va o‘quvchi faoliyati doirasi aniq belgilanadi, ta’limni tashkil etishning aniq texnologiyasi ko‘rsatiladi. Bolaning ongi va tafakkuri endi shakllanib kelayotgan boshlang‘ich sinflarda o‘qituvchining mahorati, uni pedagogik texnologiyalarni ta‘lim jarayoniga mohirona tadbiq eta olishi, ta‘limning yangi-yangi yo‘l va usullarini izlashi, pedagogik tajribalardan ijodiy foydalana olishi juda muhimdir. Shuning uchun ham bo‘lajak boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarini kelgusi faoliyatga tayyorlashda, pedagogik texnologiyalarni amaliyotga tatbiq etishga tayyorlash bugungi ta‘limning oldiga qo‘yilgan talablardan biridir. Chunki pedagogik texnologiyalar, birinchidan, o‘quvchilarni bilim, ko‘nikma va malakalarini oson va qiziqib o‘rganishlari uchun imkoniyat yaratsa, ikkinchidan, o‘qituvchining ham professional o‘sishiga, ham ma’naviy rivojlanishiga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Akromjon o‘g‘li, L. M. (2023). MUSTAQILLIK–ENG BUYUK NE ‘MAT. Journal of Universal Science Research, 1(2), 180-183.

2. Akramjom o‘g‘li, L. M. (2023, February). O ‘QUVCHI YOSHLARNING MAFKURAVIY XURUJLARGA QARSHI KURASHISHDA MILLIY GO ‘YA VA MAFKURALARNING O ‘RNI. In INTERDISCIPLINE INNOVATION AND SCIENTIFIC RESEARCH CONFERENCE (Vol. 1, No. 6, pp. 13-15).

3. Akramjon o‘g‘li, L. M. (2023). MARKAZIY OSIYODA TAFSIR ILMI O‘ZIGA XOS RIVOJLANISH XUSUSIYATLARI. SCIENTIFIC APPROACH TO THE MODERN EDUCATION SYSTEM, 1(12), 1-5.

4. Akramjom o‘g‘li, L. M. (2023). MILLIY QADRIYATLARNING YOSHLARNI TARBIYALASHDAGI MUHIM O ‘RNI. THEORY AND ANALYTICAL ASPECTS OF RECENT RESEARCH, 1(12), 175-179.

5. Akramjon o‘g‘li, L. M. (2022). Mahmudxo ‘Ja Behbudiy Qarashlarida Milliy Ta’lim Masalasi. JOURNAL OF THEORY, MATHEMATICS AND PHYSICS, 1(1), 11-13.

6. Akramjom o‘g‘li, L. M. (2023). JAMIYATDAGI AXLOQIY ILLATLAR: MUAMMO VA YECHIMLAR. MODELS AND METHODS FOR INCREASING THE EFFICIENCY OF INNOVATIVE RESEARCH, 2(20), 191-195.

7. Akramjon o‘g‘li, L. M. (2023). MAHMUDXO ‘JA BEHBUDIY QARASHLARIDA MILLIY TA’LIM MASALASI. PEDAGOGICAL SCIENCES AND TEACHING METHODS, 2(20), 119-122.

8. Xusniddin Xolmatov (2022). BUXORO AMIRLIGINING TA’LIM TIZIMI. Academic research in educational sciences, Religion Conference, 252-253.

DEVELOPMENT AND IMPROVEMENT OF SPEAKING SKILLS IN THE PROCESS OF TEACHING ENGLISH

Abulkasimova Yulduzkhan Sunnatillayevna
Teacher of Tashkent University of Information technologies
Foreign languages department

Abstract. The article's abstract highlights the value of enhancing speaking abilities when teaching English. The writers take into account both subjective and objective factors that affect whether speaking skill mastery is successful. The essay also evaluates several authors' perspectives on the strategies for improving speaking ability. There are a few issues with speaking that come up in English language classes that are taken into consideration. The importance of the instructor and students' communicative abilities in teaching English is emphasized by the writers. The author developed his own understanding of the primary challenges in speaking skill development and determined the factors that contribute to these challenges by reviewing scholarly studies on the issue. The paper highlights the critical role that an English teacher's educational background plays in creating concrete speech activity assignments and in their capacity to effectively use their pedagogical and psychological knowledge in the classroom.

Keywords: English, competency, linguistics, speech communication, communicative engagement, dialogic communication, monologue communication, and methods of communication all pertain to the development of speaking abilities.

Any instruction in a foreign language requires the development of necessary abilities including reading, writing, and listening. Speaking abilities are challenging to develop for a variety of objective and arbitrary reasons. By objective, we mean the lack of instructional materials and technological tools, the educational and methodological complex's inconsistency with the problems that must be resolved in the process of developing speaking abilities, the overload of the student body, which

cuts into the time allotted for oral communication by the educational and methodological complex to conduct reading classes, and the teacher's insufficient level of expertise [1, s. 147].

We take the student's psychological and emotional state (self-doubt, low self-esteem, fear of making mistakes, etc.) into consideration as subjective factors, as well as their knowledge of academic subjects like linguistics, regional studies, and cultural studies, as well as their limited vocabulary and inability to use it as active vocabulary.

The so-called "language barriers" are all the challenges that occur while teaching English speaking abilities, and they demand a high degree of expertise from the instructor to overcome. More specifically:

- competent lesson planning and organization;

- consideration of each student's unique psycho emotional traits;

- the group's shared interest in inspiring each student and enhancing their speaking abilities;

- the creation of a trusting and supportive environment within the lessons;

- the encouragement of students to succeed [2].

In this regard, it is important to acknowledge the importance of establishing user-friendly, cutting-edge speaking skill development techniques for English language learning. The language of choice for cooperation, knowledge and experience sharing is English.

Due to a reevaluation of the nature of language and the function of lexical units in it, the lexical component of language competence has received significant attention in the approach of teaching foreign languages during the past 10 years.

Many ideas and professional opinions on the subject of speaking in English have been gathered in the scientific theoretical-practical sphere, which encompasses concerns of English language training.

Speaking ability is regarded by many scholars as the primary and most crucial component of learning any foreign language, since oral communication and productive speech activities cannot be achieved.

Some academics claim that learning a foreign language requires a combination of factors, including "students' motivation, goal orientation, personal interest, speech and thought activity, students' interaction within the learning process, contact (emotional, meaningful, personality), situational communication, and mastering speech material." Such essential conditions are accumulated by the process's functioning, the educational materials' substance, informativeness, and complexity, as well as the originality and expressiveness of the use of verbal and nonverbal methods of communication [3].

Speaking is described as "a very multi-faceted and complex phenomenon, the mas- tery of which is primarily the achievement of basic communicative competence" [4] by other scientists.

The essentials of language acquisition—speaking, grammar, vocabulary, and listening—are frequently where language learning starts. It is quite difficult to categorize these stages at the beginning of learning a foreign language; instead, the instructor exposes pupils to a new framework that involves the study of new words, sounds, and intonations. Students hear this structure, repeat it after the instructor or audio recording, and then apply it in a brief conversation with another student or with the teacher [5]. Such forms can be expanded upon and merged into brief monologues and conversations when they are sufficient. Remember that motivation is at the core of everything if you want the speech to be a speech in both form and substance. For this to happen, students need to be motivated to speak up and set up speaking opportunities. It is equally as essential to others at this early stage.

The interview approach should receive special consideration as a very effective and "unjustly underappreciated" instrument for the improvement of speaking abilities in English language instruction. The interview approach takes the shape of a discussion between two or more speakers who are required to have a specific set of speaking abilities and traits.

The interview's main benefits are as follows:

- students actively participate in the speech process;
- teacher involvement in this process is minimized;

- students have the chance to independently discover their speaking and creative potential;

- students learn new information and exchange active vocabulary with one another [6].

In our opinion, viewing artistic, documentary, and scientific films and video materials about cultural heritage, historical sites, unusual natural phenomena, and geographical features of the nation should be taken into consideration as another well-liked and effective tool for the development of speaking skills. Students can acquaint themselves with published educational resources that are less well-known by watching movies [7]. We consider it to be a form of informative content for the general discussion of the contents seen in the audience, as well as a tool for completing oral and written duties. Additionally, students could have different perspectives from what they see in the movies, which might entice the less vocal, remaining participants to speak up. Credits are particularly appropriate since, especially for pupils with weak listening abilities, the spoken language of native speakers in movies is not always obvious.

However, it's also critical to be aware of any potential drawbacks to using movie watching as a speaking exercise in English classrooms. First and foremost, the instructor must use his time resources, which are constrained by his daily preparation for lectures and practical lessons, to prepare for practical tasks after seeing the film and video materials in the lesson. As a result, many educators abandon the strategy for teaching speaking abilities.

Active usage of monologue and conversation styles of speech is regarded a widespread approach of growth and enhancement of speaking abilities. I.A. The author's stance of Bredykhina is that "the delimitation between dialogic and monologic speech should be considered conditional"[8]. By having the listener participate in both monologue and dialogue speech, the author is able to integrate monologue speech in the oral communication process, which is dialogue speech. Here, we're discussing teaching pupils a dialogic style of communication as well as the usage of the dialogic technique in English instruction.

References:

1. Galskova, N. D. Theory of learning a foreign language. Language didactics and methods: study guide. Linguistic un-tov and fac. in. spring university ped. study plant / N.D. Galskova, N.I. Gez. – Moscow: Izdatelsky center "Akademiya", 2006. – 336 p.

2. 2. Салиева З.И. Говорение и его роль в практическом овладении иностранным языком // Проблемы современного образования. – 2015. – №5.

3. 3. Passov, E.I. Communicative method of teaching foreign language. – Moscow: Prosveshchenie, 1991. – 223 p.

4. 4. Passov, E.I. The basis of methodical training in foreign language. – Moscow: Русский язык, 1977. – 213 p.

5. 5. Бирюкова О.А., Саушкина А.И. Метод интервью на уроке английского языка как средство развития навыков говорения (старшая ступень обучения) // Научное обозрение. – 2018. – №3.

6. 6. Solovova, E.N. Methodology of teaching foreign languages: basic course lectures: manual for students ped. universities and teachers. – 3rd search. – Moscow: Prosveshchenie, 2005. – 239 p.

7. 7. Frolova N.A., Aleshchanova I.V. Question about methods of formation of foreign language speaking skills of VPO students // The success of modern natural science. – 2014. – №11-1. – P. 108-110. – [Electronic resource]. – URL: https://natural-sciences.ru/ru/article/view?id=34327

8. 8. Milrud, R.P. Methods of teaching English. English Teaching Methodology: учебное пособие для узов. – Moscow: Drofa, 2005. – 256 p.

9. 9. Solovyeva N.A., Pozdnyakova V.R. Mnemonics as an effective way to successfully master a foreign language. Literature and journalism in the intercultural communication of the APR countries of the 20th - 21st centuries: materials of the 5th international scientific and practical conference. – Khabarovsk, 2021. – P. 256-263.

О КРАЕВОЙ ЗАДАЧЕ ДЛЯ ВЫРОЖДАЮЩЕГОСЯ СМЕШАННО-ПАРАБОЛИЧЕСКОГО УРАВНЕНИЯ

Акбарова Сурайё Хамидовна

кандидат физико-математических наук, доцент Андижанского государственного университета

Ибрагимов Шохрух Анваржон угли

магистрант 2-го курса Андижанского государственного университета

Аннотация: В данной работе исследуется нелокальная краевая задача типа Бицадзе-Самарского для вырождающегося параболического уравнения смешанного типа. Используя принципа экстремума доказана единственность решения поставленной задачи, а существование решения –методом интегральных уравнений.

Ключевые слова: вырождающейся уравнение, уравнения смешанного типа, линия вырождения, краевая задача, регулярное решение.

Изучение краевых задач для смешанно-параболических уравнений является одним из важнейших разделов современной теории дифференциальных уравнений с частными производными. Отметим работы [1-3], в которых исследованы некоторые краевые задачи для смешанно-параболических уравнений.

Рассмотрим уравнение

$$u_{xx} - |x|^{\alpha} u_t = 0 \qquad (1)$$

в области D - ограниченной прямыми $t = 0,\ x = h,\ t = T$ при $x > 0$ и при прямыми $t = 0,\ x = -h,\ t = T$ при $x < 0$, где $h = (\alpha + 2)^{2/(\alpha+2)}$, причем $\alpha > -1.$

Обозначим через

$$D_1 = D \cap \{(x,t): x > 0, t > 0\},\ D_2 = D \cap \{(x,t): x < 0, t > 0\},$$

$$J = \{(x,t): x = 0, 0 < t < T\},$$

$$J_1 = \{(x,t): 0 \le x \le h, t = 0\},\ J_2 = \{(x,t): -h \le x \le 0, t = 0\},$$

$$J_3 = \{(x,t): x = h, 0 < t < T\},\ J_4 = \{(x,t): x = -h, 0 < t < T\},$$

Для уравнения (1) исследуем следующую задачу.

З а д а ч а В. Требуется найти функцию $u(x,t)$, удовлетворяющую следующими условиями:

1) $u(x,t) \in C(\overline{D}) \cap C^1(D);$

2) $u(x,t) \in C^{2,1}(D_1 \cup D_2)$ и удовлетворяет уравнению (1) в областях D_1, D_2;

3) удовлетворяет краевым условиям

$$u\big|_{J_1} = \varphi_1(x), \quad (2) \qquad u\big|_{J_2} = \varphi_2(x), \quad (3)$$

$$u(h,t) + \sum_{i=1}^{n} a_i(t) u(\alpha_i(t), t) = \mu_1(t),\ 0 \le t \le T \qquad (4)$$

$$u(-h,t) = \mu_2(t),\ 0 \le t \le T \qquad (5)$$

где $\varphi_1(x),\ \varphi_2(x),\ a_i(t), i = \overline{1,n}, b_j(t),\ j = \overline{1,m}, \mu_k(t), k = 1,2$ - заданные функции, причем $\varphi_k(x) \in C(J_k),\ a_i(t), b_j(t), \mu_k(t) \in C[0,T];$

и $x = \alpha_i(t), i = \overline{1,n}$ - заданные функции из класса $C^1[0,T]$, причем $0 < \alpha_i(t) < h.$

Теорема. Пусть имеют место неравенства

$$\left| \sum_{i=1}^{n} a_i(t) \right| \le 1, \qquad (6)$$

то задача В имеет единственное решение.

Использованные литературы:

1. Терсенов С.А. Параболические уравнения с меняющимся направлением времени. Новосибирск. Наука. 1985. 104 с.

2. Ўринов А.Қ. Параболик типдаги дифференциал тенгламалар учун чегаравий масалалар. 2015.Тошкент: MUMTOZ SO’Z. 195 б.

3. Akbarova M.Kh. Nonlocal Problem with Discontinuous Bonding Conditions for Linear Parabolic Equations of Mixed Type//”Application of Mathematics and Informatics in Natural Sciences and Engineering”. Second International Conference. Tbilisi –2016. .// www.viam.science.tsu.ge/conference/bitsadze100/.

INGLIZ TILI SINTAKSISINING ASOSIY XUSUSIYATLARI VA ULARNING OG’ZAKI NUTQNI O‘QITISHGA TA’SIRI

Abdurasulova Guljahon

NamDU magistranti

Annotatsiya: Muayyan tillar juftligining nutq uslubi tendentsiyalaridagi o'xshashlik va farqlarni hisobga olish tarjimada yuqori darajadagi ekvivalentlikka erishishning asosiy shartlaridan biridir. Rus va ingliz tillarida so'zlashuv nutqi sintaksisining eng yorqin xarakterli xususiyatlarini tizimlashtirishga harakat qilindi. Ingliz va rus tillaridagi so`zlashuv nutqining asosiy sintaktik xususiyatlarini aniqlash.

**Kalit so`zlar:** sintaksis, og`zaki nutq, og`zaki til, til, muloqot.

Og`zaki nutq sintaksisini o`rganish muammosi hozirgi zamon tilshunosligining eng dolzarb muammolaridan biridir. Og'zaki nutq tilshunosligi tilshunoslik sohasi sifatida XX asrning 60-70-yillaridagina olimlarning katta e'tiboriga sazovor bo'ldi, chunki ilgari og'zaki nutq mustaqil lingvistik ob'ekt hisoblanmasdan, faqat tilning tartibsiz shakli sifatida yozma nutqqa qarshi edi. Og'zaki til - bu aloqa sheriklarining bevosita o'zaro ta'siri bilan tayyorlanmagan, erkin muloqot sharoitida asosan og'zaki shaklda amalga oshiriladigan til turi. So`zlashuv nutqini amalga oshirishning asosiy sohasi norasmiy sharoitda bo`ladigan kundalik kundalik muloqotdir.Uslubiy so`zlashuv nutqi va uning adabiy til tizimidagi o`rni turlicha belgilanadi. Ayrim tadqiqotchilar uni adabiy tilning bir qismi yoki maxsus uslub sifatidagi og‘zaki xilma-xillik sifatida qaraydilar. E.A. Zemskaya nazariy kontseptsiyani ishlab chiqdi, unga ko'ra rus so'zlashuv nutqi adabiy tilning kodlanmagan xilma-xilligi bo'lib, adabiy tilga qarama-qarshidir va undan ham ekstralingvistik (shartlar) nuqtai nazaridan farq qiladi.

Har qanday kommunikativ vaziyatni tavsiflash uchun uning parametrlari, masalan, makon (muloqot sodir bo'ladigan joy), vaqt, aloqa sheriklari (ularning kommunikativ rollari - gaplashuvchi tinglovchi, oila, kasbiy rollar, ularning nisbati

tabiati "yuqorida" shkalada. quyida”, so‘zlovchi va tinglovchining kommunikativ maqsadlari va boshqalar) muhim ahamiyatga ega. Vaziyat mavzusi (masalan, "Uyg'onish", "Tushlik", "Oilaviy bayram", "Do'kon", "Transport" va boshqalar). Vaziyatning har bir parametri ma'ruzachining janr tanloviga ta'sir qiladi.

Ma'lumki, og'zaki nutq tili tayyor emas va norasmiy vaziyatni o'z ichiga oladi. Natijada, nutq uslubining o'ziga xos xususiyati kodlangan til me'yorlarining buzilishidir. Bundan tashqari, yozma adabiy tilning barcha chastotali leksik birliklari va grammatik tuzilmalari so‘zlashuv nutqida qo‘llanilmaydi. Shunday qilib, V.V. Buzarovning ta'kidlashicha, murakkab ko'rish vaqti tuzilmalari (Future Perfect Continuous, Future Perfect) hech qachon so'zlashuv uslubida ishlatilmaydi. ga kelsak so‘z birikmasi, so‘zlashuv nutqida so‘roq gapdagi so‘zlarning to‘g‘ridan-to‘g‘ri tartibi ko‘pincha saqlanib qoladi:‘Siz savdo qildingizmi?’(R.Bax)Shox chalinayotganini eshitdingizmi? Ingliz tilining so‘zlashuv sintaksisining yana bir yo‘nalishi keng ma’noli fe’l (have, take, give, do, make) va noaniq artiklli otdan tashkil topgan fe’l konstruksiyalarining qo‘llanilishidir. Bunday iboralar so‘zlashuv nutqida sinonim o‘timsiz fe’llarga qaraganda ko‘proq uchraydi. shox chalayotganini eshitdingizmi? Shunday qilib, He yedi / He swam / He shaved kabi frazemalar o‘rnini yuqorida tasvirlangan yasamalarga beradi: He had a meal/a swim/a shave. Amerika ingliz tilida bunday hollarda "almoq" fe'li ishlatiladi. Ularga qarashni yoqtirasizmi? V.V. Buzarov ta'kidlashicha, ingliz tilidagi so'zlashuv uslubining xususiyatlaridan biri "olish" fe'lining barcha ma'nolarida keng qo'llanilishidir.

Bundan tashqari, ingliz tilida so‘zlashuvda sinonimik bir bo‘lakli leksik birliklar o‘rniga frazema fe’llarni qo‘llash tendentsiyasi yaqqol namoyon bo‘ladi (qarang. give in -surrender, find out -discover, breakdown -collapse). Eng ko‘p uchraydigan fe’llarni 16 ta asosiy qo‘shimcha zarralar (eng mahsuldorlari “yuqoriga”, “pastga”, “tashqariga” va “off”) birlashtirib, cheklangan miqdordagi leksemalardan foydalanib, ko‘p ma’no ifodalash mumkin. E.A. Trofimova ingliz tilidagi elliptik konstruksiyalarning quyidagi turlarini ajratadi:Kishilik olmoshi bilan ifodalangan yoki “it”ni kirituvchi null predmetli gaplar: Got some rope -have been told. Sizga va'da beraman - rost bo'ldingiz. Had to eat my food- kechki ovqatimni yeyishim

kerak edi. Kartoshka pyuresi va shunga o'xshash narsalar bor edi. Go'shtimni juda yaxshi chaynay olmadim. Keltirilgan barcha misollarda “men” shaxs olmoshi tushirilgan.

Xulosa, og`zaki nutqning tizimliligi unda ma`lum me`yorlar tizimining mavjudligi haqida gapirishga imkon beradi. So'zlashuv normalarining o'ziga xos xususiyati ularning yuqori o'zgaruvchanligidadir.

REFERENCES:

1. Bocharova S.P. Study of interference phenomena in the process of teaching English. // Bulletin of KhSU, Kharkov, 2001. - P. 62-68.

2. Bim I.L. Some actual problems of modern teaching foreign languages. // Foreign languages at school. - 2001. - No. 4. - P. 5-8.

3. Valigura O.R. Systematization of signs of speech interference. - Zaporozhye, 2009. - No. 6. - P. 104-110.

4. Vasilyeva L.A., Tananaiko S.O. Methods of experimental research of complex linguistic phenomena: On the problem of phonetic interference. // Bulletin of the Voronezh State University. - 2004. -№2. - P. 72-78.

5. Z.G Mukhamedova. Modelling of fluctuations in the main bearing frame of railcar // International Journal of Modern Manufacturing Technologies, Vol. VIII, No. 2. 2016. Pp. 48 – 53. ISSN 2067-3604

JISMONIY TARBIYA DARSLARINING O’QUVCHILARNING SOG’LOM TURMUSH TARZIDAGI AHAMIYATI

Matkarimov Bobur Axmedovich

Xorazm viloyati Urganch shahri 29-umumiy o'rta ta'lim maktabning jismoniy tarbiya fani o'qituvchisi

Annotatsiya: Sportning hayotimizda tutgan o‘rni beqiyosdir. U insonning ruhan va jismonan yetuk bo‘lishida katta ahamiyat kasb etadi. Maqolada jismoniy tarbiya darslarining o’quvchilarning sog’lom turmush tarzidagi foydalari haqida to‘xtalib o‘tamiz.

Kalit so’zlar: sport, jismoniy tarbiya, sog’liq, salomatlik, ovqatlanish, stress, yo’naltirish.

O'quvchilarni o'rta maktablarda jismoniy tarbiya mashg'ulotlaridan oladigan foydali tomonlar juda ko'p, bu talabalar sog'lom turmush tarzi muhimligini biladigan mas'uliyatli kattalar bo'lib yetishishiga yordam beradi. O'rta maktab o'quvchilari umumiy salomatlik bilan bog'liq bilimlarning yuqori darajasiga ega bo'lib, bu ularga o'zlarining sog'lig'i, xavfsizligi va farovonligi to'g'risida bilimli qarorlar qabul qilish ko’nikmalarini shakllantiradi. Doimiy jismoniy mashqlar sog'lom turmush tarzini olib borishning muhim tarkibiy qismidir. Doimiy jismoniy mashqlar bilan shug'ullanish o'quvchilarga jismoniy tarbiya, mushaklarning kuchayishi va yurak-qon tomir salomatligini yaxshilashga yordam beradi. Sport bilan muntazam shug'ullanish organizm tomonidan ozuqa moddalarining so'rilishini yaxshilaydi, ovqat hazm qilish jarayonlarini yaxshilaydi va fiziologik jarayonlarni oshiradi.

O'ziga ishonchni rivojlantiradi. O'rta maktabda jismoniy tarbiya mashg'ulotlarida qatnashish o'quvchining shaxsiyati, fe'l-atvori va o'zini o'zi qadrlashiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Bundan tashqari, jamoani shakllantirish jarayoni turli etnik kelib chiqishi va shaxsiy xususiyatlariga ega bo'lgan talabalar bilan ishlash va hamkorlik qilish uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarni rivojlantiradi.

Sport ko'nikmalarini rivojlantiradi

O'rta maktabda jismoniy tarbiya vosita ko'nikmalarini rivojlantirish va reflekslarni takomillashtirish uchun zarurdir. Qo'llarning koordinatsiyasi yaxshilanadi, shuningdek tananing yaxshi harakatlanishi sog'lom tana holatini rivojlantirishga yordam beradi.

Salomatlik va ovqatlanish

Jismoniy tarbiya talabalarga jismoniy salomatlikning muhimligini o'rgatadi. O'rta maktab - bu o'quvchilar "ortiqcha vazn" ning ma'nosini noto'g'ri talqin qiladigan va ovqatlanish buzilishi hukmronlik qiladigan davr. Jismoniy salomatlik va ta'lim talabalarni to'g'ri ovqatlanish qoidalari va ovqatlanishning asosiy qoidalari to'g'risida xabardor qiladi.

Stressni yengillashtiradi

O'rta maktab o'quvchilari o'quv dasturi, uy vazifasi, oilalar va tengdoshlarning tazyiqlari tufayli katta miqdordagi stresslarga duch kelishmoqda. Sport, hordiq chiqarish yoki jismoniy tayyorgarlikning boshqa shakllariga jalb qilish stressni yengillashtirish usulini taklif etadi. Ijtimoiy assimilyatsiya jismoniy tarbiya darslari davrida bolalar shug'ullanadigan tadbirlar ijtimoiy munosabatlarni yaxshilashga yordam berishi mumkin. Yoshligidanoq, bolalar turli xil guruhlar faoliyati va jamoaning ijobiy o'ziga xosliklari orqali qanday hamkorlik qilishni o'rganadilar. Bunday ijtimoiy tadbirlar talaba o'sishda muhim rol o'ynashda davom etmoqda. Masalan, sportni yoshlarni jalb qilish va ularda ijobiy xarakterlarni uyg'otish uchun qo’llash mumkin. Talabalar sport mashg'ulotlarida yetakchilik rolini o'ynash imkoniyatiga ega va bu ularga yetakchilik ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

Xulosa qilsak, Jismoniy tarbiya talaba hayotining rivojlanishida muhim rol o'ynashi aniq. Sport faoliyatini rivojlantirishda e'tiborga olinishi kerak bo'lgan turli xil omillar mavjud. Shulardan biri talabaning yoshi. Jismoniy tarbiyachi uchun o'quvchilarga hozirda yoki kelajakda jismoniy faoliyatni to'g'ri tanlashda yordam berish juda muhimdir. Shuning uchun jismoniy tarbiya maktabning o'quv dasturiga kiritilishi uchun ba'zi yaxshi sabablar mavjud.

Adabiyotlar ro’yxati:

1. Importance of Physical Education in High School, Ministry of Education, Gyuna.

2. Why Physical Education Is Necessary For Every Student, July 6, 2018 by HeroicHollywood.com.

ЁШЛАР ТАРБИЯСИДА ҚАДРИЯТЛАРНИНГ ЎРНИ

Рахматова Камола

Ўзбекистон Миллий Университети 2-босқич магистранти

Анотатция: Ушбу мақолада ёшлар тарбиясида миллий қадриятларнинг ўрни хақида тўхталиб, ҳозирги шиддат билан ўтаётган давримизда ўзига хос ва мос миллий, диний қадриятларга асосланган халқимизнинг тарбия борасидаги азалий анъаналари “оммавий маданият”, миллий, диний қадриятларимизга ёт ғоя ва қарашлар таъсирида асл моҳиятини йўқотиб бораётгани барчамизни ташвишга солишини ва шунинг учун ҳам тарбиявий масалаларга хозир эътибор қаратилмаса, эртага кеч бўлиши ва хунук оқибатларга олиб келиши мумкинлиги хақида сўз боради.

Калит сўзлар: Оила, қадрият, “оммавий маданият”, мафкуравий хуружлар.

Маънавиятимизнинг ўзаги миллий - анъаналаримиз оила бағрида, маҳалла остонасида шаклланиб камол топган бўлиб, асрлар давомида аждодларимиздан авлодларга мерос сифатида етиб келган урф одатларимиз, қадриятларимиз, анъаналаримиз ҳам миллийлигимиз рамзи бўлиб, катта қадрга эгадир. Ёшлар жамиятнинг энг катта ва ҳаракатчан қисми ҳисобланади. Шунинг учун ҳам уларни ҳар доим кузатиб, назорат қилиш замоннинг долзарб масалалари қаторига киради.Ҳозирги даврда тараққиётимиз учун хавфли бўлган, ёшлар маънавиятига салбий таъсир этувчи, ёшларни душманлик руҳида тарбиялайдиган бузғунчи ғояларга қўшимча таъсирлар сифатида қуйидаги воситалардан ҳам фойдаланилмоқда, булар: интернет, спутник алоқалари, бадиий адабиёт, газета ва журналлар, санъат (тасвирий санъат, ҳайкалтарошлик, кино, сериаллар, мусиқа, рақс) орқали салбий таъсир ўтказишдир. Бундай таҳдидларнинг турлари, уларнинг хусусиятлари баъзан ошкора ва баъзан ўта махфий, ички, яширин бўлади, бу мақсадларни билиш ва

ўз вақтида англаш ҳамда унга қарши жавоб бериш учун, ёшлар юксак маънавиятли, ғоявий онгли, маънавий баркамол бўлишлари шарт. Фақат шундай ёшларгина бундай таъсирлардан ҳимояланишга қодир бўлади.

Ҳозирги кундаги мавжуд бўлган мазкур мафкуравий ва маънавий хуружларнинг мақсад ва моҳиятини ўз вақтида англаб оладиган ва уларга қарши ўз фикри ва мустақил дунёқарашига эга бўлган баркамол авлодни тарбиялашда миллий қадриятларнинг ўрни беқиёсдир. Миллий қадриятлар инсонни ўз-ўзини англаши, миллий ғурурга эга бўлиши, ўз миллати ва унинг тарихи билан фахрланувчи, юксак идеалларга интилувчи ва меҳнатсевар, иймонли ва инсофли, ўтмиш аждодлар ва кексаларга нисбатан иззат-ҳурматли ҳамда юрт тақдирини ўз тақдири билан бир деб ҳисобловчи шахс бўлиб етишиши учун хизмат қилади. Ёшлар фаоллигини таъминлашнинг яна бир муҳим йўналиши улар онгида миллий урф-одат ва анъаналарни шакллантиришдир. Миллий урф-одатлар ҳаётимизнинг ҳар бир соҳасига сингиб кетган бўлиб, бу урф-одатлар бизни айнан қайси халқ вакили эканлигимизни кўрсатувчи изоҳ, яъни, бизнинг ким эканлигимизни исботловчи далил ҳисобланади. Чунки, маънавий баркамол ёшларни ўзига хос бўлган миллий урф-одатлар хайр-саховат, меҳр-оқибат, мурувват, андиша, ор-номус, шарм-ҳаё, иффат, босиқлик, улуғворлик, сабрлилик каби маънавий фазилатлар, меҳмондўстлик, бағрикенглик, болажонлилик, оққўнгиллилик, меҳнаткашлик каби миллий қадриятлар айнан урф-одат анъаналарда қарор топади. Шундай экан, миллий қадриятларга ҳурмат билан қараш миллатнинг ўзига ҳурмат билан қарашнинг асосий белгисидир. Минг йиллар мобайнида шаклланган миллий қадриятларимиз ҳозирги даврда яратилган маданий-маънавий бойликлар билан қўшилиб, тараққиётимизни тезлатади, ғоявий ва маънавий покланишни таъминлашга кўмаклашади. Қадриятларнинг барча турлари инсоннинг айниқса, ёшларнинг фаровон ҳаёт кечириши, эркин яшаши, маънавий-ахлоқий камол топиши учун хизмат қиладиган воситалар бўлиб ҳисобланади.

Ёшларимизнинг маънавий тарбиясида бепарволик ва ва лоқайдлик ҳукм сурса энг долзарб масалалар ўзибўларчиликка ташлаб қўйилса, ўша ерда маънавият энг ожиз ва заиф нуқтага айланади. Ёки аксинча, қаерда хушёрлик ва жонкуярлик, юксак ақл-идрок ва тафаккур хукмрон бўлса, ўша ерда маънавият қудратли кучга айланади. Олдимиздаги турган эзгу мақсадларимиз-мамлакатимизнинг буюк келажаги хам, эртанги кунимиз, эркин ва фаравон хаётимиз хам, Ўзбекистон XXI асрда жахон хамжамиятидан қандай ўрин эгаллаши хам – буларнинг барчаси, аввалambор ёш авлод, униб – ўсиб келаётган фарзандларимиз қандай инсонлар бўлиб вояга етишига боғлиқдир. Ёшлар тарбиясида доимо огоҳ ва сергак бўлиш, ҳамда миллий қадриятларимизни уларнинг онгига сингдириш аввало биз ота оналарнинг бурчимиздир.

Қадриятларнинг барча турлари инсоннинг айниқса, ёшларнинг фаровон ҳаёт кечириши, эркин яшаши, маънавий-ахлоқий камол топиши учун хизмат қиладиган воситалар бўлиб ҳисобланади.Ёшлар тарбияси ҳамма вақт ва ҳар қандай жамиятда муҳим аҳамият касб этган. Бунга маърифатпарвар адиб Абдулла Авлонийнинг “Тарбия биз учун ё ҳаёт – ё мамот, ё нажот – ё ҳалокат, ё саодат – ё фалокат масаласидир” деган сўзлари мисол бўлади.

Ҳозирги шиддат билан ўтаётган давримизда ўзига хос ва мос миллий, диний қадриятларга асосланган халқимизнинг тарбия борасидаги азалий анъаналари “оммавий маданият”, миллий, диний қадриятларимизга ёт ғоя ва қарашлар таъсирида асл моҳиятини йўқотиб бораётгани барчамизни ташвишга солади. Шунинг учун ҳам тарбиявий масалаларга эътибор қаратмасак, эртага кеч бўлиши ва хунук оқибатларга олиб келиши мумкин.

Бозор муносабатларига ўтиш даврида жамиятимизда маънавий, ахлоқий қадриятлар янгиланмоқда.Умуминсоний ахлоқий маданият тамойилларининг ўзига хос хусусиятлари намоён бўлмоқда. Модомики, ҳар қандай жамият тарихан таркиб топган оила ва оилавий муносабатларнинг ижтимоий йиғиндисидан иборат экан, бир тарихий босқичдан иккинчисига ўтишда оила тарбиясида содир бўладиган ўзгаришларни ўрганишнинг амалий аҳамияти ғоят

каттадир. Зеро, оила ёшларимизда миллий истиқлол ғоялари негизида вужудга келадиган янгича дунёқараш ва янгича тафаккур таркиб топадиган муқаддас макон, жамиятнинг бош бўғинидир. Шу жиҳатдан, оила тарбияси, оила маданияти ва маънавияти, уларга жамиятдаги ислоҳот ва ўзгаришларнинг ҳаётбахш таъсири каби ғоят долзарб масалаларни илмий-назарий, амалий ва фалсафий жиҳатлардан тадқиқ этиш асосида қуйидаги хулосаларга келинди:

- оила тарбияси муайян миллатнинг ижтимоий тараққиётида тарихан таркиб топган, халқнинг бой маданий-маънавий меросидан озиқланиб, бойиб, ўзгариб борадиган миллий қадриятдир;

- оила тарбияси тўғрисида илмий адабиётларда таъкидланган фикр-мулоҳазалар хилма-хил ва ранг-баранг бўлишига қарамай, оила тарбиясининг назарий моҳияти ҳақида тадқиқотлар олиб боришга эҳтиёж кучли, деб ҳисобланади. Чунки юрт келажагини барпо этувчи баркамол авлод оила тарбиясида шаклланади;

- оила тарбияси жамиятдаги бошқа ижтимоий институтлар, шунингдек, ижтимоий ҳаётнинг бошқа соҳаларидан ажралган, соф ҳолда, якка-ёлғиз тартибда мавжуд бўла олмайди. Шунинг учун оила доимо жамиятдаги тарбия жараёнининг энг муҳим, энг нозик энг маъсулиятли нуқтаси бўлиб қолади;

- оила тарбияси нафақат миллий, балки умуминсоний маданият тамойиллари билан ҳам узвий боғлиқ ҳолда воқе бўлувчи жараёндир. Миллий маданиятларнинг ўзаро алоқалари бир-биридан маънавий озиқланиши ва ижобий таъсири беқиёсдир;

- оила тарбияси инсонпарварлик, эзгулик ғояларини шакллантирадиган, меҳр-шафқат, меҳр-муҳаббат ҳис- туйғуларини камолга етказадиган маънавият бешигидир. Инсон қадр-қимматини англаш ва уни тушуниш, мурувват кўрсатиш ота-она ва фарзанд муносабатлари негизини ташкил этади. Бундан ташқари, оила тарбияси маҳалла, мактаб, қишлоқ ва шаҳар турмуш тарзи, меҳнат жамоаси тарбияси билан узвийлик, яхлитлик, барқарорлик, ўзаро алоқадорлик манфаатлари, пировард мақсадлари билан уйғунлашган тақдирдагина, кутилган натижа юзага келади;

- эркин ва озод, мустақил фикрловчи баркамол авлод тарбиясининг оиладан бошланиши мустақиллик йилларида янада яққолроқ намоён бўлди. Оиланинг бутунлиги, яхлитлиги, давомийлигини таъминлашда авлодлар силсиласини барпо этиш, оила сулоласига асос солиш, боболар, бобокалонлар ҳамда момоларга бахтли кексалик учун шарт-шароит яратиш ижтимоий-табиий заруриятга айланди.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Давронова Д. Замонавий таълим.Тошкент: 2017
2. Нажмиддинова К. Оила монографияси.Тошкент:. “Адолат”-2016

NOFILOLOGIK OTMLARDA INGLIZ TILINI KASBGA YO'NALTIRIB O'QITISHNING LINGVODIDAKTIK JIHATLARI

Eshkulova Nigina Sheraliyevna

Uzbekistan State World Languages University, 2nd course at Master’s degree

Annotatsiya: Mazkur maqola nofilologik OTMlarda ingliz tilini chet tili sifatida o`qitishda kasbga yo`naltirgan holda o`qitishning lingvodidaktik jihatlari muhokamasiga bag`ishlanadi.

Kalit so‘zlar: ingliz tili, kasbiy lingvodidaktika, maxsus maqsadlarga yo‘naltirilgan ingliz tili, fanlararo integratsiya, mutaxassislik.

KIRISH

Axborot va integratsiyalashuv jarayoni nihoyatda kuchaygan bugungi kunda mamlakatlararo ijtimoiy-iqtisodiy, madaniy aloqalarning yanada kengayishi chet tillarni o‘rganishni hayotiy zaruratga aylantirdi. Shu bois respublikamizda chet tillari, xususan, ingliz tili uzluksiz ta’lim tizimining maktabgacha ta’limdan to oliy ta’limdan keyingi malaka oshirishtizimlarigacha bo‘lgan barcha bosqichlarda, barcha yo‘nalishlar va ixtisosliklarda o‘qitilmoqda.

ADABIYOTLAR SHARHI

A.K. Krupchenko kasbiy linvodidaktika ob’ektiv ijtimoiy talab asosida, ya’ni turli soxa egalarining chet tillarni xalqaro ma’lumotlar va tajriba almashishda vosita sifatida egallash ehtiyojlari asosida yuzaga kelganini, bu tarmoq ancha avval T. Xatchinson va A. Uolters tomonidan ingliz tilini maxsus maqsadlarda o‘qitish “English for Specific Purposes” sifatida ilgari surilganini ta’kidlaydi [2-4].

TADQIQOT METODOLOGIYASI VA EMPIRIK TAHLIL

Manbalarni o‘rganish mazkur tarmoqning uzoq tarixga va o‘z tamoyillariga ega ekanligini ko‘rsatadi. Hozirga qadar G‘arb lingvodidaktikasida kasbiy lingvodidaktikaga oid 300dan ortiq asarlar yaratilgan bo‘lib, ularda kasbiy lingvodidaktikaning integrativlik, ko‘p darajalilik, modellashganlik, variantlilik,

kommunikativlik, modullilik, kasbiy yo‘nalganlik kabi asosiy tamoyillari ko‘rib chiqilgan.

Kasbiy lingvodidaktika lingvodidaktikaning tarmog‘i sifatida didaktika, kasbiy pedagogika, kasbiy psixologiya va psixolingvisika, lingivistika, kommunikatsiya (muloqot) nazariyasi va maxsus fanlar bilan o‘zaro uzviy bog‘liq bo‘lib, buni quyidagilar bilan asoslash mumkin [3]:

– kasbiy lingvodidaktika ta’lim berish bilan bog‘liq ekan, demak, u *didaktika* bilan uzviy bog‘liq;

– chet tilidagi kasbiy kommunikativ layoqatlarini shakllantirishda shaxsiy fazilatlar, qobiliyat, kasbiy layoqat haqida gap ketar ekan, bu o‘z- o‘zidan *kasbiy psixologiya va psixolingvistika* bilan bog‘liqlikni ko‘rsatadi;

– gap chet tilini o‘qitish haqida ketar ekan, albatta, kasbiy lingvodidaktika *lingvistika* bilan bevosita bog‘liq;

– chet tillarini o‘qitishning asosiy maqsadi kasbiy, sohaviy va madaniyatlararo muloqotga o‘rgatishdan iborat, demak, kasbiy lingvodidaktika muloqot yuritish nazariyasi, etika me’yorlari bilan ham bog‘liq.

Kasbiy lingvodidaktikaning asosiy va qo‘shimcha tamoyillari A.N. Kuznesova tomonidan keng tavsiflangan bo‘lib, asosiy tamoyillari sifatida ijtimoiy-kasbiy muhitni yaratish, kompetensiyaviy yondashuv talablari, integrativligi, fanlararo aloqadorlikni inobatga olish, chet tilida kasbiy kompetensiyalarini kompleks shakllantirishga qaratilgan bo‘lishi kabi. Qo‘shimcha tamoyillar sifatida esa til o‘rganuvchining yoshi, ta’lim olishdagi muammolari, modulliylik, tilni o‘qitishda uzviylikni ta’minlash, materiallarning originalligi va autentliligi kabi qator tamoyillar inobatga olinishi kerakligi qayd etib o‘tiladi.

Kasbiy lingvodiktikaning ko‘rsatib o‘tilgan vazifalari va tamoyillaridan kelib chiqqan holda, kasbiy lingvodidaktikani tilni kasbiy- sohaviy o‘qitishning nazariy asoslari, uning metodik, didaktik, lingvistik xususiyatlarini o‘rganuvchi fan, deb izohlash mumkin.

Kasbiy lingvodidaktikaning asosiy tamoyillaridan biri bo‘lgan chet tilini mutaxassislik fanlari bilan bog‘langan holda o‘qitishning mazmuni, shakli va vositalari G. Dadamirzaev [1] va Q. Fayzullaevlar tomonidan maxsus tadqiq etilgan bo‘lib, ular o‘quv fanlari asoslari o‘rtasidagi bog‘liqlik yoki turli o‘quv fanlarining elementlararo integratsiyasini fanlararo bog‘lanish, deya ta’kidlaydilar. A.Hasanov esa o‘z ishida fanlararo aloqadorlikning quyidagi turlarini ko‘rsatib o‘tadi:

– bo‘lajak mutaxassisning dunyoqarashini shakllanishiga yordam beruvchi metodologik va konseptual aloqadorlik;

– bilim va malakaning dolzarblashuvini ta’minlaydigan mazmunga ega fanlararo aloqadorlik;

– bo‘lajak mutaxassisning kasbiy muhim shaxsiy sifatlari shakllanishiga qaratilgan tarbiyaviy aloqadorlik;

– o‘rganilayotgan fanning bo‘lajak kasbiy faoliyat elementlari bilan aloqalariga tayanadigan metodik aloqadorlik.

Ushbu aloqadorliklarni amalga oshirish, qayd etganimizdek, chet tilini o‘qitish mazmuni, shakli va vositalarini mutaxassislik fanlari bilan uzviy bog‘lanishni taqozo etadi, buning esa o‘ziga xos talablari mavjud bo‘lib, bular [5]:

– turli o‘quv dasturlarida mavzularni o‘rganishda takrorlarning yo‘qotilishi;

– alohida masalalarni o‘rganish muddatlarini belgilash imkoniyati;

– ilmiy tushunchalarni ta’riflash va tavsiflashdagi o‘xshashliklar, ularning o‘zaro qarama-qarshi emasligi;

– turli fan o‘qituvchilari salohiyatining o‘quvchilarda ilmiy tushuncha va tasavvurlarni shakllantirishda, ularga amaliy mahorat va ko‘nikmalarni singdirishda birlashtirilishi;

– turli o‘quv fanlari bo‘yicha o‘quvchilar olgan ilmiy va texnik bilimlardan o‘qituvchilar tomonidan o‘zaro foydalanilishi;

o‘quv fanlarining o‘ziga xosligi va ular orasidagi aloqalarningxususiyatlari bilan shartlangan boshqa pedagogik vazifalarning bajarilishi va h.k.. L. Maletina, Yu. Karmanovalar fanlararo aloqadorlik asosida o‘qitishda “co-teaching” iborasini qo‘llaydilar, bunda maxsus maqsadlardagi ingliz tili mashg‘ulotlarida ingliz tili va

mutaxassislik fani o‘qituvchisi birgalikda mashg‘ulotlarni olib borish nazarda tutiladi. Ularning fikricha, ingliz tili o‘qituvchisi izohlay olmaydigan mutaxassislikka oid ma’lumot vamuammolar yechimini mutaxassislik fani o‘qituvchisi berishi mumkin.

XULOSA VA MUNOZARA

Demak, oliy ta’lim muassasalarining nofilologik yo‘nalishlarida chet tillarini o‘qitishda fanlararo aloqa chet tili mashg‘ulotlarda bevosita kasbga, sohaga oid autentik materiallardan foydalanish natijasida talabalarning mutaxassislikka oid bilimlarining boyib borishga va sohaga doir eng so‘nggi yangiliklardan xabardor bo‘lishga olib keladi va talabaning chet tilni o‘rganishga motivatsiyasining oshishiga yordam beradi. Bizningcha, ingliz tilini mutaxassislik fanlari bilan integratsiyalashtirib o‘qitishda ingliz tili mavzulari mutaxassislik fani mavzulari bilan bog‘lashda mutaxassisning kasbiy ehtiyojlaridan kelib chiqib saralanishi muhim.

Adabiyotlar ro`yxati:

1. Dadamirzaev G., Fayzullaev Q.M. Fanlararo bog‘lanishning muxandislik ta’limidagi o‘rni // J. Pedagogicheskie nauki. M., 2016. № 1. B.34-36.
2. Gretskaya T.V. Tibbiyot oliy o'quv yurtlari talabalarining kasbiy yo'naltirilgan chet tili lug'atini semantiklashtirish (nemis tili materiali bo'yicha): Pedagogika fanlari nomzodi avtoreferati. Sankt-Peterburg, 2015. 18 b.
3. Krupchenko A. K., Kuznetsov A. N. Kasbiy lingvodidaktika asoslari (monografiya). Akademiya APK va PPRO - M., 2015. - 232 p.
4. Krupchenko A.K., Kuznetsov A.N. Professional lingvodidaktikaning boshlanishi: Monografiya. Lambert Akademik nashriyoti. - M., 2011. - 215 b.
5. Kuznetsova I.V. SVE Ta'lim Standartining umumiy kompetentsiyalarining qo'llanilishi va Oliy Ta'lim Federal Davlat Ta'lim Standartining universal kompetentsiyalari // Yaroslavl Pedagogika byulleteni. Yaroslav, 2018 № 5. - b-167-173.
6. Xoshimova D.U. Chet tilining zamonaviy faoliyati va tillararo o'zaro ta'sirlar kontekstida lakunalarni o'rganishning lingvistik va didaktik asoslari: Diss. dok. ped. Fanlar. -T., 2017. - 209 b.

PLANNING LESSONS FOR TEACHING DIFFERENT AGE GROUPS(YOUNG/TEENAGERS/ADULT)

Pakirdinova Sharofat Abdumutaljonovna
FerSU teacher
sharofatpakirdinova@gmail.com
Tursunboeva Odinakhon Rakximjon kizi
FerSU student
adinatursunboyeva29@gmail.com

Annotation. This article focuses on how to make lesson plans paying attention to age factors and adopting materials to different levels.

Key words: mixed-age, diverse, perspective, ambiguous, implicit, problematic, framework, procedure, mandate, consistent, establishing.

Аннотация. В этой статье основное внимание уделяется тому, как составлять планы уроков с учетом возрастных факторов и адаптации материалов для разных уровней.

Ключевые слова: разновозрастной, разновозрастной, перспективный, неоднозначный, имплицитный, проблематичный, рамки, процедура, мандат, последовательный, устанавливающий.

Annotatsiya. Ushbu maqola yosh omillariga e'tibor qaratgan va turli darajadagi materiallarni qabul qilgan holda dars rejalarini qanday tuzishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: aralash yosh, xilma-xil, istiqbolli, noaniq, yashirin, muammoli, ramka, tartib, mandat, izchil, o'rnatish.

In this review, I explore mixed-age grouping in primary schools, illustrating, through a review of scholarly research, its position within current education paradigms and in the field of education research. I justify my investigation into this topic and explicate my literature search procedure, considering the difficulties around establishing consistent terminology in mixed-age research. I explain various

circumstances that give rise to mixed-age groupings and propose using four circumstantial categories – default, by-product, mandate, and preference – as a conceptual framework for understanding mixed-age phenomena. I then summarize findings from methodologically diverse inquiries into the effects of mixed-age grouping. These studies, conducted over the last sixty years, focus on many forms of mixed-age groups from around the world and consider both academic and social outcomes. Broadly speaking, outcome-based findings are inconsistent across time and place. Systematically measured differences are often small or non-existent.

In the context of ambiguous empirical findings, I discuss the perspectives held by parents, teachers, and researchers around mixed-age grouping and highlight limitations of utilizing findings from comparative studies to inform education practice. I position the outcomes of my reviewed literature within the proposed circumstantial framework and discuss the implications of this standpoint. I deconstruct arguments for and against mixed-age grouping by posing the question “to mix or not to mix”, offering apparent reasoning for each position. I extend my perspective on the future of mixed-age research, focusing on the need for thorough description and clear definition of all investigated mixed-age groups, and conclude by critically considering mixed-age grouping as a promising education reform.

Some primary schools mix age groups for practical reasons. When small enough numbers of students or teachers require it, schools will mix ages to create full classes. Other schools may mix age groups to maintain small and even class sizes. Some empirical evidence suggests positive outcomes, especially regarding social measures . Mixed-age grouping has been presented as a cost-saving structure due to its inherent flexibility, particularly in developing nations . Theoretical arguments for mixed-age grouping abound. Huf and Raggl posit that in today’s schools “the variety of social, familiar, cultural, and ethnic experiences children bring to school is hug. Against the background of a growing diversity of childhood experiences, age-mixed groups are rather considered as a catalyst for acknowledging this diversity” . There is a lack of scholarly literature supporting the single-grade structure, and its implicit assumptions that age dictates how and what children should be learning is problematic. Mixed-age

groups are more reflective of the social groups that children will encounter throughout their lives.

Reference:

1. Berry, C. (2001). Achievement effects of multigrade and monograde primary schools in the Turks and Caicos

2. Islands. In International Journal of Educational Development, 21(6), 537–552. Retrieved from: doi: 10.1016/S0738-0593(01)00014-1

3. Berry, C., & Little, A. W. (2007). Multigrade teaching in London, England. Education for all and multigrade teaching: Challenges and opportunities (pp. 67–86). Dordrecht, Netherlands: Springer.

4. Bradbury, A. (2018). The impact of the Phonics Screening Check on grouping by ability: a 'necessary evil' amid the policy storm. In British Educational Research Journal, 44(4), 539–556. Retrieved from: doi: 10.1002/berj.3449

5. Cornish, Linley. (2015, April 6). Are mixed-grade classes any better or worse for learning. Retrieved from: https://theconversation.com/are-mixed-grade-classes-any-better-or-worse-for-learning-38856.

6. Di Lorenzo, L. T., & Salter, R. (1965). Co-Operative Research on the Nongraded Primary. In The Elementary

7. School Journal, 65(5), 269–277.

8. The Global Education 2030 Agenda. (2015, September). Retrieved from: http://www.unesco.org/new/en/santiago/education-2030/.

9. Gutiérrez, R., & Slavin, R. E. (1992). Achievement effects of the nongraded elementary school: a best evidence synthesis. In Review of Educational Research, 62(4), 333–376. Retrieved from: doi: 10.3102/00346543062004333 Hargreaves, E. (2001). Assessment for learning in the multigrade classroom.

ҲАРБИЙ ОЛИЙ ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИ КУРСАНТЛАРИНИНГ БИЛИШ ФАОЛЛИГИНИ ОШИРИШДА “ФАОЛЛИК” ТУШУНЧАСИ ТАЛҚИНИ

Наргиза Ширинова

ЎзРЖХУ доценти, п.ф.н.

Дунё ҳамжамияти билан иқтисодий, маданий, илмий-техникавий соҳалар билан бирга, ҳарбий йўналишда ҳам ўрнатилаётган алоқалар, дўстона муносабатлар кун тартибига хорижий тилларни мукаммал ўрганиш, ёш авлодни, энг камида, икки хорижий тилда эркин мулоқот қила олишини таъминлаш вазифасини қўйди[1]. Демак, ҳарбий олий таълим мутахассислари олдига қўйилган бу улкан вазифани бажариш Ватанимизнинг келажагини белгилашда муҳим масала ҳисобланади.

Инглиз тили дарсларида курсантларнинг билиш фаоллигини ошириш учун, аввало, фаоллик тамойилига тўла риоя қилиш зарурдир. Таълим жараёнида курсантларнинг билиш фаоллиги оширилса, ўқув материалини тушуниб ўзлаштириш имконияти туғилади. Курсант дарс жараёнида онгли ўзлаштирган билимларинигина амалий фаолиятда қўллай олади.

Фаоллик – кенг қамровли тушунча бўлиб, умуман олганда, курсантнинг ҳам ўқиш, ҳам меҳнат қилиш, ҳам ижтимоий топшириқларни бажариш жараёнидаги ишчанлигини ифодалайди. Бу фаолият унинг хорижий тилдаги нутқий жараёнда бемалол қатнаша олиш имконияти билан чамбарчас боғлиқдир[2]. Аввало шуни қайд этиш лозимки, фаоллик деганда, курсантларнинг онгсиз ва онгли равишда бажарадиган машқлари миқдори эмас, балки оғзаки ва ёзма нутқни мукаммал эгаллаш масаласи туради. Фаолликнинг хоҳиш-истак, қизиқиш, фикран интилиш каби белгилари мавжуд.

Ўқув фаоллиги умумий фаолликнинг ажралмас қисми бўлиб, у билимларни эгаллаш, билишга қаратилган фаолиятдир. Демак, билиш фаоллиги курсант фаолиятининг маҳсули бўлиб, билимларни эгаллашда фаол иштирок

этиш демакдир. Билишга қаратилган руҳий жараёнлар етарли даражада фаоллашиб, шахснинг психик ҳолати фаол бўлган тақдирдагина ўқув материалини пухта ўзлаштиришга эришиш мумкин.

Билиш фаоллигини оширишда қизиқиш муҳим аҳамиятга эга. Курсант чет тил ўрганишга киришар экан, уни янги фан сифатида қизиқиб эгаллай бошлайди. Курсантнинг муваффақиятга эришиш даражаси унинг фаоллик ҳолатига мутаносиб бўлиши тажрибадан маълум. Курсантлар ўрганилаётган тилни қувонч билан эгаллай бошлашса, уларнинг фаолликлари ҳам ошиб боради ва аксинча, курсантларнинг тилга бўлган қизиқиши сўниб борса, фаоллик ҳам пасаяди. “Фаоллик ақлий, ҳиссий ва нутқий каби уч кўринишдан иборат”. Нутқни эгаллаш ҳиссий қувонч ва ақлий камолот келтиргандагина, фаоллик ижобий натижага олиб келиши мумкин.

Билиш фаоллигининг яхши хотирлашга имкон яратиши, нарсалар, жараёнлар ва ҳодисалар моҳиятига чуқур кириб боришга ёрдам бериши қадим замонлардаёқ маълум бўлган.

Файласуфлар билишга ижтимоий тараққиёт қонунлари тақозоси билан юз берадиган ва амалиёт билан чамбарчас боғлиқ жараён – воқеликнинг инсон тафаккурида акс этиши ва такрор ҳосил бўлиш жараёни сифатида қарайдилар. Билишдан мақсад объектив ҳақиқатни англашдир. Билиш жараёнида кишилар реал воқеа-ҳодисалар ҳақида тасаввурга эга бўладилар, теварак-атрофдаги оламни англаб оладилар. Бу мушоҳада, сезги, идрок, тасаввур, фактларни ўрганиш, ҳодисаларни кузатиш ва бошқа шаклларда амалга ошади[3].

Билиш фаолияти курсантларнинг тафаккурини кенгайтиради, уларнинг ижодий фикрлаш қобилиятларини ўстиради. Инглиз тили дарсларида курсантларнинг фаоллигини таъминлаш орқали биз уларга тил материалини пухта ўргатиш, тилни мулоқот воситаси эканлиги ҳақида чуқур маълумот беришга эришамиз. Тилни ўрганиш жараёнидаги фаоллик ўқув материалига нисбатан катта қизиқиш ўйғотиб, уни қунт билан эгаллашни таъминлайди.

“Фаоллик бир ёки бир неча курсантнинг илғорлиги, ғайрат билан ишлаши ёки кўп миқдорда машқлар бажарилишини эмас, балки аудиториядагиларнинг

ҳаммасини дарс давомидаги иштирокига тегишли принципдир. Фаоллик деганда, дарсда ва дарсдан ташқари ишларда курсантларнинг материални ўзлаштиришларида вақт ва кучларининг аксарият қисми сарфланиши тушунилади[1]”.

Гносеологияда таълим жараёнининг когнитив мақсадлари ўрганилиб, унда билиш назарияси инсон онгида объектив дунёни фаол экс эттириш жараёни сифатида кўриб чиқилади. Объектив ҳодисалар, жараёнлар, сабаб ва қонуният алоқалари билишда ўз аксини топади.

Хулоса қилиб айтганда, фаоллик принципини муваффақиятли равишда амалга татбиқ этиш икки ёқлама жараён бўлиб, у ҳам ўқитувчи, ҳам курсант фаолияти билан боғлиқ.

Адабиётлар:

1. Мирзиёев Ш.М. Янги Ўзбекистон стратегияси. – Т.: Ўзбекистон, 2021, 464 б.

2. Жалолов Ж.Ж. Чет тил ўқитиш методикаси: Чет тил ўқтитиш методикаси.– Т.: Ўқитувчи, 2012.–429 б.

3. Философия луғати. – Т.: Ўзбекистон, 1976.–640 б.

ИННОВАЦИОН ЁНДАШУВ АСОСИДА ЎҚУВЧИЛАРНИ ИНТЕЛЛЕКТУАЛ-ЖИСМОНИЙ РИВОЖЛАНТИРИШ

Дўсчанов Дониёр Бахтиёрович

Хоразм вилояти Урганч шаҳри 29-умумий ўрта таълим мактабнинг жисмоний тарбия фани ўқитувчиси

Аннотация: Мақолада инновацион ёндашув асосида талабаларни интеллектуал-жисмоний ривожлантиришда мантиқий топшириқлардан фойдаланиш хусусида фикр юритилган.

Калит сўзлар: педагогик технология, ўқитувчи фаолияти, фаолият мазмуни, мантиқий топшириқ, инновация, инновацион технология.

Инновацион фаолият-педагогнинг ўз касбини такомиллаштиришдаги мавжуд шакл ва воситаларни эгаллашга ижодий ёндашувини назарда тутади. Таълимдаги инновациялар ва инновацион педагогик фаолият ҳақида барқарор ва ҳаммага маъқул бўлган илмий тасаввурлар ва таснифлар шу пайтгача мукаммал таркиб топган эмаслигини ҳам эътироф этиш лозим. Бундай ҳолатнинг асосий сабабларидан бири таълимга йўналтирилган илмий билимлар тизимлари ўртасидаги қийинчилик билан енгиб ўтиладиган узилишлардир.

Инновацион фаолият даврида янгиликлар, инновациялар, том маънода таълим жараёнига кириб келади. Шу сабабли таълим тизимидаги инновацияларни педагогик жараёнга киритиш 4 босқичда амалга оширилади:

1. Муаммони таҳлил асосида аниқлаш.
2. Мўлжалланаётган таълим тизимини лойиҳалаш.
3. Ўзгаришлар ва янгиликларни режалаштириш.
4. Ўзгаришларни амалга ошириш.

Инновацион фаолиятга тайёрлашдан мақсад-ўқитувчининг янгиликка интилувчанлигини, мустақил ўз устида ишлаш кўникмаси ва малакасини шакллантириш, янги педагогик технологиялар, интерфаол методлардан

фойдаланиб, дарс ва дарсдан ташқари машғулотларини ўтказиш малакасини такомиллаштиришдан иборат.

Инновацион фаолият –бу илмий изланишлар, ишланмалар яратиш, тажриба –синов ишлари олиб бориш ёки бошқа фан- техника ютуқларидан фойдаланган ҳолда янги технологик жараён ёки янги такомиллаштирилган маҳсулот яратиш бўлиб, унинг прогматик хусусияти шундаки, у ғоялар майдонида ҳам ва алоҳида бир субъектнинг ҳаракат майдонида ҳам амалга оширилмайди, балки бу фаолиятни амалга ошириш тажрибаси кишилар ҳаётида ҳаммабоп бўладиган ҳолдагина ҳақиқий инновацион ҳисобланади.

Инновацион фаолият янги ғояни излашдан бошланади. Педагогик инновация таълим-тарбия жараёнидаги муҳим ва мураккаб масала ечимига йўналитирилганлиги сабабли ўқитувчидан янгича ёндашувни талаб қилади.

Ақл инсоннинг туғма руҳий ва физиологик хусусияти бўлиб, унинг ёрдамида одамлар дунёни билиб оладилар, олдинги авлодлар томонидан яратилган илмларни ва мавжуд билимларни ўзиникига айлантириб ўзлаштира оладилар. Демак, ақл илм ва билим билан боғлиқ. Илм мавжуд, бор, яратилган нарса, билим эса киши томонидан билиб олинадиган, ўзиники қилиб олинадиган нарсадир. Маълумки, фаолият ишининг англанилган мақсад билан бошқариб туриладиган ички (психик) ва ташқи (жисмоний) фаоллигидир.

Фаолият инсонга хос бўлган, онг ёрдамида бошқариладиган фаоллик бўлиб, эҳтиёж асосида вужудга келади ва инсонни ўзини бошқариш ҳамда ташқи оламни англашга, ўзгартиришга йўналтиради.

Фаолиятни ички тузилишини таҳлил қилиш шуни кўрсатадики, у аввало мотив, эҳтиёж, мақсад, операциялардан (ҳатти-ҳаракатлар), кўникма ва малакалардан ташкил топган.

Ақл реал борлиқни назарий жиҳатдан ўзлаштиришнинг олий шакли бўлиб, инсонни фикрлаш қобилияти орқали намоён бўлади. Ақлнинг асосий кўрсаткичлари фикрнинг мустақиллигида, танқидийлиги, чуқурлигида, ўзгарувчанлигида ва изчиллигида намоён бўлади.

Талабаларнинг ақлий меҳнат фаолиятини ташкил этишда билиш фаолиятининг босқичлари, уларнинг вазифалари инобатга олиниши лозим. Ақлий меҳнат фаолиятининг натижаси сифатида талаба ўзлаштирган билимларини амалда қўллаш лозим. Ана шундагина, ақлий меҳнат фаолияти самарали бўлиши мумкин.

Адабиётлар:

1. Леонтьев А.Н. Наука и человечество. 2 т.-М.: Знания, 1963.-366 с.

2. Кузьмина С.Л. Философия и педагогика: методологические аспекты истории взаимодействия. //Ж. Педагогика.- 2001. -№5. -8-12 с.

3. Слобадчиков В.И. Проблемы становления и развития инновационного образования. // Ж. Инновация в образовании. -2003 -№2. –4-28 с.

О СООТНОШЕНИИ ЛИТЕРАТУРНОЙ СКАЗКИ И ФЭНТЕЗИ

Омонбоева Шодиёна

Студентка 4 – курса ДжГПУ им. Абдулла Кадыри

Научный руководитель: доц. **Джалматова З.Д.**

Аннотация: Исследуется проблема соотношения литературной сказки и фэнтези на разных уровнях поэтики. Среди общих черт выделены природа чудесного и принципы создания образов героев.

Ключевые слова : литературная сказка, фэнтези, чудо, чудесное, герой, индивидуально-авторский миф, игровая природа текста.

Вопрос о соотношении литературной сказки и фэнтези стал актуальным в конце 1980-х гг. В это время на книжныгс прилавках нашей страны появились переводные романы Д. Р. Р. Толкиена, У. Ле Гуин, Р. Говарда, маркированные непривычным для русского читателя словом «фэнтези». Уже спустя несколько лет начали публиковаться оригинальные произведения отечественных авторов с маркировкой «фэнтези»: «Кольцо тьмы» Ника Перумова, «Многорукий бог далайна» Святослава Логинова, «Там, где нас нет» Михаила Успенского, «Волкодав» Марии Семёновой.

Фантастоведы, размышляющие о специфике этой разновидности фантастической литературы, отмечают генетическую связь фэнтези с мифом и фольклорной сказкой. Однако в отечественном литературоведении для обозначения произведений, ориентированных на традиции фольклора и составляющих преимущественно детское чтение, долгое время употреблялся другой термин - литературная сказка. Отсутствие четких критериев разграничения фэнтези и литературной сказки определяет актуальность их изучения, необходимость выявления общих и различных черт.

Исследованию литературной сказки посвящено множество статей, монографий, кандидатских и докторских диссертаций. Специалисты

подчеркивают изменчивость жанра, его проблемно-тематическую вариативность, что затрудняет процесс создания универсального определения. При всем национально-историческом своеобразии и многообразии литературной сказки в ее поэтике выделяется некий канон, соотносимый с фольклорной основой. Отступления от этого канона приводят к разрушению границ жанра.

Исчерпывающее определение фэнтези в связи с недавним его появлением отсутствует. Среди отличительных признаков этого вида фантастической литературы критики называют сосредоточенность на этических, нравственных проблемах [2, с. 161; 3, с. 343], особый тип сюжета - квест [2, с. 162; 4, с. 176], наличие вымышленных, мифических персонажей [2, с. 161; 5, с. 1161]. К отечественному фэнтези относят произведения, ориентированные на авторскую модель романов Д. Р. Р. Толкиена, которого большинство фантастоведов склонно считать основателем этого направления литературы.

Выявление особенностей литературной сказки и фэнтези осложняется тем, что исторически они восходят к одному источнику - фольклорной сказке. Это дает основание сближать их на разных уровнях поэтики.

Литературную сказку и фэнтези объединяет близкая природа чудесного. В том и другом случае наследуются традиции фольклорной волшебной сказки, для которой чудо в структуре сказочного мира является составляющей частью действительности и не вызывает удивления у героев.

В определениях литературной сказки, предлагаемый исследователями (Л. Ю. Брауде, Т. Г. Леоновой, М. Н. Липовецким), подчеркивается жанрообразующая роль чуда, которое оказывает влияние на развитие сюжета, образы персонажей, принципы организации хронотопа. В свою очередь, к фэнтези традиционно относят произведения, где «возможно все», а «фантастических допущений может быть сколько угодно» [5, с. 1161].

Писатели XX в. вновь обратились к истокам культуры, пытаясь через древние, архетипические образы осмыслить происходящее в современности. Литературовед М. И. Мещерякова, размышляя о процессе ремифологизации в

русской литературе, называет фэнтези «неомифом», потому что в нем построение целостной картины мира «сопровождается воссозданием мифо-синкретических структур мышления» [6].

О сходстве литературной сказки и фэнтези можно говорить и на уровне создания образов персонажей. Образы героев литературной сказки, с точки зрения современного сознания, довольно схематичны. Герои наделяются двумя-тремя качествами, которые неизменно проявляются на протяжении всего повествования, могут определять его сюжетное развитие. Приключения Буратино связаны с его любопытством; старик Хоттабыгч, не понимающий реалий жизни в Советском Союзе, оказывается в комичных ситуациях; девочка Элли всегда спешит на помощь окружающим и т. д. Образы героев создаются несколькими крупными, яркими деталями поведения в необыгчных ситуациях, благодаря им легко запоминаются.

Герои фэнтези тоже предстают как схематичное воплощение определенных качеств, свойств человеческого характера, типов поведения: обостренного чувства справедливости («Волкодав» М. Семёновой), простоты и добродушия («Жихарь» М. Успенского), склонности к авантюрам («Вольха» О. Громыко). Как и в литературной сказке, в фэнтези заданные свойства героев остаются статичными, многократно подтверждаются в процессе сюжетного развертывания.

И эту особенность создания образов героев можно объяснить ориентацией литературной сказки и фэнтези на традиции общего источника - фольклорной волшебной сказки. Ее исследователь В. Я. Пропп выделил семь инвариантных типов сказочныгс персонажей, которые выполняют определенные, строго закрепленные за ними функции в развитии сюжета: герой, вредитель, помощник, даритель, царевна и ее отец, отправитель, ложный герой. Названные типы фольклорных персонажей, действительно, универсальны, поскольку их сопоставление по разным основаниям (герой - даритель, герой - вредитель, герой - ложный герой и др.) дает возможность описать этапы развития

действия, служит источником сюжетообразо-вания для более поздних литературные форм.

Думается, один из секретов притягательности литературной сказки и фэнтези для наивного сознания, прежде всего для подростков, кроется в том, что образы современный героев соотносятся с подсознательно усвоенной архетипической моделью поведения героя, типа героя и актуализируют процесс узнавания, облегчают освоение нового материала.

Однако у литературной сказки и фэнтези есть не только общие, но и различные черты. Помимо традиционных сказочныгс сюжетов, мотивов, образов, фэнтези ориентируется на мифологический опыт. Не случайно «отцом-прародителем» фэнтези считают английского профессора, лингвиста Д. Р. Р. Толкиена, который творчески переосмыслил европейскую мифологию и на ее основе создал неповторимый, индивидуально-авторский миф о вымышленном Средиземье.

В конце XX в. в русле отечественной фантастики стало активно развиваться так называемое русское («славянское») фэнтези. Одним из его отличительных признаков является обращение к материалу славянских мифов и фольклора. В произведениях М. Семёновой («Волкодав», 1996), О. Григорьевой («Колдун», 1997), Ю. Никитина («Трое из леса», 2000), Е. Дворецкой («Огненный волк», 2006) и др. выстраиваются целостные картины миров, которые отражают авторское понимание истории, мифологии Древней Руси, хотя в этом они могут значительно различаться.

Обращение авторов фэнтези к опыту мифа приводит к усложнению художественного мира произведений: сказочная модель повествования сочетается с мифологическими сюжетами, мотивами (инициации, змееборства, двойничества).

Нередко игровая природа фэнтези эксплицируется авторами уже в названиях произведений, ориентируя читателя на прецедентный текст или знак культуры: «Кого за смертью посылать» (1998) М. Успенского, «Кощеево ovum» (2005) В. Аренева, «Кому в Навьем царстве жить хорошо» (2006) О. Громыко,

«Не будите спящую принцессу» (2006) Н. Резановой. Можно говорить о тенденции, проявляющейся в эксплуатации приема работы с «чужими» текстами, что выражается в создании полилогий (трилогии М. Успенского о Жихаре, Н. Резановой о Принцессе, Ю. Набоковой о волшебнице Яне).

Думается, можно рассматривать литературную сказку и фэнтези как два самостоятельных направления в современной литературе, восходящих к общей фольклорной основе, но по-разному усваивающих ее опыт. Для литературной сказки фольклор служит своеобразным фундаментом, на котором «надстраивается образ современного художнику мира» [1, с. 160]. Авторам фэнтези архаический материал служит источником создания новых, индивидуальных мифов или формальным объектом игры с читателем по угадыванию культурных аллюзий и реминисценций.

Список литературы:

1. Липовецкий М. Н. Поэтика литературной сказки (на материале русской литературы 1920-1980-х годов). Свердловск, 1992. 184 с.

2. Галина М. С. Авторская интерпретация универсального мифа (Жанр «фэнтези» и женщины-писательницы) // Общественные науки и современность. 1998. № 6. С. 161-170.

3. Озерова Е. Фэнтези // Энциклопедия для детей. Т. 15. Всемирная литература. Ч. 2. XIX и XX вв. / гл. ред. В. А. Володин. М.: Аванта+, 2002. С. 342-343.

4. Губайловский В. Обоснование счастья. О природе фэнтези и первооткрывателе жанра // Новый мир. 2002. № 3. С. 174-185.

5. Гопман В. Фэнтези // Литературная энциклопедия терминов и понятий / под ред. А. Н. Николюкина. М., 2001. С. 1161-1164.

6. Мещерякова М. И. Русская детская, подростковая и юношеская проза второй пол. XX в.: проблемы поэтики. URL: www.rusf.ru/litved/ fant/me3.htm (дата обращения 25.05.2010).

ИЗУЧЕНИЕ РАССКАЗА КАК МАЛОЙ ФОРМЫ ЭПИЧЕСКОГО ПРОИЗВЕДЕНИЯ

Илхомова Асмида
студентка 2 курса ДжГПУ
Шейхмамбетов Сервер Рефикович
Научный руководитель, ДжГПУ

Аннотация: В данной статье рассматриваются понимание художественного текста движется от словесного к предметному, сочетание которых дает логическое понимание; от него движение направляется к пониманию мотивов, целей, подтекста. В таком примерно направлении происходит процесс восприятия фактического и эмоционально-художественного содержания произведения.

Annotation: Resume: This article discusses the understanding of a literary text moving from the verbal to the subject, the combination of which gives a logical understanding; from it the movement is directed to the understanding of motives, goals, subtext. In this approximate direction, the process of perception of the actual and emotional-artistic content of the work takes place.

Ключевые слова и фразы: эмоционально-художественное, сложный, противоречивый процесс, уяснение, восприятие, воображения, правильное сочетание, личность.

Key words: emotional-artistic, complex, contradictory process, clarification, perception, imagination, correct combination, personality.

Рассказ, как жанр художественной литературы, проходит через все классы средней общеобразовательной школы. Это дает возможность в процессе обучения опираться на значительный базовый материал, чего в достаточной мере не хватает словеснику при работе над другими жанрами литературы (романом, драмой).

Рассказу свойственны специфические особенности: небольшой объем, ясно выраженная логика повествования, сравнительно несложная композиция, малое количество персонажей и т.д. Будучи доступным, рассказ прочитывается учащимся полностью, а не во фрагментах. В отличие от повестей и романов, текстуально изучаемых лишь во фрагментах, рассказ позволяет провести полное текстовое исследование произведения. Это создает ряд методических возможностей оптимизации учебного процесса:

• Активизировать мышление учащихся, направляя ее в русло поисковой деятельности, проблемного обучения, что значительно сложней осуществить при изучении крупных по объему эпическик произведений.

• Сохранить целостность воспитательного воздействия произведения (сделать это воздействие органическим на протяжении всей работы над ним, а не каким-то «воспитательным моментом»).

• Системно анализировать произведение в единстве его содержания и художественной формы, соотносит частное с целым.

• Убедительно воздействовать на читательские интересы и художественный вкус обучаемых, вооружая их критериями оценок подлинной художественности рассказа как жанра литературы.

• Создать алгоритм обучения, что позволит читать произведение чуть ли не строчка за строчкой, как это советовал делать Чехов в’ отношении «Тамани» Лермонтова, и что[4] невозможно делать при изучении романа, повести.

• Успешно развивать письменную и устную речь учащихся.

Наш скромный опыт работы в образовательных учреждениях Узбекистана показал, что существуют трудности и в изучения рассказа как малой формы эпического произведения, о которых учителю необходимо знать:

• В школьной практике нередко знакомство с данным писателем сводится лишь к ознакомлению с идейным содержанием одного рассказа. Между тем текстуальное изучение одного рассказа должно значительно приблизить учащихся к пониманию и творческой индивидуальности писателя.

• При изучении определенного рассказа обучаемым необходимо окунуться

в историко-литературный процесс того времени, в котором было написано произведение, что позволит учащимся увидеть в отдельном рассказе звено историко- литературного процесса.

•Очень сложно учащимся охватить всю широту и полноту изображаемых картин действительности в произведении. Достичь этой широты можно лишь при знакомстве с жизненной судьбой героев, порою при «одном мгновении» в жизни главного героя.

•Сюжеты большинства изучаемых рассказов повествуют о прошлом России. Поэтому необходимо проводить в аудитории словарно-фразеологическую работу и как можно чаще организовывать комментирование чтение.

Указанные трудности составляют противоречия в учебном процессе и могут быть преодолены, если изучение рассказа будет строиться с учетом специфических особенностей изучаемого объекта.

В сюжете многих рассказов важное место занимает образ рассказчика (того, кто рассказывает о случившемся в жизни человека событии). Это поможет определить идею рассказа, выяснить для себя отношение автора к персонажам и явлениям жизни. Поэтому в учебной работе над рассказом значительное место должно занимать и исследование образа рассказчика. Необязательно, чтобы рассказчиком был сам писатель. Например, рассказ Л.Толстого «После бала» ведет его главный герой Иван Васильевич. О событиях же, описанных в «Бирюк», повествует сам писатель И.С. Тургенев (вернее охотник).

ЛИТЕРАТУРА:

1. Методы и приемы обучения Шейхмамбетов С.Р., Аширматов А.Х. 2022г. –С.316.

2. Современная методика оценки результатов обучения. Ежемесячный научный журнал «Молодой ученый» №11 2015г г.Казань. С.1516.

3. Ежемесячный научный журнал «Молодой ученый» Шейхмамбетов С.Р., Ф. У. Зоирова, Э. Р. Хасанов,2015г. Стр: 811.

4. Филология и лингвистика в современном обществе. Материалы IV Международной научной конференции. 2016г. -С.54

5. Методика преподавания литературы как наука Шейхмамбетов С.Р., Каримова З.О. 2022г.- С.20.

IMAGEN DE GÉNERO DEL MUNDO: A LA DEFINICIÓN DEL CONCEPTO Y SU ESTRUCTURA

Achilova Madina Sherzod qizi
O’zbekiston davlat jahon tillari universiteti
4-bosqich (bakalavr) talabasi
Ilmiy rahbar Filologiya fanlari doktori (DSc)
Baxronova Dilrabo Keldiyorovna

Anotación: El artículo analiza el concepto de “imagen de género del mundo”. En el marco de tres modelos -tradicionalmente patriarcal, transicional ambivalente e igualitario moderno- se considera su estructura y principales características.

Palabras clave: imagen de género del mundo, género dominante de la conciencia, ideales de género, disposiciones generales de género, género situacional instalaciones.

La visión del mundo es una estructura de múltiples capas. De cada una de estas capas tarda años, si no siglos, en formarse. A los niños se les dice cuentos de hadas: enseñar al niño nuevas palabras, al mismo tiempo, el folclore del mundo. El primer conocimiento sobre el paisaje (a la vez mitológico) es el nacional del niño. conceptos nacionales que sirven de base en la formación de la identidad comienza a comprender, porque es precisamente la aparición de los mitos y el folklore el conocimiento sobre las tradiciones de la sociedad, la ocurrencia de Milagros (imágenes mitológicas), historia popular, sociedad y gente relaciones, objetos-artefactos mágicos (alfombras voladoras, lámpara mágica, gorra mágica), características tempranas de género (heroísmo para alcanzar a la princesa show, tres hermanos y hermanas, la anciana) etc. sobre el principal da imaginación. En el proceso de análisis de la investigación, la visión del mundo es la siguiente dividido en categorías:

1. Una visión simple del mundo;

2. Visión lingüística del mundo;
3. Paisaje folclórico del mundo;
4. Visión mitológica del mundo;
5. Visión conceptual del mundo;
6. Visión científica del mundo;
7. Panorama político del mundo;
8. Visión filosófica del mundo;
9. Visión religiosa del mundo;
10. Paisaje nacional del mundo
11. Paisaje fraseológico del mundo
12. Vista zoomorfa del universo;
13. Vista fitomórfica del universo;
14. Visión del autor del universo;
15. Visión de género del mundo

El concepto de "imagen de género del mundo" ahora es gradualmente adquiere estatus científico, se utiliza en trabajos teóricos, comienza a utilizarse en investigaciones empíricas. Sin embargo a pesar en alguna actividad de su uso, este concepto no puede ser considerado bastante bien establecido e inequívocamente interpretable por diferentes autores: existe una heterogeneidad significativa de lenguajes científicos, esquemas categoriales y métodos metodológicos correspondientes. enfoques. La presencia de diferentes ángulos de visión, su latitud gira vaguedad excesiva de la definición de la imagen de género del mundo y su estructura, la dificultad de una operacionalización más o menos inequívoca, sin la cual no hay estudios, por no hablar de la comparabilidad de sus resultados. Alguno las disposiciones a menudo se utilizan solo como metáforas, sin justificación empírica, lo que no contribuye a aclarar la esencia del asunto, porque "el metaforismo, cuando aparece bajo la apariencia de modelos y definiciones científicas, es especialmente insidioso". Todo esto requiere un mayor análisis de lo que representa una imagen de género del mundo, cuáles son sus elementos estructurales básicos y métodos de investigación relevantes. Separado aspectos que pueden

combinarse bajo un único enfoque, difieren en grados completamente diferentes de desarrollo en sociología, psicología, semiótica, etc. Todo esto indica que un mayor análisis de este concepto y especialmente la verificación empírica proponer disposiciones teóricas sigue siendo una tarea urgente. En general, la imagen del mundo se entiende como una imagen, un modelo del entorno.

Un hombre de realidad. “La imagen del mundo es un modelo individual espacio-temporal del mundo circundante, calibrado "cuadrícula de escala" en un sistema de coordenadas individual (significados y significados)” . Con base en esta disposición, asumimos que el género la imagen del mundo como un todo es un cierto modelo actitudes hacia la posición de hombres y mujeres en la familia y la sociedad. Al mismo tiempo, era necesario encontrar una relación que fuera sería integral, expresando posiciones de género bastante generals encuestados y fue un verdadero parteaguas que definió límites de diferentes modelos.La actitud tradicional se basa en el reconocimiento de la desigualdad de género; apoyar la división de roles de género; la convicción de queel papel principal y activo debe pertenecer a un hombre; la principal esfera de autorrealización de una mujer es la familia, el nacimiento y la crianza de los hijos.Actitud igualitaria moderna hacia el estatus de la mujer. y los hombres en la familia y la sociedad se basa en la negación de la posición desigual y subordinada de la mujer; no reconocimiento de la separación roles de genero; afirmando la importancia para una mujer de un fuera de la familia, autorrealización profesional.

La estructura de las imágenes de género del mundo es quizás una de las los aspectos menos desarrollados teórica y empíricamente confirmados o refutados del concepto analizado. Lo hace la discusión de este tema es particularmente relevante. La complejidad de estudiar cualquier estructura de la conciencia se asocia principalmente a su vez con el hecho de que ellas (estas estructuras) no se presentan al investigador morfológicamente. En la actualidad, la ciencia no tiene metodología sobre la base de la cual es posible fijar pruebas el número de elementos básicos, niveles, etc. de estas estructuras. Su selección, en el mejor de los casos, se basa en cierta lógica justificación. Una brecha grande y poco estudiada en la sociología rusa

formar problemas relacionados con la función reguladora del género imágenes del mundo. Aunque se da por sentado que ella cumple esta función, de hecho, en este ámbito hay más preguntas que respuestas. Como los estudios muestran de manera concluyente . El comportamiento real de las personas está vagamente relacionado con los valores e ideales que comparten, y el poder de la situación en la que se encuentra una persona, por el contrario, es muy grande. Situacional factores juegan a menudo un papel decisivo en la elección de uno u otro comportamiento. Por eso, desde nuestro punto de vista, especial un mayor desarrollo merece el nivel de actitudes situacionales imágenes de género del mundo, ya que sirve como el "puente de cruce" más cercano que conecta la conciencia de género y el mundo real. comportamiento de género.Los puntos de vista de las personas están cambiando, el contenido específico de las imágenes de género del mundo se está transformando y la estructura dentro de la cual esto sucede, permanece igual. Al mismo tiempo, siguiendo a V. A. Yadov Destacamos que la presencia confirmada en la conciencia de género

Los modelos descritos no significan que excluyan la presencia de otros. Su descubrimiento requerirá sólo una nueva prueba de la interconexión, el orden de ya otros estructurales características - en general, que realmente sean un modelo y contengan alguna otra relación integral con el puesto mujeres y hombres en el mundo.

Referencias:

1. БАХРОНОВА ДИЛРАБО КЕЛДИЁРОВНА. ЎЗБЕК ВА ИСПАН ТИЛЛАРИДА ОЛАМ МАНЗАРАСИНИНГ ЛИНГВОКОГНИТИВ КАТЕГОРИЯЛАНИШИ/T-2022.17-18-b.
2. Нечаева Н. А. Гендерные идеалы молодёжи/ Петербургская социология сегодня / Социологический институт РАН. Вып.8. СПб., 2017.160–178-b.
3. Росс Л., Нисбет Р. Человек и ситуация. Перспективы социальной психологии. М.: Аспект Пресс, 1999.
4. Саморегуляция и прогнозирование социального поведения личности:Диспозиционная концепция. М.: ЦСПиМ, 2013.

5. Смелзер Н. Социология. М.: Феникс. 1994.

6. Ухтомский, А. А. Учение о доминанте. М.: Издательство Юрайт. 2018.Текст: электронный // ЭБС Юрайт [сайт]. — URL: https://biblio-online.ru/bcode/416216 .

7. Шлюхтер В. Действие, порядок и культура: основные черты веберианской исследовательской программы // Журнал социологии и социальной антропологии. 2004.Том VII. № 2. 22–50-b.

8. Энциклопедия эпистемологии и философии науки. М.: Канон+, Реабилитация, 2009.

UYQISIZLIK KASALLIGINI XALQ TABOBATI USULDA DAVOLASH

S.T.Jalilova

Andijon davlat universiteti kimyo kafedrasi II-bosqich magistranti

M.M.Xojimotov

Andijon davlat universiteti kimyo kafedrasi dosenti,

kimyo fanlari doktori

Annotasiya. Mazkur maqolada uyqisizlik kasalligini xalq tabobati usulda davolash usullari haqida so`z yuritilgan.

Kalit so`zlar: Valeriana nastoykasi, melatonin, pustirnik, kalendula, boyarishnik, moychechak choyi.

Uyqusizlik bu uyquga ketish yoki tunda uxlashni qiyinlashtiradigan yuzaki yoki chuqur uyquning tez-tez buzilish holatidir. Tibbiyotda bu kasallik *insomniya* (lotincha *somnus*– uyqu, *in* – inkor qo`shimchasi, yoki yunoncha *asomniya*)deb ham nomlanadi. Uyqusizlik keng tarqalgan uyqu muammosi insonlarni juda erta uyg’onishingizga va miriqib uxlay olmasligingizga olib kelishi mumkin. Bu esa, homilador ayolni go’yo uyqu tetiklantiruvchi yoki tiklovchi ta’sirini sezmagandek his qilishiga sabab bo’ladi. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, sayyoradagi odamlarning 30-40 foizi uyqu buzilishlarini muntazam ravishda boshdan kechiradi va ularning deyarli yarmida surunkali muammolar kuzatilgan.

Ko'p odamlar retsept bo'yicha uyqu tabletkalariga alternativ sifatida tabiiy uyqu yordamchilariga murojaat qilishadi. Ushbu g'oya shundan iboratki, tabiiy uyqu yordamchilari uyqusiz tabletkalarni qattiq yon ta'sirisiz uyqusizlikka qarshi kurashishda yordam beradi. Ilgari uxlab yotgan dorilarning o'ziga qaram bo'lishi mumkinligi ma'lum bo'lgan, ammo bu yangi tadqiqotlar uyqu dorilarning qanchalik xavfli ekanligini ko'rsatib beradi.

Xalq tabobatida uyqusizlikni bartaraf etishning bir necha xil usullari bor. Ulardan eng samaralisi dorivor o‘simliklar damlamalaridir. Masalan:

• Valeriana nastoykasi – 1 choy qoshiq o‘simlikni 1 stakan qaynagan suvga soling, uni har kuni uxlashdan oldin qabul qiling;

• Valeriana, yalpiz, sachratqi, ignan bargli o‘simlik qubbasi va asalli choy – bu o‘simliklarni qaynagan suvga solib aralashtiring va bir kun davomida qoldiring. So‘ng uyqudan 1 soat oldin hohishga ko‘ra qabul qiling;

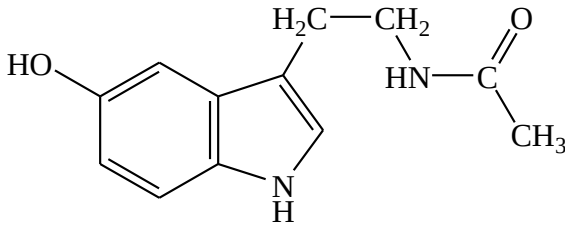
• Pustirnik va kalendula o‘simliklaridan 1 oshqoshiqdan olib svda 10 daqiqa qaynating. So‘ng unga asal solib uyquga ketishdan oldin iching;

• Boyarishnik urug‘idan 2 qoshiq olib 400 gr qaynagan suvga aralashtiring. Uni bir kunda 3 mahal, ovqatlanishdan yarim soat avval qabul qiling;

• Yuqoridagi muolajalar uyqusizlikda yaxshi samara beradi, ayniqsa ular yurak qontomir tizimi kasalliklari bor insonlarga juda foydali.

Uyqusizlik kasalligini davolashda qo`llaniladigan tabiiy chora – tadbirlar:

Melatonin epifizning asosiy gormoni, barcha tirik organizmlarning sirkadiyalik ritmini tartibga soluvchi hisoblanadi. Melatoninning boshqa muhim funktsiyalari hayvonlarda uning antioksidant faolligini o'z ichiga oladi. Melatoninning antioksidant ta'siri o'simliklarda ham topilgan. Melatonin asosan tunda uyqu paytida ishlab chiqarilganligi sababli u "uyqu gormoni" deb ataladi.

Melatonin preparatlari uyquni qo'zg'atishga yordam berish va smenali ishchilarda, ayniqsa tungi smenalarda yoki reaktiv lagda bo'lganlarda sirkadiyalik ritm buzilishlarini tuzatish uchun og'iz orqali qabul qilinishi mumkin. Biroq, uyqusizlikni davolashda melatoninning samaradorligi haqida juda kam dalillar mavjud va bir qator tadqiqotlar uning samaradorligini shubha ostiga qo'ydi.

2021 yilgi tizimli tahlil va meta-tahlilga ko'ra, melatonin nafas olish va metabolik kasalliklar va asosiy uyqu buzilishi bo'lgan kattalarda uyqu sifatiga ijobiy ta'sir ko'rsatdi, ammo psixiatrik kasalliklar va neyrodegenerativ kasalliklar bilan emas.

Uyqusizlikni tabiiy vositalar bilan davolash usullari bilan tanishamiz.

1. Issiq sut. Yotishdan oldin iliq sut ichish - bu aql va tanangizni dam olish uchun ajoyib vosita. Uning tarkibida yaxshi uyquni ta'minlovchi triptofan mavjud.Bir stakan sutni qaynatib oling va unga bir choy qoshiq dolchin kukuni aralashtiring.Uni yotishdan oldin iching.

2. Banan. Banan eng qadimgi oziq-ovqat ekinlaridan biri bo'lib, tropik mamlakatlar uchun eng muhim oziq-ovqat o'simlik va asosiy eksport mahsulotidir. Pishgan bananlar butun dunyoda keng iste'mol qilinadi va turli xil idishlarda ishlatiladi. Yangi iste'mol qilishdan tashqari, ba'zi xalqlarning oshxonasida bananlarni tozalangan va tozalanmagan shaklda qovurish yoki qaynatish mumkin.

Banan uyqusizlik va uyqu bilan bog'liq boshqa kasalliklarga qarshi kurashishda foydalidir. Uning tarkibida temir, kaltsiy va kaliy kabi minerallar mavjud bo'lib, ular yaxshi uyquni ta'minlaydi.Yotishdan oldin banan iste'mol qiling yoki uni asal bilan aralashtirilgan salat sifatida iste'mol qilishingiz mumkin.

3. Moychechak choyi. Moychechak uzoq vaqt davomida yallig'lanishga qarshi, gemostatik vosita sifatida, shuningdek, turli kasalliklarni davolashda ishlatilgan. Moychechakning eng aniq dorivor xususiyatlari. Boshqa navlarning samaradorligi pastroq va shuning uchun ular kamroq qo'llaniladi.O'simlik o'tloqlarda, yo'l bo'yida joylashgan, dori sifatida u bog'da maxsus o'stiriladi.

Moychechak choyi uyqusizlikni davolash uchun taniqli tabiiy uy vositasidir. Bir chashka romashka choyidan zavqlanish uxlashni va dam olishni keltirib chiqaradi.Bir chashka suvni qaynatib oling va unga romashka gullarini qo'shing.Uni 5 daqiqa tiklang va keyin suzib oling va yotishdan oldin iching.

4. Shafran (Za`faron). O'simlik shifobaxsh hisoblanadi, chunki uning tarkibida ko'plab qimmatli moddalar mavjud: B, C, A, PP vitaminlari, minerallar: sink, kaltsiy, magniy, natriy, ftor, kaliy, efir moylari.

Ko'pgina mamlakatlarda an'anaviy tibbiyot quyidagi maqsadlarda o'simlik vositalarini, za'faron asosidagi parhez qo'shimchalarini ishlab chiqaradi:

- ovqat hazm qilish traktining ishini yaxshilash;
- tanani toksinlardan tozalash, toksinlarni olib tashlash;

- og'riqni, spazmni yo'qotish;
- asab tizimini tinchlantirish va tinchlantirish;
- to'qimalarning elastikligini oshirish, terining holatini yaxshilash;
- tananing mushak-skelet tizimini mustahkamlash;
- gematopoetik tizimning ishini barqarorlashtirish;
- organizmdagi patogen floraning rivojlanishini blokirovka qilish;
- immunitetni mustahkamlash.

Za'faron asabni tinchlantirishga va ongni tinchlantirishga yordam beradigan yengil sedativ xususiyati tufayli uyqusizlikni davolashi mumkin. Bir chashka iliq sutga ikki zar za'faronni tiklang va uxlashdan oldin iching.

5. Zira urug'lari. Tananing umumiy holatini va oshqozon-ichak traktining faoliyatini yaxshilaydi, ayniqsa, ortiqcha ovqatlanish yoki "og'ir" ovqat iste'mol qilishda. Shuningdek, u nafas olish tizimi kasalliklari, buyrak va oshqozon kasalliklarida foydalidir, siydik haydovchi va engil laksatif ta'sirga ega, organizmdan toksinlarni olib tashlaydi, xotirani yaxshilaydi, uyqusizlik va teri muammolari (toshma, akne) bilan yordam beradi.

Zira uyquni keltirib chiqaradigan dorivor xususiyatlarga ega oshxona ziravoridir. Bu shuningdek to'g'ri ovqat hazm qilishga yordam beradi.Siz o'zingizga bir piyola zira choyini tayyorlashingiz mumkin yoki bir choy qoshiq zira kukuni pyure banan bilan aralashtirib, uxlashdan oldin iste'mol qilishingiz mumkin.

6. Asal. Asal iste'mol qilish tezroq uxlab qolishga yordam beradi. Tabiiy holda olingan asal uyqusizlik kasalligini davolashda yordam beradi. Asalni iliq suv bilan aralashtirib, yotishdan oldin bu aralashmani ichish juda ham kop kasalliklarga shifo bo`ladi.

7. O'simlik choylari. O'simlik choylari uyquni yaxshilashga yordam beradi va shu bilan ular uyqusizlikni davolashda juda samarali. O'simlik choylari tana issiqligini hosil qiladi va shu bilan odamni uxlashiga yordam beradi.

Xulosa o’rnida shuni aytish mumukinki uyqisizlik kasalligini davolashda xalq tabobati usulida davolash an’anaviy usuldan samaraliroq xisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. I.R.Asqarov. Tabibat qomusi. Toshkent. «MUMTOZ SO’Z» 2019
2. I.R.Asqarov. Sirli tabobat. Toshkent. «Fan va texnologiyalar nashiryot-matbaa uyi» 2021
3. https://www.trt.net.tr/uzbek/xalq-tabobati/2021/09/17/12345678910-1707382

PROFILAKTIKA INSPEKTORINING SOG‘LIQQA QARSHI HUQUQBUZARLIKLARGA CHEK QO‘YISH FAOILATI

A.X.Xasanov

O‘zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi 308-guruh kursanti

Inson hayoti va sog‘lig‘i oliy qadriyat sanalganligi bois, har bir shaxsning yashash huquqlarini ta’minlash va himoya qilish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Zero, har bir insonning sog‘lig‘i va yashashga bo‘lgan huquqi, ya’ni hayoti bu dunyoda boshqa hech narsa bilan qiyoslab bo‘lmaydigan bebaho ne’matidir. Inson omilisiz shaxs, jamiyat va davlat, shuningdek millatlar va mamlakatlar o‘rtasidagi huquqiy munosabatlarni tasavvur qilish ilojsiz, albatta. Birlashgan Millatlar Tashkiloti tomonidan 1948 yil 10 dekabrda qabul qilingan “Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi” ning 3-moddasida ham har bir inson yashash, erkin bo‘lish va shaxsiy daxlsizlik huquqlariga ega ekanligi qayd etib o‘tilgan”. O‘zbekiston Respublikasining amaldagi Konstitutsiyasining 24-moddasida ham yashash huquqi har bir insonning uzviy huquqi ekanligi, inson hayotiga suiqasd qilish eng og‘ir jinoyat hisoblanishi 26-moddasida esa hech kim qiynoqqa solinishi, zo‘ravonlikka, shafqatsiz yoki inson qadr-qimmatini kamsituvchi boshqa tarzdagi tazyiqqa duchor etilishi mumkin emasligi mustahkamlab qo‘yilgan.

Jinoyatchilikka qarshi samarali kurash olib borishda, ayniqsa, unga ta’sir qiluvchi chora-tadbirlarni, xususan, jinoyatlarni oldini olishda profilaktika sub’ektlarining hamkorligini muvofiqlashtirish, faoliyatni to‘g‘ri tashkil etish, usul, vosita va tartiblarni ishlab chiqish uchun uning mohiyati, kelib chiqish tarkibi, ko‘rinishlari va rivojlanish qonuniyatlari hamda tarixiy o‘tmishi haqida chuqur ilmiy asoslangan bilimga ega bo‘lish talab etiladi. Bu borada ko‘plab islohotlar o‘tkazildi. Har qanday islohot bu inson va uning manfaatlarini ko‘zlagan holda o‘tkazilishi kerak.

Profilaktika inspektori xizmat hududida aniq shaxs tomonidan tan jarohati yetkazilgan holatlarda fuqaroga yetkazilgan jarohatning og‘irlik darajasini aniqlashni

so‘rab hududiy tibbiyot muassasalariga sud-tibbiy ekspertiza tayinlash choralarini ko‘radi. Zarur hollarda yetkazilgan jarohatning og‘irlik darajasini belgilangan muddatda aniqlash maqsadida profilaktika inspektorining o‘zi fuqaroni sud-tibbiy ekspertizaga olib borishni ta‘minlaydi. Profilaktika inspektori tibbiyot muassasalaridan olingan xulosa asosida huquqbuzarlik to‘g‘risidagi ishlarni yuritadi yoki jinoyat ishini tergov organlariga oshirish choralarini ko‘radi va tegishli tartibda IIB boshlig‘iga bildirgi bilan murojaat qiladi. Bundan tashqari, respublikamizning qishloq joylarida faoliyat yuritayotgan oilaviy vrachlik punktlariga sog‘lig‘i yomonlashib murojaat qilgan fuqarolarning tan jarohatlarida ularning huquqbuzarlik, jinoyat yoki boshqa g‘ayriijtimoiy xatti-harakatlar natijasida olinganlik alomatlari aniqlansa, xizmat olib borayotgan tibbiyot xodimlari bu holat haqida zudlik bilan nafaqat IIB navbatchilik qismiga, qolaversa hudud profilaktika inspektoriga xabar berishi talab etiladi. Ushbu holatda profilaktika inspektori olingan ma‘lumotlar asosida holatga oydinlik kiritadi hamda tan jarohatining huquqbuzarlik, jinoyat yoki boshqa g‘ayriijtimoiy xatti-harakatlar natijasida olinganini aniqlab, aybdorlarga nisbatan tegishli choralar ko‘rilishini ta’minlaydi. Ichki ishlar organlarining tayanch punktiga profilaktika inspektori va ichki ishlar organlarining turli sohaviy xizmat xodimlari tomonidan olib kelingan shaxslarning mastlik holatini, shuningdek ularda yaqqol ko‘rinib turgan jarohatlarning darajasini va sabablarini aniqlash maqsadida bunday toifadagi shaxslar tegishli sog‘liqni saqlash muassasalariga olib borilib, tibbiy ko‘rikdan o‘tkaziladi hamda ushbu holat haqida ma’lumotnoma olinadi.

Profilaktika inspektori xizmat hududida surunkali alkogolizm, giyohvandlik yoki zaharvandlikka chalingan bemorlar aniqlanib tegishli asoslar, ya’ni bemorning shaxsiy tashabbusi, yaqin qarindoshlari, mahalla fuqarolar yig‘ini, mehnat jamoasi yoki sog‘liqni saqlash muassasalarining iltimosnomalar mavjud bo‘lganda, profilaktika inspektori mazkur toifadagi shaxslarni majburiy davolashga yuborish to‘g‘risidagi materiallarni to‘playdi va tuman, shahar jinoyat ishlari bo‘yicha sudiga taqdim etadi.

Profilaktika inspektori xizmat hududida profilaktik hisobda turgan ruhiy kasallarning yurish-turishlari, xulq-atvorlaridan doimiy ravishda xabardor bo‘lib

turadi va shu maqsadda ularning oila a’zolari, qo‘ni-qo‘shnilari va boshqa tegishli shaxslar bilan aloqada bo‘lib kerakli axborotlarni o‘rganadi. Profilaktik hisobdagi ruhiy kasallarning ruhiy va salomatlik holatlari o‘zgarib tajovuzkorligi oshsa va bu bilan o‘ziga yoki yaqin atrofdagilarga xavf tug‘dirsa, u holda ushbu holatda ham tegishli sog‘liqni saqlash muassasalari bilan hamkorlikda ularni davolash uchun yuborish choralarini ko‘radi.

Profilaktika inspektori jinoyat, yo‘l-transport hodisasi, yong‘in va boshqa turli hodisalar sodir bo‘lgan joyga yetib kelib, jarohat olgan fuqarolar borligini aniqlagan holatlarda zudlik bilan tibbiy yordam xizmatiga xabar beradi, ular yetib kelguniga qadar esa fuqarolarga birinchi tibbiy yordam ko‘rsatadi. Shuningdek, inson hayoti va sog‘lig‘i bilan bog‘liq noxush hodisa va holatlar yuz berganda, jumladan, bevaqt o‘lim aniqlanganda ham profilaktika inspektori sog‘liqni saqlash muassasalari bilan o‘zaro hamkorlikda hodisaning sabablari va unga imkon bergan sharoitlarni aniqlash, oqibatlarni bartaraf etish choralarini ko‘radi.

Yuqoridagilardan ko‘rinib turibdiki, profilaktika inspektorining sog‘liqqa qarshi huquqbuzarliklarni oldini olish, ularni ochish va bunday huquqbuzarliklarga oid ishlarni yuritish sohasidagi faoliyatining o‘zi ham jamiyatda ijtimoiy sog‘lom muhitni barqarorlashtirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

PROFILAKTIKA INSPEKTORINING SOG'LIQNI SAQLASH ORGANLARI BILAN HAMKORLIGI

Xasanov Abdulaziz

O‘zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi 3-bosqich kursanti

Aholi sog‘lig‘ini saqlash va sog‘liqqa qarshi jinoyatlar hamda huquqbuzarliklarning oldini olishda profilaktika inspektorining sog‘liqni saqlash organlari bilan hamkorlikda faoliyat olib borishi ob’ektiv zaruriyatni tashkil etadi. Zero, sog‘liqni saqlash organlarining bevosita ish faoliyatlari fuqarolarga nisbatan sodir etilgan jinoyatlar tufayli yetkaziladigan zararli oqibatlarni bartaraf etish oldini olishda profilaktika inspektori bilan hamkorlikda amalga oshiriladi. Profilaktika inspektorining sog‘liqni saqlash organlari bilan hamkorligi deganda, ushbu profilaktika inspektorining o‘ziga biriktirilgan xizmat hududidagi aholining sog‘lig‘iga qarshi bo‘ladigan tajovuzlar va huquqbuzarliklar sodir etilishining yoki sodir etilgan shunday huquqqa xilof harakatlarining fosh etilishida sog‘liqni saqlash organlari bilan hamkorlikda amalga oshiriladigan, qonun hujjatlari bilan tartibga solinadigan ijtimoiy-huquqiy munosabatlar yig‘indisi tushuniladi. Profilaktika inspektori ushbu sohada hamkorliklagi faoliyatini ma’muriy hududda joylashgan oilaviy vrachlik punktlari, poliklinika va shifoxona xodimlari bilan birgalikda amalga oshiradi. Mazkur hamkorlikni shartli ravishda quyidagi shakllarda ko‘rib chiqishimiz mumkin:

o‘zaro axborot almashish shakli tomonlarning faoliyatga doir hamkorlikdagi muayyan chora-tadbirlarini rejalashtirish, huquqbuzarlik faktlari haqida ma’lumot berish yoki ishga doir boshqa ma’lumotlarni o‘zaro almashgan holda ma’lum vazifalarni o‘zaro hal qilish faoliyatida namoyon bo‘ladi;

amaliy hamkorlik shaklini tomonlarning huquqbuzarliklar profilaktikasiga doir umumiy, maxsus, yakka tartibdagi va viktimologik chora-tadbirlarni tashkil etish va o‘tkazish, shuningdek huquqbuzarliklarga doir ishlarni ko‘rib chiqishda tibbiyot

sohasidagi maxsus bilimlarga ega bo‘lmagan mutaxassislarni jalb etish kabi amaliy hamkorliklarda kuzatish mumkin.

Profilaktika inspektori bilan sog‘liqni saqlash organlari xodimlari o‘rtasidagi hamkorlikning yuqorida keltirib o‘tilgan shakllari bo‘yicha olib boriladigan amaliy faoliyatni quyidagi yo‘nalishlarda ko‘rib chiqish mumkin:

aholi o'rtasida sog‘lom turmush tarzini targ‘ib qilish, shuningdek, yuqumli kasalliklar tarqalishining oldini olish, ularni keltirib chikaruvchi sabab va sharoitlarni aniqlash hamda bartaraf etish;

surunkali alkogolizm, giyohvandlik yoki zaxarvandlikka mubtalo bo‘lgan bemorlar, ruhiy kasallar va boshqa shu kabi shaxslarning majburiy davolanishini ta’minlash;

hayot va sog‘liqqa qarshi qaratilgan jinoyat va ma’muriy huquqbuzarliklarning oldini olish, ularning sodir etilish sabablari va imkon bergan sharoitlarni aniqlash va bartaraf etishda hamda jinoyatlarni o‘z vaqtida "issiq izi"dan ochishda o‘z aksini topadi.

Statistik ma'lumotlarga ko‘ra hozirgi kunda butun yer yuzida OITSga chalingan bemorlar soni 25 milliondan orti qni tashkil etadi. Har yili O‘zbekistonda kamida 100 ga yaqin OITS va teri-tanosil kasalliklariga chalingan bemorlar aniqlanadi. Mazkur ma’lumotlar vaqtida aniqlanmasa, ushbu kasalikka chalingan fuqarolardan ularning oila a’zolariga, yaqinlariga yuqishi mumkinligi bizni yanada ogohlikka chaqiradi. Zero, ichki ishlar organlarining sog‘liqni saqlash organlari bilan hamkorlikdagi o‘zaro hamjihatlik bilan qilgan harakatlari boshqa noxush holatlarning vujudga kelishining oldini olishga xizmat qiladi.

Yuqoridagilardan ko‘rinib turibdiki, profilaktika inspektorining nafakat saqlash muassasalari bilan hamkorligi huquqbuzarliklarni oldini olish, ularni ochish va huquqbuzarliklarga oid ishlarni yuritish sohasida, balki jamiyatda ijtimoiy sog‘lom muhitni barqarorlashtirishda ham muhim ahamiyat kasb etadi.

ICHKI ISHLAR ORGANLARINING MAHALLA HUQUQ-TARTIBOT MASKANIDA JAMOAT XAVFSIZLIGINI TA’MINLASHDAGI O’ZIGA XOS O’RNI

Ж.К.Шеров

ИИВ Академияси 317-гуруҳ курсанти

Hammamizga ma’lumki, yosh bolalarning ulg‘ayib kamol topishida, insonlarning shaxs bo‘lib shakillanishida **“Mahalla”**ning o‘rni beqiyos. Ayniqsa, xalqimizning qadimdan “Bir bolaga yetti mahalla ota-ona”, degan naqlida bir olam ma’no mujassam. Chunki bola voyaga yetib kamol topishida oila, maktab va mahalladagi ijtimoiy muhit uni qamrab oladi va bevosita ta’sir o‘tkazib turadi. Shu sababli ham, birinchi navbatda oilada, mahallalarda va joylarda huquq-tartibotni saqlash, jamoat xavfsizligini ta’minlash, fuqarolarning tinchligi osoyishtaligini ta’minlash**, «Xavfsiz xonadon»** va **«Xavfsiz hovli»** tizimlari yo‘lga qo‘yish muhim ahamiyat kasb etadi.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 26-martdagi **“Jamoat xavfsizligini ta’minlash va jinoyatchilikka qarshi kurashish sohasida ichki ishlar organlari faoliyatini sifat jihatidan yangi bosqichga ko‘tarish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 6196-sonli Farmoni** qabul qilinib, ichki ishlar organlarining tayanch punktlari negizida mahalla huquq-tartibot maskanlari bosqichma-bosqich tashkil etilishi belgilandi.

Mahalla huquq-tartibot maskanlari – bu shahar-tuman ichki ishlar boshqarma (bo‘lim)larining belgilangan ma’muriy hududlarda jamoat tartibini saqlash va xavfsizligini ta’minlash, huquqbuzurliklarning oldini olish, jinoyatchilikka qarshi kurash, aholining huquqiy madaniyatini yuksaltirish borasida ichki ishlar organlari bo‘lim xizmatlarining hamda ular bilan davlat va jamoat tashkilotlarining o‘zaro hamkorligini ta’minlash maqsadida tashkil etilgan, uzluksiz faoliyat ko‘rsatuvchi asosiy quyi bo‘g‘in hisoblanadi.

Ichki ishlar organlari mahalla huquq-tartibot maskanlarini tashkil etishdan ko‘zlangan asosiy maqsad ham bevosita mahallalar va aholi turar joylarida huquqbuzarliklarni oldini olish, jamoat tartibini saqlash va fuqarolar xafvsizligini ta’minlash, jinoyatchilikka qarshi kurash borasida ichki ishlar organlari sohaviy xizmatlari xodimlarining o‘zaro va jamoat tashkilotlari bilan hamkorligini yo‘lga qo‘yishdan iborat.

Joylarda jamoat tartibini saqlash, fuqarolar xavfsizligini ta’minlash, aholining huquqiy madaniyati va ongini oshirish, shaxsning hayoti, sog‘lig‘i, sha’ni, qadr-qimmati va mol mulkini turli tajovuzlardan himoya qilishda markaziy ichki ishlar organlari mahalla huquq-tartibot maskanlarining o‘rni muhim ahamiyatga egadir. Fuqarolarning tinchligi va osoyishtaligini, ularning xavfsizligini ta’minlashda ichki ishlar organlarining quyi tizimi hisoblangan ya’ni, ichki ishlar organlari mahalla huquq-tartibot maskanlarida xizmat faoliyatini olib boruvchi profilaktika inspektorlarining xalqqa yaqinligi va ular doimiy ravishda odamlar orasida bo‘lishi huquqbuzarliklarning oldini olishda o‘z samarasini bermoqda.

ПРОЛФИЛАКТИКА ИНСПЕКТОРИНИНГ МАСОФАДАН ТУРИБ МУРОЖААТ ЮБОРИШ ВА УНИ КЎРИБ ЧИҚИШ ФАОЛИЯТИ ЮЗАСИДАН

Ж.К.Шеров

ИИВ Академияси 317-гуруҳ курсанти

Мурожаат қилиш–фуқароларнинг муҳим сиёсий ҳуқуқларидан бири ҳисобланади. Мурожаатлар орқали халқимизнинг кайфияти, шарт-шароити, олиб борилаётган ислоҳотларга муносабатини билиш мумкин. Мурожаатларга муносабат тубдан ўзгаргани сабаб халқимиз давлат органлари ва мансабдор шахслар фуқаролар ва жамият олдида масъул эканлигини, халқ манфаати устуворлигини ўз ҳаётларида яққол ҳис қила бошлади.

Сўнги йилларда давлатимиз рахбари ташабуслари билан фуқароларимизга давлат органларига ўз ариза ва мурожатларини йўлашда янада қулай шарт-шароитлар яратилмоқда. Жумладан, Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М.Мирзиёевнинг 2021-йилнинг 26-мартдаги “Жамоат хавсизлигини таъминлаш ва жиноятчиликка қапши курашиш сохасидаги ички ишлар органлари фаолиятини сифат жихатдан янги босқичга кўтариш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 6196-сонли фармони асосида Профилактика инспекторига масофадан туриб мурожаат юбориш ва уни кўриб чиқиш жараёнини кузатиб бориш, аҳоли билан ўзаро тезкор мулоқотни йўлга қўйиш, профилактика инспекторлари ва сектор раҳбарлари фаолиятига баҳо бериш имконини берувчи «Smart маҳалла» ахборот дастури ишлаб чиқилди.

Ушбу лойиҳадан мақсад, ҳудудда жиноят ва ҳуқуқбузарликларни олдини олиш ва содир бўлган жиноят ҳамда ҳуқуқбузарликларга нисбатан ўз вақтида чора кўриш, фуқаро ҳамда маҳалла профилактика инспектори ўртасидаги тўсиқларни бартараф қилиб, фуқароларни профилактика инспекторига ва маҳаллага тўғридан-тўғри мурожаат қилишларининг имконини яратиш.

Бундан ташқари, аҳолини маҳалладаги, қонунчиликдаги ва бошқа янгиликлардан хабардор қилиш, аҳоли томонидан профилактика инспектори ва маҳалла раисларининг ишини баҳолашни назарда тутади.

Шунингдек лойиҳа, ҳудудда содир қилинган жиноят ва ҳуқуқбузарликлар бўйича жамоатчилик фикрини билиш ва уни тахлил қилишни назарда тутади.

Мазкур ахборот тизими орқали фуқароларга масофадан туриб электрон хизматларни кўрсатилади.

Шу билан бирга, маълумотлар актуаллигини таъминлаш мақсадида “Smart mahalla” мобиль ахборот тизими Ички ишлар вазирлигининг соҳавий хизматлари, шунингдек, Маҳалла ва оилани қўллаб-қувватлаш вазирлиги ҳамда Давлат кадастрлари палатасининг ахборот тизимлари билан интеграция қилинди.

Фуқаро (фойдаланувчи) ўзи истиқомат қилувчи маҳалла кесимида “Smart mahalla” мобиль ахборот тизимида рўйхатдан ўтганидан сўнг, унга тизимнинг қуйидаги функцияларидан фойдаланиш имконияти яратилади:

— **“Менинг маҳаллам”** менюсида маҳалла раиси, маҳалла демографик ва сектор штабининг геожойлашуви ҳақидаги маълумотларни олиш, сектор фаолиятига баҳо бериш;

— **“Менинг инспекторим”** менюсида маҳалла профилактика инспектори ҳақидаги асосий маълумотларни ва ҳуқуқ-тартибот масканининг геожойлашуви тўғрисидаги маълумотларни олиш, шунингдек, профилактика инспекторига баҳо бериш;

— **“Ҳудуд гео-харитаси”** менюсида содир этилган йўл-транспорт ҳодисалари, маъмурий ҳуқуқбузарликлар ва жиноятлар ҳақидаги маълумотларни ҳудудлар кесимида, давр оралиғида кузатиш;

— **“Давлат органларига мурожаат”** менюсидаги ҳаволалар орқали давлат органларининг сайтларини юклаб, зарурий ахборотлар билан танишиш ва ушбу органларга ўрнатилган тартибда мурожаат йўллаш;

— **“Қидирувдаги ва бедарак йўқолган шахслар”** менюсида ҳуқуқ-тартибот органлари томонидан қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда

қидирув эълон қилинган ва бедарак йўқолган деб топилган шахслар ҳақидаги сўнгги маълумотларни кўриш;

— **“Болани масофадан назорат қилиш”** менюсида ота-оналарга таълим муассасаларининг турникет, ГПС-трекер ва кузатув камералари тизимларига уланган ҳолда фарзандларини назорат қилиб бориш;

— **“Менинг ҳужжатларим”** менюсида фойдаланувчига тегишли шахсни тасдиқловчи (машинада ўқитилувчи майдон ҳамда НФС қурилмага эга ҳужжатлар) ва бошқа ҳужжатларни (ИД-карта, манзил варақаси, паспорт нусхаси, ҳайдовчилик гувоҳномаси, суғурта полиси ва бошқалар) Ички ишлар вазирлигининг тегишли маълумотлар базаларига мурожаат қилган ҳолда олиш, уларни дастурнинг сервердаги хотирасида сақлаш, турли қурилмалар орқали рўйхатдан ўтиб юклаш ҳамда давлат хизматларидан фойдаланиш жараёнида реал вақт давомида тақдим этиш;

— **“СОС”** менюси «101», «102», «103», «104», «1050» ва «1173» қисқа рақамларига шошилинч хабар йўллаш, шунингдек «102» тизими орқали мурожаат ижроси доирасида жалб этилган куч-воситаларни жойлашуви ва ҳодиса жойига қараб ҳаракатланишини реал вақт давомида кузатиб бориш.

“Smart mahalla” мобиль иловасининг ишлаш принципи очиқлик сиёсатини юритиш, фуқароларнинг тегишли давлат органларига мурожаат қилишларидаги жараёнларни максимал тарзда автоматлаштиришга қаратилган.

Мазкур ахборот дастурини 2021 йил 1 июнга қадар Тошкент ва Самарқанд вилоятларида синов режимида, жорий йил якунига қадар эса республиканинг барча ҳудудларида татбиқ этиш белгиланган.

UYQUSIZLIKDA FOYDALANILADIGAN TABIIY MAXSULOTLAR VA ULARNING KIMYOVIY TARKIBI

S.T.Jalilova

Andijon davlat universiteti kimyo kafedrasi II-bosqich magistranti

M.M.Xojimotov

Andijon davlat universiteti kimyo kafedrasi dosenti,

kimyo fanlari doktori

Annotasiya. Mazkur uyqusizlikda foydalaniladigan tabiiy maxsulotlar va ularning kimyoviy tarkibi haqida so`z yuritilgan.

**Kalit so`zlar:** Olcha, **sut,** boyitilgan don bo`tqasi, jasminli guruch, kurka go`shti, valeriana choyi, muskat yong`og`i, vitex Agnus Castus.

Statistik ma'lumotlarga ko'ra, sayyoradagi odamlarning 30-40 foizi uyqu buzilishlarini muntazam ravishda boshdan kechiradi va ularning deyarli yarmida surunkali muammolar kuzatilgan. Voyaga etgan o`smirlar aholining kamida 5% i o'z ahvolini yumshatish uchun muntazam ravishda yoki doimiy ravishda tinchlantiruvchi va gipnoz vositalarini qo'llashga majbur bo`ladilar. Fenomenning etakchi sabablaridan biri stress, depressiya fonida yuzaga keladigan neyropsik stress hisoblanadi. Ko'pincha muammo nosog'lom turmush tarzini olib boradigan kundalik rejimga rioya qilmaslikda yotadi. Terapiyaning o'z vaqtida boshlanishi bilan uyqu buzilishining klinik ko'rinishi va ularning salbiy oqibatlari tezda yo'qoladi. Patologiyani e'tiborsiz qoldirish bemorning ahvoliga salbiy ta'sir qiladi, jiddiy asoratlar bilan tahdid qiladi.

Sog`lom odamlarda uyqu buzilishining eng ko'p uchraydigan sabablari:

- Uyquga yaqin ovqatlanish, achchiq ovqatlarni iste'mol qilish.

Hayajonlangan holat: oldingi kuchli jismoniy yoki aqliy faoliyat, kuchli his-tuyg'ular (ham ijobiy, ham salbiy); kompyuter bilan ishlash, televizor ko'rish, baland, ritmik musiqa va boshqalar; faollashtiruvchi ichimliklardan foydalanish (kuchli choy,

qahva va kofeinli ichimliklar va boshqalar).Odatda, sog’lom odam 7-10 daqiqa ichida osongina uyquga ketadi, tuni bilan uyg’onmay uxlaydi va tongda tetik va yangi kunga tayyor bo’lib uyg’onadi. Har kuni uyqusizlik qiynayotgan kishining ahvoli esa mutlaqo boshqacha bo’ladi. Uyquning buzilishi, aqliy va jismoniy kuchni tiklash uchun to’liq davrning yetishmasligi — nafaqat sezilarli darajada umumiy ahvolni yomonlashtiradigan, balki deyarli barcha organizm tizimlari faoliyatining buzilishiga olib keladigan omillardan biridir. Uyqudan mahrum qilish — qadimgi Xitoyda qo’llanilgan qiynoq usullaridan biri bo’lgan. Uxlay olmaslik kuchli bosh og’rig’iga, ong chalkashligiga, hushdan ketishga va gallyutsinatsiyaga sabab bo’ladi. Uyqusizlikning organizmga ta’sirini o’rganish bo’yicha o’tkazilgan zamonaviy tadqiqotlar shuni ko’rsatdiki, biroz uyqu yetishmasligida ham bosh miya faoliyati buziladi, bu esa sezgi, fikrlash va mantiqiy mulohazalar qilish qobiliyatiga ta’sir ko’rsatadi. Shuning uchun bu kasallikga beetibor bo`lmaslik kerak. Uyqusizlik kasalligidan qiynalgan bemorlar ko`pincha sintetik vositalar qabul qiladi bu esa o`rganib qolish va boshqa bir qancha zararli oqibatlarni keltirib chiqaradi shuningdek kuchli zo`riqish holatlarini yuzaga keltiradi. Bu kabi oqibatlardan holis bo`lish uchun esa tabiiy dori vositalari va maxsulotlardan foydalanish maqsadga muvofiqdir. Quyida uyqusizlik kasalligini oldini olishda foydalaniladigan tabiiy maxsulotlar nomi va tarkibi keltirilgan:

1-jadval

Tabiiy mahsulotlar va ularning kimyoviy tarkibi

№	Mahsulotlarning nomi	Kimyoviy tarkibi
1	Olcha	7,3—14,5% qand, 0,8—2,4% organik kislotalar, 0,15—0,88% oshlovchi moddalar, C, B2, B9 vitaminlar va boshqa mavjud.
2	**Sut**	100 g Sutda aksariyat kalsiy — 115–130 mg%, fosfor —95–105 mg%), mikroelementlar — rux, mis, marganets, molibden, temir, kumush vitaminlari bor. fermentlar (ulardan eng muhimlari —

		laktaza, peroksidaza, lipaza, amilaza, fosfataza, katalaza), gormonlar (oksitotsin, prolaktin, tiroksin, follikulin, adrenalin, insulin va boshqalar bo`ladi.
3	Boyitilgan don bo`tqasi	Uglevodlar, yog’lar, kraxmal, vitaminlar, oqsillarva boshqalar bo`ladi.
4	Jasminli guruch	Oqsillar - 7,5 g, yog’lar - 0,2 g, uglevodlar – 76grbeta karotin, B1, B2, B2, B2, B9, B9, B9 guruhi, C, K, D, E, PP, A vitaminlari, cholnin, kaltsiy, magniy, kremniy, natriy, fosfor, xlor, temir, kobalt, marganets, mis, selenium, fluon, xromlar, rux.
5	Banan	1 dona banan tarkibidagi oqsillar - 1,5%; yog'lar - 0,5%;uglevodlar - 30% gacha.
6	Shirin kartoshka	Proteinlar, qorakuya, yog’lar, uglevodorodlar, beta karotin, B guruhi vitaminlari, C vitamini, makroelementlar va boshqalar.
7	Kurka go`shti	Proteinlar, yog`lar, uglevodorodlar, oqsillar, qorakuya, makroelementlar, vitaminlar va boshqalar.
8	Valeriana choyi	Valerian kislotasi, uglevodlar, organic birikmalar, vitaminlar va minerallar.
9	Yong`oq	Proteinlar, yog`lar, uglevodorodlar, aminokislotalar, vitaminlar va minerallar.

10	Ismaloq	100 gram ismaloqda : retinol (A) - 750 mkg; B-karotin (provitamin A) - 4,5 mg; Riboflavin (B2) - 0,25 mg; Folat kislota (B9) - 80 mkg; Askorbin kislota (C) - 55 mg; Alfa-tokoferol (E) - 2,5 mg; K vitamini - 482 mkg; Kaliy - 774 mg; Kremniy - 51 mg; Magniy - 82 mg; Temir - 13,5 mg; Marganets - 82 mg; Kaltsiy - 105 mg; Natriy - 24 mg; Yod - 15 mg.
11	Tirnoqgul	Triterpenoidlar, saponinlar, karatinoidlar, olma kislotasi va boshqalar.
12	Lolaqizg`aldoq urug`i	0.1% alkaloidlar
13	Moychechak	0,22—0,8% efir moyi, apiin, kvertsimeritrin, kvertsetin, lyuteolin va boshqa (35 tacha birikmalar) flavonoidlar,matrikarin, proxamazulen, kumarinlar (umbelliferon, gerniarin), karotin,vitamin C, shilliq, achchiq va boshqa moddalar bo‘ladi.
14	Shivit	C, B1, B2, PP, P vitaminlari, karotin, folat kislota, temir, kaliy, kaltsiy, fosfor tuzlari, efir moylari mavjud
15	Vitex Agnus Castus	C vitamini; organik kislotalar; efir moylari (palma kislotasi, sabinen, xinon, n-simol, bornilatsetat, pinen, kofur); taninlar; iridoidlar (aukbin va agnozid); ketosteroidlar; alkaloidlar; flavonoidlar (isovitexin, orientin, kasstisin va izoorientin); vitaminlar; kumarinlar; makro va mikroelementlar.
16	Zira urug`i	flavonoidlar, uchuvchi yog'-moy, oqsil

		tarkibi, coumarins, minerallar va taninlar
17	Muskat yong`og`i	B guruhidan: A, PP, E, H, U, K vitaminlari), to'yingan mineral komplekslar (magniy, kaltsiy, fosfor, kaliy, temir, kremniy, mis, yod, molibden, kobalt va boshqalar) kimyoviy tarkib), efir va yog'li yog'lar, evgenollar, saponinlar, pektin moddalari
18	Safran	10-12 % suv, 5-7 % mineral moddalar, 5-8 % moy va mum, 12-13 % oqsil va eng oz miqdorda yog‘ ekstrakti va serotonin garmoni.
19	Feenugrek sharbati	Feenugrek moyi
20	Gilos	oqsillar, yog'lar, uglevodlar, vitaminlar va minerallar.
21	Olma sirkasi	olma kislotasi
22	Asal	Alfa glukoza va beta fruktoza

Bu o`simliklar faqatgina uyqusizlikni emas balki boshqa kaslliklarni ham davolash xususiyatiga ega. Shuningdek xalqimizning orasida yondosh kasalliklarning kelib chiqishini oldini olish va mehnat layoqati hamda ongni pasayishi kabi zararli kasalliklarni davolash maqsadida uy sharoitida ham yetishtirish mumkin bo`lgan bu o`simliklardan foydalanish ham arzon va qulay usullardan hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. I.R.Asqarov. Tabibat qomusi. Toshkent. «MUMTOZ SO’Z» 2019
2. I.R.Asqarov. Sirli tabobat. Toshkent. «Fan va texnologiyalar nashiryot-matbaa uyi» 2021
3. https://www.trt.net.tr/uzbek/xalq-tabobati/2021/09/17/12345678910-1707382

ПРИЧИНЫ ПОЯВЛЕНИЯ ТОПОНИМОВ

Закиров А.А
доцент Джизакского государственного педагогического
универститета им. А.Кадыри
Каримов М.Б
магистрант Джизакского государственного педагогического
университета им. А.Кадыри

Абстрактный: Процесс топонимизации состоит в ознакомлении с сущностью некоторых закономерностей, связанных с образованием топонимов, причинами превращения сходных слов в географические названия, адресной функцией названия, образованием топонимов.

Ключевые слова, фразы; Родственное имя, процесс топонимизации, имя нарицательное, случайные имена, конкретизация и индивидуализация имени, обретение нового значения имени, связь имени с обществом и природой.

Слово, ставшее топонимом, приобретает новое значение, теперь оно становится единым, новым понятием и часто означает название географического объекта, например, слово танги как природно-географический термин «узкое ущелье», «глубочайший горный хребет " означает, но после изменения на название деревни оно в известной мере отдаляется от своего первоначального значения как название населенного пункта и представляет собой лишь единый географический объект. Точнее, он служит различным потребностям общества, приобретая экономическое и социальное значение, как и другие ойконимы.

Как было сказано выше, процессом топонимизации считается отход от привычного значения слова и возникновение определенного индивидуального образа, относящегося к конкретному предмету. Таким образом, задача топонима состоит в том, чтобы отличать один предмет от других подобных

предметов. В. а. Никонов назвал эту особенность географических названий адресной функцией. Топоним отличает географический объект и дает возможность определить адрес. Иногда к слову, ставшему топонимом, добавляют суффиксы, характерные для географических названий. Например, топонимы Узбекистана, особенно по их названиям, абод (Дехконабад, Шерабад), -истан (Гулистан, Богистан), - зор (Чиланзор, Алмазор), - ли (Орокли, Октонли), - кор (Пахтакор), Лалмикор),- ча (кудукча, карача) являются примерами характера.

В настоящее время уровень топонимизации географических названий также различен. Нередко с течением времени топонимы претерпевают определенные изменения с грамматической и семантической точки зрения, пока не достигнут своего современного вида. В одних топонимах значение слов до того, как стать топонимом, ясно известно, в других частично сохраняется, в третьих идентичных названиях почти не заметно, а в некоторых топонимах может быть полностью утрачено. По этой причине не корректно слегка изменять географические названия, значение которых стало неясным, и толковать их в соответствии с современным состоянием языка, ведь такие нормы считаются ценным пережитком древних языков.

Специалисты делят топонимы на два типа в зависимости от их происхождения: названия, данные естественно, от имени народа, и нормы, данные в официально-административном порядке. Любое название, данное в официально-административной манере, имеет свою историю, и название страны Пакистан, связанное, например, с потребностями времени, тоже имеет свою историю. новый законопроект об управлении. По случаю конференции Чоудре Рахинаи Али из Пенджаба разработал новый план конституционного устройства Индии. По нему предлагалось создать новое независимое государство под названием Пакистан в северо-западной части Индии, где проживают преимущественно мусульмане.

Чаудхри Рахмат Али, один из лидеров индийского мусульманского национального движения в период британской колонизации, думал об

объединении мусульманских провинций Пенджаб, Афганистан, Кашмир, Синд и Белуджистан. Название Пакистана было создано путем добавления суффикса «истан» к первой букве названия этих регионов.

Как было сказано выше, географические названия являются продуктом фольклора, и их появление часто обусловлено реальной действительностью. Социальная потребность является основным фактором в именовании географических объектов. Также стоит отметить, что хотя именование не обязательно зависит от языка, оно появляется с помощью языкового инструмента. При выборе имени люди изначально обращали внимание на признаки географического объекта, которые видны и отличаются от других.Выбор характерных признаков объекта связан с такими факторами, как его географическое положение, природные условия, исторические и этнокультурные особенности. , хозяйственная деятельность.можно лайк.

1. Топонимы также дают много информации для социально-экономической географии, изучающей взаимоотношения природы и общества, поскольку в географических названиях отражаются разные стороны жизни людей. Например, названия населенных пунктов можно считать более важными, чем названия других географических объектов, поскольку в них находит отражение политическая, экономическая и социальная жизнь страны. С помощью ойконим можно пролить свет на такие вопросы, как древние формы управления населением, вождь производства.

2. В связи с тем, что названия мест возникли в конкретной исторической ситуации, изменения, происходящие в природе и обществе, не остаются незатронутыми ими. Из-за исторического периода обмен народами и народами может привести к изменениям в географической среде. Из приведенных примеров видно, что существуют определенные правила возникновения географических названий, и они заключаются в следующем;

3. Многие географические названия в ранний период развития языка состояли из имен нарицательных и позже с течением времени стали географическими существительными, например, люди раньше были просто

водой, ручьем, рекой, крепостью, озером, называли роща, впоследствии эти простые слова стали географическим названием. К ним относятся Амур, Джейхун, Дон, Эдиль, Ганга. Примером могут служить имена Окуз и Нил. Смысл у всех один - вода.

4. Географические названия создаются путем добавления определителей к обычным словам и топонимам. При этом определяющее прилагательное может состоять из существительного, числа, прилагательного, прилагательного. Например, топонимы, образованные прибавлением прилагательных, могут цитироваться как Каттакургон, Окмачит, Коктерак, Карадарё.

5. В результате миграции географических названий с одного объекта на второй, иногда третий, четвертый объект появляются новые топонимы, например, Сырдарьи, Сырдарьинская область, город Сырдарья, Сырдарьинский район; река Чирчик, г. Чирчик; Ферганская долина, город Фергана, Ферганский район.

6. Названия многих стран образовались путем прибавления суффиксов к названиям народов: Турция, Испания, Финляндия, Узбекистан и др. Следует также отметить, что к названиям некоторых стран суффикс может добавляться не только к названиям народов , но и другими словами. Например, Бразилия (Бразилия — название растения), Колумбия (Х. Колумб — известный турист).

7. Географические названия образуются путем обобщения, т. е. в результате переноса сокращенного названия на другую местность или предмет. Примером этого является имя Азии. В древности Азия (Осув) была небольшой территорией, где сейчас расположены Ливан, Палестина и Сирия, а позднее это название стало названием всего континента.

В заключение следует отметить, что необходимо представить процесс топонимизации, причины превращения однородных слов в географические названия, адресную функцию названия, а также характер некоторых закономерностей, связанных с формированием топонимы.

Рекомендации:

1. Архангельский Н.П. Среднеазиатские вопросы географической атамалогии и транскрипции. — Т., 1934

2. Бартольд В.В. Сочинения в 9 томах (10 книгах). - М.: 1963- 1973.

3. Begmatov E. Joy nomlari - ma’naviyat ko‘zgusi. - T.; «Ma’naviyat», 1998.

COMPARATIVE ANALYSIS OF THE EFFICIENCY OF IMAGE COMPRESSION METHODS BASED ON DISCRETE COSINE TRANSFORM AND FRACTAL CODING

Rahmonaliyev A.
Master, TUIT named after Muhammad al-Khorazmi
Ortiqova F.S.
Master, TUIT named after Muhammad al-Khorazmi

Abstrack: Image compression is process to remove the redundant information from the image so that only essential information can be stored to reduce the storage size, transmission bandwidth and transmission time. The essential information is extracted by various transforms techniques such that it can be reconstructed without losing quality and information of the image. In this thesis work comparative analysis of image compression is done by four transform method, which are Discrete Cosine Transform (DCT), Discrete Wavelet Transform(DWT) & Hybrid (DCT+DWT) Transform and fractal coding.

Key words: Comparative Analysis, digital images, multispectral, pixel, Data Compression.

The increasing demand for multimedia content such as digital images and video has led to great interest in research into compression techniques. The development of higher quality and less expensive image acquisition devices has produced steady increases in both image size and resolution, and a greater consequent for the design of efficient compression systems. Although storage capacity and transfer bandwidth has grown accordingly in recent years, many applications still require compression. In general, this thesis investigates still image compression in the transform domain. Multidimensional, multispectral and volumetric digital images are the main topics for analysis. The main objective is to design a compression system suitable for processing, storage and transmission, as well as providing acceptable computational

complexity suitable for practical implementation. The basic rule of compression is to reduce the numbers of bits needed to represent an image. In a computer an image is represented as an array of numbers, integers to be more specific, that is called a ―digital image‖. The image array is usually two dimensional (2D), If it is black and white (BW) and three dimensional (3D) if it is colour image. Digital image compression algorithms exploit the redundancy in an image so that it can be represented using a smaller number of bits while still maintaining acceptable visual quality. Factors related to the need for image compression include:

- The large storage requirements for multimedia data
- Low power devices such as handheld phones have small storage capacity
- Network bandwidths currently available for transmission
- The effect of computational complexity on practical implementation.

In the array each number represents an intensity value at a particular location in the image and is called as a picture element or pixel. Pixel values are usually positive integers and can range between 0 to 255. This means that each pixel of a BW image occupies 1byte in a computer memory. In other words , we say that the image has a grayscale resolution of 8 bits per pixel (bpp) . On the other hand , a colour image has a triplet of values for each pixel one each for the red, green and blue primary colours. Hence, it will need 3 bytes of storage space for each pixel. The captured images are rectangular in shape [2]. The ratio of width to height of an image is called the aspect ratio. In standard definition television (SDTV) the aspect ratio is 4:3, while it is 16:9 in a high-definition television (HDTV).

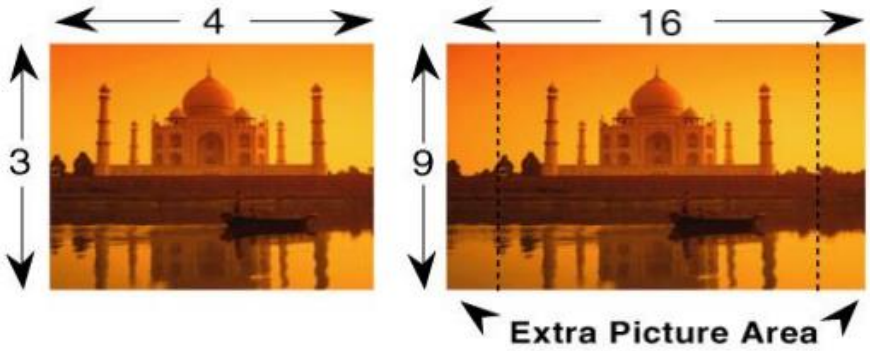

Figure 1. aspect ratio (a) 4:3 (b) 16:9.

A data compression system mainly consists of three major steps and that are removal or reduction in data redundancy, reduction in entropy, and entropy encoding. A typical data compression system can be labeled using the block diagram shown in Figure 1.2 It is performed in steps such as image transformation, quantization and entropy coding. JPEG is one of the most used image compression standard which uses discrete cosine transform (DCT) to transform the image from spatial to frequency domain. An image contains low visual information in its high frequencies for which heavy quantization can be done in order to reduce the size in the transformed representation. Entropy coding follows to further reduce the redundancy in the transformed and quantized image data.

Advantages of Data Compression

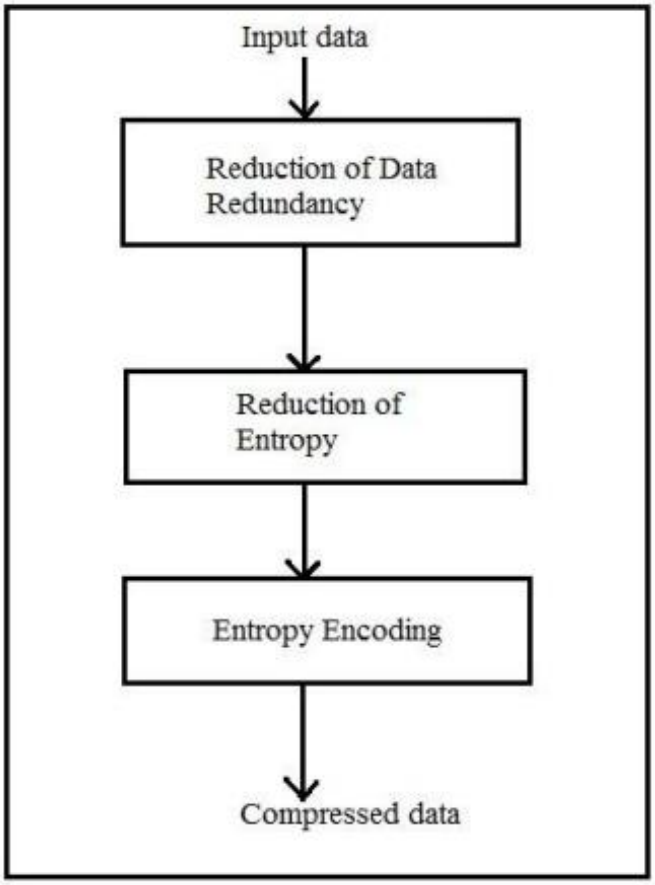

Figure 2. A data compression model.

References:

1. A. Jain, ―Fundamentals of Digital Image Processing‖ Prentice-Hall, 1989;

2. K. Rao and J. Hwang, ―Techniques and Standards for Image, Video and Audio Coding‖, Prentice-Hall, 1996;

3.W. Penebaker and J. Mitchell, ―JPEG Still Image Data Compression Standard‖, Van Nostrand, 1993;

4. I. Daubechies, ―Ten Lectures on Wavelets‖, SIAM, 1992.

OLAMNING LISONIY MANZARASIDA “QO`RQUV’’ KONSEPTINING IFODALANISHI

Sharobidinova Nargiza Gofurjon qizi
Andijon chet tillar instituti Xorijiy til fakulteti
Ingliz tili va adabiyoti yo`nalishi 2-bosqich 202-guruh magistranti
Ilmiy rahbar: **Isroilova Dildoraxon Muxtarovna**

Annotatsiya: Dissertatsiya ishi kirish, uchta bob, xulosa, foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati va ilovalardan iborat. Hozirgi kunda konsept mavzusi eng keng o`rganilayotgan dolzarb mavzulardan biridir. Konsept yuzasidan juda ko`p olimlar izlanishlar olib bormoqda. Mazkur dissertatsiya ishi ham so'nggi paytlarda qo`rquv konsepti bo'yicha tadqiqotlar va nazariyalarning muhim masalalarini taqdim etadi. Unda qo`rquv konsepti haqidagi nazariy qarashlar, uning semantik,morfologik va leksik xususiyatlarini o`rganish masalalari yoritilgan. Tadqiqotchi bu dissertatsiyada qo`rquv konseptining yuqoridagi xususiyatlarini ingliz va o`zbek tillarida qiyoslash orqali tadqiq qiladi.

Kalit so‘zlar: tilshunoslik, qo’rquv, konsept, fobiya, til, madaniyat.

Olam benihoya murakkab, muhtasham va ayni paytda muntazam voqelikdir; inson bolasi ibtidoiy sezgi organlari va intiho bilmas aqliy zakovati bilan bu murakkablikning tarkibini aniqlashga, bu muhtashamlikning hashamlarini idrok etishga, bu muntazamlik asosidagi mavjud intizomni inkishof qilishga tinimsiz urynish mashaqqatidan huzur qilib yashaydi. Mazkur mashaqqat huzurining mag`zu mohiyati shundan iboratki, odamzod shu tariqa bilish deyiladigan tuganmas jarayonlarning natijasi o`laroq kashf qila borgan unsurlarining yaxlit tizimi shaklidagi olam manzarasini yaratadi. Odam ongida yaralgan olam manzarasi, tabiiyki, tamoman turg`un, o`zgarmas tuzilma emas, u tafakkur taraqqiyoti, jamiyat rivoji, fan yutuqlari, bilish usullarining takomili bilan bog`liq ravishda o`zgarib, mukammallashib borishi mumkin.

Antropotsentriklikni asosiy g`oyasi sifatida e`tirof etilgan bugungi tilshunoslikda "olam manzarasi" ayniqsa, "olamning lisoniy manzarasi" tushunchalari markaziy o`rinni egalladi. Hozirgi tilshunoslikda ayrim tadqiqotchilar tomonidan "olam manzarasi" terminiga "borliq haqida ijtimoiy (Shuningdek, muayyan guruh, individual) ongda shakllangan bilimlarning muayyan tartibdagi jami" tarzida ta`rif beriladi va olamning ikki, ya`ni l) bevosita hamda 2) bilvosita manzaralarini farqlash printsipial ahamiyatga molikligi ta`kidlanadi. Bunday qarashga ko`ra, "olamning bevosita manzarasi atrofdagi borliqning kishilar tomonidan to`g`ridan-to`g`ri bilinishi natijasida yuzaga keladigan manzarasidir. Bilish kishi ixtiyoridagi ham sezgi a`zolari yordamida, ham abstrakt tafakkur yordamida amalga oshadi, ammo har qanday holatda ham mazkur olam manzarasining ongda "vositachilari" bo`lmaydi va olamni bevosita idrok etishi hamda anglashi natijasi sifatida shakllanadi". Bunday qarash tarafdorlari ayni paytda olamning bevosita manzarasi "milliy ongda yuzaga kelishi"ga urg`u beradilar va bu manzara yaratilish usuli, umumiy metodiga bog`liq ekanligini ham aytadilar. Ana shu usulga ko`ra muayyan bir borliqning, muayyan bir olamning manzarasi farqli bo`lishi mumkinligini tahkidlaydilar/ yahni aqliy va hissiy, dialektik va metafizik^ materialistik va idealistik; nazariy va empirik; ilmiy va "sodda" tabiiy-ilmiy va diniy, fizikaviy va kimyoviy va hokazo. Olamning bunday manzarasi dunyoni bilish (kognitsiya) natijasi o`laroq ongda shakllanishidan kelib chiqib, mazkur tadqiqotchilar olamning bevosita manzarasini "olamning kognitiv manzarasi" deb nomlaydilar. "Ular ongda mavjud bo`lgan ayni shu olamning kognitiv manzarasini moddiylashtdradigan, "narsalashtiradigan" ikkilamchi belgilar sistemasi vositasida konseptlar va stereotiplarning qayd (ifoda) qilinishi natijasini olamning bilvosita manzarasi sifatida ko`rsatadilar, bunday manzaralar sirasiga olamning lisoniy va badiiy manzaralarini kiritadilar. Shuni ham ta`kidlash kerakki, bu tadqiqotchilar noverbal tafakkur, ya`ni tafakkurning tilsiz voqelanishi haqidagi qarash tarafdorlaridir. Bu o`rinda keltirilgan fikrga nisbatan jiddiy bir e`tirozni aytib o`tish joiz. Olam manzarasi bevosita (birlamchi) va bilvosita (ikkilamchi) kabi turlarga ajratilar ekan va olamning lisoniy manzarasi bilvosita yoki ikkilamchi manzara

sifatida talqin qilinar ekan, o`z-o`zidan olamning kognitiv manzarasi shakllanishida tilning o`rni tamoman inkor qilingandek bo`ladi.

Biz e`tiroz bildirayotgan fikr mualliflarining o`zlari olamning bevosita manzarasi "milliy ongda yuzaga kelishi"ni ta`kidlaydilar, shubhasizki, milliy ong milliy tilsiz mavjud bo`la olmaydi, bu esa tilshunoslikda e`tirof etib bo`lingan haqiqat. Aksariyat tadqiqotchilar tilning bilish jarayonlaridagi rolini faqat mavjud mental tushunchalarni, tayyor konseptlarni kodlash, ifodalash bilan chegaralash ilmiy haqiqatga zidligini, inson aqliy va ruhiy faoliyatining biron-bir ko`rinishi tilsiz amalga osha olmasligini, faqat tilga ko`ragina ong tuzilishi haqida bilish mumkinligini ta`kidlaydilar . Tabiiyki, ong jarayonlarini, tafakkur faoliyatini tilga tamoman aloqasiz hodisalar sifatida talqin qilish har qanday ilmiy mantiq muvozanatini ishdan chiqaradi. SH.Safarov juda o`rinli ta`kidlaganiday, "aslida "noverbal tafakkur"ning qanday yuzaga kelishini tasavvur qilish qiyin, chunki borliq haqidagi fikrni faqat lisoniy shakllar vositasida o`qiy olamiz". Olam manzarasidagi markaziy tushunchalardan biri "konsept" ekanligi va mazkur manzara ana shu konseptlardan tarkib topgan yaxlit "konseptosfera"ligi bugungi fanda barqaror nazariyaga aylandi. Ammo konsept qanchalik mental, ongga oid tushuncha bo`lmasin, uni tildan, milliy-madaniy unsurlardan butunlay xoli bo`lgan tushuncha sifatida ta`riflash to`g`ri bo`lmaydi. Chunki "konsept mundarijasida til sohiblarining dunyoqarashi va boshqa turli milliy-madaniy belgilarning aks topishi muqarrar. Milliylik va madaniylikning kuchi shundaki, hatto umuminsoniy ahamiyatga ega bo`lgan konseptlarning mundarijasi ham turlicha qo`shimcha konnotativ ma`no bo`laklariga ega bo`lishi mumkin". Ammo taassuf bilan ta`kidlash lozimki, so`nggi qisqa bir fursatda xorijiy tilshunosliklarda, shuningdek, o`zimizdagi xorijiy filologiya ilmida kognitiv yondashuv va undagi mental tushuncha va jarayonlar tadqiqi, xususan, konsept talqinlari "moda"ga kirdi, kognitologiyaning bevosita mohiyatiga ko`ra, kishi ongidagi mantiqiy va psixik jarayonlarning, ta`bir joiz bo`lsa, "g`ayrilisoniy" izohlari ustuvorlik qila boshladi. Buni yaxshi , ilg`agan tadqiqotchilar rus tilidagi tilshunoslik ilmida bugungi kunda kognitiv va konseptual "shov-shuv" yetakchilik qilayotganini; rus tilidagi eng yangi lingvistik tadqiqotlarning

aksariyatida "konsept" so`zining qo`llanishi birinchi o`ringa chiqqanligini afsus bilan aytmoqdalar, hazilga moyil mutaxassislar kinoya bilan tilshunoslar orasida "konseptovit" degan kasallik tarqalgan deb mutoyiba qilayotganini ham qayd qilmoqdalar. Ularning quyidagi fikrlariga ham qo`shilmaslik mumkin emas: "Bugun shu narsa aniq bo`ldiki, til, haqiqatan ham, antropotsentrik, etnotsentrikdir. Tilshunos esa mantiq va psixologiyaga, kognitiv va kommunikativ fanlarga qanchalik ehtiborli bo`lmasin, ularning ma`lumotlaridan foydalangan holda lingvotsentrik bo`lmog`i shart". Hozirgi antropotsentrik tilshunoslikka, demakki, uning bag`rida shakllangan lingvomadaniyatshunoslik, kognitiv tilshunoslik kabi yo`nalishlarning paydo bo`lishiga dastlabki asos sifatida xizmat qilgan V.Gumbolt va uning izdoshlari (L.Veysgerber, E.Sepir, B.Uorf va boshqalar)ning qamrovli g`oyalarida tilning dunyoni bilishdagi o`xshashsiz roli ko`rsatib berilgan. Ular tillar orasidagi mavjud sezilarli semantik farqlarga asoslanib, til insonlarning tafakkuri va bilish jarayonini va shu tariqa ularning ongida paydo bo`ladigan dunyoqarash va yaxlit olam manzarasini belgilab berishi haqidagi xulosaga kelganlar. Bu xulosaning mohiyati shuki, turli tilda gapiradigan odamlar olamning bir-biridan farqli manzaralarini yaratadilar, dunyoni farqli tarzda idrok etadilar. Albatta, har bir xalqning o`ziga xos milliy tafakkur tarzi mavjud. Mashhur amerika tilshunosi Benjamin Li Uorf «Agar Nyuton inglizcha gapirmaganida, inglizcha o`ylamaganida edi, uning koinot haqidagi buyuk kashfiyoti bir qadar boshqacharoq bo`lardi» degan g`oyani ilgari surganida, ana shu ingliz tili asosidagi o`ziga xos ingliz tafakkur tarzini nazarda tutganligi tabiiy. "Til orqali reallashadigan tafakkur tarzining o`ziga xosligi borliqni ko`rishning, idrok etishning ham ma`lum ma`nodagi o`ziga xosligidir. Har bir xalq o`zicha ko`radi, eshitadi, zavqlanadi. Misol uchun, chittak degan qush nomini olaylik. Bu qushni nomlashda o`zbek uning harakatini asos qilib olgan. Bu qush tez harakat qiladi(«chit-chit»), o`zbek shu harakatni dastlab ko`rgan. Yoki o`zbek tovuqning bolasi chiqaradigan tovushni "jip-jip" tarzida eshitadi, shuning uchun uni jo`ja deb ataydi. Rus esa «tsip-tsip» deb eshitgani uchun uni ‘’tsiplyonok’’ so`zi bilan ataydi. Bu juda oddiy misollar, aslida har bir xalqning dunyoni o`zicha ko`rishi va eshitishi, idrok etishi behad murakkab tarzda kechadi".

Foydalanilgan adabiyotlar ro`yxati:

1. Bushuy T., Safarov Sh. Til qurilishi: tahlil netodlari va metodologiyasi. –T. Fan, 2007. 2. Mamatov E.A. Tilga kognitiv yondashuvning mohiyati nimada? // O’zbek tilshunosligining dolzarb muammolari. – Andijon, 2012

3. Mirtojiyev M. O’zbek tili semasiologiyasi. T. – 2010. 5. Muhammedova S. Kognitiv lingvistika: vujudga kelishi, asosiy tushunchalari va yo’nalishlari // Sistem-struktur tilshunoslik muammolari. – Samarqand, 2010. Kognitiv tilshunoslik. – Jizzax. 2006. 4.Safarov.Sh Kognitiv tilshunoslik.-Jizzax. 2006.

5. Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание. М., 1997.

6. Вежбицкая А. Семантические универсалии и описание языков. М., 1999.

7. Верещагин Е. М., Костомаров В. Г. В поисках новых путей развития лингвострановедения: концепция речеповеденческих тактик. М., 1999. . 8.Воркачев С. Г. «Две доли» – две концепции счастья // Языковая личность: проблемы креативной семантики. Волгоград, 2000. С. 54–61.

MUNDARIJA / TABLE OF CONTENTS / СОДЕРЖАНИЕ

1.	USING MUSIC AND SONGS TO TEACH FOREIGN LANGUAGES IN TERMSOF CHILDREN Pakirdinova Sharofat Abdumutaljonovna Gulhayo Yigitaliyeva	4
2.	THE ROLE OF TEACHER IN TEACHING FOREIGN LANGUAGE IN DIFFERENT AGE LEARNERS Pakirdinova Sharofat Abdumutalovna Muxiddinova Muxtasarxon Nodirjonqizi	8
3.	THE EFFECTIVE WAYS OF USING GAMES IN EFL TO TEENAGE AND ADULT LEARNERS Pakirdinova Sharofat Abdumutaljonovna Khamidova Mukhlisa Ma’rufjon kizi	12
4.	USING STORIES IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES TO YOUNG LEARNERS Pakirdinova Sharofat Abdumutaljonovna	16
5.	USING GAMES IN TEACHING FOREIGN LANGUAGE TO YOUNG LEARNERS Pakirdinova Sharofat Abdumutaljonovna Raxmatullayeva Dilnoza Abdumutal qizi	20
6.	CHOOSING APPROPRIATE METHODS ACCORDING TO AGE FEATURE Pakirdinova Sharofat Abdumutaljonovna Tojimatova Dilnoza Rahmatullo qizi	24
7.	QORAMOLCHILIK YO’NALISHIDA TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHGA SARFLANGAN INVESTITSIYALAR SAMARADORLIGIGA TA’SIR QILUVCHI OMILLAR Oripov Ibroximjon Ilhomjon o’g’li	28
8.	USING STORIES IN TEACHING FOREIGN LANGUAGE TO YOUNG LEARNERS Sharofat Pakirdinova Abdumutaljonova Ibroximova Nazima Adhamjon qizi	33
9.	O’ZBEKISTON RESPUBLIKASIDAGI KOMPANIYALARNING INQIROZLARINI KAMAYTIRISH Ravshanbek Adhamov Ulug’bek o’gli Rustamov Faxriyor Ikromjon o’g’li Saliev Baxodir Komilovich	36
10.	MASOFALI O’QITISHDA BULUT TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANISH USLUBIYATI Jumayev Sohib Bahodirovich	40
11.	MAKTABDA KIMYO AMALIY MASHG’ULOT DARSLARINI AKTDAN FOYDALANIB TASHKIL ETISH (7-8-SINFLARDA) Omonov Navro’zbek Shermuhammad o’g’li Jo’rayev Murod Maxmarajab o’g’li	44
12.	PLANNING LESSONS FOR TEACHING DIFFERENT AGE LEARNERS (PAYING ATTENTION TO AGE FEATURES) Pakirdinova Sharofat Abdumutaljonova Akbarova Mohinur Alisher qizi	48
13.	USING SONGS AND MUSIC IN TEACHING FOREIGN LANGUAGE TO TEENAGE AND ADULT LEARNERS Pakirdinova Sharofat Abdumutaljonovna Hafizjonova Mavluda Sherzodbekovna	52

14.	KASB-HUNAR TA’LIMI O’QUVCHULARIGA MS Excel 2010 ELEKTRON DASTURIDA ISHLASHGA O’RGATISH Rajapova Dilorom Matkarimovna	56
15.	YOSHLAR TARBIYASIDA TA’LIM MUASSASASI, OILA VA MAHALLANING O’RNI To’laganova Sayyora Nazarkulovna	61
16.	THE ROLE OF TEACHER IN TEACHING FOREIGN LANGUAGE TO DIFFERENT AGE GROUPS Sharofat Pakirdinova Abdumutaljonova Turg’unboyeva Gulshanoy Ravshanbek qizi	68
17.	МАҲМУД ҚОШҒАРИЙНИНГ “ДЕВОНУ ЛУҒАТИТ-ТУРК АСРИДАГИ ТАЪЛИМИЙ-АХЛОҚИЙ ҒОЯЛАРНИ ЎҚИТИШНИНГ ИНТЕРФАОЛ МЕТОЛДАРИ ОРҚАЛИ ЎРГАНИШ Ботирова Гўзалхон Зафаровна	71
18.	НЕМИС ТИЛИДА ЯНГИ ИНТЕРНЕТ МАНБАЛАР РОЛИ Носирова Мухайё Маматов Иззатулло	77
19.	НЕМИС ТИЛИНИ ЎРГАНИШДА ИНТЕРНЕТ РЕСУРСЛАРДАН ФОЙДАЛАЛНИШ АҲАМИЯТИ Носирова Мухайё Дехқонбоева Мукаррам	80
20.	НОВЫЕ ЭЛЕКТРОННЫЕ РЕСУРСОВ ПО ФИЗИКЕ: ПРЕИМУЩЕСТВА, ПРОБЛЕМЫ *Абдуазимов В., *Юнусов О., **Хайитов Ш.,	83
21.	ТУРКИСТОН ЎЛКАСИДА ДИНИЙ-ИСЛОМИЙ ТАРБИЯВИЙ МУАССАСАЛАР ВА ПЕДАГОГИК ФИКР ТАРАҚҚИЁТИ Хамраев Жавохир Жаҳонгир ўғли	86
22.	ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND PROBLEMS OF IMAGE RECOGNITION Asamatdinova Mekhribanu Ayapbergenova Saltanat	91
23.	DIZAYNNING EKOLOGIK ORIENTATSIYASI Tursumatova Shakhlo	96
24.	THE VALIDALITY OF APPLYING STORIES IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES TO ADULTS AND TEENAGERS Pakirdinova Sharofat Abdumutaljonovna Abdubannobova Gulzoda Xayrullayevna	99
25.	PECULIARITIES OF TEACHING FOREIGN LANGUAGE TO DIFFERENT AGE GROUPS Pakirdinova Sharofat Abdumutaljonova Karimjonova O’g’iloy Odiljon qizi	103
26.	EXPLORING YOUNG LEARNERS LINGUISTIC AND PSYCHOLOGICAL SKILLS THROUGH STORIES IN EFL CLASSROOM Pakirdinova Sharofat Abdumutaljonovna Khakimova Nodira Abdulmajid qizi	107
27.	ADAPTING AND CREATING EFL MATERIALS TO DIFFERENT AGE GROUPS Pakirdinova Sharofat Abdumutaljonovna Komilova Sayohat Ravshanjon qizi	111
28.	TEACHING FOREIGN LANGUAGE TO YOUNG LEARNERS THROUGH GAMES Pakirdinova Sharofat Abdumutaljonovna Qodirova Mohigul Hikmatjon qizi	115
29.	OROL BO’YI HUDUDI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	121

	Karimova Xosiyat Atabekovna	
30.	ОЛИЙ ТАЪЛИМ ТИЗИМИДА ФАОЛИЯТ КЎСАТАЁТГАН РАҲБАРЛАРНИНГ МУЛОҚОТ ЖАРАЁНИНИ ЎРГАНИШНИНГ ИЖТИМОИЙ-ПСИХОЛОГИК АСОСЛАРИ Тилавов Мухтор Ҳасанович	125
31.	ИЗУЧИТЬ АНАТОМО-ФИЗИОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ЛЮМБОСАКРАЛЬНЫХ НЕРВОВ Шарипова Ситорабону Хакимовна Абдурахимов Умид Бахронович	130
32.	THE EFFECTIVE METHODS OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES TO DIFFERENT AGE LEARNERS Pakirdinova Sharofat Abdumutaljonovna Turg‘unboyeva Shohista Abdullajon qizi	134
33.	ZID MA’NOLI SO’ZLAR USTIDA ISHLASH METODIKASI Soliyeva Mansura Mubashirovna	138
34.	PHYSIOLOGICAL FEATURES OF FOREIGN LANGUAGE LEARNERS Pakirdinova Sharofat Abdumutaljonovna Toshpo’latova Nigora Akmaljon qizi	141
35.	SO’Z TURKUMLARINI O’RGANISH METODIKASI Sheraliyeva Mukarramaxon Adhamovna	144
36.	THE SIGNIFICANCE OF USING GAMES IN TEACHING TEENAGE AND ADULT LEARNERS Pakirdinova Sharofat Abdumutaljonova Abdurahimova Dilnavoz Zafarjon qizi	148
37.	CONCEPT OF LOVE IN ENGLISH POETRY Gofforova Nazokat Shukhrat kizi	152
38.	2015-2020-JÍLLARDA “ÁMIWDÁRYA” JURNALÍNDA JÁRIYALANǴAN GÚRRIŃLERDIŃ TEMATIKALÍQ ÓZGESHELIKLERI B.Joldasbaeva	155
39.	MILLIY MUSIQA CHOLG`USINI O’RGATISH ORQALI BOLALARGA MILLIY RUHNI SINGDIRISH Kudratova Zilola Samaraliyevna Qudratov Ismatilla	159
40.	ZID MA’NOLI SO’ZLAR USTIDA ISHLASH METODIKASI Soliyeva Mansura Mubashirovna	162
41.	SUG’ORISH TEXNOLOGIYALARIDA SUVDA ERUVCHAN O’G’ITLARNI QO’LLASHNING BIR DONA KO’SAKDAGI PAXTA VAZNIGA TA’SIRI Yaxyoeva Nafisa Nuriddinovna	165
42.	EVALUATING THE KNOWLEDGE OF YOUNG LEARNERS Pakirdinnova Sharofat Abdumutaljonova Olimova Madina	171
43.	PECULIARITIES OF PLANNING LESSON IN TEACHING FOREIGN LANGUAGE TO DIFFERENT AGE GROUPS Pakirdinova Sharofat Abdumutaljonovna Valiyeva Munisaxon Farhodjon qizi	175
44.	“SHAXSIY NAMUNA” VA UNING MEXANIZMLARI Nazarova Sohiba Abdumuminovna	179
45.	PACULIARITIES OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES TO ADULT LEARNERS Sharofat Pakirdinova Abdumutaljonova Sultonova Nigora Alisherjon qizi	182
46.	XALQARO KREDIT MUNOSABATLARI VA ULARNI DAVLAT TOMONIDAN	185

	TARTIBGA SOLINISHI Mavlonova Aziza Odil qizi	
47.	USING STORIES IN TEACHING ADULT AND TEENAGE LEARNERS Pakirdinova Sharofat Abdumutalijonovna Sobirjonova Diyora Sohibjon qizi	190
48.	PEDIATRIYADA SIMULYATSIYADAN FOYDALANISH AFZALLIKLARI Yigitaliyeva Nozimaxon Farxodjon qizi	193
49.	КОМПЬЮТАР ТОМОГРАФИЯ Урманова Гулбахор Урунбаевна Абдусаломов Жавохир Бозоржон ўғли	196
50.	PECULIARITIES OF TEACHING FOREIGN LANGUAGE FOR ADULT LEARNERS Pakirdinova Sharofat Abdumutalovna Abdusamatova Zumradxon Xushnudbek qizi	200
51.	“STRESS O’ZI NIMA” Amanova Nodiraxon Xursanboyevna	205
52.	TASVIRIY SAN’AT DARSLARIDA RANGTASVIRNI RANGLAVHALARDAN FOYDALANIB O‘RGATISH METODIKASI Turdimurodova Muazzam To’lqin qizi	209
53.	PSYCHOLOGICAL FEATURES OF FOREIGN LANGUAGE LEARNERS Pakirdinova Sharofat Abdumutaljonovna Abduxalimova Sevaraxon Burxonjon qizi	215
54.	YUKLAMALARNING MAKTAB TA’LIMIDA O’QITILISHI Nurmuhammedova Dilshoda	218
55.	JOY NOMLARI TOPONIMIKASINING,,BOBURNOMA’’ ASARIDA IFODALANISHI Ho’jamberdiyeva Dildora Rustam qizi	222
56.	USING STORIES IN TEACHING ENGLISH LANGUAGE Pakirdinova Sharofat Abdumutaljonovna Mohinur Nabieva	225
57.	BOSHLANG’ICH SINF O’QUVCHILARIDA ILMIY DUNYOQARASHNI SHAKLLANTIRISH VA RIVOJLANTIRISH Olimjonova. Z.Sh Nuraliyeva K.I	228
58.	QUYON GO’SHT HAJMINI KO‘PAYTIRISH, OZUQA BAZASINI MUSTAHKAMLASH Axmadjonova Yorqinoy Tojimurodovna, Mamatqulov Bobur Ulug’bek o’g’li	233
59.	INSON HUQUQI VA HIMOYASI — KONSTITUTSIYA TIMSOLIDA Sarvar Saidov Faxriddin o‘g‘li	237
60.	SHAHAR VA QISHLOQLARDA AYOLLAR BANDLIGINI TA’MINLASH YECHIMLARI M.O.Baltabaeva	240
61.	SIRKA KISLOTA VA UNING FOYDALI XUSUSIYATLARI Axmadjonova Yorqinoy Tojimurodovna Xazratqulova Sarvinoz G’ulom qizi	245
62.	DAVLAT SEKTORIDAGI TASHKILOTLARDA ICHKI AUDIT Ostonokulov Azamat Abdukarimovich Iskanov Xoljigit Nurqosimovich Norqo’chqorov Abdulaziz Ziyadullaevich	248
63.	YAPON SAFORASI (SOPHORA JAPONICA L)NING BIOEKOLOGIK XUSUSIYATLARI	253

	Tuychiyeva Xilola Zokirjon qizi	
64.	O’TA O’TKAZUVCHANLIK HODISASI Usmonov Uyg’unjon Umidjon o’g’li Djurayev D.R.	256
65.	O’QUVCHILARGA TA’SIR ETISH USULLARI Hayitboyeva Shoxista Komiljon qizi Nishonova Shaxnoza Alisherovna	262
66.	UMUMIY O‘RTA TA’LIM MAKTABLARIDA ASTRANOMIYADAN MASALALAR YECHISH METODIKASI Qandaxarova Gulxayo Zavqim qizi Muslimova Yulduz Choriyevna	267
67.	ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ТЕХНОЛОГИЙ В ГАСТРОНОМИЧЕСКОМ ТУРИЗМЕ Рузиева Махбуба Тулкиновна	273
68.	МАРКЕТИНГОВАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ И СПОСОБЫ ЕЕ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ Тураев Отабек Кахрамон уғли	277
69.	SINF RAHBARINING BO‘SH O‘ZLASHTIRIUVCHI O‘QUVCHILAR BILAN SINF TARBIYAVIY ISHLARINI TASHKIL ETISH METODIKASI Tolibjonova Diyora Sanjar qizi	280
70.	УПРАВЛЕНИЕ МАРКЕТИНГОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИИ Тураев Отабек Кахрамон уғли	286
71.	QAYTA QURISH DAVRI MATBUOTI: TARIX VA TAHLIL Azamat Xolmuratovich Shaimkulov	289
72.	TIBBIYOTNING RIVOJLANISHIGA HISSA QO‘SHAYOTGAN AYRIM NOYOB USULLARNING KELIB CHIQISH TARIXI Urmanova Gulbaxor Urunbayevna Yo‘ldosheva Dilorom Xolbobo qizi	296
73.	YOSH AVLOD – KELAJAK POYDEVORI Lapasov Muxammadsodiq Akramjon o‘g‘li X.Xolmatov	300
74.	DEVELOPMENT AND IMPROVEMENT OF SPEAKING SKILLS IN THE PROCESS OF TEACHING ENGLISH Abulkasimova Yulduzkhan Sunnatillayevna	304
75.	О КРАЕВОЙ ЗАДАЧЕ ДЛЯ ВЫРОЖДАЮЩЕГОСЯ СМЕШАННО-ПАРАБОЛИЧЕСКОГО УРАВНЕНИЯ Акбарова Сурайё Хамидовна Ибрагимов Шохрух Анваржон угли	309
76.	INGLIZ TILI SINTAKSISINING ASOSIY XUSUSIYATLARI VA ULARNING OG’ZAKI NUTQNI O‘QITISHGA TA’SIRI Abdurasulova Guljahon	312
77.	JISMONIY TARBIYA DARSLARINING O’QUVCHILARNING SOG’LOM TURMUSH TARZIDAGI AHAMIYATI Matkarimov Bobur Axmedovich	315
78.	ЁШЛАР ТАРБИЯСИДА ҚАДРИЯТЛАРНИНГ ЎРНИ Рахматова Камола	318
79.	NOFILOLOGIK OTMLARDA INGLIZ TILINI KASBGA YO'NALTIRIB O'QITISHNING LINGVODIDAKTIK JIHATLARI Eshkulova Nigina Sheraliyevna	323
80.	PLANNING LESSONS FOR TEACHING DIFFERENT AGE GROUPS(YOUNG/TEENAGERS/ADULT) Pakirdinova Sharofat Abdumutaljonovna	327

	Tursunboeva Odinakhon Rakximjon kizi	
81.	ҲАРБИЙ ОЛИЙ ТАЪЛИМ МУАССАСАЛАРИ КУРСАНТЛАРИНИНГ БИЛИШ ФАОЛЛИГИНИ ОШИРИШДА “ФАОЛЛИК” ТУШУНЧАСИ ТАЛҚИНИ Наргиза Ширинова	330
82.	ИННОВАЦИОН ЁНДАШУВ АСОСИДА ЎҚУВЧИЛАРНИ ИНТЕЛЛЕКТУАЛ-ЖИСМОНИЙ РИВОЖЛАНТИРИШ Дўсчанов Дониёр Бахтиёрович	333
83.	О СООТНОШЕНИИ ЛИТЕРАТУРНОЙ СКАЗКИ И ФЭНТЕЗИ Омонбоева Шодиёна Джалматова З.Д.	336
84.	ИЗУЧЕНИЕ РАССКАЗА КАК МАЛОЙ ФОРМЫ ЭПИЧЕСКОГО ПРОИЗВЕДЕНИЯ Илхомова Асмида Шейхмамбетов Сервер Рефикович	341
85.	IMAGEN DE GÉNERO DEL MUNDO: A LA DEFINICIÓN DEL CONCEPTO Y SU ESTRUCTURA Achilova Madina Sherzod qizi Baxronova Dilrabo Keldiyorovna	345
86.	UYQISIZLIK KASALLIGINI XALQ TABOBATI USULDA DAVOLASH S.T.Jalilova M.M.Xojimotov	350
87.	PROFILAKTIKA INSPEKTORINING SOG‘LIQQA QARSHI HUQUQBUZARLIKLARGA CHEK QO‘YISH FAOILATI A.X.Xasanov	355
88.	PROFILAKTIKA INSPEKTORINING SOG'LIQNI SAQLASH ORGANLARI BILAN HAMKORLIGI Xasanov Abdulaziz	358
89.	ICHKI ISHLAR ORGANLARINING MAHALLA HUQUQ-TARTIBOT MASKANIDA JAMOAT XAVFSIZLIGINI TA’MINLASHDAGI O’ZIGA XOS O’RNI Ж.К.Шеров	360
90.	ПРОЛФИЛАКТИКА ИНСПЕКТОРИНИНГ МАСОФАДАН ТУРИБ МУРОЖААТ ЮБОРИШ ВА УНИ КЎРИБ ЧИҚИШ ФАОЛИЯТИ ЮЗАСИДАН Ж.К.Шеров	362
91.	UYQUSIZLIKDA FOYDALANILADIGAN TABIIY MAXSULOTLAR VA ULARNING KIMYOVIY TARKIBI S.T.Jalilova M.M.Xojimotov	365
92.	ПРИЧИНЫ ПОЯВЛЕНИЯ ТОПОНИМОВ Закиров А.А Каримов М.Б	370
93.	COMPARATIVE ANALYSIS OF THE EFFICIENCY OF IMAGE COMPRESSION METHODS BASED ON DISCRETE COSINE TRANSFORM AND FRACTAL CODING Rahmonaliyev A. Ortiqova F.S.	375
95.	OLAMNING LISONIY MANZARASIDA “QO`RQUV’’ KONSEPTINING IFODALANISHI Sharobidinova Nargiza Gofurjon qizi Isroilova Dildoraxon Muxtarovna	379

Eslatma! Konferensiya materiallari to’plamiga kiritilgan maqolalardagi raqamlar, ma’lumotlar haqqoniyligiga va keltirilgan iqtiboslar to’g’riligiga mualliflar shaxsan javobgardirlar.

Mas’ul muharrir

I.I.Abdumannonov

Nashrga tayyorlovchi

R.I.Abdullayev

“Ilm-fan muammolari yosh tadqiqotchilar talqinida” mavzusidagi 8-sonli respublika ilmiy konferensiyasi materiallari to’plami, 15-aprel, 2023-yil. – Farg’ona viloyati: talqinvatadqiqotla.uz – 390 bet.

i